

Oppiaineiden tavoitteet, sisällöt ja arviointiperus- teet vuosiluokilla 3-6

Tampere, Ylöjärvi, Nokia, Pirkkala, Lem-
päälä, Kangasala, Vesilahti, Orivesi

Sisälllys

ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS	4
Tavoitteet	4
Sisällöt	10
Perusteiden sisällöt	10
Seudulliset sisällöt	12
SUOMI TOISENA KIELENÄ JA KIRJALLISUUS	19
Tavoitteet	19
Sisällöt	24
Perusteiden sisällöt	24
Seudulliset sisällöt	26
RUOTSIN KIELI, B1-OPPIMÄÄRÄ	32
Tavoitteet	32
Sisällöt	34
Perusteiden sisällöt	34
Seudulliset sisällöt	34
VIERAS KIELI ENGLANTI, A-OPPIMÄÄRÄ	37
Tavoitteet	37
Sisällöt	40
Perusteiden sisällöt	40
Seudulliset sisällöt	41
MATEMATIIKKA	49
Tavoitteet	49

Sisällöt	54
Perusteiden sisällöt	54
Seudulliset sisällöt	56
YMPÄRISTÖOPPI	61
Tavoitteet	61
Sisällöt	67
Perusteiden sisällöt	67
Seudulliset sisällöt	68
USKONTO	72
Tavoitteet	72
Sisällöt	75
Perusteiden sisällöt	75
Seudulliset sisällöt	76
ELÄMÄNKATSOMUSTIETO	79
Tavoitteet	79
Perusteiden sisällöt	81
Seudulliset sisällöt	82
HISTORIA	85
Tavoitteet	85
Sisällöt	87
Perusteiden sisällöt	87
Seudulliset sisällöt	87
YHTEISKUNTAOPPI	89

Tavoitteet	89
Sisällöt	91
Perusteiden sisällöt	91
Seudulliset sisällöt.....	91
MUSIIKKI.....	93
Tavoitteet	93
Sisällöt	95
Perusteiden sisällöt	95
Seudulliset sisällöt.....	96
KUVATAIDE.....	100
Tavoitteet	100
Perusteiden sisällöt	104
KÄSITYÖ.....	104
Tavoitteet	104
Sisällöt	106
Perusteiden sisällöt	106
Seudulliset sisällöt.....	107
LIIKUNTA	111
Tavoitteet	111
Sisällöt	114
Perusteiden sisällöt	114
Seudulliset sisällöt.....	115

ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS

Tavoitteet

Äidinkieli ja kirjallisuus tavoitteet luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	Vuorovaikutustilanteissa toimiminen
<p>T1 Oppilas harjoittelee viestimistä erilaisissa viestintäympäristöissä. Oppilas harjoittelee ilmaisemaan mielipiteitään tutussa ryhmässä.</p>	<p>T1 Oppilas osaa asioida erilaisissa tilanteissa asianmukaisesti. Oppilas harjoittelee ilmaisemaan mielipiteensä vuorovaikutustilanteissa.</p>	<p>T1 Oppilas harjoittelee haastattelu-taitoja. Oppilas harjoittelee väittelyä ja harjaantuu perustelemaan mielipiteitään vuorovaikutustilanteissa.</p>	<p>T1 Oppilas kehittyy viestijänä erilaisissa tilanteissa. Oppilas osallistuu keskusteluun ajankohtaisista aiheista. Oppilas osaa perustella mielipiteensä sekä kuunnella ja reagoida muiden mielipiteisiin.</p>
<p>T2 Oppilas harjoittelee erilaisissa ryhmissä toimimista ja perusviestintätaitoja (katsekontakti, vuorottelu, kuunteleminen, reagointi). Oppilas harjoittelee tarkoituksenmukaista puhetapaa toisten tunteet huomioon ottaen. Oppilas edistyy keskittyvän, tarkan ja päättelevän kuuntelemisen taidoissa.</p>	<p>T2 Oppilas harjoittelee perusviestintätaitoja (katsekontakti, vuorottelu, kuunteleminen, reagointi). Oppilas osaa toimia erilaisissa ryhmissä ja arvioi omaa toimintaansa ryhmän jäsenenä. Oppilas kehittää kielenkäyttöä toaan erilaisissa viestintätilanteissa.</p>	<p>T2 Oppilas toimii erilaisissa ryhmissä ja harjoittelee vuorovaikutustaitojaan erilaisissa viestintätilanteissa. Oppilas tarkastelee sanallisen ja sanattoman viestinnän eroja.</p>	<p>T2 Oppilas tietää, miten erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimitaan. Oppilas osallistuu aktiivisena toimijana vuorovaikutustilanteisiin pyrkien vaikuttamaan omalla viestinnällään. Oppilas harjoittelee yhteiskunnallisesta vaikuttamista esim. oman koulun oppilaskunnan kautta.</p>

<p>T3 Oppilas harjoittelee lukemaan eläytyen erilaisia tekstejä. Oppilas osallistuu erilaisiin äänenkäyttö- ja draamaharjoituksiin ja -leikkeihin.</p>	<p>T3 Oppilas rohkaistuu toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Oppilas harjoittelee esiintymistä yksin ja ryhmässä. Oppilas osallistuu erilaisiin äänenkäyttö- ja draamaharjoituksiin ja -leikkeihin.</p>	<p>T3 Oppilas suunnittelee ja toteuttaa esityksen ryhmän kanssa. Oppilas osallistuu erilaisiin äänenkäyttö- ja draamaharjoituksiin ja -leikkeihin.</p>	<p>T3 Oppilas osallistuu erilaisiin äänenkäyttö- ja draamaharjoituksiin ja -leikkeihin. Oppilas osaa pitää lyhyen puheenvuoron tai esityksen.</p>
<p>T4 Oppilas tutustuu erilaisiin viestintävälineisiin. Oppilas harjoittelee palautteen antamista ja vastaanottamista.</p>	<p>T4 Oppilas kehittää omaa kykyään toimia viestijänä vuorovaikutustilanteissa. Oppilas ymmärtää palautteen antamisen merkityksen ja harjoittelee rakentavan palautteen antamista ja vastaanottamista.</p>	<p>T4 Oppilas harjoittelee viestintää monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa. Oppilaan kriittisyys viestijänä ja viestien vastaanottajana kehittyy. Oppilas osaa antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta.</p>	<p>T4 Oppilas harjoittelee toimimista monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa. Oppilas osaa antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta.</p>
<p>Tekstien tulkitseminen</p>	<p>Tekstien tulkitseminen</p>	<p>Tekstien tulkitseminen</p>	<p>Tekstien tulkitseminen</p>
<p>T5 Oppilas harjoittelee sujuvaa lukemista erilaisten tekstien avulla ja tutustuu erilaisiin lukustrategioihin. Oppilas harjoittelee arvioimaan lukutaitoaan ja luetun ymmärtämistään.</p>	<p>T5 Oppilas lukee erilaisia tekstejä ja harjoittelee erilaisia lukustrategioita huomioiden painettujen ja monimediaisten tekstien erot.</p>	<p>T5 Oppilas lukee sujuvasti erilaisia tekstejä ja oppii käyttämään erilaisia lukustrategioita huomioiden painettujen ja monimediaisten tekstien erot.</p>	<p>T5 Oppilas lukee sujuvasti erilaisia tekstejä ja osaa käyttää tekstinymmärtämisen perusstrategioita huomioiden painettujen ja monimediaisten tekstien erot.</p>
<p>T6 Oppilas tutkii tekstien avulla sanojen muotoja ja merkityksiä.</p>	<p>T6</p>	<p>T6 Oppilas harjaantuu sanojen luokittelu- ja merkityksen ja</p>	<p>T6 Oppilas osaa luokitella sanoja merkityksen ja muodon mukaan.</p>

<p>Oppilas harjoittelee käyttämään ja tulkitsemaan kieltä synonyymien ja vastakohtien avulla. Oppilas kartuttaa sanavarastoaan. Oppilas ymmärtää, että teksteillä on erilaisia piirteitä (esim. kertova ja ohjaava teksti).</p>	<p>Oppilas harjoittelee sanojen luokittelua merkityksen ja muodon mukaan (sanaluokat). Oppilas harjaantuu verbien persoonamuotojen käyttämisessä. Oppilas harjoittelee ymmärtämään lukemastaan kielikuvia ja sävyjä (mm. synonyymien sävyerot). Oppilas ymmärtää, että erilaisien tekstien avulla voi kertoa, kuvata, ohjata ja vaikuttaa.</p>	<p>muodon mukaan. Oppilas tutkii verbien aikamuotoja ja tehtäviä lauseissa sekä harjoittelee aikamuotoja (preesens, imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti). Oppilas tutkii nominien taipumista sijamuodoissa ja ymmärtää sijamuotojen merkityksiä. Oppilas tarkastelee sanojen sävy- ja merkityseroja ja harjoittelee ymmärtämään lukemastaan kielikuvia ja sävyjä (mm. synonyymien sävyerot). Oppilas tunnistaa joitakin erilaisien tekstien tyypillisiä piirteitä.</p>	<p>Oppilas tutkii verbien aikamuotoja ja tehtäviä lauseissa sekä osaa nimetä aikamuodot. Oppilas tietää, että nominin taipuvat sijamuodoissa. Oppilas ymmärtää sijamuotojen merkityksiä. Oppilas osaa tehdä päätelmiä ja tulkintoja erilaisista teksteistä. Oppilas harjoittelee ymmärtämään lukemastaan kielikuvia ja sävyjä (mm. synonyymien sävyerot).</p>
<p>T7 Oppilas harjoittelee tiedon hankintaa erilaisista lähteistä. Oppilas harjoittelee aakkostamisen hyödyntämistä tiedonhankinnassa.</p>	<p>T7 Oppilas vertailee tietolähteitä ja harjoittelee sopivan lähteen käyttöä.</p>	<p>T7 Oppilas käyttää eri lähteitä ja harjoittelee arvioimaan lähteiden luotettavuutta.</p>	<p>T7 Oppilas osaa etsiä tietoa eri lähteistä ja valita tilanteeseen sopivat lähteet.</p>
<p>T8 Oppilas harjoittelee oman lukukokemuksen jakamista pienessä ryhmässä. Oppilas lukee ikätasolle sopivia erilaisia tekstilajeja sekä yksin että ryhmässä, myös kokonaisia teoksia.</p>	<p>T8 Oppilas harjoittelee oman lukukokemuksen jakamista käyttäen myös opittuja kirjallisuuskäsitteitä. Oppilas lukee ikätasolle sopivia erilaisia tekstilajeja sekä yksin</p>	<p>T8 Oppilas osaa keskustella omasta lukukokemuksestaan käyttäen myös opittuja kirjallisuuskäsitteitä. Oppilas lukee ikätasolle sopivia erilaisia tekstilajeja sekä yksin että</p>	<p>T8 Oppilas osaa jakaa lukukokemuksiaan myös monimediaisissa ympäristöissä. Oppilas lukee ikätasolle sopivia erilaisia tekstilajeja sekä yksin että ryhmässä, myös kokonaisia teoksia.</p>

	että ryhmässä, myös kokonaisia teoksia.	ryhmässä, myös kokonaisia teoksia. Oppilas osaa käyttää käsitteitä aihe ja kertoja (minä ja hän).	
Tekstien tuottaminen	Tekstien tuottaminen	Tekstien tuottaminen	Tekstien tuottaminen
T9 Oppilas harjoittelee ilmaisemaan tekstien pohjalta kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään kirjallisesti.	T9 Oppilas harjoittelee ilmaisemaan tekstien pohjalta kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään kirjallisesti.	T9 Oppilas osaa ilmaista kokemuksiinsa, ajatuksiinsa ja mielipiteitään kirjallisesti.	T9 Oppilas osaa ilmaista kokemuksiinsa, ajatuksiinsa ja mielipiteitään suullisesti ja kirjallisesti.
T10 Oppilas harjoittelee tuottamaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä kertomuksia. Oppilas osaa laatia omalle tekstilleen otsikon.	T10 Oppilas tuottaa erilaisia tekstilajeja, mm. kertovia ja kuvailevia. Oppilas harjoittelee käyttämään kappalejakoja omista teksteistään. Oppilas kiinnittää huomiota sananvalintoihin omista teksteistään.	T10 Oppilas tuottaa erilaisia tekstilajeja, mm. ohjaavia tekstejä. Oppilas opettelee käyttämään kappalejakoja omista teksteistään.	T10 Oppilas osaa tuottaa erilaisia tekstilajeja, mm. kantaa ottavia. Oppilas ymmärtää sananvalintojen merkityksen omista teksteistään.
T11 Oppilas harjoittelee yleis- ja erisnimien oikeinkirjoitusta. Oppilas harjoittelee kirjoittamaan prototyyppisiä nominatiivalkuisia yhdyssanoja. Oppilas harjoittelee virkkeiden ison alkukirjaimen ja lopetusmerkkien käyttöä omista teksteistään.	T11 Oppilas harjaantuu kirjoittamaan yleis- ja erisnimet oikein. Oppilas harjaantuu kirjoittamaan nominatiivalkuiset yhdyssanat oikein ja käyttämään yhdysmerkkiä. Oppilas harjoittelee kirjoittamaan virkeitä, jotka muodostuvat sekä pää- että sivulauseista.	T11 Oppilas varmentaa oikeinkirjoitustaan: iso ja pieni alkukirjain ja yhdyssanat. Oppilas kertaa lauseoppia: virke, lause, pää- ja sivulause, pilkku ja lopetusmerkki. Oppilas tutkii sivulauseita ja harjoittelee tunnistamaan sivulauseiden selkeät perustyyppit.	T11 Oppilas tuntee oikeinkirjoituksen perusasiat sekä ja osaa käyttää niitä omista teksteistään. Oppilas osaa nimetä sivulauseiden selkeät perustyyppit. Oppilas osaa sujuvasti kirjoittaa vuoropuhelua omaan tekstiinsä. Oppilas osaa kirjoittaa sujuvasti ja selkeästi käsin.

<p>Oppilas harjoittelee vuoropuhe- lun kirjoittamista vuorosanaviivan avulla. Oppilas harjoittelee sujuvaa käsi- kirjoittamista ja näppäintaitoja.</p>	<p>Oppilas varmentaa vuoropuhe- lun kirjoittamistaitoaan vuorosa- naviivan avulla. Oppilas harjoittelee sujuvaa kä- sinkirjoittamista ja näppäintai- toja.</p>	<p>Oppilas osaa kirjoittaa vuoropuhe- lua vuorosanaviivan avulla. Oppilas tutustuu lauseenjäseniin predikaatti ja subjekti. Oppilaalle on muodostunut sujuva ja selkeä käsiala. Oppilas harjoittelee näppäintai- toja.</p>	<p>Oppilas on omaksunut tarvittavat näppäintaidot. Oppilas tutkii lauseenjäsenten tehtä- viä (subjekti, predikaatti, objekti).</p>
<p>T12 Oppilas tuottaa erilaisia tekstejä yksin ja yhdessä toisten kanssa. Oppilas ymmärtää kirjoittamisen prosessina, johon kuuluu suunnit- telu, kirjoittaminen ja viimeistely. Oppilas käyttää tekstien suunnit- telussa apunaan jotakin tekstin suunnittelutapaa, esim. ajatus- karttaa. Oppilas harjoittelee antamaan ja vastaanottamaan palautetta omista ja muiden teksteistä. Oppilas harjoittelee ottamaan vastaanottajan huomioon tuotta- essaan omia tekstejään. Oppilas tiedostaa tekijänoikeuk- sia.</p>	<p>T12 Oppilas tuottaa erilaisia tekstejä yksin ja yhdessä toisten kanssa. Oppilas toteuttaa tekstejä pro- sessina, joka pitää sisällään suunnittelun, kirjoittamisen ja viimeistelyn. Oppilas harjoittelee käyttämään tekstin suunnittelussa esim. aja- tuskarttaa, suunnitteluruuduk- koa tai tukisanalista. Oppilas harjoittelee antamaan ja vastaanottamaan vertaispa- lautetta omista ja muiden teks- teistä. Oppilas harjoittelee ottamaan vastaanottajan ja tilanteen hu- omioon tuottaessaan tekstejään. Oppilas tuntee tekijänoikeudet ja harjoittelee niiden kunnioitta- mista omissa teksteissään.</p>	<p>T12 Oppilas tuottaa erilaisia tekstejä yksin ja yhdessä toisten kanssa. Oppilas toteuttaa tekstejä proses- sina, johon kuuluu suunnittelu, kirjoittaminen ja viimeistely. Oppilas osaa suunnitella tekste- jään ja valita sopivan suunnittelu- tavan. Oppilas antaa ja ottaa vastaan ra- kentavaa palautetta. Oppilas harjoittelee omien teks- tien muokkaamista palautteen avulla. Oppilas osaa ottaa tilanteen ja vastaanottajan huomioon erilaisia tekstejä tuottaessaan. Oppilas osaa noudattaa tekijänoi- keuksia omien tekstien tuottami- sessa ja merkitsee lähteet teks- tiensä perään.</p>	<p>T12 Oppilas tuottaa erilaisia tekstejä yk- sin ja yhdessä toisten kanssa. Oppilas osaa suunnitella, kirjoittaa ja viimeistellä tekstinsä. Oppilas osaa ottaa huomioon tekstin vastaanottajan. Oppilas osaa arvioida omia tekste- jään ja antaa palautetta muiden teks- teistä. Oppilas ottaa vastaan rakentavaa pa- lautetta ja muokkaa tekstiään sen avulla. Oppilas ymmärtää kirjoittajan oikeu- den omaan tekstiinsä ja kunnioittaa tekijänoikeuksia. Oppilas osaa merkitä lähteet teks- tiensä perään.</p>

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen	Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen	Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen	Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen
<p>T13</p> <p>Oppilas tutkii suomen kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan. Oppilas harjoittelee käyttämään opittuja kielitiedon käsitteitä puhuessaan kielestä.</p>	<p>T13</p> <p>Oppilas tutkii suomen kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan sekä pohtii sanojen merkityksiä. Oppilas harjoittelee käyttämään opittuja kielitiedon käsitteitä puhuessaan kielestä.</p>	<p>T13</p> <p>Oppilas tutkii suomen kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan sekä pohtii sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä. Oppilas harjoittelee käyttämään oikeita käsitteitä puhuessaan ja kirjoittaessaan kielestä.</p>	<p>T13</p> <p>Oppilas tekee havaintoja suomen kielen vaihtelusta. Oppilas oppii käyttämään oikeita käsitteitä puhuessaan ja kirjoittaessaan kielestä. Oppilas ymmärtää, että eri tilanteissa käytetään erilaista kieltä ja kiinnittää huomiota sananvalintoihin erilaisissa teksteissä.</p>
<p>T14</p> <p>Oppilas tutustuu paikalliseen kirjastoon ja sen palveluihin. Oppilas lukee ikätasolleen suunnattua kirjallisuutta. Oppilas pohtii omaa lukukokemustaan ohjatusti kysymysten avulla ja esim. lukupäiväkirjan avulla. Oppilas harjoittelee oman lukukokemuksen jakamista pienissä ryhmissä esim. lukupiirit, kirjavinkkaukset ja draamaharjoitukset.</p>	<p>T14</p> <p>Oppilas osaa tehdä yksinkertaisen tiedonhaun verkkokirjastossa. Oppilas lukee ikätasolleen suunnattua kotimaista ja käännettyä kirjallisuutta sekä tutustuu lasten ja nuorten klassikkokirjoihin. Oppilas pohtii omaa lukukokemustaan ohjatusti kysymysten avulla ja esim. lukupäiväkirjan avulla. Oppilas harjoittelee oman lukukokemuksen jakamista pienissä ryhmissä esim. lukupiirit, kirjavinkkaukset ja draamaharjoitukset.</p>	<p>T14</p> <p>Oppilas tutustuu verkkokirjaston palveluihin ja kirjaston luokitusjärjestelmään. Oppilas lukee ikätasolleen suunnattua kotimaista ja käännettyä kirjallisuutta sekä tutustuu lasten ja nuorten klassikkokirjoihin. Oppilas keskustelee ja jakaa lukukokemuksiaan esim. draaman ja kirjoittamisen keinoin.</p>	<p>T14</p> <p>Oppilas osaa käyttää verkkokirjastoa. Oppilas lukee ikätasolleen suunnattua kotimaista ja käännettyä kirjallisuutta. Oppilas keskustelee ja jakaa lukukokemuksiaan esim. draaman ja kirjoittamisen keinoin.</p>

<p>T15 Oppilas tutustuu uuteen ja vanhaan lastenperinteeseen esim. leikit, lorut ja laulut. Oppilas tutustuu lapsille ja nuorille suunnattuun mediatarjontaan sekä paikalliseen kulttuuritarjontaan.</p>	<p>T15 Oppilas tutustuu lapsille ja nuorille suunnattuun mediatarjontaan sekä paikalliseen kulttuuritarjontaan. Oppilas on tietoinen, että kulttuuri on osa ihmisen identiteettiä. Oppilas kykenee vertailemaan oman ja toisten kulttuurien eroja.</p>	<p>T15 Oppilas on lapsille ja nuorille suunnatusta mediatarjonnasta sekä paikallisesta kulttuuritarjonnasta. Oppilas tutustuu suomalaiseen kansanperinteeseen. Oppilas tutustuu eri maiden kieliin ja kulttuureihin. Oppilas vertailee Suomen kieltä ja kulttuuria muihin oppilaalle tuttuihin kieliin ja kulttuureihin. Oppilas osallistuu oman esityksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.</p>	<p>T15 Oppilas tarkastelee mediakulttuurin ilmiötä ja ikäkaudelle tarkoitettuja sisältöjä ja keskustelee median roolista oppilaan arjessa. Oppilas osaa kertoa itseä kiinnostavasta media- ja kulttuuritarjonnasta. Oppilas keskusteleo oman kielen ja kulttuurin piirteistä ja sen yhtäläisyyksistä ja eroista verrattuina muihin kieliin ja kulttuureihin. Oppilas osallistuu oman esityksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.</p>
--	--	---	---

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Tarjotaan monipuolisia tilaisuuksia harjoitella omien kokemusten, ajatusten ja mielipiteiden jakamista, toisten kuuntelemista ja rakentavan palautteen antamista ja saamista eri viestintäympäristöissä. Harjoitellaan ja havainnoidaan omaa vuorovaikutusta erilaisissa viestintätilanteissa, esimerkiksi tapoja olla kohtelias, toimia tavoitteellisesti ja esittää oma mielipiteensä ja perustella se ottaen toiset huomioon. Harjoitellaan ilmaisukeinoja erilaisissa viestintä- ja esitystilanteissa. Ohjataan kokonaisilmaisuun, hyödynnetään draaman toimintamuotoja erilaisten ajankohtaisten aiheiden, teemojen ja kirjallisuuden käsittelyssä. Tarjotaan mahdollisuuksia osallistua oman luokan ja kouluyhteisön kulttuuritoiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

S2 Tekstien tulkitseminen: Harjoitellaan erilaisten tekstien, kuten kaunokirjallisuuden, tietotekstien ja kuvaa ja tekstiä yhdistävien mediatekstien, sujuvaa lukemista ja käyttämään tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia tekstinyymmärtämisen strategioita ja ajattelutaitoja. Tarkkaillaan ja arvioidaan omaa lukutaitoa. Syvennetään tekstin tulkinnan taitoja tutkimalla ja vertailemalla monimuotoisia tekstejä. Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen, niiden synonyymien, kielikuvien, sanontojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita. Opitaan

tunnistamaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Laajennetaan oppilaiden tietoja kielen piirteistä tekstejä tutkimalla. Luokitellaan sanoja merkityksen ja muodon perusteella (sanaluokat). Pohditaan, millaisia merkityksiä eri sijamuodot sisältävät ja opitaan verbien taipuminen persoona- ja aikamuodoissa. Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittua lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta, myös kokonaisia teoksia. Aiemmin opittujen käsitteiden lisäksi opitaan käyttämään käsitteitä kertoja, aihe ja teema. Etsitään tietoa eri lähteistä ja laajennetaan tietämystä luetun avulla. Harjoitellaan arvioimaan tekstien ja lähteiden luotettavuutta.

S3 Tekstien tuottaminen: Tuotetaan sekä fiktiivisiä että ei-fiktiivisiä monimuotoisia tekstejä omien kokemusten, havaintojen, ajatusten ja mielipiteiden sekä toisten tekstien pohjalta. Pohditaan kirjoittamisen tarkoitusta ja sitä, miten se näkyy kielellisissä valinnoissa. Sujuvoitetaan käsikirjoittamista ja näppäintaitoja. Tutkitaan ja harjoitellaan käyttämään kertomiselle, kuvaamiselle, ohjaavalle ja kantaa ottavalle ilmaisulle tyypillisiä kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Harjoitellaan tekstien otsikointia, rakenteita ja kappalejakoa, sekä opitaan käyttämään niitä omissa teksteissä. Harjoitellaan tekstien elävöittämistä ja tarkastellaan sananvalintojen, sanontojen ja sanajärjestyksen yhteyttä tekstin merkityksiin. Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin. Opitaan tunnistamaan tekstistä virke, päälause ja sivulauseiden selkeät perustyyppit sekä lauseen pääjäsenet ja käyttämään tietoa apuna oman tekstin tuottamisessa. Opitaan käyttämään persoona- ja aikamuotoja tekstien aikasuhteiden ilmaisussa. Harjoitellaan tekstin tuottamisen vaiheita, omien tekstien tarkastelua ja arviointia sekä palautteen antamista ja vastaanottamista. Opitaan käyttämään omissa teksteissä oikeinkirjoituksen perusasioita. Harjoitellaan opiskelussa tarvittavien tekstien tuottamisen taitoja, kuten muistiinpanojen tekemistä ja tiivistämistä, ja harjoitellaan lähteiden käyttöä ja merkintää sekä tiedostetaan, miten verkossa tulee toimia eettisesti yksityisyyttä kunnioittaen ja tekijänoikeuksia noudattaen.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen: Tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan ja pohditaan sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä. Tutkitaan tekstienvälisyyttä monimuotoisissa teksteissä. Tutustutaan oppilaan omaan ja muihin kulttuureihin ja kieliin ja vertaillaan suomea muiden, oppilaille tuttuun kielten piirteisiin. Tutustutaan oppilaille läheisiin kansanperinteen lajeihin ja niiden jatkaajiin nykykulttuurissa. Hyödynnetään lapsille ja nuorille suunnattua media- ja kulttuuritarjontaa, esimerkiksi kirjastoa, elokuvia, teatteria ja museoita. Tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja ikäkaudelle tarkoitettuja sisältöjä ja keskustellaan median roolista oppilaan arjessa. Suunnitellaan ja toteutetaan omia esityksiä. Kannustetaan ja tutustutaan kirjaston aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön, etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja tuetaan omaehtoista lukemisen ja kirjoittamisen harrastamista. Luetaan koti- ja ulkomaista lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta nykykirjallisuudesta klassikoihin ja ikäkaudelle suunnattua tietokirjallisuutta ja pohditaan kirjallisuuden herättämiä kysymyksiä.

Seudulliset sisällöt

Äidinkieli ja kirjallisuus: sisällöt luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen
<p>Tarjotaan oppilaalle tilaisuuksia harjoitella omien kokemusten, ajatusten ja mielipiteiden jakamista sekä toisten kuuntelemista omassa luokassa. Harjoitellaan kohteliasta esittäytymistä ja tarkoituksenmukaista puhetapaa erilaisissa tilanteissa toisten tunteet huomioon ottaen. Harjoitellaan asioimista erilaisissa tuntuissa tilanteissa. Harjoitellaan erilaisia ilmaisukeinoja ja äänenkäyttöä mm. leikkien ja draamaharjoitusten avulla. Harjoitellaan lukemaan eläytyen erilaisia tekstejä.</p> <p>Opetellaan toimimaan erilaisissa ryhmissä. Kiinnitetään huomiota perusviestintätaitoihin: katsekontakti, vuorottelu, kuunteleminen ja reagointi. Harjoitellaan edelleen keskittyvää, tarkkaa ja</p>	<p>Harjaannutetaan keskustelutaitoja sekä vahvistetaan ja monipuolistetaan ilmaisukeinoja kuuntelemalla ja osallistumalla aktiivisesti erilaisissa viestintätilanteissa. Opetellaan asioimaan erilaisissa tilanteissa asianmukaisesti. Oppilaan kielenkäyttötaito kehittyy tarkoituksenmukaiseksi erilaisissa viestintätilanteissa ja rooli viestijänä vahvistuu.</p> <p>Rohkaistaan oppilasta harjoittelemaan mielipiteen ilmaisemista ja perustelemista vuorovaikutustilanteissa. Harjaannutetaan ja monipuolistetaan oppilaan ilmaisutaitoa leikkien, äänenkäyttö- ja draamaharjoitusten avulla. Harjoitellaan esiintymistä sekä yksin että ryhmässä ja rohkaistaan oppilasta toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Ohjataan oppilasta</p>	<p>Harjoitellaan erilaisissa ryhmissä ja vuorovaikutustilanteissa viestimistä. Harjoitellaan mielipiteen ilmaisemista ja perustelua. Harjoitellaan rakentavan palautteen antamista ja vastaanottamista. Harjoitellaan haastattelutilanteissa ja väittelyissä toimimista.</p> <p>Kehitetään oppilaan kriittisyyttä viestijänä ja viestien vastaanottajana. Tarkastellaan sanallisen ja sanattoman viestinnän eroja. Opetellaan vahvistamaan viestintää ja vuorovaikutusta, tunnistamaan ja ilmaisemaan omia tunteita sekä tulkitsemaan toisten mielipiteitä draaman keinoja, ilmeitä, eleitä ja koko kehoa käyttämällä. Suunnitellaan ja toteutetaan esitys yhdessä ryhmän kanssa. Harjoitellaan ilmaisutaitoa leikkien, äänenkäyttö- ja draamaharjoitusten avulla.</p>	<p>Kehitetään oppilaan kykyä toimia viestijänä erilaisissa medioissa. Osallistutaan aktiivisesti keskusteluun ajankohtaisista aiheista ja pyritään vaikuttamaan omalla viestinnällä. Vahvistetaan taitoa perustella oma mielipide sekä kuunnella ja reagoida muiden mielipiteisiin. Oppilaille tarjotaan mahdollisuus yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen esim. oman koulun oppilaskunnan kautta. Suunnitellaan ja toteutetaan erilaisia esityksiä yksin ja ryhmässä.</p>

<p>päättelevää kuuntelemista. Tarjotaan tilanteita harjoitella palautteen antamista ja vastaanottamista.</p>	<p>ymmärtämään palautteen antamisen merkitys ja harjoitellaan rakentavan palautteen antamista ja vastaanottamista.</p> <p>Harjoitellaan toimimista erilaisissa ryhmissä ja arvioimaan omaa toimintaan ryhmän jäsenenä. Pari- ja ryhmätöiden perustana on dialogisuus, jossa keskeistä on toisen kuunteleminen, puheeseen liittyminen ja erilaisten näkökulmien kunnioittaminen. Harjoitellaan omien työskentelytaitojen (ryhmä-, pari-, projekti- ja itsenäinen työskentely) arviointia sekä kannustavaa vertaisarviointia.</p>		
<p>S2 Tekstien tulkitseminen</p>	<p>S2 Tekstien tulkitseminen</p>	<p>S2 Tekstien tulkitseminen</p>	<p>S2 Tekstien tulkitseminen</p>
<p>Harjoitellaan erilaisten tekstien, kuten kaunokirjallisuuden, tietotekstien sekä kuvaa ja tekstiä yhdistävien mediatekstien, sujuvaa lukemista. Tutustutaan erilaisiin lukustrategioihin. Harjoitellaan tarkkailemaan ja arvioimaan omaa lukutaitoa ja luetunymmärtämistä. Opetellaan päättelämään ja selittämään käsitteiden merkityksiä asiayhteydessä.</p>	<p>Harjoitellaan tietotekstin ymmärtämistä apukysymysten avulla. Kehitetään lukustrategioita huomioiden painettujen ja monimediaisten tekstien erot. Harjoitellaan uusien käsitteiden selittämistä ja määrittelemistä.</p> <p>Kartutetaan kuvan lukemisen taitoja.</p>	<p>Harjoitellaan erilaisia lukustrategioita huomioiden painettujen ja monimediaisten tekstien erot. Tarkastellaan kuvien merkitystä.</p> <p>Luokitellaan sanoja merkityksen ja muodon mukaan nomineihin, verbeihin ja taipumattomiin sanoihin. Tutkitaan nominien taipumista ja niiden merkityksiä sijamuodoissa. Käytetään ja tunnistetaan verbin aikamuotoja: preesens, imperfekti, perfekti ja</p>	<p>Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen, niiden synonyymien, kielikuvien, sanontojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita.</p> <p>Opetellaan jäsentämään hankittua tietoa muistiinpanojen avulla. Tehdään runsaasti erilaisia tiedonhankintatehtäviä, etsitään tietoa monista lähteistä, opitaan valitsemaan tilanteeseen</p>

<p>Harjoitellaan lukemaan kuvia eri yhteyksissä.</p> <p>Tutkitaan tekstien avulla sanojen muotoja ja merkitystä. Harjoitellaan tunnistamaan sanaluokista verbit, substantiivit ja adjektiivit. Harjoitellaan verbien taipumista persoonamuodoissa sekä adjektiivien vertailumuotoja. Harjoitellaan tulkitsemaan kieltä synonyymien ja vastakohtien avulla sekä kartutetaan sanavarastoa. Tarkastellaan erilaisia kertovia ja ohjaavia tekstejä. Luetaan sekä yksin että ryhmässä runsaasti ikätasolle sopivia eri tekstilajien tekstejä, esim. tietoteksti, uutinen, kertomus, satu, runo, sarjakuva, viesti, mainos.</p> <p>Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittua lapsille suunnattua kirjallisuutta, myös kokonaisia teoksia. Harjoitellaan keskustelemaan luetusta ja jakamaan lukukokemuksia pienessä ryhmässä. Käytetään keskustelussa käsitteitä pää- ja sivuhenkilö, tapahtumapaikka ja juoni. Harjoitellaan tiedonhakua</p>	<p>Opitaan tunnistamaan kertovien, kuvaavien ja ohjaavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Luokitellaan tekstien avulla sanoja merkityksen ja muodon mukaan nomineihin, verbeihin ja taipumattomiin sanoihin. Opitaan, että nominit jaetaan substantiiveihin, adjektiiveihin, numeraaleihin ja pronomineihin, sekä tutkitaan niiden taivutusta. Harjoitellaan verbin persoonamuotojen käyttöä sekä ilmaisemaan verbin avulla mennyttä ja nykyaikaa. Harjoitellaan substantiivin taivutusta ja omistusmuotoja. Tutkitaan adjektiivien taivutusta ja vertailumuotoja. Kiinnitetään huomiota kieliuviin ja sanojen sävyeroihin. Laajennetaan sanavarastoa ja käytetään synonyymeja ja vastakohtia.</p> <p>Harjoitellaan tiedonhakua tietokirjoista ja internetistä. Käytetään tiedonhankinnassa apuna aakkostamista, sisällysluetteloa ja hakemistoa sekä opetellaan käyttämään hakukoneita. Opitaan tunnistamaan ja vertailemaan erilaisia tietolähteitä. Opitaan myös, että tekijällä on oikeus</p>	<p>pluskvamperfekti. Tarkastellaan sanojen sävy- ja merkityseroja. Harjoitellaan tunnistamaan erilaisten tekstien tyypillisiä piirteitä.</p> <p>Harjoitellaan mediakriittisyyttä vertailemalla erilaisia mediatekstejä ja kuvia. Harjoitellaan erilaisten lähteiden arvottamista ja lähdekritiikkiä.</p> <p>Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittua lapsille suunnattua kirjallisuutta, myös kokonaisia teoksia. Luetaan ikätasolle sopivia eri tekstilajien tekstejä esim. tietoteksti, uutinen, kertomus, mielipidekirjoitus, näytelmän käsikirjoitus, runo ja arvostelu. Keskustellaan luetusta ja jaetaan lukukokemuksia toisten kanssa. Opetellaan käyttämään käsitteitä aihe, kertoja (minä tai hän).</p>	<p>sopiva lähde sekä harjoitellaan merkitsemään se tarkasti omiin tuotoksiin. Harjaannutaan erilaisten kuvien lukemisessa sekä tiedon hankkimisessa kuvista. Luokitellaan sanoja muodon perusteella (sanaluokat). Opitaan tunnistamaan nominatiivi, genetiivi, partitiivi ja paikallissijoja. Jaetaan lukukokemuksia toisten kanssa myös monimediaisissa ympäristöissä. Tutkitaan median tarjontaa kriittisesti.</p> <p>Opitaan tunnistamaan yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä.</p> <p>Opetellaan käyttämään käsitettä teema.</p>
--	--	--	---

<p>erilaisista lähteistä esim. tietokirjasta. Käytetään tiedonhankinnassa apuna aakkostamista, sisällysluetteloja ja hakemistoa.</p>	<p>tuotoksiinsa. Harjoitellaan media-kriittisyyttä mm. vertailemalla eri tietolähteitä.</p> <p>Luetaan ikätasolle sopivia erilaisia tekstilajeja sekä yksin että ryhmässä ja harjoitellaan oman luku-kokemuksen jakamista. Oppilas osaa käyttää käsitteitä pää- ja sivuhenkilö, tapahtumapaikka, tapahtuma-aika ja juoni. Luetaan ja kuunnellaan yhteisesti ja itse valittua lapsille suunnattua kirjallisuutta, myös kokonaisia teoksia.</p>		
<p>S3 Tekstien tuottaminen</p>	<p>S3 Tekstien tuottaminen</p>	<p>S3 Tekstien tuottaminen</p>	<p>S3 Tekstien tuottaminen</p>
<p>Tuotetaan yksin ja ryhmässä sekä fiktiivisiä (esim. satu, kertomus, kuvaus ja runo) että ei-fiktiivisiä (esim. tietoteksti, esittely ja uutinen) monimuotoisia tekstejä omien kokemusten, havaintojen, ajatusten ja mielipiteiden sekä toisten tekstien pohjalta.</p> <p>Opetellaan laatimaan omalle tekstille otsikko. Harjoitellaan liittämään tekstiin myös kuvaa. Laajennetaan sanavarastoa erilaisten sanastoharjoitusten avulla ja lukemalla erilaisia</p>	<p>Tuotetaan yksin ja ryhmässä sekä fiktiivisiä (esim. kertomus, kuvaus, runo) että ei-fiktiivisiä (esim. tietoteksti, uutinen ja arvostelu) monimuotoisia tekstejä omien kokemusten, havaintojen, ajatusten ja mielipiteiden sekä toisten tekstien pohjalta.</p> <p>Toteutetaan tekstejä myös monimediaisesti esim. videot ja animaatiot. Pohditaan yhdessä kirjoittamisen tarkoitusta ja harjoitellaan valitsemaan tarkoituksenmukainen tyyli. Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun</p>	<p>Tuotetaan yksin ja ryhmässä sekä fiktiivisiä (esim. kertomukset, kuvaukset, runot, näytelmän käsikirjoitus) että ei-fiktiivisiä (esim. tietoteksti, tiivistelmä, määritelmä ja mielipidekirjoitus) monimuotoisia tekstejä omien kokemusten, havaintojen, ajatusten ja mielipiteiden sekä toisten tekstien pohjalta.</p> <p>Sujuvoitetaan käsinkirjoittamista ja näppäintaitoja.</p> <p>Toteutetaan tekstejä prosessina (suunnittelu, kirjoittaminen ja viimeistely). Opetellaan valitsemaan sopiva suunnittelutapa. Pohditaan yhdessä</p>	<p>Rohkaistaan oppilasta ilmaistamaan kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään monimuotoisten tekstien (myös liikkuvan kuvan) avulla yksin, parin kanssa ja ryhmässä, myös monimediaisessa ympäristössä. Tarkastellaan sananvalintojen ja sanontojen yhteyttä tekstin merkityksiin. Opitaan käyttämään persoonaa ja aikamuotoja tekstin suhteiden ilmaisussa. Opetellaan käyttämään jotakin verkkotyökalua omien tuotosten tekemisessä ja jakamisessa. Opitaan ottamaan</p>

<p>tekstejä. Kiinnitetään huomiota kirjoitetun ja puhutun kielen eroihin.</p> <p>Harjoitellaan kirjoittamaan prototyyppisiä nominatiivialkuisia yhdyssanoja sekä yleis- ja erisnimien oikeinkirjoitusta. Harjoitellaan omassa teksteissä ison alkukirjaimen ja lopetusmerkkien käyttöä virkkeissä. Opetellaan kirjoittamaan luettelo. Harjoitellaan vuoropuhelun kirjoittamista vuorosanaviivan avulla. Harjoitellaan oman tekstin tarkistamista edellä mainittujen taitojen osalta. Harjoitellaan sujuvaa käsikirjoittamista ja näppäintaitoja.</p> <p>Harjoitellaan kirjoittamista prosessina (suunnittelu, kirjoittaminen ja viimeistely). Käytetään apuna erilaisia suunnittelu- ja muistiinpanotekniikoita tekstien laadinnassa esim. ajatuskarttaa. Harjoitellaan saamaan ja antamaan vertaispalautetta omista ja muiden teksteistä. Harjoitellaan ottamaan vastaanottaja huomioon omien tekstien</p>	<p>kielen eroihin erilaisia tekstejä tuotettaessa. Harjaannutaan kirjoittamaan yleis- ja erisnimet oikein. Opetellaan kirjoittamaan nominatiivialkuiset yhdyssanat oikein ja käyttämään yhdysmerkkiä. Harjoitellaan kirjoittamaan virkeitä, jotka muodostuvat sekä pää- että sivulauseista. Tutkitaan teksteistä kappalejakoja ja opetellaan käyttämään kappalejakoja omassa teksteissä. Vuoropuhelun kirjoittamistaito varmentuu. Harjoitellaan oman tekstin tarkistamista, varmennetaan sujuvaa käsialaa ja harjoitellaan näppäintaitoja. Tuotetaan tekstejä prosessina (suunnittelu, kirjoittaminen ja viimeistely). Opetellaan valitsemaan tekstin suunnitteluun sopiva tapa, esim. ajatuskartta, suunnitteluruudukko, tukisanalista. Tarkastellaan ja arvioidaan omia tekstejä. Harjoitellaan kannustavan ja rakentavan vertaispalautteen antamista ja saamista omista ja muiden teksteistä.</p> <p>Harjoitellaan vastaanottajan ja tilanteen huomioimista tekstien tuottamisessa. Opitaan</p>	<p>kirjoittamisen tarkoitusta ja harjoitellaan valitsemaan tarkoituksenmukainen tyyli. Ohjataan oppilasta tarkastelemaan ja arvioimaan omia tekstejään. Opetellaan tarkistamaan omia ja toisten tekstejä sekä käyttämään tekstinkäsittelyohjelman oikolukutoimintoa. Annetaan ja otetaan vastaan rakentavaa palautetta sekä harjoitellaan muokkaamaan tekstiä palautteen avulla. Opetellaan ottamaan tilanne ja vastaanottajaa huomioon erilaisia tekstejä tuotettaessa. Opetellaan käyttämään erilaisia verkkotyökaluja omien tuotosten tekemiseen ja jakamiseen.</p> <p>Tutkitaan sanajärjestyksen merkityksiä teksteissä, tutustutaan lauseenjäseniin (predikaatti ja subjekti) ja vertaillaan sanajärjestyksestä oppilaan osaamisella kielissä. Tutkitaan kirjoitetun ja puhutun kielen eroja ja otetaan ne huomioon omien tekstien kirjoittamisessa. Harjoitellaan tekstin elävöittämistä. Varmennetaan oikeinkirjoitusta omassa teksteissä: iso ja pieni alkukirjain, yhdyssanat ja vuoropuhelun kirjoittaminen vuorosanaviivan avulla. Kerrataan virke, lause, pää- ja</p>	<p>tekstin vastaanottaja huomioon. Ohjataan oppilasta käyttämään monipuolista sanastoa, välttämään toistoa omassa teksteissä sekä muokkaamaan tekstiä palautteen avulla.</p> <p>Pohditaan kirjoittamisen tarkoitusta ja sen näkymistä kielellisissä valinnoissa sekä harjoitellaan valitsemaan tarkoituksenmukainen tyyli. Opetellaan jäsentämään hankittua tietoa ja laatimaan esseevastaus muistiinpanojen avulla. Opitaan kirjoittamaan sujuvasti vuoropuhelua omiin teksteihin. Opitaan oikolukemaan omia ja toisten tekstejä sekä käyttämään tekstinkäsittelyohjelman oikolukutoimintoa. Varmennetaan lähteiden käytön ja merkinnän osaamista omassa tuotoksissa.</p>
---	---	---	--

<p>tuottamisessa. Opetellaan tiedostamaan tekijänoikeuksia.</p>	<p>tuntemaan tekijänoikeudet kielten omia ja muiden tekstejä ja teoksia. Opetellaan hakemaan opiskeluun liittyviä tietoja ja luvallisia kuvia internetistä esim. creative commons. Harjoitellaan lähteiden käyttöä ja merkintää.</p>	<p>sivulause, pilkku ja lopetusmerkki. Käytetään kappalejakoja omissa teksteissä.</p> <p>Opitaan ymmärtämään kirjoittajan oikeus omaan tekstiinsä sekä toimimaan eettisesti verkossa yksityisyyttä ja tekijänoikeuksia kunnioittaen. Opetellaan hakemaan opiskeluun liittyviä tietoja ja luvallisia kuvia internetistä esim. creative commons. Harjoitellaan lähteiden käyttöä ja merkintää.</p>	
<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p>
<p>Tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan. Käytetään opittuja kielitiedon käsitteitä puhuttaessa kielestä.</p> <p>Tutustutaan paikalliseen kirjastoon ja sen palveluihin ja tehdään paikallista yhteistyötä mahdollisuuksien mukaan. Kannustetaan oppilasta lukemaan monipuolista, ikätasolle suunnattua kirjallisuutta, sekä yhteisteoksia että oppilaan omavalintaisia kirjoja. Ohjataan oppilasta pohtimaan lukukokemustaan kysymysten avulla ja esim. lukupäiväkirjan avulla. Harjoitellaan</p>	<p>Tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan ja pohditaan sanojen merkityksiä.</p> <p>Käytetään opittuja kielitiedon käsitteitä puhuttaessa kielestä. Tutkitaan ja opitaan tunnistamaan suomen kielen vierasperäisiä sanoja ja käytetään hyödyksi muita oppilaan osaamia kieliä.</p> <p>Kannustetaan ja tutustutaan kirjaston aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön, etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja tuetaan omaehtoista lukemisen ja kirjoittamisen harrastamista.</p>	<p>Tutkitaan kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan ja pohditaan sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä. Käytetään opittuja kielitiedon käsitteitä puhuttaessa kielestä. Havainnoidaan ja vertaillaan suomen kieltä ja oppilaan osaamia muita kieliä, erityisesti A1-kieltä, niiden sanastoa ja perusrakenteita. Etsitään kielten välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja. Kannustetaan oppilasta havainnoimaan kielen alueellisia eroja osaamissaan kielissä. Kannustetaan ja tutustutaan kirjaston aktiiviseen ja monipuoliseen käyttöön, etsitään itseä kiinnostavaa luettavaa ja tuetaan omaehtoista lukemisen ja kirjoittamisen harrastamista. Tutustutaan</p>	<p>Tutkitaan tekstienvälisyyttä monimuotoisissa teksteissä.</p> <p>Opitaan käyttämään oikeita käsitteitä puhuttaessa kielestä ja sen ilmiöistä. Kannustetaan oppilasta havainnoimaan kielen alueellisia eroja osaamissaan kielissä. Harjaannutaan kirjaston luokitusjärjestelmän käyttäjänä ja opitaan käyttämään verkkokirjastoa. Jaetaan lukukokemuksia monipuolisesti yksin ja ryhmässä esim. draaman, keskustelun ja kirjoittamisen keinoin, myös monimediaisissa ympäristöissä.</p>

<p>lukukokemuksen jakamista pienissä ryhmissä, esim. lukupiirit, kirjavinkkaukset ja draamaharjoitukset.</p> <p>Tutustutaan uuteen ja vanhaan lastenperinteeseen, esim. leikit, lorut ja laulut. Kerrotaan lapsille ja nuorille suunnatusta mediatarjonnasta sekä paikallisesta kulttuuritarjonnasta sekä tutustutaan niihin mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Tutustutaan muihin kieliin ja kulttuureihin. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan oman koulun monikulttuurisuutta. Tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa omaa kulttuuria ja tehdä pieniä esityksiä, esim. yhteistyössä muiden kulttuuriaineiden kanssa.</p>	<p>Harjaannutaan kirjaston käyttäjänä ja opetellaan tekemään yksinkertainen tiedonhaku verkkokirjastossa. Luetaan monipuolisesti ikätasolle suunnattua kotimaista ja käännettyä kirjallisuutta sekä tutustutaan lasten ja nuorten klassikkokirjoihin. Ohjataan oppilasta pohtimaan lukukokemustaan kysymysten avulla ja esim. lukupäiväkirjan avulla. Harjoitellaan lukukokemuksen jakamista pienissä ryhmissä, esim. lukupiirit, kirjavinkkaukset ja draamaharjoitukset.</p> <p>Kerrotaan lapsille ja nuorille suunnatusta mediatarjonnasta sekä paikallisesta kulttuuritarjonnasta ja niihin tutustutaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Keskustellaan siitä, että kulttuuri on osa ihmisen identiteettiä. Havainnoidaan omaa ja vieraita kulttuureja ja vertaillaan eroja niiden välillä. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan oman koulun monikulttuurisuutta. Tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa omaa kulttuuria ja tehdä pieniä esityksiä myös</p>	<p>kirjaston luokitusjärjestelmään ja verkkokirjaston palveluihin sekä opitaan asioimaan omatoimisesti kirjastossa. Luetaan monipuolisesti ikätasolle suunnattua kotimaista ja käännettyä kirjallisuutta sekä tutustutaan lasten ja nuorten klassikkokirjoihin. Jaetaan lukukokemuksia monipuolisesti yksin ja ryhmässä esim. draaman, keskustelun ja kirjoittamisen keinoin, myös monimediaisissa ympäristöissä.</p> <p>Pohditaan, mitä sana kulttuuri tarkoittaa. Kerrotaan lapsille ja nuorille suunnatusta mediatarjonnasta sekä paikallisesta kulttuuritarjonnasta ja tutustutaan niihin mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa. Tutustutaan suomalaiseen kansanperinteeseen ja niiden nykyjatkajiin. Tutustutaan eri maiden kieliin ja kulttuureihin. Vertaillaan omaa kulttuuria muihin oppilaalle tuttuihin kulttuureihin. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan erityisesti oman koulun monikulttuurisuutta. Tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa omaa kulttuuria ja tehdä pieniä esityksiä myös improvisoiden ja mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä muiden kulttuuriaineiden kanssa.</p>	<p>Suunnitellaan ja toteutetaan omia esityksiä, mahdollisuuksien mukaan myös yhteistyössä muiden kulttuuriaineiden kanssa. Keskustellaan siitä, että kulttuurit kehittyvät ja muuttuvat jatkuvasti. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan oman koulun monikulttuurisuutta.</p> <p>Tarkastellaan mediakulttuurin ilmiöitä ja keskustellaan median roolista oppilaan arjessa.</p>
--	---	--	--

	improvisoiden ja yhteistyössä muiden kulttuuriaineiden kanssa.		
--	--	--	--

SUOMI TOISENA KIELENÄ JA KIRJALLISUUS

Tavoitteet

S2: tavoitteet luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	Vuorovaikutustilanteissa toimiminen
<p>T1</p> <p>Oppilaan ilmaisuvaranto kehittyy siten, että hän selviytyy kasvokkaiden vuorovaikutustilanteista koulussa ja kaveripiirissä. Oppilas harjoittelee mielipiteen ilmaisemista.</p>	<p>T1</p> <p>Oppilaan ilmaisuvaranto kehittyy ja kyky toimia kasvokkaiden vuorovaikutustilanteissa koulussa, kaveripiirissä ja lähiympäristössä kehittyy. Oppilas harjoittelee mielipiteen perustelemista.</p>	<p>T1</p> <p>Oppilas vahvistaa ilmaisuvarantoaan ja kehittää kykyään toimia kasvokkaiden vuorovaikutustilanteissa koulun ja arjen vuorovaikutustilanteissa. Oppilas harjoittelee viestintää monimedialaisessa vuorovaikutuksessa.</p>	<p>T1</p> <p>Oppilas osallistuu erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin ja kehittää vuorovaikutustaitojaan erilaisten aihepiirien ja tekstien parissa. Oppilas oppii toimimaan rakentavasti koulun ja arjen vuorovaikutustilanteissa. Oppilas osaa perustella mielipidettään ja pitää pienen puheesityksen.</p>
<p>T2</p> <p>Oppilaan kyky kuunnella ja ymmärtää kasvokkaiden vuorovaikutusta ja opetuspuhetta kehittyy.</p>	<p>T2</p> <p>Oppilaan kuuntelu- ja ymmärtämistaidot kehittyvät. Oppilas oppii kuuntelustrategioita.</p>	<p>T2</p> <p>Oppilaan kuuntelustrategiat ja kuullun ymmärtämisen taidot kehittyvät.</p>	<p>T2</p> <p>Oppilas ymmärtää opetuspuhetta ja muuta kuulemaansa tutussa tilanteessa tai tutusta aiheesta.</p>

T3 Oppilas oppii käyttämään ei-kielellisen ilmaisun keinoja sanallisen ilmaisun tukena. Oppilas harjoittelee toisten huomiointa ottamista vuorovaikutuksessa.	T3 Oppilas osaa käyttää ei-kielellisen ilmaisun keinoja sanallisen ilmaisun tukena. Oppilas pyrkii ottamaan huomioon puhekuomppaninsa.	T3 Oppilas ilmaisee itseään monipuolisesti sanallisia ja ei-sanallisia keinoja käyttäen ja kehittyy puhekuomppaninsa huomioon ottamisessa.	T3 Oppilas ilmaisee itseään erilaisia ilmaisun keinoja käyttäen ja kehittyy puhekuomppaninsa huomioon ottamisessa.
Tekstien tulkitseminen	Tekstien tulkitseminen	Tekstien tulkitseminen	Tekstien tulkitseminen
T4 Oppilas sujuvoittaa lukutaitoaan ja kehittää luetunymmärtämisen taitojaan. Oppilas kykenee erottamaan yksinkertaisen faktatekstin fiktiivisestä tekstistä ja ymmärtää, että on olemassa erityyppisiä tekstejä.	T4 Oppilas kehittää luetunymmärtämisessä ja tutustuu ikätasolle sopivien tekstilajien tunnuspiirteisiin. Oppilas käsittää, että tieto ja mielipide ovat eri asioita.	T4 Oppilas kehittää luetunymmärtämistaitojaan ja tunnistaa joitakin tekstilajeja. Oppilas tietää, että tekstien luotettavuudessa on eroja. Oppilas ymmärtää kuvien tärkeyden tekstien maailmassa.	T4 Oppilas kehittää luetunymmärtämistaitojaan, tekstilajien tuntemusta ja kuvanlukutaitoja. Oppilas vertailee tekstejä ja pyrkii arvioimaan tekstien luotettavuutta. Oppilas harjaantuu selvittämään tiedon lähteen.
T5 Oppilas lukee innokkaasti kielitaidolle sopivaa lastenkirjallisuutta ja osaa kertoa ymmärrettävästi lukemastaan ja kuulemastaan. Oppilas harjoittelee ikätasolle sopivien tekstien tulkintaa ja kehittää taitojaan etsiä tietoja tekstistä.	T5 Oppilas kiinnostuu mediateksteistä. Oppilas lukee monentyyppisiä tekstejä ja kehittää taidossaan kertoa lukemastaan ja kuulemastaan loogisesti. Oppilas harjoittelee tekstien tulkintaa ja osaa kertoa havainnoistaan. Oppilas kehittää lukustrategioitaan. Oppilas osaa hyödyntää kerroksen peruskäsitteitä tarinoita tarkastellessaan.	T5 Oppilas lukee monentyyppisiä tekstejä ja osaa kertoa lukemastaan ja kuulemastaan loogisesti. Oppilas kehittää lukustrategioitaan ja tekstien tulkintataitojaan. Oppilas tunnistaa omia kehittämistarpeitaan.	T5 Oppilas kehittää lukustrategioitaan ja tekstien tulkintataitojaan. Oppilas tunnistaa omia kehittämistarpeitaan.
T6	T6 Oppilas osaa selittää tuttuja sanoja. Oppilas laajentaa aktiivisesti	T6 Oppilas laajentaa aktiivisesti sanavarastoaan.	T6

Oppilas laajentaa sanavarastoaan ja osaa luokitella sanoja merkityksen perusteella. Oppilas harjaantuu päättelyssä.	sanavarastoaan ja osaa vertailla ja luokitella sanojen merkityksiä ja muotoja. Oppilas ymmärtää, että sanojen omaksumisen taitoja voi kehittää ja että sanavaraston ja kielioppitietojen puutteita voi kompensoida päättelyllä.	Oppilas osaa tehdä päätelmiä virkkeiden osien ja kieliopillisten rakenteiden välisistä suhteista. Oppilas kompensoi sanavaraston ja kielioppitietojen puutteita aktiivisella päättelyllä.	Oppilas tutustuu aktiivisesti uusiin sanoihin, käsitteisiin, sanontoihin ja kielikuviin. Oppilas osaa tehdä itsenäisesti päätelmiä sanojen merkitysvivah-teista sekä virkkeiden osien ja kiel-opillisten rakenteiden välisistä suhteista.
Tekstien tuottaminen	Tekstien tuottaminen	Tekstien tuottaminen	Tekstien tuottaminen
T7 Oppilas oppii kirjoittamaan erilaisia pieniä tekstejä käsin ja sähköisillä välineillä.	T7 Oppilas kykenee tuottamaan ymmärrettäviä kuvailevia ja kertovia tekstejä. Oppilas kehittää taitoaan kirjoittaa käsin ja sähköisillä välineillä.	T7 Oppilas kykenee tuottamaan jäsenneltyjä tekstejä. Oppilas osaa hyödyntää mallitekstejä omia tekstejä tuottaessaan. Oppilas tuottaa johdonmukaisia tekstejä käsin ja sähköisillä välineillä.	T7 Oppilas kehittää taitoaan käyttää kertomiselle, kuvaamiselle ja yksinkertaiselle kantaaottavalle tekstille tyypillistä kieltä. Oppilas osaa ohjatusti kirjoittaa monimuotoisia tekstejä.
T8 Oppilas kehittää oikeinkirjoitustaitoaan. Oppilas harjoittelee tekstinsä tarkistamista ja korjaamista. Oppilaan sanavarasto monipuolistuu ja suomen kielen rakenteiden hallinta vahvistuu.	T8 Oppilas kehittää oikeinkirjoitustaitoaan. Oppilas harjoittelee tekstinsä suunnittelua ja harjaantuu tarkistamaan ja korjaamaan tekstejään. Oppilaan sanavarasto monipuolistuu ja suomen kielen rakenteiden hallinta vahvistuu.	T8 Oppilas kehittää oikeinkirjoitustaitoaan. Oppilas harjoittelee tekstinsä suunnittelua, muokkaamista, otsikointia ja kappalejakoja. Oppilaan sanavarasto monipuolistuu ja suomen kielen rakenteiden hallinta vahvistuu.	T8 Oppilas tuottaa kokonaisia suullisia ja kirjallisia tekstejä itsenäisesti ja ryhmässä. Oppilas tuntee oikeinkirjoituksen perussäännöt. Oppilas osaa otsikoida tekstinsä, jakaa sen kappaleisiin ja kiinnittää huomiota sanavalintoihin.
T9 Oppilas harjoittelee oman tekstin arvioimista ja osaa ohjatusti	T9 Oppilas kehittää itsearviointitaitojaan ja harjoittelee palautteen antamista toisten teksteistä.	T9 Oppilas kehittää itsearviointitaitojaan ja osaa nimetä vahvuuksiaan kirjoittajana sekä joitakin	T9 Oppilas osaa tarkastella ja arvioida omia tekstejään.

kiinnittää huomiota tekstiensä vahvuuksiin ja kehittämiskohteisiin.		kehittämiskohteita. Oppilas kehittyy palautteen antajana ja vastaanottajana.	Oppilas kykenee antamaan ja vastaanottamaan palautetta.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen	Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen	Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen	Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen
T10 Oppilas vahvistaa kielitietoisuuttaan havainnoimalla kielenkäyttötilanteiden vaihtelua puhutussa ja kirjoitetussa kielessä. Oppilas tekee ikäkaudelleen ominaisia havaintoja kielestä, eri puhetaivoista ja kielenkäytön vaikutuksista lähiympäristössään. Oppilas kielellistää aktiivisesti ympäröivää maailmaa.	T10 Oppilas vahvistaa kielitietoisuuttaan havainnoimalla kielenkäyttötilanteiden vaihtelua ympäristössään. Oppilas tekee havaintoja kielestä, eri puhetaivoista ja kielenkäytön vaikutuksista ympäristössään. Oppilas oppii kirjoitetun suomen kielen säännönmukaisuuksia. Oppilas opettelee tekemään havaintoja osaamiensa kielten välisistä eroista ja yhtäläisyyksistä.	T10 Oppilas vahvistaa kielitietoisuuttaan tarkastelemalla kielenkäyttötilanteiden vaihtelua puhutussa ja kirjoitetussa kielessä. Oppilas tekee havaintoja kielestä, eri kielenkäyttötavoista ja kielenkäytön vaikutuksista ympäristössään. Oppilas harjoittelee tilanteeseen sopivan kielen käyttöä. Oppilas opettelee aktiivisesti suomen kieltä kuunnellen, lukien, kirjoittaen ja puhuen. Oppilas tarkastelee äidinkieltä sekä muiden opiskelemiensa kielten ja suomen kielen eroja ohjautusti.	T10 Oppilas kehittää kielitietoisuuttaan ja monilukutaitoaan tutkimalla kielenkäyttötilanteiden vaihtelua ympäristössään. Oppilas pyrkii käyttämään tilanteeseen sopivaa kieltä. Oppilas osaa valita oikeita kielenkäyttötapoja ja -strategioita erilaisissa kielenkäyttötilanteissa. Oppilas tunnistaa äidinkieltä sekä muiden opiskelemiensa kielten ja suomen kielen eroja ja säännönmukaisuuksia. Oppilas kykenee hyödyntämään kielitietoutta suomen kielen opiskelussa.
T11 Oppilas lukee suomenkielistä lastenkirjallisuutta ja satuja. Oppilas harjoittelee mieleisen lukemisen valintaa ja kirjastonkäyttöä.	T11 Oppilas lukee suomenkielistä lastenkirjallisuutta. Oppilas osaa valita sopivaa lukemista ja käyttää lastenkirjastoa itsenäisesti.	T11 Oppilas lukee suomenkielistä lastenkirjallisuutta ja kykenee jakamaan lukukokemuksiaan muiden kanssa.	T11 Oppilas lukee suomenkielistä lasten- ja nuortenkirjallisuutta sekä kykenee analysoimaan ja jakamaan lukukokemuksiaan.

Oppilas osallistuu suomalaiseen lastenkulttuuritarjontaan mahdollisuuksien mukaan.	Oppilas tutustuu ja osallistuu tarjolla oleviin suomenkielisiin lastenkulttuurin tapahtumiin aktiivisesti. Oppilas osaa kertoa luku- ja kulttuurikokemuksistaan.	Oppilas osaa valita mieleistään lukemista ja käyttää kirjastoa. Oppilas tutustuu suomalaiseen lastenkulttuuriin ja harjaantuu tarjolla olevien kulttuuripalveluiden aktiiviseksi käyttäjäksi. Oppilas kykenee jakamaan kulttuurikokemuksiaan muiden kanssa.	Oppilas on harjaantunut kirjastopalveluiden käyttäjä. Oppilas tuntee lapsille ja nuorille suunnattua suomenkielistä kirjallisuutta sekä elokuva-, teatteri- ja mediakulttuuria.
T12 Oppilas opettelee havaitsemaan suomalaisten sekä muunmaalaisten satujen yhtäläisyyksiä ja eroja. Oppilas harjaantuu tunnistamaan eri kielten ja kulttuurien piirteitä koulussaan. Oppilas on ylpeä omasta monikielisydestään ja kulttuuritaustastaan.	T12 Oppilas tunnistaa eri kieliä ja kulttuureita koulun lisäksi omassa lähiympäristössään. Oppilas oppii havainnoimaan erilaisia kielen ja kulttuurin erityispiirteitä.	T12 Oppilas osaa suhtautua arvostavasti ympäristössään kohtamiinsa kieliin ja kulttuureihin. Oppilas harjaantuu näkemään monikielisuuden ja -kulttuurisuuden voimavarana.	T12 Oppilas suhtautuu arvostavasti sekä omaan että ympäristönsä kielelliseen ja kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Oppilas käyttää ja kehittää aktiivisesti omaa kielirepertuaariaan.
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena	Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena	Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena	Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena
T13 Oppilas harjoittelee itsearviointitaitoja ja osaa ohjatusti tunnistaa joitakin vahvuuksiaan kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana.	T13 Oppilas kehittää itsearviointitaitojaan ja tunnistaa joitakin vahvuuksiaan kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana sekä osaa nimetä jonkun kehittämisen kohteen.	T13 Oppilas tunnistaa vahvuuksiaan kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana sekä osaa nimetä joitakin kehittämistarpeita. Oppilas harjaantuu asettamaan tavoitteita kielenoppimiselleen.	T13 Oppilas tunnistaa vahvuuksiaan kielenoppijana mutta osaa myös nimetä kehittämistarpeita sekä osaa ohjatusti asettaa itselleen oppimistavoitteita.
T14 Oppilaan eri oppiaineissa tarvitsema sanavarasto kehittyy ja hän oppii tunnistamaan teksteille tyypillisiä osia (otsikot, kuvat ja kuvatekstit)	T14 Oppilaan eri tiedonalojen sanavarasto kehittyy.	T14 Oppilaan sanavarasto kasvaa. Oppilas tuntee oppikirjatekstien osat ja harjoittelee strategioita,	T14 Oppilas tuntee eri oppiaineiden sanastoa ja lukee tuetusti eri oppiaineiden tekstejä sekä osaa kuvailla niitä.

sekä käyttämään niitä apuna tekstin merkitysten päättelmissä.	Oppilaan taito lukea koulussa tarvittavia tekstejä kehittyy, ja hän oppii lukemisen strategioita.	joilla voi laajentaa sanavarastoaan ja päätellä merkityksiä. Oppilas osaa käyttää joitakin merkityksen avaamisen apuvälineitä, esim. sanakirjaa tai netin hakukoneita.	Oppilas tietää, että merkityksiä voi päätellä ja osaa käyttää joitakin ymmärtämistä auttavia apuvälineitä.
T15 Oppilas osaa kirjoittaa muistiinpanoja ja jonkin verran käyttää niitä tekstin tuottamisen apuna.	T15 Oppilas osaa löytää oppikirjojen teksteistä keskeisiä tietoja. Oppilas tietää tapoja hankkia tietoa ja tehdä muistiinpanoja. Oppilaan taidot käyttää muistiinpanoja oman tuotoksen pohjana kehittyvät.	T15 Oppilaan tiedonhankintataidot kehittyvät. Oppilas osaa hakea tietoa esim. sähköisillä välineillä, tietokirjoista tai haastattelemalla. Oppilas osaa suunnitella ja jäsenellä tekstiään ja käyttää muistiinpanoja suunnittelun apuna.	T15 Oppilas osaa tuottaa sovitusta aihepiiristä hankkimansa tiedon pohjalta jäsenellään suullisen tai kirjallisen tekstin itsenäisesti tai ryhmässä. Oppilas osaa hakea aiheeseensa sopivaa tietoa.

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen: Harjoitellaan kertomista, mielipiteen ilmaisua ja kuvailua yhteisöllisesti erilaisten aihepiirien ja tekstien pohjalta. Ohjataan kokonaisilmaisua ja hyödynnetään draamatyöskentelyä. Tutkitaan ja käytetään kieltä osana toimintaa (tilannesidonnaiset fraasit ja ilmaukset, ajan ilmaiseminen kerronnassa, modaalisuus, vertaaminen kuvailussa sekä epäsuora esitys ja toisen puheeseen viittaaminen). Harjoitellaan ääntämistä, kuuntelutaitoja ja kuullusta oppimisen taitoja. Osallistutaan oman luokan sekä kouluyhteisön vuorovaikutus- ja kulttuuritoimintaan, niiden suunnitteluun ja niiden toteuttamiseen.

S2 Tekstien tulkitseminen: Harjoitellaan kaunokirjallisuuden ja erilaisten tieto- ja mediatekstien sujuvaa lukemista sekä käyttämään tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia lukustrategioita. Edistetään tekstilajien piirteiden sekä kirjallisuuden peruskäsitteiden tuntemusta. Opitaan tunnistamaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä. Harjoitellaan mielipiteen ja arvottavien ilmausten erottamista teksteissä sekä selvittämään tiedon lähteen ja arvioimaan tiedon luotettavuutta. Harjoitellaan hahmottamaan

virkkeen osien suhteita (lause, lausekkeen pääsanan ja määritteen suhde, lauseenvastike) tekstin ymmärtämisen tukena. Luokitellaan sanoja merkityksen ja muodon perusteella (sanaluokat). Pohditaan, millaisia merkityksiä eri sijamuodot sisältävät ja opitaan verbien taipuminen persoonan- ja aikamuodoissa. Harjoitellaan selittämään, vertailemaan ja pohtimaan sanojen, niiden synonyymien, kielikuvien, sanontojen ja käsitteiden merkityksiä ja niiden hierarkioita. Harjaannutetaan havaitsemaan, miten persoonaa ja aikaa ilmaistaan tekstissä. Laajennetaan sana- ja käsitevarantoa.

S3 Tekstien tuottaminen: Harjoitellaan sujuvaa kirjoittamista, tekstien tuottamisen ja käsittelyn perustoimintoja ja yleiskielen normeja itsenäisesti ja ryhmässä. Tuotetaan ikäkaudelle sopivia kertovia, kuvaavia, ohjaavia ja yksinkertaisia kantaa ottavia tekstilajeja ja niissä käytettävää sanastoa ja fraseologiaa sekä kieliopillisia rakenteita. Tutustutaan kirjoittamisprosessin vaiheisiin ja muokataan tekstejä-palautteen perusteella.

S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen: Tutkitaan tilanteen ja aiheen mukaista kielen vaihtelua havainnoimalla koulun ja oppilaiden vapaa-ajan vuorovaikutustilanteita sekä moninaisia kuultuja ja luettuja tekstejä. Pohditaan sanojen, ilmausten ja tekstien ilmentämiä merkityksiä ja tapoja luokitella niitä. Tutustutaan puhutun ja kirjoitetun suomen piirteisiin. Opitaan päättelemään keskeisiä säännönmukaisuuksia (sanaluokat ja lausetyypit, nominien ja verbien taivutus, sanojen yhdistäminen ja johtaminen) ja tapoja luoda merkityksiä. Tutustutaan lapsille ja nuorille suunnattuun kauno- ja tietokirjallisuuteen, elokuvaan ja mediateksteihin sekä kirjastoon niitä tarjoavana resurssina. Perehdytään lasten ja nuorten maailmaan liittyviin kansanperinteen lajeihin ja nykyperinteeseen.

S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena: Opitaan jäsentämään lukemisen, kirjoittamisen, kuuntelun ja puhumisen prosesseja pienempiin osiin ja harjoitellaan näitä osataitoja sekä erilaisia kirjoitus- ja kuuntelutekniikoita. Harjoitellaan eri oppiaineiden tärkeiden käsitteiden ja ilmausten tunnistamista ja niiden omaan käyttöön ottamista. Hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa apuna eri tiedonalojen tiedonhankinnassa, oppimisessa ja oman oppimisen arvioinnissa suhteessa tavoitteisiin. Oppilasta ohjataan toimimaan eettisesti tekijänoikeuksia ja yksityisyyttä kunnioittaen. Vahvistetaan oppilaan taitoa käyttää omaa äidinkieltään ja muita osaamiaan kieliä kaiken oppimisen tukena.

Seudulliset sisällöt

S2: sisällöt luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen	S1 Vuorovaikutustilanteissa toimiminen
<p>Harjoitellaan kertomista, mielipiteen ilmaisua ja kuvailua. Keskeistä on osata ilmaista tekemistä, aikaa, paikkaa ja määrää. Asiointi- ja muita vuorovaikutustilanteita harjoitellaan pelejä, leikkejä ja draamatyöskentelyä hyödyntäen. Opetellaan toimimaan luovasti tilanteissa, joissa kielitaito ei tahdo riittää ajatusten ilmaisemiseen.</p> <p>Harjoitellaan ääntämistä ja kuulunymmärrystä. Kehitetään kykyä olla miellyttävällä tavalla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Varsinkin alkeiskielitaidon vaiheessa vuorovaikutusta helpottavat fraaseina opittavat ilmaukset.</p> <p>Vuorovaikutustilanteissa harjoitettavia keskeisiä sisältöjä ovat tapahtuneen selostaminen ja kuvailu, oman asian/ongelman</p>	<p>Harjoitellaan kertomista, mielipiteen ilmaisua ja kuvailua erilaisten tekstien pohjalta. Keskeistä on osata ilmaista tekemistä, aikaa, paikkaa ja määrää. Asiointi- ja muita vuorovaikutustilanteita harjoitellaan pelejä, leikkejä ja draamatyöskentelyä hyödyntäen. Opetellaan toimimaan luovasti tilanteissa, joissa kielitaito ei tahdo riittää ajatusten ilmaisemiseen.</p> <p>Harjoitellaan ääntämistä, kuuntelutaitoja ja kuullusta oppimisen taitoja. Kehitetään kykyä olla miellyttävällä tavalla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Varsinkin alkeiskielitaidon vaiheessa vuorovaikutusta helpottavat fraaseina opittavat ilmaukset.</p> <p>Vuorovaikutustilanteissa harjoitettavia keskeisiä sisältöjä ovat</p>	<p>Harjoitellaan kertomista, kuvailua, keskustelua, esiintymistä ja mielipiteen ilmaisua. Hyödynnetään draamatyöskentelyä ja muita luovia työskentelytapoja. Vuorovaikutusharjoitusten pohjana ovat erilaiset oppilaille läheiset aihepiirit ja tekstit.</p> <p>Kehitetään kykyä ilmaista tunteita ja suhtautumista miellyttävällä tavalla. Harjoitellaan muiden viestien tulkitsemista ja muiden huomioon ottamista.</p> <p>Harjoitellaan kuuntelutaitoja ja kuullusta oppimisen taitoja. Opetellaan nettietikettiä ja turvallista toimimista sosiaalisessa mediassa.</p> <p>Osallistutaan oman luokan sekä koulu yhteisön vuorovaikutus- ja kulttuuritoimintaan, niiden</p>	<p>Vuorovaikutustilanteissa harjoitellaan kertomista, kuvailua, keskustelua, suullisten esitysten pitämistä ja mielipiteen ilmaisua erilaisten tekstien ja ilmiöiden pohjalta. Ohjataan kokonaisilmaisuun ja luovuuteen. Hyödynnetään draamatyöskentelyä.</p> <p>Kehitetään kykyä ilmaista miellyttävällä tavalla tunteita ja suhtautumista. Harjoitellaan muiden viestien tulkitsemista ja muiden huomioon ottamista.</p> <p>Harjoitellaan kuuntelutaitoja ja kuullusta oppimisen taitoja. Opetellaan nettietikettiä ja turvallista toimimista sosiaalisessa mediassa.</p>

selittäminen, tunteiden ja suhtautumisen ilmaiseminen ja muiden viestien tulkitseminen, itsestä ja lähipiiristä keskusteleminen (esim. harrastukset, koti ja asuminen, ihmisen ruumiinosat, vaatteet), lähiympäristössä toimiminen (esim. liikenne, kulkuvälineet, elämä kaupungissa ja maalla, ruokailu), juhlapäivät ja tapakulttuuri, paikan ja suunnan ilmaiseminen sekä ajan ilmaiseminen ja kellonajat	tapahtuneen selostaminen ja kuvailu, oman asian/ongelman selittäminen, tunteiden ja suhtautumisen ilmaiseminen ja muiden viestien tulkitseminen, itsestä ja lähipiiristä keskusteleminen (esim. asuminen, rakennukset, ihminen ja terveys, säätilat), lähiympäristössä toimiminen (esim. liikenne, kulkuvälineet, ruokailu), juhlapäivät ja tapakulttuuri sekä nettietiketti.	suunnitteluun ja niiden toteuttamiseen.	
S2 Tekstien tulkitseminen	S2 Tekstien tulkitseminen	S2 Tekstien tulkitseminen	S2 Tekstien tulkitseminen
Harjoitellaan sujuvaa mekaanista lukutaitoa lukemalla ääneen. Tekstit valitaan yksilöllisesti oppilaan kielitaidon mukaan. Tekstien tulkitsemisessä korostuu sanaston ymmärtäminen. Harjoitellaan sanojen luokittelua merkityksen perusteella. Tarkastellaan synonyymeja ja vastakohtia sekä selitetään sanojen merkityksiä. Oppilasta kannustetaan aktiiviseen kielelliseen ympäristön tarkkailuun: missä vain voi oppia uusia sanoja ja ilmauksia.	Harjoitellaan sujuvaa, ymmärtävää lukutaitoa yhdessä ja yksin lukemalla. Tekstien tulkitsemisessä korostuu sanaston ymmärtäminen. Opitaan, että tekstin ymmärtämistä voi kehittää tehokkaiden lukustrategioiden avulla. Harjoitellaan systemaattista, rauhallista tiedon etsimistä tekstistä. Harjoitellaan virkkeen osien suhteiden hahmottamista ymmärtämisen tukena. Käsitellään esimerkiksi lausekkeen pääsanana ja määritteen suhdetta sekä pää- ja	Harjoitellaan sujuvaa, ymmärtävää lukutaitoa lukemalla kaunokirjallisuutta sekä tieto- ja mediatekstejä yksin ja yhdessä. Tekstien tulkitsemisessä korostuu päättelyminen, mielipiteiden tunnistaminen ja tekstilajin hahmottaminen. Kehitetään tekstin ymmärtämisen strategioita yksilölliset vahvuudet huomioiden. Opitaan tunnistamaan omia kehittämistarpeita. Pohditaan virkkeiden merkityksiä sekä sanaston että kieliopillisten muotojen kannalta. Kiinnitetään huomiota aikamuotojen	Harjoitellaan sujuvaa, ymmärtävää lukutaitoa lukemalla kaunokirjallisuutta sekä tieto- ja mediatekstejä yksin ja yhdessä. Opetellaan käyttämään tilanteeseen ja tavoitteeseen sopivia lukustrategioita. Tekstien tulkitsemisessä korostuu päättelyminen, mielipiteiden tunnistaminen ja tekstilajin hahmottaminen. Edistetään tekstilajien piirteiden sekä kirjallisuuden peruskäsitteiden tuntemusta. Opitaan tunnistamaan kertovien, kuvaavien, ohjaavien ja yksinkertaisten kantaa ottavien tekstien kielellisiä ja tekstuaalisia piirteitä.

<p>Opitaan, että tekstin ymmärtämistä voi kehittää muutenkin kuin sanoja ja kielen rakenteita oppimalla. Harjoitellaan kysymyksiin vastaamista ja tiedon etsimistä avainsanojen avulla.</p> <p>Luetaan omalle kielitaidolle soveltuvaa lastenkirjallisuutta. Opitaan käyttämään kerronnan peruskäsitteitä: juoni, päähenkilö, tapahtumapaikka ja -aika. Harjoitellaan juonen pääkohtien tunnistamista.</p> <p>Opetellaan erottamaan asiateksti fiktiivisestä tekstistä.</p> <p>Luetaan ikätasolle soveltuvia mediakstejä ja harjoitellaan kuvanlukutaitoa.</p>	<p>sivulausetta. Tarkastellaan, miten persoonaa ja aikaa ilmaistaan tekstissä.</p> <p>Tutkitaan erilaisten tekstien alkuperää ja luotettavuutta. Harjoitellaan mielipiteen ja arvottavien ilmausten tunnistamista sekä fiktion ja faktan erottamista.</p> <p>Vahvistetaan kerronnan peruskäsitteiden käyttöä. Harjoitellaan juonen kertomista.</p> <p>Harjoitellaan kuvanlukutaitoa.</p> <p>Laajennetaan sanavarastoa sekä harjoitellaan sanojen selittämistä. Luokitellaan sanoja merkityksen ja muodon perusteella (sanaluokat).</p>	<p>merkityseroihin ja partitiivin eri käyttöyhteyksiin.</p> <p>Selitetään, vertaillaan ja pohditaan sanojen, niiden synonyymien, sanontojen ja käsitteiden merkityksiä sekä niiden hierarkioita.</p> <p>Harjoitellaan virkkeen osien suhteiden hahmottamista ymmärtämisen tukena. Käsitellään esimerkiksi lauseen pääjäseniä ja joitakin lauseenvastikkeita.</p> <p>Kehitetään kuvanlukutaitoa.</p> <p>Harjoitellaan tiedon lähteen selvittämistä ja tiedon luotettavuuden arvioimista.</p>	<p>Harjoitellaan tiedon lähteen selvittämistä ja tiedon luotettavuuden arvioimista.</p> <p>Harjoitellaan virkkeen osien suhteiden hahmottamista ymmärtämisen tukena. Käsitellään esimerkiksi lauseen pääjäseniä ja lauseenvastikkeita. Pohditaan virkkeiden merkityksiä sekä sanaston että kieliopillisten muotojen kannalta. Erityishuomiota kiinnitetään aikamuotojen merkityseroihin, objektin muotoihin ja sijamuodoilla ilmaistaviin merkityksiin.</p> <p>Luokitellaan sanoja merkityksen ja muodon perusteella (sanaluokat). Laajennetaan sana- ja käsitevarantoa esim. sanaperheiden ja johtamisen avulla. Selitetään, vertaillaan ja pohditaan sanojen, niiden synonyymien, sanontojen, kielikuvien ja käsitteiden merkityksiä sekä niiden hierarkioita. Kehitetään kuvanlukutaitoa.</p>
S3 Tekstien tuottaminen	S3 Tekstien tuottaminen	S3 Tekstien tuottaminen	S3 Tekstien tuottaminen
Harjoitellaan kieliopillisia rakenteita suullisten harjoitusten ja pienten kirjoitustehtävien avulla.	Tuotettavia tekstejä ovat kertovien tekstien lisäksi kuvailevat tekstit, viestit, lyhyet tietotekstit	Tuotettavia kirjallisia ja suullisia tekstejä ovat kertovien tekstien lisäksi kuvailevat tekstit ja lyhyet	Opetellaan tuottamaan jäsenneltyjä suullisia ja kirjallisia tekstejä sovitusta aihepiiristä. Harjoitellaan

<p>Kiinnitetään huomiota astevaihteluun ja muihin sanavartalossa tapahtuviin muutoksiin. Harjoitellaan imperfektiä kerronnan aikamuotona.</p> <p>Otetaan kertomis- ja kuvailuharjoituksissa aktiivisesti käyttöön uusia sanoja ja ilmauksia.</p> <p>Vakiinnutetaan lopetusmerkkien käyttöä ja harjoitellaan yhdyssanoja. Tutustutaan suoraan ja epäsuoraan esittämiseen.</p> <p>Tuotettavia tekstejä ovat tarinat, sadut, viestit ja lyhyet asiatekstit (esim. vastaaminen koekysymykseen). Harjoitellaan tekstin suunnittelua suullisen ja/tai kuvallisen kerronnan avulla.</p> <p>Kirjoitetaan sekä käsin että sähköisellä viestintävälineellä. Opitaan näppäintaitoja.</p>	<p>ja esittelyt. Harjoitellaan ajatuskartan, lähteiden ja aineiston käyttöä oman tekstin suunnittelussa sekä tekstin tuottamista kuvien pohjalta. Opitaan huomaamaan, että tekstit jaetaan kappaleisiin.</p> <p>Kirjoitetaan vaihtelevasti sekä käsin että koneella - yksin sekä yhdessä.</p> <p>Harjoitellaan astevaihtelua ja muita sanavartalossa tapahtuvia muutoksia, komparaatiota sekä kielteistä preesensia ja imperfektiä.</p> <p>Vakiinnutetaan lopetusmerkkien käyttöä. Tutustutaan pää- ja sivulauseisiin sekä suoraan ja epäsuoraan esittämiseen.</p> <p>Otetaan aktiivisesti käyttöön uusia sanoja ja ilmauksia. Harjoitellaan tekstien elävöittämistä sanavalintojen avulla.</p>	<p>asiatekstit. Harjoitellaan ajatuskartan, lähteiden ja aineiston käyttöä oman tekstin suunnittelussa sekä tekstin tuottamista kuvien pohjalta. Käytetään eri tekstilajien tekstejä oman tekstin mallina. Tiivistämistä ja pääasioiden löytämistä harjoitellaan esimerkiksi toistokirjoituksen avulla. Muokataan ja korjataan omaa tekstiä esimerkiksi oikolukuohjelmaa ja vertaispalautetta hyödyntäen. Kiinnitetään huomiota kappalejakoon ja kirjoitusprosessin vaiheisiin. Kirjoitetaan sekä käsin että koneella.</p> <p>Vakiinnutetaan paikallissijojen ja partitiivin käyttöä sekä kielteistä preesensia ja imperfektiä. Harjoitellaan passiivia.</p> <p>Vakiinnutetaan välimerkkien käyttöä. Harjoitellaan suoraa ja epäsuoraa esittämistä.</p>	<p>kertomiselle, kuvaamiselle ja kantaaottavalle tekstille tyypillistä kieltä. Tuotetaan arjessa ja opiskelussa tarvittavia tekstejä (esimerkiksi viestejä, määritelmiä, koevastauksia ja esitelmiä) käsin ja teknisin apuvälinein. Tuotetaan suullisia ja kirjallisia tekstejä ohjatusti yksin ja ryhmässä malleja apuna käyttäen.</p> <p>Varmennetaan kirjoitusprosessin vaiheiden hallintaa. Harjoitellaan oikeinkirjoitusta, otsikointia, kappalejakoa sekä sanavalintoja. Vahvistetaan suoran ja epäsuoran esittämisen taitoa. Pyritään kirjoitetun kielen normien hallintaan.</p> <p>Opitaan itsearviointia sekä palautteen antamista ja vastaanottamista.</p> <p>Vakiinnutetaan taitoa käyttää suomen kielen rakenteita, esimerkiksi objektia ja kaikkia aikamuotoja.</p>
<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p>	<p>S4 Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p>
<p>Tutkitaan kulttuurisidonnaisia vuorovaikutustilanteita, joita</p>	<p>Tutkitaan kulttuurisidonnaisia ilmiöitä, joita oppilaat kohtaavat</p>	<p>Tutkitaan kulttuurisidonnaisia ilmiöitä, joita oppilaat kohtaavat</p>	<p>Kehitetään kielitaitoa kulttuurin tulkitsemisen välineenä. Tutkitaan</p>

<p>oppilaat kohtaavat elinympäristössään, teksteissä ja taiteessa. Harjaannutaan huomaamaan, että ilmauksilla on erilaisia sävyjä ja käyttötilanteita. Harjoitellaan omien havaintojen kielentämistä.</p> <p>Opitaan huomaamaan, että oma äidinkieli vaikuttaa toisen kielen oppimiseen. (Huomiota voidaan kiinnittää esim. sanajärjestykseen, kysymyksiin ja sanojen taipumiseen.)</p> <p>Vertaillaan suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Hyödynnetään oppilaiden kokemuksia ja tietoa kielestä ja kulttuurista.</p> <p>Luetaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta. Opitaan valitsemaan itselle sopivaa luettavaa.</p>	<p>elinympäristössään, teksteissä ja taiteessa. Kehitetään kielitaitoa kulttuurin tulkitsemisen välineenä.</p> <p>Vahvistetaan yleis- ja puhekielen kontekstisidonnaisuuden ymmärtämistä. Syvennetään tietoja kirjoitetun kielen normeista ja opitaan tekemään päätelmiä kielen säännönmukaisuuksista.</p> <p>Vertaillaan suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Hyödynnetään oppilaiden kokemuksia ja tietoa kielestä ja kulttuurista.</p> <p>Luetaan lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta. Tutustutaan joihinkin mediateksteihin lukemalla ja tulkitsemalla esimerkiksi mainoksia ja uutisia.</p>	<p>elinympäristössään, teksteissä ja taiteessa. Kehitetään kielitaitoa kulttuurin tulkitsemisen välineenä.</p> <p>Vahvistetaan yleis- ja puhekielen kontekstisidonnaisuuden ymmärtämistä. Syvennetään tietoja kirjoitetun kielen normeista ja opitaan tekemään päätelmiä kielen säännönmukaisuuksista.</p> <p>Vertaillaan suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Hyödynnetään oppilaiden kokemuksia ja tietoa kielestä ja kulttuurista.</p> <p>Tutustutaan lapsille ja nuorille suunnattuun kauno- ja tietokirjallisuuteen, elokuvaan ja mediateksteihin sekä hyödynnetään kirjastoa. Esitellään Kalevalan maailmaa.</p> <p>Tutkitaan kuvia kulttuurin näkökulmasta.</p>	<p>kulttuurisidonnaisia ilmiöitä, joita oppilaat kohtaavat elinympäristössään, teksteissä ja taiteessa.</p> <p>Vahvistetaan yleis- ja puhekielen kontekstisidonnaisuuden ymmärtämistä. Vertaillaan suomalaista kulttuuria muihin kulttuureihin. Hyödynnetään oppilaiden kokemuksia ja tietoa kielestä ja kulttuurista.</p> <p>Luetaan lapsille ja nuorille suunnattua kauno- ja tietokirjallisuutta, tutustutaan elokuvaan ja mediateksteihin sekä hyödynnetään kirjastoa. Lisäksi perehdytään lasten ja nuorten maailmaan liittyviin kansanperinteen lajeihin ja nykyperinteeseen.</p> <p>Tulkitaan kuvia kulttuurin näkökulmasta.</p>
<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p>	<p>S5 Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena</p>
<p>Kartutetaan aktiivista ja passiivista sanavarastoa niin, että mahdollisuudet ymmärtää eri tiedonalojen</p>	<p>Kehitetään lukemisen, kirjoittamisen, kuuntelun ja puhumisen taitoja sekä tarkastellaan näiden</p>	<p>Opitaan jäsentämään lukemisen, kirjoittamisen, kuuntelun ja puhumisen prosesseja. Harjoitellaan</p>	<p>Opitaan jäsentämään lukemisen, kirjoittamisen, kuuntelun ja puhumisen prosesseja ja harjoitellaan</p>

<p>tekstejä lisääntyvät ja opiskelutaidot kehittyvät. Oppilas saa käyttöönsä tekniikoita sanojen mieleen painamiseksi, ja häntä kannustetaan tutkimaan muissa oppiaineissa esiin tulevaa sanastoa ja laajentamaan esim. luontoon ja ympäristöön liittyvää sanavarastoaan. Harjoitellaan merkitysten päättelemistä.</p> <p>Hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa oppimisessa. Opitaan arvioimaan omaa oppimista.</p> <p>Herätellään kiinnostusta oman äidinkielen ja suomen kielen vertailuun. Keskustellaan oman äidinkielen osaamisen tärkeydestä.</p>	<p>taitojen merkitystä kaikessa oppimisessa. Keskustellaan oman äidinkielen osaamisen tärkeydestä.</p> <p>Kartutetaan aktiivista ja passiivista sanavarastoa niin, että mahdollisuudet ymmärtää eri tiedonalojen tekstejä lisääntyvät ja opiskelutaidot kehittyvät. Keskustellaan sanavaraston kehittymisestä. Oppilas saa käyttöönsä tekniikoita sanojen mieleen painamiseksi, ja häntä kannustetaan tutkimaan muissa oppiaineissa esiin tulevaa sanastoa ja laajentamaan esim. luontoon ja ympäristöön liittyvää sanavarastoaan. Opitaan päättelemään merkityksiä kontekstista, havainnoimaan ilmiöiden välisiä suhteita ja muodostamaan sanaperheitä jne.</p> <p>Hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhankinnassa ja oppimisessa.</p> <p>Opitaan asettamaan tavoitteita ja arvioimaan omaa oppimista.</p>	<p>erilaisia luku- ja kirjoitustekniikoita.</p> <p>Kartutetaan aktiivista ja passiivista sanavarastoa sekä keskustellaan sanavaraston kehittymisestä. Oppilasta kannustetaan tutkimaan muissa oppiaineissa esiin tulevaa sanastoa ja laajentamaan esim. luontoon ja ympäristöön liittyvää sanavarastoaan.</p> <p>Opitaan käyttämään sanakirjaa, päättelemään merkityksiä kontekstista, ymmärtämään ilmiöiden välisiä suhteita ja muodostamaan sanaperheitä jne. Oppilasta ohjataan huomaamaan, että eri oppiaineiden kielet eroavat toisistaan.</p> <p>Hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa eri tiedonalojen tiedonhankinnassa ja oppimisessa. Opitaan asettamaan tavoitteita ja arvioimaan omaa oppimista realistisesti.</p> <p>Tutustutaan tekijänoikeuksiin sekä tapoihin käyttää toisen tekstiä osana omaa tuotosta.</p>	<p>niihin liittyviä osataitoja. Harjoitellaan erilaisia kirjoitus- ja kuuntelutekniikoita.</p> <p>Kartutetaan aktiivista ja passiivista sanavarastoa. Oppilasta kannustetaan tutkimaan muissa oppiaineissa esiin tulevaa sanastoa ja laajentamaan esim. luontoon, ympäristöön ja yhteiskuntaan liittyvää sanavarastoaan. Opitaan päättelemään merkityksiä kontekstista, ymmärtämään ilmiöiden välisiä suhteita ja muodostamaan sanaperheitä jne. Tehdään huomioita eri oppiaineiden kielen eroavuudesta.</p> <p>Hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa eri tiedonalojen tiedonhankinnassa ja oppimisessa. Opitaan asettamaan tavoitteita ja arvioimaan omaa oppimista realistisesti.</p> <p>Tutustutaan tekijänoikeuksiin sekä tapoihin käyttää toisen tekstiä osana omaa tuotosta. Oppilasta ohjataan toimimaan eettisesti tekijänoikeuksia ja yksityisyyttä kunnioittaen.</p>
---	---	---	--

		Vahvistetaan oppilaan taitoa käyttää osaamistaan kieliä oppimisen tukena, esim. kykyä tunnistaa muista kielistä lainattuja sanoja.	Vahvistetaan oppilaan taitoa käyttää osaamistaan kieliä oppimisen tukena, esim. kykyä tunnistaa muista kielistä lainattuja sanoja.
--	--	--	--

RUOTSIN KIELI, B1-OPPIMÄÄRÄ

Tavoitteet

Ruotsi: tavoitteet 6. luokalla
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen
<p>T1 Oppilas tutustuu eri kieliperheisiin ilmiönä ja kielten välisiin sukulaisuussuhteisiin. Oppilas oppii kuvailemaan sekä Pohjoismaissa puhuttavien että muiden osaamiensa kielten sukulaisuussuhdetta.</p> <p>T2 Oppilas oppii kertomaan syitä ruotsin asemaan Suomen toisena kansalliskielenä sekä nimeämään joitakin esimerkkejä sen vaikutuksesta suomen kielen sanastoon.</p>
Kieltenopiskelutaidot
<p>T3 Oppilas harjoittelee tavoitteen asettamista omalle työskentelylleen. Oppilas harjoittelee aktiivista osallistumista eri tavoin tapahtuvaan työskentelyyn sekä ottamaan itsenäisesti vastuuta opiskelustaan niin koulussa kuin kotonakin. Oppilas harjoittelee arvioimaan omaa toimintaansa realistisesti. Oppilas harjoittelee positiivista tapaa toimia ryhmässä.</p> <p>T4</p>

Oppilas harjoittelee huomaamaan kielitaidon hyötyjä ja ruotsin kielen käyttömahdollisuuksia niin koulussa kuin vapaa-ajallakin sekä kommunikaation että tiedonhaun välineenä.

Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa

T5

Oppilas oppii osallistumaan rohkeasti suullisia, yksinkertaisia ja paljon tuttua sanastoa sisältäviin harjoittelutilanteisiin.

Oppilas harjoittelee tutun kieliaineen soveltamista erityisesti suullisissa kielenkäyttötilanteissa tarvittaessa keskustelukumppanin tukeen nojautuen.

T6

Oppilas harjoittelee tuttua kieliainesta vahvistaen viestin ymmärrettävyyttä myös erilaisin ei-kielillisin keinoin.

Oppilas oppii viestinnän vastavuoroisuutta: pyytämään keskustelukumppania hidastamaan tai toistamaan sanomansa ja auttamaan oppilasta.

T7

Oppilas osaa tervehtiä, kysyä kuulumisia, pyytää ja kiittää sekä pyytää anteeksi kohteliaasti tilanteeseen sopivalla tavalla.

Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä

T8

Oppilas harjoittelee ottamaan selvää ja hakemaan tietoa paljon tuttua kieliainesta sisältävästä yksinkertaisesta puhutusta ja kirjoitetusta viestistä.

Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä

T9

Oppilas harjoittelee itsensä ilmaisemista rohkeasti kielenkäyttötilanteissa, joissa sovelletaan keskeistä kieliainesta puhuen ja kirjoittaen.

Oppilas harjoittelee tunnistamaan ja tuottamaan ymmärrettävästi ruotsin kielelle tyypillisiä äänneitä ja keskeisiä ilmaisuja.

Oppilas oppii kirjoittamaan oikein keskeisimpiä, usein toistuvia sanoja ja fraaseja.

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen: Tarkastellaan ja verrataan ruotsin kielen ja entuudestaan tuttujen kielten tärkeimpiä yhtäläisyyksiä ja eroja. Käsitellään suomen ja ruotsin asemaa kansalliskielinä sekä ruotsin sanojen lainautumista suomen kieleen (Huom! Tämä virke on jäänyt Opetussuunnitelman perusteet 2014 -kirjasta pois.)

S2 Kielenopiskelutaidot: Asetetaan tavoitteita ja suunnitellaan toimintaa yhdessä. Selvitetään, missä ruotsin taitoa tarvitaan ja missä sitä voi käyttää. Opetellaan huomaamaan, miten ruotsin kieli näkyy erilaisissa arkisissa yhteyksissä.

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä: Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisten aihepiirien yhteydessä, kuten minä itse, perheeni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto. Lisäksi valitaan yhdessä kiinnostavia kielenkäytön aihepiirejä. Opetellaan ruotsin kielen tärkeimmät suomesta poikkeavat foneettiset merkit ja niiden luonteva ääntäminen. Harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita.

Seudulliset sisällöt

Ruotsi: sisällöt 6. luokalla

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen

Keskustellaan yhdessä, mitä kieliä oppilaat jo osaavat tai tietävät. Pohditaan omaa kielenoppimishistoriaansa ja tapaa oppia kieliä. Tutustutaan pohjoismaiseen kieliperheeseen. Keskustellaan omista mahdollisista matkakokemuksista ja kieli- ja kulttuurierojen havainnoista. Ohjataan oppilasta elinympäristössään esiintyvän ruotsin kielen havainnointiin, esim. kotoa löytyvät elintarvikepakkaukset ja erilaiset tuoteselosteet. (T1)

Vertaillaan suomen, ruotsin ja muiden kielten välisiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä tehdään huomioita siitä, miten ruotsin kieli on vaikuttanut suomen kielen sanastoon ja kuinka esim. Suomen ja Ruotsin yhteinen menneisyys on vaikuttanut lainasanojen yleistymiseen ruotsista suomeen. Hyödynnetään esim. merkitysten päättelyä myös oppilaiden osaamia muita kieliä. Keskustellaan monipuolisen kielitaidon hyödyistä suomalaisille. Tutustutaan joihinkin tyypillisiin tapoihin viettää juhlia (esim. syntymäpäivä, venetsialaiset, Lucian-päivä, joulukuun juhannus)

erityisesti Suomen ruotsinkielisillä alueilla. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan internetin suomia mahdollisuuksia tuoda ruotsinkielistä kulttuuria ja ruotsinkielisiä ilmiöitä luokkahuoneeseen. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan kotikansainvälisyyttä (eli omasta asuinympäristöstä, koulusta, kotipaikkakunnalta jne. löytyvää vieraan kielen osaamista ja kulttuurin tuntemusta). Pääpaino on Suomessa ja suomenruotsalaisuudessa sekä Suomessa osana Pohjoismaita. (T2)

S2 Kielenopiskelutaidot

Tutustutaan ruotsin opiskelun tavoitteisiin ja harjoitellaan omien tavoitteiden asettelua ja oman työn suunnittelua. Käytetään toiminnallisia työtapoja sekä pari- ja ryhmätyön muotoja, joissa on tärkeää oppia ottamaan huomioon muut ryhmän jäsenet sekä kantamaan vastuu paitsi omasta myös koko ryhmän toiminnasta. Hyödynnetään vertaisoppimista. Keskustellaan oman positiivisen asennoitumisen vaikutuksesta omaan opiskeluun ja koko ryhmän työskentelyyn. Kannustetaan ja ohjataan oppilasta pitkäjänteiseen harjoitteluun ja ottamaan itse vastuuta mm. koti-tehtävistä sekä valitsemaan omille taidoille sopivimmat tehtävät eriyttävästä materiaalista. Harjoitellaan realistista ja oppimiseen kannustavaa itse- ja vertaisarviointia. Hyödynnetään sähköisen viestinnän tarjoamia mahdollisuuksia, esimerkiksi käytetään kännykkää ruotsinkielisillä asetuksilla, tutustutaan sähköisiin sanakirjoihin, tutkitaan omaan harrastukseen tai muuhun mielenkiinnon kohteeseen liittyviä ruotsinkielisiä internet-sivustoja jne. (T3)

Opetuksessa on tärkeää hyödyntää autenttisia eli oppilaalle sisällöllisesti merkityksellisiä tekstejä. Omaa elinympäristöä tarkastelemalla voidaan löytää esimerkkejä ruotsin kielestä (esim. tuoteselosteet, käyttöohjeet, esitteet, satuhahmot, paikkakuntien ja maiden nimet, televisio-ohjelmat, lehdet, internet-sivut). Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan tieto- ja viestintäteknologiaa, kun työstetään ajankohtaisia, oppilaalle läheisiä ja kiinnostavia aihealueita. Vuorovaikutuksen keinot ja ruotsin opiskelussa tarvittavat kielitiedon käsitteet sekä työtavat luovat yhteyksiä äidinkielen sekä oppilaan opiskelemien muiden kielten opintoihin. Ruotsin kieltä voi sisällyttää monien muiden oppiaineiden kanssa monialaisiin kokonaisuuksiin, esim. Pohjoismaat ovat yhteinen opiskeluaihe alakoulun ympäristöopin sekä historian kanssa. Musiikin ja kuvataiteen elementtejä voidaan myös yhdistää luontevasti ruotsin opiskeluun. (T4)

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä

Korostetaan rohkeutta kokeilla uusia viestintätilanteita ja soveltaa opittua niissä. Harjoitellaan kohteliasta ja ruotsin kielelle ominaista viestintää. Kiinnitetään huomiota tilanteiden ja kulttuurin lukutaitoon sekä tilanneherkkyyden kehittymiseen. Opetellaan kysymään ja vastaamaan sekä toimimaan vastavuoroisesti erilaisissa viestinnällisissä ja vuorovaikutteisissa tilanteissa. (T5)

Harjoitellaan luontevia ja tehokkaita viestintästrategioita, kuten kuinka pyydetään keskustelukumppania hidastamaan ja toistamaan sano-
maansa tai kuinka yksinkertaistetaan vaikeita ilmauksia ja käytetään kiertoilmauksia sekä eleitä, ilmeitä ja äänenpainoja viestin ymmärrettävyyden lisäämiseksi. Hyödynnetään mahdollisimman monipuolisesti opittua keskeistä sanastoa ja harjoiteltuja ilmauksia. Kiinnitetään huomiota oppilaalle itselleen ominaiseen tapaan oppia. Harjoitellaan käyttämään liikettä ja mahdollisimman monia aistikanavia sekä annetaan tilaa myös tunneilmaisulle, luovuudelle ja leikille. Kannustetaan ja ohjataan käyttämään kielen käytön apuvälineitä, esim. verkkosanakirjoja. (T6)

Pohditaan elinympäristön vaikutusta tapakulttuuriin ja keskustellaan erilaisista tavoista, joita oppilaat ovat havainnoineet esim. televisio-ohjelmissa tai matkalla ollessaan. Harjoitellaan kohteliaita viestinnän muotoja. Tutustutaan kohteliaaseen kielenkäyttöön kuuluviin ilmauksiin ja ruotsin kielelle ominaisiin tapoihin toimia ja reagoida hyvien tapojen mukaisesti erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Käytetään mahdollisimman paljon autenttista kuva- ja äänimateriaalia, esim. lyhyitä elokuvakatkelmia, tukemaan oppimista. (T7)

Tulkintataitoja harjoiteltaessa lähdetään liikkeelle lyhyistä, paljon tuttua sanastoa sisältävistä puhutuista ja kirjoitetuista teksteistä ja edetään vaikeampiin, enemmän päättelyä vaativiin teksteihin. Harjoitellaan tekstin keskeisen sisällön ymmärtämistä esim. erilaisia apuvälineitä käyttäen ja tekemällä tilanneyhteyden avulla päätelmiä, esim. tärkeimmät henkilötiedot, tapahtuman ajankohta, paikka ja luonne tai toimintaohje. Tutkitaan omasta ympäristöstä mahdollisesti löytyvää ruotsinkielistä informaatiota kuten katujen nimiä, opasteita ja rakennusten nimiä. Harjoitellaan erilaisia lukustrategioita (esim. kerroksittainen lukeminen: sisällön ennakointi otsikon ja kuvituksen avulla, silmäilevä lukeminen, tarkempi syventyminen ja tekstin kertaus). Käytetään erilaisia tekstityyppejä (esim. kertova tai kuvaileva teksti, haastattelu, dialogi, mainos, juliste, sarjakuva, sukupuoli, ajatuskartta). Kiinnitetään erityistä huomiota tekstien autenttisuuteen, oppilaslähtöisyyteen ja oppilaille omakohtaiseen merkityksellisyyteen. Internet ja erilaiset verkkotyökalut mahdollistavat elävän kielimallin tuomisen oppilaan omaan opiskelu-ympäristöön sekä ajan-kohtaisen ja oppilasta kiinnostavan kieliaiineksen valinnan. Rohkaistaan oppilasta omatoimisuuteen ja aloitteellisuuteen työskentelyssään. (T8)

Oppilaiden ilmaisurohkeutta lisätään monipuolisten toiminnallisten työtapojen avulla, esim. pelit, leikit, lorut, laulut, musiikki, draama. Myös tunneilmaisulle annetaan tilaa. Pääpaino on rohkeudessa käyttää kieltä, ei rakenteellisessa virheettömyydessä. Oppilasta kannustetaan näkemään omat vahvuutensa kielenoppijana. Harjoitellaan valitsemaan omille taidoille sopivia tehtäviä. (T9)

Hyvän sanavaraston kerryttämiseen hyödynnetään erilaisia oppimisstrategioita (esim. sanojen ryhmittely, pantomiimi, sanakorttien laatiminen, nettitehtävät ja pelilliset sovellukset) mahdollisimman monin eri tavoin. Käytetään kuvia viestinnän tukena. Mieleen painamisessa on keskeistä sanaston toistuvuus harjoittelutilanteissa sekä harjoittelutilanteiden monipuolisuus sekä mahdollisuus tehdä omia sovelluksia opittavasta aiheesta. Vaikka pääpaino on puhutussa kielessä, kiinnitetään huomiota myös oikeinkirjoitukseen (esim. å-kirjain). Harjoitellaan erilaisten apuvälineiden, esim. oppikirjan sanastojen, sähköisten ja perinteisten sanakirjojen, käyttöä omien tuotosten tuottamisessa. Lähdetään liikkeelle oppilaan omaan elinpiiriin liittyvistä aiheista. Harjoitellaan suullisesti ja kirjallisesti tervehdyksiä, itsensä ja keskustelukumppanin esittelemistä, perusasioiden kertomista ja tiedustelemista (esim. ikää, nimeä, asuinpaikkaa, perheenjäseniä, harrastusta, koulua ja vointia) sekä itselle esitettyihin kysymyksiin lyhyesti vastaamista. Tutustutaan keskeisiin ajan ja paikan ilmauksiin, lukumääriin ja kellonaikoihin. Harjoitellaan kirjoittamaan luontevasti tavallisia yksittäisiä sanoja ja sanontoja, esim. numeroita, nimiä, ikää ja osoitteita ja maita. Kirjoitetaan lyhyitä viestejä, esim. onniteluviesti, lomatervehdys tai muistilappu, sekä lauseita myös sanelun mukaan esim. parityöskentelynä. Harjoitellaan erottamaan puheesta suomen kielestä poikkeavia äänneitä sekä sana- ja lausepainoja. Harjoitellaan intonaatiota ja puherytmiä lukemalla tuttua tekstiä ääneen, esim. matkimalla tai malliäänitteen mukana, ja erilaisin pariharjoituksin. (T9)

VIERAS KIELI ENGLANTI, A-OPPIMÄÄRÄ

Tavoitteet

A1 Englanti: tavoitteet luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen
T1	T1 Oppilas havainnoi lähiympäristönsä kieliä ja kulttuureita.	T1	T1

Oppilas havainnoi lähiympäristönsä kieliä ja kulttuureita.		Oppilas ymmärtää oman kulttuurin merkityksen ja pystyy keskustelemaan oman kulttuurinsa piirteistä.	Oppilas ymmärtää oman kulttuurin merkityksen ja pystyy keskustelemaan oman kulttuurinsa piirteistä.
T2 Oppilas suhtautuu arvostavasti eri kulttuureihin.	T2 Oppilas suhtautuu arvostavasti eri kulttuureihin.	T2 Oppilas suhtautuu arvostavasti eri kulttuureihin.	T2 Oppilas suhtautuu arvostavasti eri kulttuureihin.
T3 Oppilas havainnoi eri kieliä ja niitä yhdistäviä piirteitä.	T3 Oppilas havainnoi eri kieliä ja niitä yhdistäviä piirteitä.	T3 Oppilas vertailee eri kieliä ja niitä yhdistäviä piirteitä.	T3 Oppilas vertailee eri kieliä ja tekee havaintoja niiden eroista ja yhtäläisyyksistä.
T4 Oppilas havainnoi englannin kielen esiintymistä lähiympäristössä.	T4 Oppilas havainnoi englannin kielen esiintymistä lähiympäristössä ja eri medioissa.	T4 Oppilas osaa etsiä, löytää ja käyttää kielellisesti helppoja englanninkielisiä aineistoja.	T4 Oppilas osaa etsiä, löytää ja käyttää omaa oppimista tukevia englanninkielisiä aineistoja.
Kielenopiskelutaidot	Kielenopiskelutaidot	Kielenopiskelutaidot	Kielenopiskelutaidot
T5 Oppilas uskaltaa ilmaista itseään rohkeasti ja osaa työskennellä yhdessä pareittain tai pienissä ryhmissä.	T5 Oppilas uskaltaa ilmaista itseään rohkeasti ja osaa työskennellä yhdessä pareittain tai pienissä ryhmissä.	T5 Oppilas harjoittelee monipuolisesti kielenoppimistaitoja. Oppilas harjoittelee oman työn suunnittelua, toteuttamista ja arviointia yhdessä ja itsenäisesti.	T5 Oppilas harjoittelee monipuolisesti kielenoppimistaitoja. Oppilas harjoittelee oman työn suunnittelua, toteuttamista ja arviointia yhdessä ja itsenäisesti.
T6 Oppilas osaa työskennellä itsenäisesti ja ottaa vastuuta	T6 Oppilas osaa työskennellä itsenäisesti ja ottaa vastuuta	T6 Oppilas osaa työskennellä tavoitteellisesti ja ottaa vastuun tehtävien loppuun saattamisesta.	T6 Oppilas osaa työskennellä tavoitteellisesti ja asettaa tavoitteita kielen opiskelulle.

<p>pienen tehtävien loppuun saattamisesta. Oppilas harjoittelee erilais-ten apuvälineitten sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttöä oppimisen tukena.</p>	<p>pienen tehtävien loppuun saattamisesta. Oppilas harjoittelee erilaisten apuvälineitten sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttöä oppimisen tukena.</p>	<p>Oppilas harjoittelee erilaisten verkko-työkalujen käyttöä omien tuotosten tekemisessä ja jakamisessa.</p>	<p>Oppilas harjoittelee erilaisten verkko-työkalujen käyttöä omien tuotosten tekemisessä ja jakamisessa.</p>
<p>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</p>	<p>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</p>	<p>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</p>	<p>Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa</p>
<p>T7 Oppilas harjoittelee vuorovaikutusta tutuissa arkielämän tilanteissa.</p>	<p>T7 Oppilas harjoittelee vuorovaikutusta monenlaisissa arkielämän tilanteissa.</p>	<p>T7 Oppilas harjoittelee vuorovaikutusta jokapäiväisissä tilanteissa koulussa ja vapaa-ajalla.</p>	<p>T7 Oppilas pystyy vaihtamaan ajatuksia tai tietoja tutuissa ja jokapäiväisissä tilanteissa.</p>
<p>T8 Oppilas harjoittelee helppoja kompensatiostrategioita viestintätilanteissa.</p>	<p>T8 Oppilas harjoittelee erilaisia kompensatiostrategioita viestintätilanteissa.</p>	<p>T8 Oppilas harjoittelee monenlaisia kompensatiostrategioita viestintätilanteissa.</p>	<p>T8 Oppilas osaa käyttää monenlaisia kompensatiostrategioita viestintätilanteissa.</p>
<p>T9 Oppilas harjoittelee englannin kieltä tutuissa arkielämän sosiaalisissa tilanteissa.</p>	<p>T9 Oppilas harjoittelee käyttämään englannin kieltä arkielämän vaihtelevissa sosiaalisissa tilanteissa.</p>	<p>T9 Oppilas harjoittelee käyttämään englannin kieltä monenlaisissa arkielämän sosiaalisissa tilanteissa.</p>	<p>T9 Oppilas selviytyy englannin kielellä lyhyistä sosiaalisista tilanteista.</p>
<p>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</p>	<p>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</p>	<p>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</p>	<p>Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä</p>
<p>T10 Oppilas työskentelee vaativuudeltaan helppojen puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa.</p>	<p>T10 Oppilas työskentelee vaativuudeltaan helppokojen puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa.</p>	<p>T10 Oppilas työskentelee erilaisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa monimediaisessa ympäristössä.</p>	<p>T10 Oppilas työskentelee vaativuudeltaan monitasoisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa monimediaisessa ympäristössä.</p>

	parissa monimediaisessa ympäristössä.	Oppilas harjoittelee erilaisia ymmärtämisstrategioita.	Oppilas osaa käyttää erilaisia ymmärtämisstrategioita.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä	Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä	Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä	Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä
T11 Oppilas harjoittelee käyttämään kohdekielen tavallisia sanoja ja ilmauksia oppilaille tutuissa tilanteissa. Oppilas harjoittelee suullista ja hieman kirjallista tuottamista.	T11 Oppilas harjoittelee suullista ja kirjallista tuottamista kohdekielillä oppilaille tutuissa tilanteissa monimediaisessa ympäristössä.	T11 Oppilas harjoittelee tekstin tuottamista suullisesti ja kirjallisesti monimediaisessa ympäristössä.	T11 Oppilas osaa kertoa jokapäiväisistä asioista ja tuottaa tekstiä monimediaisessa ympäristössä.

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen: Tutustutaan kielten ja kulttuurien moninaisuuteen sekä englannin levinneisyyteen mm. internetissä. Pohditaan omaa kieli- ja kulttuuritaustaa. Hankitaan tietoa kielen ja kulttuurin merkityksestä yksilölle ja yhteisölle. Harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä vuorovaikutustilanteissa. Kuunnellaan eri kieliä, katsellaan eri tapoja kirjoittaa, tehdään havaintoja sanojen lainautumisesta kielestä toiseen. Pohditaan, miten voi toimia, jos osaa kieltä vain vähän.

S2 Kielenopiskelutaidot: Opetellaan suunnittelemaan toimintaa yhdessä, antamaan ja ottamaan vastaan palautetta ja ottamaan vastuuta. Opetellaan tehokkaita kielenopiskelutapoja, kuten uusien sanojen ja rakenteiden aktiivista käyttöä omassa ilmaisussa, muistiinpainamiskeinoja, tuntemattoman sanan merkityksen päättelystä asiayhteydestä. Totutellaan arvioimaan omaa kielitaitoa esimerkiksi Eurooppalaista kielisalkkua käyttäen.

S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä: Opetellaan kuulemaan, puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan englantia monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan

vietto sekä elämä ja toiminta englanninkielisessä ympäristössä. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä. Sisältöjen valinnassa lähtökohtana on oppilaiden jokapäiväinen elämänpiiri, kiinnostuksen kohteet sekä ajankohtaisuus, näkökulmana minä, me ja maailma. Valitaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia, kuten esimerkiksi tervehtiminen, avun pyytäminen tai mielipiteen ilmaiseminen. Sanastoa ja rakenteita opetellaan monenlaisten tekstien, kuten pienten tarinoiden, näytelmien, haastattelujen ja sanoitusten yhteydessä. Tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella vaativampia kielenkäyttötöitä. Opetellaan löytämään englanninkielistä aineistoa esimerkiksi ympäristöstä, verkosta ja kirjastosta. Valittaessa tekstejä ja aiheita otetaan huomioon englannin kielen levinneisyys ja asema globaalin kommunikaation kielenä. Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ääntämistä sekä sana- ja lausepainoa, puherytimiä ja intonaatiota. Harjoitellaan tunnistamaan englannin kielen foneettisen tarkekirjoituksen merkkejä.

Seudulliset sisällöt

A1 Englanti: sisällöt luokilla 3-6			
3.Ik	4.Ik	5.Ik	6.Ik
S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen	S1 Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen
<p>Tutustutaan kielten ja kulttuurien moninaisuuteen. Lähestytään kielen ja kulttuurin ilmiöitä oppilaslähtöisesti. Tuetaan jokaisen omaa kieli- ja kulttuuri-identiteettiä avoimesti ja arvostavasti keskustellen.</p> <p>Keskustellaan erilaisista tavoista viettää juhlia eri maissa ja kulttuureissa. Havainnoidaan eroja ja yhtäläisyyksiä</p>	<p>Tehdään näkyväksi omaa kieli- ja kulttuuritaustaa ja sen moninaisuutta monipuolisilla keinoilla, esimerkiksi kuvien, musiikin ja liikkeen keinoilla. Käytetään monipuolista ja monimediaista autenttista materiaalia kulttuurituntemuksen lisäämiseksi.</p> <p>Keskustellaan oppilaiden omista matkakokemuksista ja eri kulttuurien kohtaamisista. Tehdään huomioita englannin merkityksestä yhteisenä vuorovaikutuksen kielenä.</p>	<p>Pohditaan oman kulttuurin merkitystä itselle ja lähiympäristölle. Keskustellaan erilaisten kulttuurien merkityksestä viestintätavoissamme ja kulttuurien eroavaisuuksista rikkautena sekä ihmisten toistensa ymmärtämisen tärkeydestä vuorovaikutustilanteessa.</p> <p>Pohditaan oppilaiden arkeen liittyviä asioita englanninkielisissä kulttuureissa ja hankitaan</p>	<p>Pyritään tarjoamaan oppilaille autenttista materiaalia kulttuurintuntemuksen syventämiseksi esimerkiksi verkkoyhteyksiä hyödyntäen.</p> <p>Tutkitaan englannin kielen globaalia levinneisyyttä. Pohditaan englannin merkitystä yhteisenä vuorovaikutuksen kielenä.</p> <p>Keskustellaan äidinkielen opiskelun hyödyllisyydestä vieraiden kielten oppimisessa. Vertaillaan suomen ja</p>

<p>perheissä, pukeutumisessa, asumisessa, koulussa ja muussa lähiympäristössä. Tulkitaan kuvia kulttuurin näkökulmasta. Keskustellaan oppilaiden omista havainnoista ja kokemuksista.</p> <p>Keskustellaan eri kielten yhtäläisyyksistä ja eroista. Keskustellaan, mitä kieliä osataan ja pohditaan, miten voi toimia, jos osaa kieltä vain vähän.</p> <p>Havainnoidaan englannin kielen käyttötapoja, jotka poikkeavat suomen kielestä, esimerkiksi englanninkielisen kulttuurin tapa sanoa puhuttavan henkilön nimi tervehtiessä. Havainnoidaan suomen ja englannin kielen eroja ja yhtäläisyyksiä. Päätellään, mitä eri sanat tarkoittavat.</p> <p>Harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Opetuksessa tarjotaan oppilaille mahdollisuuksia tutustua eri kieliin ja kulttuureihin hyödyntämällä</p>	<p>Havainnoidaan englannin kirjoitetun ja puhutun kielen eroavaisuuksia. Korostetaan puhutun kielen ensisijaisuutta. Tutustutaan alustavasti formaalin ja informaalin kielenkäytön eroihin, esimerkiksi vieraalle henkilölle tai kaverille puhumisen eroihin.</p> <p>Jatketaan keskustelua suomen ja englannin kielen eroista ja yhtäläisyyksistä.</p> <p>Harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Pyritään tarjoamaan oppilaille kokemuksia autenttisista vuorovaikutustilanteista mahdollisuuksien mukaan verkkoyhteyksiä hyödyntäen.</p>	<p>niistä tietoa. Pyritään tarjoamaan oppilaille autenttista materiaalia kulttuurintuntemuksen lisäämiseksi esimerkiksi verkkoyhteyksiä hyödyntäen.</p> <p>Tutustutaan kielten ja kulttuurien moninaisuuteen sekä englannin levinneisyyteen. Havainnoidaan erilaisia tapoja puhua englannin kieltä. Pohditaan englannin merkitystä yhteisenä vuorovaikutuksen kielenä. Pohditaan, miten voi toimia ja tulla ymmärretyksi, jos osaa englannin kieltä vain vähän.</p> <p>Keskustellaan eri kielten yhtäläisyyksistä ja eroista.</p> <p>Opetellaan ilmaisemaan omia ajatuksia erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin sopivalla tavalla. Harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä arkisissa vuorovaikutustilanteissa.</p>	<p>englannin rakenteita sekä englantia ja muita kieliä.</p> <p>Harjoitellaan arvostavaa kielenkäyttöä arkisissa vuorovaikutustilanteissa.</p>
---	---	---	---

mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi verkkoyhteyksiä.			
S2 Kielenopiskelutaidot	S2 Kielenopiskelutaidot	S2 Kielenopiskelutaidot	S2 Kielenopiskelutaidot
<p>Kehitetään oppilaan myönteistä asennetta kielen opiskeluun. Kannustetaan oppilasta käyttämään omia vahvuuksiaan oppimisessa ja iloitsemaan onnistumisista. Vahvistetaan oppilaan itseluottamusta oppijana ja kielenkäyttäjänä.</p> <p>Rohkaistaan oppilasta käyttämään kieltä ja viestimään englanniksi virheitä pelkäämättä. Käytetään ilmaisuun kannustavia työtapoja, esimerkiksi leikkejä, lauluja, pelejä ja draaman keinoja. Kielten oppimista tukevat myös liike, rytmiikka ja musiikki.</p> <p>Opetellaan Englantia monin eri tavoin: toiminnallisesti ja eri aisteja käyttäen. Opiskellaan pareittain, pienissä ryhmissä, yksin ja koko luokan kanssa. Opetellaan</p>	<p>Vahvistetaan oppilaan opiskelumuotiota ja kannustetaan häntä iloitsemaan oppimisesta. Rohkaistaan oppilasta käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.</p> <p>Opetellaan toimimaan yksin ja ryhmissä eri henkilöiden kanssa, auttamaan ja kuuntelemaan toinen toistaan. Opetellaan Englantia monin eri tavoin: toiminnallisesti, draaman keinoja ja eri aisteja käyttäen. Kielten oppimista tukevat myös liike, rytmiikka ja musiikki.</p> <p>Autetaan oppilasta tunnistamaan vahvuutensa ja löytämään itselleen sopivat ja motivoivat oppimistyylit. Kannustetaan kokeilemaan erilaisia oppimisen tapoja.</p> <p>Rohkaistaan oppilasta käyttämään jo olemassa olevaa kielitaitoa ja yhdistämään oppimansa</p>	<p>Vahvistetaan edelleen oppilaan myönteistä asennetta kielen opiskeluun. Kannustetaan oppilasta iloitsemaan oppimisesta sekä vahvistetaan oppilaan itseluottamusta oppijana ja kielenkäyttäjänä.</p> <p>Opetellaan ottamaan vastuu omista tehtävistä, saattamaan ne loppuun sekä arvostamaan omaa ja muiden työtä. Harjoitellaan monipuolisia kielenopiskelutaitoja, joihin kuuluvat pari- ja ryhmätyöt sekä itsenäinen työskentely. Pari- ja ryhmätöiden perustana on dialogisuus, jossa keskeistä on toisen kuunteleminen, puheeseen liittyminen ja erilaisten näkökulmien kunnioittaminen. Tehdään pieni- ja yhteistoiminnallisia projekteja.</p> <p>Englantia käytetään aina kun se on mahdollista erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja hyödynnetään</p>	<p>Vahvistetaan edelleen oppilaan opiskelumuotiota. Kannustetaan oppilasta käyttämään omia vahvuuksiaan oppimisessa ja iloitsemaan onnistumisista. Vahvistetaan oppilaan itseluottamusta oppijana ja kielenkäyttäjänä.</p> <p>Oppiainerajat ylittäviin oppimisprojekteihin osallistamalla opitaan oppimisen ja tulevaisuuden kannalta keskeisiä taitoja kuten suunnittelemaan toimintaa yhdessä, antamaan ja ottamaan vastaan palautetta sekä ottamaan vastuuta.</p> <p>Vahvistetaan vastuuta omasta oppimisesta ja tehtävien loppuun saattamisesta. Opetellaan tehokkaita kielenopiskelutapoja. Syvennetään monilukutaitoa eri medioissa ja konteksteissa. Harjoitellaan erilaisia muistiin painamisen keinoja ja tekniikoita.</p> <p>Kehitetään vuorovaikutus- ja viestintätaitoja. Rohkaistaan käyttämään erilaisia kompensatiostrategioita viestinnän ja vuorovaikutuksen tueksi. Harjoitellaan tuntemattoman ilmaisun merkityksen päättämistä asiayhteydestä tutkimalla erilaisia</p>

<p>kuuntelemaan ja puhumaan. Opetellaan eläytymään tilanteisiin ja viestimään koko kehoa käyttäen.</p> <p>Opetellaan käyttämään jo olemassa olevaa kielitaitoa. Kehitetään oppilaan päättelykykyä ja tulkintastrategioita, joissa hän käyttää hyväksi asiayhteyttä, kuvia sekä omia tietojaan ja kokemuksiaan. Opetellaan muistiinpainamiskeinoja harjoittelemalla sanoja aihepiireittäin visualisoimalla, esittämällä, ääneen lukemalla, parin kanssa tai itseltä kyselemällä. Opetellaan ulkoa (tarvittaessa pienissä osissa) tiettyssä järjestyksessä esiintyvät sanat, kuten numerot ja viikonpäivät.</p> <p>Opetellaan käyttämään erilaisia apuvälineitä, kuten aakkosellisia sanastoja ja kappale-sanastoja. Käytetään tietotekniikkaa esimerkiksi ajatuskarttojen, sarjakuvien ja virtuaaliseinien tekemiseen sekä</p>	<p>aiemmin opittuun. Vahvistetaan oppilaan sitoutumista ja osallisuutta kannustamalla häntä tekemään havaintoja kielellisestä ympäristöstä ja käyttämään tietoja ja taitoja, joita hän on oppinut koulun ulkopuolella.</p> <p>Tuetaan oppilaiden monilukutaidon kehittymistä käyttämällä luovasti erilaisia oppimistapoja ja eri medioita kuten kuvia, videoita, äänitteitä ja erityyppisiä tekstejä omiin tuotoksiin.</p> <p>Harjoitellaan edelleen erilaisia muistiin painamisen keinoja yksin, pareittain ja ryhmissä eri aisteja ja koko kehoa käyttäen. Opetellaan käyttämään aakkosellisia sanastoja ja sisällysluetteloita opiskelun apuna. Opetellaan käyttämään erilaisia apuvälineitä esimerkiksi sanakirjoja ja erilaisia nettisanakirjoja, esimerkiksi ääntämis-, kuva- ja riimisanakirjoja.</p> <p>Opetellaan hakemaan opiskeluun liittyviä tietoja ja luvallisia kuvia internetistä. Käytetään tieto- ja</p>	<p>arkielämän tapahtumat kielen oppimisessa.</p> <p>Harjoitellaan sanojen merkitysten päättelyä ja tekstin ymmärtämistä asiayhteyden sekä sanallisen ja visuaalisen kontekstin avulla sekä ennakoitustrategioita hyödyntämällä. Opetellaan vahvistamaan viestintää ja vuorovaikutusta, ilmaisemaan omia tunteita ja tulkitsemaan toisten mielipiteitä draaman keinoja, ilmeitä, eleitä ja koko kehoa käyttämällä. Sanaston ja rakenteiden opettelua tukevat myös liike, rytmikka ja musiikki.</p> <p>Opetellaan käyttämään erilaisia internetin tiedonlähteitä ja englanninkielisiä aineistoja omien tuotosten tekemisessä. Harjoitellaan tekstin ydinaineksen löytämistä. Käytetään erilaisia verkkotyökaluja omien tuotosten tekemiseen ja jakamiseen.</p> <p>Harjoitellaan omien työskentelytaitojen kuten ryhmä-, pari-, projekti- ja itsenäisen työskentelyn taitojen arviointia sekä kannustavaa vertaispalautetta.</p>	<p>tekstilajeja (sekä suullisia että kirjoitettuja) sekä erilaisia kontekstiin liittyviä vihjeitä, kuten äänensävyjä, intonaatiota, ilmeitä ja eleitä. Kielten oppimista tukevat myös liike, rytmikka ja musiikki.</p> <p>Tvt-taitoja harjoitellaan hakemalla tietoa englanniksi internetistä ja opetellaan tiedon kriittisen arvioinnin taitoja. Opetellaan prosessoimaan löydettyjä tietoja, harjoitellaan aineiston muokkausta ja tiivistämistä omia tuotoksia varten sekä käyttämään erilaisia englanninkielisiä verkkotyökaluja ja -sovelluksia. Lisäksi hyödynnetään TVT:aa mahdollisessa kansainvälisessä yhteistyössä esim. eTwinningin ja Erasmus+:n avulla.</p> <p>Opetellaan arvioimaan omaa kielitaitoa realistisesti ja hyödyntämään rohkeasti omia vahvuuksia. Opetellaan antamaan ja vastaanottamaan palautetta rakentavasti. Kannustetaan luottamaan omaan viestintätaitoon. Pohditaan omaa kielenoppimishistoriaa arvioimalla omaa oppimista sekä opiskelutaitojen, kieli- ja kulttuuritietoisuuden sekä kielitaidon kehittymistä, esimerkiksi Eurooppalaisen kielisalkun avulla.</p>
---	--	---	--

<p>nettitehtävien tekemiseen ja oppimispelien pelaamiseen.</p> <p>Opetellaan tekemään kotitehtäviä säännöllisesti kuuntelemalla, ääneen lukemalla ja toistamalla, itseltä kyselemällä sekä piirtäen ja kirjoittaen. Opetellaan ottamaan vastuu omista tehtävistä ja tekemään ne huolellisesti loppuun.</p> <p>Opetellaan arvioimaan omia opiskelutaitoja ja kielitaitoa sekä asettamaan itselle tavoitteita siten, että minäkuva vahvistuu ja osallisuuden tunne lisääntyy, esimerkiksi käyttämällä Eurooppalaista kielisalkkua itsearviointissa ja omien tuotosten tallentamisessa.</p>	<p>viestintäteknikkaa esimerkiksi oppimislejää ja sovelluksia.</p> <p>Opetellaan harjoittelemaan englantia kotona ja tekemään kotitehtäviä säännöllisesti ja vastuullisesti. Opetellaan arvioimaan omia taitoja ja asettamaan tavoitteita. Harjoitellaan valitsemaan itselle sopivia tehtäviä ja tekemään itseohjautuvasti eriyttäviä tehtäviä ja lisätehtäviä. Harjoitellaan vertais- ja itsearviointia, esimerkiksi Eurooppalaisen kielisalkun tehtävien ja omaan portfolioon tallennettujen tuotosten avulla.</p>	<p>Havainnoidaan arvioinnin vaikutuksia työtapoihin kuten kotitehtävien suorittamiseen, keskittymiseen, toisten kuuntelemiseen sekä toisten ja oman työn arvostamiseen. Seurataan ja arvioidaan oman kielitaidon kehitystä, esimerkiksi Eurooppalaisen kielisalkun avulla.</p>	
<p>S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä</p>	<p>S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä</p>	<p>S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä</p>	<p>S3 Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa, taito tulkita tekstejä, taito tuottaa tekstejä</p>
<p>Opetellaan kuuntelemaan, puhumaan, lukemaan ja</p>	<p>Opetellaan, kuuntelemaan, puhumaan, lukemaan ja jossakin</p>	<p>Opetellaan kuuntelemaan, puhumaan, lukemaan ja</p>	<p>Opetellaan käyttämään englannin kieltä monipuolisesti erilaisissa viestintätilanteissa. Sisältöjen</p>

<p>vähäisessä määrin kirjoittamaan englantia monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat esimerkiksi minä itse, perheeni, ystäväni ja lähiympäristöni. Tutustutaan arjen käsitteisiin ja ilmiöihin, esimerkiksi ajan ilmauksiin, lukusanoihin, paikkoihin ja säähän. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä.</p> <p>Harjoitellaan kielen käyttöä arkipäivän vuorovaikutustilanteissa. Kiinnitetään huomiota perusviestintätaitoihin kuten katsekontaktiin, vuorotteluun, kuuntelemiseen ja reagointiin, joiden harjoittelua eheytetään myös äidinkielen. Havainnoidaan englanninkielisen vuorovaikutuksen ominaispiirteitä, esimerkiksi nimien käyttöä ja kohteliaita ilmaisuja.</p> <p>Harjoitellaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia ja viestintätilanteita, esimerkiksi tervehdymistä, esittäytymistä, nimeämistä, kiittämistä, kuvailua,</p>	<p>määrin kirjoittamaan englantia monenlaisista aiheista. Sisältöjen valinnassa lähtökohtana on oppilaiden jokapäiväinen elämänpiiri: koti, koulunkäynti, arjen toiminnot, ystävät, vapaa-aika, toiminta lähiympäristössä, oppilaiden kiinnostuksen kohteet ja ajankohtaisuus. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä.</p> <p>Kannustetaan oppilaita löytämään omat tapansa täydentää koulussa opittuja tietoja ja taitoja sekä jakamaan muualla oppimaansa ja kokemaansa koulussa.</p> <p>Tutustutaan arjen käsitteisiin ja ilmiöihin, esimerkiksi ajan ilmauksiin, lukusanoihin, paikkoihin ja säähän. Opetellaan perusviestintätaitoja kuten katsekontaktia, vuorottelua, kuuntelemista ja reagointia, joiden harjoittelua eheytetään myös äidinkielen. Havainnoidaan ja harjoitellaan englanninkielisen vuorovaikutuksen peruspiirteitä, esimerkiksi kohteliaita ilmaisuja, lyhyitä vastauksia ja pahoitteluja.</p>	<p>kirjoittamaan englantia monenlaisista aiheista. Keskeisiä aiheita ovat oppilaiden jokapäiväinen elämänpiiri, kiinnostuksen kohteet sekä ajankohtaisuus. Tutustutaan arjen ilmiöihin ja käsitteisiin, esimerkiksi tunteisiin sekä ajan ja paikan ilmauksiin. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä.</p> <p>Kannustetaan oppilaita löytämään omat tapansa täydentää koulussa opittuja tietoja ja taitoja sekä jakamaan muualla oppimaansa ja kokemaansa koulussa.</p> <p>Harjoitellaan perusviestintätaitoja kuten katsekontaktia, vuorottelua, kuuntelemista ja reagointia, joiden harjoittelua eheytetään myös äidinkielen. Harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita, esimerkiksi opastamista, kuvailua, tunteiden ja</p>	<p>valinnassa lähtökohtana on oppilaiden jokapäiväinen elämänpiiri, kiinnostuksen kohteet sekä ajankohtaisuus. Näkökulmana on minä, me sekä maailma. Keskeisiä aiheita ovat minä itse, perheeni, ystäväni, koulu, harrastukset ja vapaa-ajan vietto sekä elämä ja toiminta englanninkielisessä ympäristössä. Lisäksi valitaan aiheita yhdessä. Tutustutaan arjen käsitteisiin ja ilmiöihin esimerkiksi ammatteihin, tieto- ja viestintäteknikkaan, mediaan, osallisuuteen ja vaikuttamiseen sekä kestävään kehitykseen.</p> <p>Harjoitellaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia kuten haastattelua, kokemuksista kertomista ja tarinointia. Sanastoa ja kielen rakenteita opitaan tutkimalla ja tuottamalla monenlaisia tekstilajeja, esimerkiksi tarinoita, laulujen sanoituksia, dramatisoituja tilanteita, haastatteluja, ilmoituksia ja someviestejä monimediaisissa ympäristöissä. Tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella vaativampia kielenkäyttötilanteita. Kielitietoa opetellaan viestinnällisessä kontekstissa yhteistyössä äidinkielen opiaineen kanssa. Harjaannutaan käyttämään kieli-tiedon käsitteitä, joiden avulla voidaan jäsentää kieltä.</p> <p>Syvennetään perusviestintätaitojen hallintaa. Tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella vaativampia suullisia kielenkäyttötilanteita. Havainnoidaan kohteliaan englanninkielisen kommunikaation peruspiirteitä, esimerkiksi aktiivisen kuuntelijan</p>
---	---	--	---

<p>omistamisen ilmaisemista ja pienimuotoisia dialogeja arkipäivän tilanteissa. Sanastoa ja sanontoja opetellaan monenlaisten ja monimediaisten tekstien, kuten pienten tarinoiden, näytelmien, haastattelujen, laulujen, leikkien ja pelien, yhteydessä. Lisäksi niitä harjoitellaan liikettä, rytmiikkaa ja musiikkia käyttäen. Kielen rakenteita ja lausemalleja harjoitellaan pääasiallisesti suullisesti.</p> <p>Tutkitaan ja tuotetaan erilaisia tekstilajeja, esimerkiksi dialogeja, kuulutuksia, sarjakuvia, kuvasanakirjoja ja ajatuskarttoja monimediaisissa ympäristöissä. Opetellaan löytämään englanninkielistä aineistoa esimerkiksi ympäristöstä ja verkosta.</p> <p>Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ja monipuolisesti ääntämistä sekä sana- ja lausepainoa, puherytmiä ja intonaatiota kielellä leikitellen ja teksteihin eläytyen.</p>	<p>Tutustutaan kompensatiostrategioihin kuten arvuutteluun, elekielen ja piirtämiseen. Harjoitellaan erilaisia kielenkäyttötarkoituksia, esimerkiksi ostamista, kysymistä ja vertailua. Sanastoa ja kielen rakenteita harjoitellaan sekä suullisesti että kirjallisesti monenlaisten tekstien yhteydessä. Kielitietoa opetellaan viestinnällisessä kontekstissa.</p> <p>Tutkitaan ja tuotetaan monenlaisia tekstilajeja monimediaisissa ympäristöissä, esimerkiksi someviestejä, näytelmiä, ruokalistoja, asiointidialogeja, sarjakuvia. Opetellaan löytämään englanninkielistä aineistoa esimerkiksi lähiympäristöstä ja verkosta.</p> <p>Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ja monipuolisesti, ääntämistä, sana- ja lausepainoa, puherytmiä ja intonaatiota toistamalla, lukemalla, laulamalla, kielellä leikitellen ja teksteihin eläytyen. Harjoitellaan tunnistamaan ja ääntämään englannin kielen foneettisen tarkekirjoituksen merkkejä.</p>	<p>mielipiteiden ilmaisemista sekä menneistä tapahtumista kertomista.</p> <p>Sanastoa ja rakenteita harjoitellaan sekä suullisesti että kirjallisesti monenlaisten tekstien yhteydessä. Tutkitaan ja tuotetaan monenlaisia tekstilajeja monimediaisissa ympäristöissä, esimerkiksi aikatauluja, kalentereita, kylttejä, julisteita, kuvauksia. Kielitietoa opetellaan viestinnällisessä kontekstissa.</p> <p>Tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella vaativampia kielenkäyttötilanteita. Havainnoidaan kohteliaan englanninkielisen kommunikation peruspiirteitä, esimerkiksi kohteliaita pyyntöjä ja kehotuksia, intonaatiokysymyksiä sekä viestien aloitus- ja lopetusfraaseja.</p> <p>Rohkaistaan oppilasta viestimään kommunikaatiokoksisista huolimatta</p>	<p>roolissa toimimista. Kiinnitetään huomiota ilmaisu- ja esiintymistaitojen harjoitteluun.</p> <p>Tutustutaan alustavasti yleis- ja puhekielen eroihin. Rohkaistaan oppilasta viestimään kommunikaatiokoksisista huolimatta tuttujen kompensatiostrategioiden avulla ja tutustutaan uuteen strategiaan, kuten selittämiseen toisin sanoin.</p> <p>Etsitään englanninkielistä aineistoa esimerkiksi ympäristöstä, verkosta ja kirjastosta. Valittaessa tekstejä ja aiheita otetaan huomioon englannin kielen levinneisyys ja asema globaalin kommunikaation kielenä. Tutustutaan Euroopan ulkopuolella sijaitseviin englanninkielisiin maihin ja niiden arkeen, juhlaan, maantuntemukseen ja ihmisiin ikäkaudelle sopivalla tavalla. Oppimista eheyttään oppiaineiden välisellä yhteistyöllä.</p> <p>Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ääntämistä sekä sana- ja lausepainoa, puherytmiä ja intonaatiota kielellä leikitellen ja teksteihin eläytyen. Hyödynnetään verkon autenttisia oppimisympäristöjä. Harjoitellaan tunnistamaan ja käyttämään oppimisen apuna englannin kielen foneettisen tarkekirjoituksen merkkejä.</p>
--	---	--	---

		<p>tuttujen kompensatiostrategioiden avulla ja tutustutaan uusiin strategioihin, kuten ennakointiin, päättelyyn ja asiayhteyteen.</p> <p>Käytetään autenttisia oppimisympäristöjä ja haetaan verkosta tietoa esimerkiksi nähtävyyksistä, hinnoista ja matkoista.</p> <p>Havainnoidaan ja harjoitellaan runsaasti ääntämistä sekä sana- ja lausepainoa, puherytmiä ja intonaatiota kielellä leikitellen ja teksteihin eläytyen. Harjoitellaan tunnistamaan ja käyttämään oppimisen apuna englannin kielen foneettisen tarkekirjoituksen merkkejä.</p>	
--	--	--	--

MATEMATIIKKA

Tavoitteet

Matematiikka: tavoitteet luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
Merkitys, arvot ja asenteet	Merkitys, arvot ja asenteet	Merkitys, arvot ja asenteet	Merkitys, arvot ja asenteet
<p>T1 Oppilas vahvistaa jo harjoiteltuja taitoja ja kiinnostuu oppimaan uutta. Oppilas ratkaisee tehtäviä, jotka tulevat oppilaan arjen tilanteista. Oppilas ymmärtää matematiikan merkityksen hänen omassa kokemusmaailmassaan sekä ympäristössään ja kehittää matemaattista ajattelutapaansa.</p>	<p>T1 Oppilas vahvistaa jo harjoiteltuja taitoja ja kiinnostuu oppimaan uutta. Oppilas ratkaisee tehtäviä, jotka tulevat oppilaan arjen tilanteista. Oppilas ymmärtää matematiikan merkityksen hänen omassa kokemusmaailmassaan sekä ympäristössään ja kehittää matemaattista ajattelutapaansa.</p>	<p>T1 Oppilas vahvistaa jo harjoiteltuja taitoja ja kiinnostuu oppimaan uutta. Oppilas ratkaisee tehtäviä, jotka tulevat oppilaan arjen tilanteista. Oppilas ymmärtää matematiikan merkityksen hänen omassa kokemusmaailmassaan sekä ympäristössään ja kehittää matemaattista ajattelutapaansa.</p>	<p>T1 Oppilas vahvistaa jo harjoiteltuja taitoja ja innostuu oppimaan uutta. Oppilas ratkaisee tehtäviä, jotka tulevat oppilaan arjen tilanteista. Oppilas ymmärtää matematiikan merkityksen hänen omassa kokemusmaailmassaan sekä ympäristössään ja kehittää matemaattista ajattelutapaansa.</p>
Työskentelyn taidot	Työskentelyn taidot	Työskentelyn taidot	Työskentelyn taidot
<p>T2 Oppilas oppii yhteen- ja vähennyslaskun, kerto- ja jakolaskun yhteyden sekä harjoittelee murto- ja desimaalilukujen välistä yhteyttä. Oppilas hallitsee kertolaskun vaihdannaisuuden.</p>	<p>T2 Oppilas oppii kerto- ja jakolaskun, sekä murto- ja desimaalilukujen yhteyden. Oppilas tutkii geometrinen muotojen esiintyvyyttä lähiympäristössä ja harjoittelee</p>	<p>T2 Oppilas oppii murto-, desimaali- ja prosenttilukujen yhteyden. Oppilas tutkii geometrinen muotojen esiintyvyyttä lähiympäristössä, harjoittelee mittayksiköiden muunnoksia sekä pinta-alojen ja</p>	<p>T2 Oppilas varmentaa ymmärtämystään murto-, desimaali- ja prosenttilukujen yhteydestä. Oppilas tutkii geometrinen muotojen esiintyvyyttä lähiympäristössä, oppii mittayksiköiden muunnoksia sekä pinta-</p>

<p>Oppilas tutkii geometristen muotojen esiintyvyyttä lähiympäristössä ja harjoittelee yleisimpien mittayksiköiden muunnoksia.</p>	<p>yleisempien mittayksiköiden muunnoksia. Oppilas tunnistaa positiivisten ja negatiivisten kokonaislukujen yhteyden arkielämään. Oppilas pyrkii löytämään säännönmukaisuuksia aiemmin opittujen ja uusien asioiden välillä, esimerkiksi yksikkömuunnosten, lukujonojen ja allekkainlaskualgoritmien yhteydessä.</p>	<p>tilavuuksien yhteyksiä käytäntöön. Oppilas tunnistaa positiivisten ja negatiivisten kokonaislukujen sekä prosenttikäsitteen yhteyden arkielämään. Oppilas oppii havaitsemaan pituuden mittayksiköiden yhteyden mittakaavaan ja pinta-aloihin. Oppilas pyrkii löytämään säännönmukaisuuksia yksikkömuunnosten ja mittakaavan sekä desimaalilukujen ja prosenttien välillä.</p>	<p>alojen ja tilavuuksien yhteyksiä käytäntöön. Oppilas varmentaa ja syventää ymmärtämystään positiivisten ja negatiivisten kokonaislukujen sekä prosenttikäsitteen yhteydestä arkielämään. Oppilas oppii pituuden mittayksiköiden yhteyden mittakaavaan, pinta-aloihin ja tilavuuteen. Oppilas oppii laskemaan ja käyttämään tilastollisia tunnuslukuja sekä hallitsee taulukoiden ja diagrammien tarkoituksenmukaisen käytön arkielämän asioiden kuvaamisessa. Oppilas pyrkii löytämään säännönmukaisuuksia pituuden-, pinta-alan ja tilavuuden yksiköiden sekä desimaalilukujen ja prosenttikertoimen välillä.</p>
<p>T3 Oppilas havaitsee ympäristössä ilmiöitä, joita voidaan selittää matemaattisin keinoin. Oppilas harjoittelee laskulausekkeiden ja konkreettisten mallien sekä piirrosten välisen yhteyden havaitsemista myös ilmiöiden pohjalta.</p>	<p>T3 Oppilas havaitsee ympäristössä ilmiöitä, joita voidaan selittää matemaattisin keinoin. Oppilas harjoittelee laskulausekkeiden ja konkreettisten mallien sekä piirrosten välisen yhteyden havaitsemista myös ilmiöiden pohjalta.</p>	<p>T3 Oppilas havaitsee ympäristössä ilmiöitä, joita voidaan selittää matemaattisin keinoin. Oppilas oppii laskulausekkeiden ja konkreettisten mallien sekä piirrosten välisen yhteyden myös ilmiöiden pohjalta.</p>	<p>T3 Oppilas havaitsee ympäristössä ilmiöitä, joita voidaan selittää matemaattisin keinoin. Oppilas kehittää edelleen ymmärtämystään laskulausekkeiden ja konkreettisten mallien sekä piirrosten välisissä yhteyksissä myös ilmiöiden pohjalta.</p>
<p>T4 Oppilas harjoittelee ilmaisemaan ratkaisujaan konkreettisin</p>	<p>T4 Oppilas harjoittelee ilmaisemaan ratkaisujaan</p>	<p>T4 Oppilas oppii ilmaisemaan ratkaisujaan konkreettisin välinein ja</p>	<p>T4 Oppilas osa ilmaista ratkaisujaan konkreettisin välinein ja piirroksin, esim.</p>

<p>välinein ja piirroksin, esim. lukujonoja lukualueella, kymmenylityksiä, kerto- ja jakolaskuja, murto- ja desimaalilukuja, laskulausekkeita, geometrisia kuvioita, yleisimpiä pituuden (mm, cm, m, km), massan (g, kg), tilavuuden (dl, l) ja ajan (min, h, d) mittayksiköitä ja niiden muunnoksia, taulukoita ja diagrammeja.</p>	<p>konkreettisin välinein ja piirroksin, esim. lukujonoja lukualueella, kymmenylityksiä, kerto- ja jakolaskuja, murto- ja desimaalilukuja, laskulausekkeita, geometrisia kuvioita, pinta-aloja ja piirejä, yleisimpiä pituuden (mm, cm, m, km), massan (g, kg, t), tilavuuden (dl, l) ja ajan mittayksiköitä (s, min, h, d, vk, kk, a) ja niiden muunnoksia, taulukoita, diagrammeja ja koordinaatistoja. Oppilas tutustuu perusyksiköiden kymmenes- ja sadasosiin sekä kymmen- ja satakertoihin ja niiden muunnoksiin.</p>	<p>piirroksin, esim. lukujonoja lukualueella, kymmenylityksiä, kerto- ja jakolaskuja, murto- ja desimaalilukuja, laskulausekkeita, geometrisia kuvioita, pinta-aloja ja piirejä, suorakulmaisten särmiöiden tilavuuksia, mittayksiköitä ja niiden muunnoksia, prosentteja, taulukoita, diagrammeja ja koordinaatistoja. Oppilas harjoittelee perusyksiköiden kymmenes- ja sadasosia sekä kymmen- ja satakertoja ja niiden muunnoksia.</p>	<p>lukujonoja lukualueella, kymmenylityksiä, kerto- ja jakolaskuja, murto- ja desimaalilukuja, laskulausekkeita, geometrisia kuvioita, pinta-aloja ja piirejä, suorakulmaisten särmiöiden tilavuuksia, mittayksiköitä ja niiden muunnoksia, prosentteja, taulukoita, diagrammeja ja koordinaatistoja.</p>
<p>T5 Oppilas ymmärtää matemaattisen ajattelun merkityksen ongelmanratkaisussa käytännön tilanteissa, esimerkiksi säännön löytäminen lukujonossa. Oppilas harjoittelee ja kehittää ongelmanratkaisutaitojaan.</p>	<p>T5 Oppilas ymmärtää matemaattisen ajattelun merkityksen ongelmanratkaisussa käytännön tilanteissa, esimerkiksi sisältö- ja ositusjakotilanteissa kertolaskujen hyödyntäminen. Oppilas harjoittelee ja kehittää ongelmanratkaisutaitojaan.</p>	<p>T5 Oppilas ymmärtää matemaattisen ajattelun merkityksen ongelmanratkaisussa käytännön tilanteissa, esimerkiksi lämpötilamuutosten vaikutus veden olomuotoihin. Oppilas harjoittelee ja kehittää ongelmanratkaisutaitojaan.</p>	<p>T5 Oppilas ymmärtää matemaattisen ajattelun merkityksen ongelmanratkaisussa käytännön tilanteissa, esimerkiksi prosentuaalisen hinnanmuutoksen laskeminen euroina. Oppilas harjoittelee ja kehittää ongelmanratkaisutaitojaan.</p>
<p>T6 Oppilas harjoittelee arvioimaan tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä.</p>	<p>T6 Oppilas harjoittelee arvioimaan tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä.</p>	<p>T6 Oppilas harjoittelee arvioimaan tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä.</p>	<p>T6 Oppilas harjoittelee arvioimaan tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä.</p>

Oppilas harjoittelee esimerkiksi pituuden yksikkömuunnosten järkevyyttä.	Oppilas harjoittelee esimerkiksi pituuden ja massan yksikkömuunnosten järkevyyttä.	Oppilas harjoittelee esimerkiksi pinta-alan yksikkömuunnosten järkevyyttä.	Oppilas harjoittelee esimerkiksi tilavuuden yksikkömuunnosten järkevyyttä.
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet	Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet	Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet	Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet
T7 Oppilas oppii käyttämään esimerkiksi yhteen- ja vähennyslaskuun sekä kertolaskuun liittyviä matemaattisia käsitteitä ja yksikkömerkintöjä matemaattisessa ilmaisussa. Oppilas harjoittelee laskulausekkeen ja tuloksen yksikkömerkintöjä.	T7 Oppilas oppii käyttämään esimerkiksi kerto- ja jakolaskun sekä geometrian matemaattisia käsitteitä ja yksikkömerkintöjä matemaattisessa ilmaisussa. Oppilas harjoittelee laskulausekkeen ja tuloksen yksikkömerkintöjä.	T7 Oppilas oppii käyttämään esimerkiksi koordinaatistoon liittyviä matemaattisia käsitteitä ja yksikkömerkintöjä matemaattisessa ilmaisussa. Oppilas käyttää laskulausekkeen ja tuloksen yksikkömerkintöjä. Oppilas tutustuu jakoviivaan.	T7 Oppilas oppii käyttämään esimerkiksi mittakaavaan ja prosentteihin liittyviä matemaattisia käsitteitä ja yksikkömerkintöjä matemaattisessa ilmaisussa. Oppilas käyttää laskulausekkeen ja tuloksen yksikkömerkintöjä. Oppilas oppii jakoviivan käytön.
T8 Oppilas harjoittelee kymmenjärjestelmän ymmärtämistä konkreettisin välinein ja piirroksin. Oppilas oppii kymmenylitykset.	T8 Oppilas syventää kymmenjärjestelmän ymmärtämistä konkreettisin välinein ja piirroksin.	T8 Oppilas oppii lukualueen lukujonotaitoja ja oppii löytämään lukujonojen säännön.	T8 Oppilas oppii lukualueen lukujonotaitoja ja oppii löytämään lukujonojen säännön.
T9 Oppilas varmentaa positiivisten kokonaislukujen hallinnan ja tutustuu murto- ja desimaalilukuihin.	T9 Oppilas oppii negatiivisia kokonaislukuja, murto- ja desimaalilukujen käsitteet sekä lukujen välisen yhteyden.	T9 Oppilas oppii murto-, desimaali- ja prosenttilukujen käsitteet sekä lukujen väliset yhteydet.	T9 Oppilas varmentaa ja oppii murto-, desimaali- ja prosenttilukujen käsitteet sekä lukujen väliset yhteydet.
T10 Oppilas harjoittelee erilaisia yhteen- ja vähennyslaskun	T10 Oppilas harjoittelee erilaisia	T10 Oppilas oppii erilaisia desimaalilukujen laskutekniikoita	T10 Oppilas käyttää oppimiaan laskutekniikoita päässä laskussa ja kirjallisissa

<p>laskutekniikoita pääsälaskuissa ja kirjallisissa tehtävissä. Oppilas harjoittelee tekemään huolellisia kirjallisia merkintöjä.</p>	<p>kerto- ja jakolaskun laskutekniikoita pääsälaskuissa ja kirjallisissa tehtävissä. Oppilas harjoittelee tekemään huolellisia kirjallisia merkintöjä.</p>	<p>pääsälaskuissa ja kirjallisissa tehtävissä. Oppilas oivaltaa, että samaan tulokseen voi päästä eri laskutoimituksia käyttäen. Oppilas oppii tekemään huolelliset kirjalliset merkinnät.</p>	<p>tehtävissä. Oppilas oppii käyttämään laskutekniikoita murto- ja desimaaliluvuilla. Oppilas oivaltaa, että samaan tulokseen voi päästä eri laskutoimituksia käyttäen. Oppilas osaa tehdä huolellisesti kirjalliset merkinnät.</p>
<p>T11 Oppilas oppii monikulmioiden ominaisuuksia sekä havainnoi geometrisia kuvioita lähiympäristössä.</p>	<p>T11 Oppilas oppii monikulmioiden ominaisuuksia ja niiden eroja sekä osaa etsiä geometrisia kuvioita lähiympäristössä. Oppilas ymmärtää pinta-alan ja piirin käsitteiden erot.</p>	<p>T11 Oppilas oppii monikulmioiden ja kappaleiden ominaisuuksia ja niiden eroja sekä osaa etsiä geometrisia kappaleita lähiympäristössä. Oppilas ymmärtää pinta-alan ja piirin, sekä pinta-alan ja tilavuuden käsitteiden erot. Oppilas oppii piirtämään symmetrisiä kuvioita suoran suhteen.</p>	<p>T11 Oppilas oppii varmentaan monikulmioiden ja kappaleiden ominaisuuksia ja niiden eroja sekä osaa etsiä geometrisia kappaleita lähiympäristössä. Oppilas syventää ymmärrystään pinta-alan ja piirin sekä pinta-alan ja tilavuuden käsitteiden eroista. Oppilas osaa piirtää symmetrisiä kuvioita pisteen suhteen. Oppilas oppii käyttämään mittakaavaa pienennöksissä ja suurennoksissa.</p>
<p>T12 Oppilas harjoittelee arvioimaan erilaisissa mittaus tilanteissa mittauskohteen suhdetta konkreettiseen mittaan.</p>	<p>T12 Oppilas arvioi mittauskohteen suuruuden ja valitsee mittaamiseen sopivan välineen ja mittayksikön sekä pohtii mittaus tuloksen järkevyyttä.</p>	<p>T12 Oppilas arvioi mittauskohteen suuruuden ja valitsee mittaamiseen sopivan välineen ja mittayksikön sekä pohtii mittaus tuloksen järkevyyttä.</p>	<p>T12 Oppilas osaa arvioida mittauskohteen suuruutta ja valita mittaamiseen sopivan välineen ja mittayksikön, mitata sekä arvioida mittaus tuloksen järkevyyttä. Oppilas osaa tehdä mittayksikkömuunnoksia.</p>
<p>T13 Oppilas oppii yksinkertaisten</p>	<p>T13 Oppilas oppii taulukkojen ja</p>	<p>T13 Oppilas harjaantuu taulukkojen ja</p>	<p>T13 Oppilas oppii käyttämään</p>

taulukoiden laatimista ja tulkitsemista.	diagrammien laatimista ja tulkitsemista.	diagrammien laatimisessa ja tulkitsemisessä sekä harjoittelee käyttämään tilastollisia tunnuslukuja. Oppilas tutustuu todennäköisyyksiin arkitilanteiden päättelyn kautta.	monipuolisesti tilastollisia tunnuslukuja, päättelemään ja laskemaan todennäköisyyksiä.
T14 Oppilas harjoittelee loogisten toimintaohjeiden laatimista.	T14 Oppilas harjoittelee loogisten toimintaohjeiden laatimista.	T14 Oppilas harjoittelee ohjelmointia jossakin graafisessa ohjelmointiympäristössä.	T14 Oppilas osaa ohjelmoida toimivan ohjelman graafisessa ohjelmointiympäristössä.

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Ajattelun taidot: Kehitetään oppilaiden taitoja löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia. Syvennetään taitoa vertailla, luokitella ja asettaa järjestykseen, etsiä vaihtoehtoja systemaattisesti, havaita syy- ja seuraussuhteita sekä yhteyksiä matematiikassa. Suunnitellaan ja toteutetaan ohjelmia graafisessa ohjelmointiympäristössä.

S2 Luvut ja laskutoimitukset: Syvennetään ja varmennetaan oppilaiden ymmärrys kymmenjärjestelmästä. Käsitystä lukujen rakenteesta, yhteyksistä ja jaollisuudesta monipuolistetaan tutkimalla ja luokittelemalla lukuja.

Harjaannutetaan taitoa laskea peruslaskutoimituksia päässä. Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskualgoritmeja sekä varmistetaan niiden osaaminen. Varmistetaan kertolaskun käsitteen ymmärtäminen ja opitaan kertotaulut 6-9. Varmistetaan kertotaulujen 1-10 osaaminen. Harjoitellaan kertolaskualgoritmia ja varmistetaan sen osaaminen. Opiskellaan jakolaskua sekä sisältö- että ositusjakotilanteissa. Harjoitellaan lukuyksiköittäin jakamista. Hyödynnetään laskutoimitusten ominaisuuksia ja niiden välisiä yhteyksiä.

Oppilaita ohjataan pyöristämään lukuja ja laskemaan likiarvoilla siten, että he oppivat arvioimaan tuloksen suuruusluokan. Kaikkia laskutoimituksia harjoitellaan monipuolisissa tilanteissa hyödyntäen tarvittavia välineitä.

Pohjustetaan negatiivisen luvun käsite ja laajennetaan lukualuetta negatiivisilla kokonaisluvuilla. Opitaan murtoluvun käsite ja harjoitellaan murtolukujen peruslaskutoimituksia eri tilanteissa. Kerto- ja jakolaskussa pitäydytään luonnollisella luvulla kertomisessa ja jakamisessa. Pehdytään desimaalilukuihin osana kymmenjärjestelmää ja harjoitellaan peruslaskutoimituksia desimaaliluvuilla. Pehdytään prosenttien käsitteeseen. Pohjustetaan prosenttiluvun ja -arvon ymmärtämistä ja harjoitellaan niiden laskemista yksinkertaisissa tapauksissa. Hyödynnetään murtoluvun, desimaaliluvun ja prosenttien välisiä yhteyksiä.

S3 Algebra: Tutkitaan lukujonon säännönmukaisuutta sekä jatketaan lukujonoa säännön mukaan. Tutustutaan tuntemattoman käsitteeseen. Tutkitaan yhtälöä ja etsitään yhtälön ratkaisuja päättämällä ja kokeilemalla.

S4 Geometria ja mittaaminen: Rakennetaan, piirretään, tutkitaan ja luokitellaan kappaleita ja kuvioita. Luokitellaan kappaleet lieriöihin, kartioihin ja muihin kappaleisiin. Tutustutaan tarkemmin suorakulmaiseen särmiöön, ympyrälieriöön, ympyräpohjaiseen kartioon ja pyramidiin. Luokitellaan tasokuviot monikulmioihin ja muihin kuvioihin sekä tutkitaan niiden ominaisuuksia. Pehdytään tarkemmin kolmioihin, nelikulmioihin ja ympyrään. Pehdytään pisteen, janan, suoran ja kulman käsitteisiin. Harjoitellaan kulmien piirtämistä, mittaamista ja luokittelamista. Tarkastellaan symmetriaa suoran suhteen. Ohjataan oppilaita havaitsemaan myös kierto- ja siirtosymmetrioita ympäristössä esimerkiksi osana taidetta.

Käsitellään koordinaatistosta ensin ensimmäinen neljännes ja laajennetaan sitten kaikkiin neljänneksiin.

Tutustutaan mittakaavan käsitteeseen ja käytetään sitä suurennoksissa ja pienennöksissä. Ohjataan oppilaita hyödyntämään mittakaavaa kartan käytössä.

Harjoitellaan mittaamista ja kiinnitetään huomiota mittaustarkkuuteen, mittaustuloksen arviointiin ja mittauksen tarkistamiseen. Mitataan ja lasketaan erimuotoisten kuvioiden piirejä ja pinta-aloja sekä suorakulmaisten särmiöiden tilavuuksia. Ohjataan oppilaita ymmärtämään, miten mittayksikköjärjestelmä rakentuu. Harjoitellaan yksikönmuunnoksia yleisimmin käytetyillä mittayksiköillä.

S5 Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys: Kehitetään oppilaiden taitoja kerätä tietoa järjestelmällisesti kiinnostavista aihepiireistä. Tallennetaan ja esitetään tietoa taulukoiden ja diagrammien avulla. Käsitellään tilastollisista tunnusluvuista suurin ja pienin arvo, keskiarvo ja tyyppiarvo. Tutustutaan todennäköisyyden arkitilanteiden perusteella päättämällä, onko tapahtuma mahdoton, mahdollinen vai varma.

Seudulliset sisällöt

Matematiikka: sisällöt luokilla 3-6			
3.Ik	4.Ik	5.Ik	6.Ik
S1 Ajattelun taidot	S1 Ajattelun taidot	S1 Ajattelun taidot	S1 Ajattelun taidot
Kehitetään oppilaiden taitoja löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia. Syvennetään taitoa vertailla, luokitella ja asettaa järjestykseen, etsiä vaihtoehtoja systemaattisesti, havaita syy- ja seuraussuhteita sekä yhteyksiä matematiikassa.	Kehitetään oppilaiden taitoja löytää yhtäläisyyksiä, eroja ja säännönmukaisuuksia. Syvennetään taitoa vertailla, luokitella ja asettaa järjestykseen, etsiä vaihtoehtoja systemaattisesti, havaita syy- ja seuraussuhteita sekä yhteyksiä matematiikassa.	Ei seudullista lisättävää.	Ei seudullista lisättävää.
S2 Luvut ja laskutoimitukset	S2 Luvut ja laskutoimitukset	S2 Luvut ja laskutoimitukset	S2 Luvut ja laskutoimitukset
Syvennetään ja varmennetaan oppilaiden ymmärrys kymmenjärjestelmästä lukualueella 0–10 000 sekä kehitetään lukualueen lukujonotaitoja. Käsitystä lukujen rakenteesta, yhteyksistä ja jaollisuudesta monipuolistetaan tutkimalla ja luokittelemalla lukuja.	Syvennetään ja varmennetaan oppilaiden ymmärrys kymmenjärjestelmästä lukualueella 0–100 000 ja kehitetään lukualueen lukujonotaitoja. Käsitystä lukujen rakenteesta, yhteyksistä ja jaollisuudesta monipuolistetaan tutkimalla ja luokittelemalla lukuja. Harjaannutetaan taitoa laskea peruslaskutoimituksia päässä.	Syvennetään ja varmennetaan oppilaiden ymmärrys kymmenjärjestelmästä lukualueella 0–1 000 000. Käsitystä lukujen rakenteesta, yhteyksistä ja jaollisuudesta monipuolistetaan tutkimalla ja luokittelemalla lukuja. Kehitetään lukualueen lukujonotaitoja. Harjaannutetaan taitoa laskea peruslaskutoimituksia päässä. Varmennetaan kertotaulujen 1–10 sekä	Syvennetään ja varmennetaan oppilaiden ymmärrys kymmenjärjestelmästä, laajennetaan lukualue miljardeihin. Varmennetaan lukualueen lukujonotaidot. Käsitystä lukujen rakenteesta, yhteyksistä ja jaollisuudesta monipuolistetaan tutkimalla ja luokittelemalla lukuja. Harjaannutetaan taitoa laskea peruslaskutoimituksia päässä. Varmennetaan yhteen- ja vähennyslaskut sekä

<p>Harjaannutetaan taitoa laskea peruslaskutoimituksia päässä (kymmenylitykset). Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskualgoritmeja sekä varmistetaan niiden osaaminen, muistinumerot yhteenlaskussa ja siirrot vähennyslaskussa. Varmistetaan kertolaskun käsitteen ymmärtäminen, kerrataan kertotaulut 1–5 ja 10 ja opitaan kertotaulut 6–9. Käsitellään kymmen- ja sataluvut tulontekijöinä.</p> <p>Kerrataan kertolaskua ja kerto- ja jakolaskun yhteyttä. Opitaan kertolaskun vaihdannaisuus. Tutustutaan jakojäännökseen käsitteenä käytännön tilanteessa, jossa jako ei mene tasan.</p> <p>Harjoitellaan kertolaskualgoritmia yksinumeroisella kertojalla ja varmistetaan sen osaaminen.</p> <p>Opitaan yhteen- ja vähennyslaskujen laskujärjestys ja</p>	<p>Varmennetaan yhteen- ja vähennyslaskualgoritmien sekä muistinumeroiden ja siirtojen hallinta. Opitaan laskujärjestys kerto- ja jakolaskujen yhteydessä. Tutustutaan sulkeiden käyttöön.</p> <p>Varmistetaan kertotaulujen 1–10 osaaminen. Harjoitellaan kertolaskualgoritmia allekkain kaksinumeroisella kertojalla ja varmennetaan sen osaaminen. Varmennetaan kertolasku, kun tulontekijänä on nollian päättyvä luku.</p> <p>Opiskellaan jakolaskua sekä sisältö- että ositusjakotilanteissa. Varmennetaan jakojäännös-käsitteen ymmärtäminen. Harjoitellaan lukuyksiköittäin jakamista. Hyödynnetään laskutoimitusten ominaisuuksia ja niiden välisiä yhteyksiä.</p> <p>Oppilaita ohjataan pyöristämään lukuja satojen ja tuhansien tarkkuudelle ja laskemaan likiarvoilla siten, että he oppivat arvioimaan tuloksen suuruusluokan. Laskutoimituksia harjoitellaan</p>	<p>kertolaskualgoritmin osaaminen. Varmennetaan jakolaskua ja lukuyksiköittäin jakamista. Hyödynnetään laskutoimitusten ominaisuuksia ja niiden välisiä yhteyksiä. Varmennetaan laskujärjestys.</p> <p>Oppilaita ohjataan pyöristämään lukuja lukualueella ja laskemaan likiarvoilla siten, että he oppivat arvioimaan tuloksen suuruusluokan. Kaikkia laskutoimituksia harjoitellaan monipuolisissa tilanteissa hyödyntäen tarvittavia välineitä.</p> <p>Varmennetaan negatiivisen kokonaisluvun käsite osana lukualuetta sekä yhteys käytäntöön. Varmennetaan positiivisten kokonaislukujen yhteen- ja vähennyslasku.</p> <p>Varmennetaan murtolukujen yhteen- ja vähennyslasku sekä harjoitellaan murtoluvun kerto- ja jakolaskua positiivisilla kokonaisluvuilla. Harjoitellaan murto- ja sekaluvun yhteyttä ja muuntamista. Varmennetaan desimaaliluvut osana kymmenjärjestelmää ja desimaalilukujen yhteen- ja vähennyslaskut. Harjoitellaan desimaalilukujen kertomista ja jakamista</p>	<p>kerto- ja jakolaskua positiivisilla kokonaisluvuilla. Hyödynnetään laskutoimitusten ominaisuuksia ja niiden välisiä yhteyksiä.</p> <p>Oppilaita ohjataan pyöristämään lukuja ja laskemaan likiarvoilla siten, että he oppivat arvioimaan tuloksen suuruusluokan. Kaikkia laskutoimituksia harjoitellaan monipuolisissa tilanteissa hyödyntäen tarvittavia välineitä.</p> <p>Varmennetaan negatiivisen luvun käsite. Varmennetaan murtolukujen yhteen- ja vähennyslasku sekä murtoluvun kerto- ja jakolasku positiivisella kokonaisluvulla. Varmennetaan murto- ja sekaluvun yhteyttä ja muuntamista.</p> <p>Varmennetaan desimaaliluvut osana kymmenjärjestelmää sekä desimaalilukujen yhteen- ja vähennyslaskut. Varmennetaan desimaalilukujen kertominen ja jakaminen kokonaisluvulla sekä kertominen ja jakaminen luvuilla 10, 100 ja 1000.</p> <p>Varmennetaan prosentin käsite. Varmennetaan prosenttiluvun ja -arvon ymmärtäminen ja laskeminen. Hyödynnetään murtoluvun,</p>
---	---	---	--

<p>harjoitellaan laskujärjestystä kertolaskujen yhteydessä.</p> <p>Oppilaita ohjataan pyöristämään lukuja kymmenien tarkkuudelle ja laskemaan likiarvoilla siten, että he oppivat arvioimaan tuloksen suuruusluokan.</p> <p>Pohjustetaan murto- ja desimaaliluvun käsitettä sekä suuruusvertailua ja murto- ja desimaalilukujen yhteyttä.</p>	<p>erilaisissa tilanteissa hyödyntäen monipuolisia välineitä.</p> <p>Pohjustetaan negatiivisen kokonaisluvun käsite ja laajennetaan lukualetta negatiivisilla kokonaisluvuilla. Harjoitellaan positiivisten ja negatiivisten kokonaislukujen yhteen- ja vähennyslasku.</p> <p>Opitaan murtoluvun käsite, perehdytään desimaalilukuihin osana kymmenjärjestelmää. Harjoitellaan murto- ja desimaalilukujen yhteen- ja vähennyslaskua. Harjoitellaan murto- ja desimaaliluvun välinen yhteys.</p>	<p>kokonaisluvulla sekä luvuilla 10, 100 ja 1000.</p> <p>Perehdytään prosenttien käsitteeseen. Pohjustetaan prosenttiluvun ja -arvon ymmärtämistä ja harjoitellaan niiden laskemista yksinkertaisissa tapauksissa. Hyödynnetään murtoluvun, desimaaliluvun ja prosenttien välisiä yhteyksiä yksinkertaisilla luvuilla.</p>	<p>desimaaliluvun ja prosenttien välisiä yhteyksiä. Harjoitellaan prosenttikertoimen hyödyntämistä käytännön tilanteissa.</p>
S3 Algebra	S3 Algebra	S3 Algebra	S3 Algebra
<p>Tutkitaan lukujonon säännönmukaisuutta sekä jatketaan lukujonoa säännön mukaan. Harjoitellaan yksinkertaisten laskulausekkeiden tekemistä ja ratkaisua.</p>	<p>Tutkitaan lukujonon säännönmukaisuutta sekä jatketaan lukujonoa säännön mukaan. Harjoitellaan yksinkertaisten laskulausekkeiden tekemistä ja ratkaisua.</p>	<p>Ei seudullista lisättävää.</p>	<p>Tutkitaan lukujonon säännönmukaisuutta sekä jatketaan lukujonoa säännön mukaan. Varmennetaan tuntemattoman käsite. Tutkitaan yhtälöä ja etsitään yhtälön ratkaisuja päättelöllä, kokeilemalla ja laskemalla.</p>
S4 Geometria ja mittaaminen	S4 Geometria ja mittaaminen	S4 Geometria ja mittaaminen	S4 Geometria ja mittaaminen
<p>Tutkitaan ja luokitellaan kappaleita ja kuvioita.</p>	<p>Rakennetaan, piirretään, tutkitaan ja luokitellaan kappaleita ja</p>	<p>Rakennetaan, piirretään, tutkitaan ja luokitellaan kappaleita ja kuvioita.</p>	<p>Rakennetaan, piirretään, tutkitaan ja luokitellaan kappaleita ja kuvioita.</p>

<p>Luokitellaan tasokuviot monikulmioihin ja muihin kuvi-oihin sekä tutkitaan niiden ominaisuuksia. Perehdytään käsitteisiin kolmio, nelikulmio ja ympyrä. Harjoitellaan viivaimen käyttöä. Perehdytään pisteen, janan, suoran ja kulman käsitteisiin. Tutustutaan symmetrian käsitteeseen.</p> <p>Harjoitellaan yleisimpiä pituuden (mm, cm, m, km), massan (g, kg), tilavuuden (dl, l) ja ajan (min, h, d) yksiköitä sekä niiden muunnoksia, Harjoitellaan lyhyen aikavälin päättelemistä. Opi- taan rahan yksiköt.</p>	<p>kuvioita. Voidaan käyttää apuna esimerkiksi pistepaperia. Opi- taan kolmioiden ja nelikulmioi- den luokittelu kulmien ja sivujen mukaan. Tutustutaan ympyrän osiin ja harjoitellaan ympyrän piirtämistä harpilla. Harjoitellaan symmetriaa suoran suhteen.</p> <p>Harjoitellaan mittaamista ja kiin- nitetään huomiota mittaustark- kuuteen, mittaustuloksen arvi- ointiin ja mittauksen tarkistami- seen. Mitataan ja lasketaan eri- muotoisten kuvioiden piirejä. Tu- tustutaan pinta-alan käsittee- seen suorakulmioiden yhtey- dessä. Harjoitellaan yksikkö- muunnoksia pituuden (mm, cm, m, km), tilavuuden (dl, l), massan (g, kg, t) ja ajan (s, min, h, d, vk, kk, a) yksiköillä. Tutustutaan mit- tayksiköiden etuliitteisiin. Harjoi- tellaan lyhyen aikavälin laske- mista sekä tutustutaan ajan yksi- köihin ja niiden välisiin suhtei- siin. Tutustutaan koordinaatiston 1. neljännekseen.</p>	<p>Luokitellaan kappaleet lieriöihin, kartioihin ja muihin kappaleisiin. Tutus- tutaan tarkemmin suorakulmaiseen särmiöön, ympyrälieriöön, ympy- röpohjaiseen kartioon ja pyramidiin. Varmennetaan kolmioiden, nelikul- mioiden ja muiden monikulmioiden sekä ympyrän tuntemus. Varmenne- taan pisteen, janan, suoran ja kulman käsitteiden ja ominaisuuksien hal- linta. Harjoitellaan kulmien piirtä- mistä, mittaamista ja luokittelemista.</p> <p>Varmennetaan symmetria suoran suhteen ja tutustutaan symmetriaan pisteen suhteen. Ohjataan oppilaita havaitsemaan myös kierto- ja siir- tosymmetrioita ympäristössä esimer- kiksi osana taidetta.</p> <p>Varmennetaan koordinaatisto ja sii- hen liittyvien käsitteiden hallinta.</p> <p>Tutustutaan mittakaavan käsittee- seen ja käytetään sitä suurennoksissa ja pienennöksissä. Ohjataan oppilaita hyödyntämään mittakaavaa kartan käytössä.</p> <p>Harjoitellaan mittaamista ja kiinnite- tään huomiota mittaustarkkuuteen,</p>	<p>Piirretään kappaleita perspektiiviin. Varmennetaan tasokuvioiden ja kap- paleiden luokittelu. Varmennetaan kulmien piirtämistä, mittaamista ja luokittelemista.</p> <p>Varmennetaan symmetria suoran ja pisteen suhteen. Ohjataan oppilaita havaitsemaan myös kierto- ja siir- tosymmetrioita ympäristössä esimer- kiksi osana taidetta.</p> <p>Varmennetaan koordinaatisto ja siihen liittyvien käsitteiden hallinta.</p> <p>Varmennetaan mittakaavan käsite ja käytetään sitä suurennoksissa ja pie- nennöksissä. Ohjataan oppilaita hyö- dyntämään mittakaavaa kartan käy- tössä.</p> <p>Harjoitellaan mittaamista ja kiinnite- tään huomiota mittaustarkkuuteen, mittaustuloksen arviointiin ja mittauk- sen tarkistamiseen. Mitataan ja laske- taan erimuotoisten kuvioiden piirejä ja pinta-aloja sekä suorakulmaisten sär- miöiden tilavuuksia. Ohjataan oppi- laita ymmärtämään, miten mittayksik- köjärjestelmä rakentuu.</p>
---	--	--	---

		<p>mittaustuloksen arviointiin ja mittauksen tarkistamiseen. Mitataan ja lasketaan erimuotoisten kuvioiden piirejä ja pinta-aloja sekä suorakulmaisten särmiöiden tilavuuksia. Ohjataan oppilaita ymmärtämään, miten mittayksikköjärjestelmä rakentuu. Harjoitellaan yksikkömuunnoksia monipuolisesti eri mittayksiköillä. Varmennetaan lyhyen aikavälin laskeminen, ajan yksiköt ja niiden väliset muunnokset. Harjoitellaan pitkän aikavälin laskemista käyttäen vuosia ja kuukausia.</p>	<p>Varmennetaan yksikönmuunnoksia monipuolisesti eri mittayksiköillä.</p> <p>Varmennetaan pitkän aikavälin laskeminen käyttäen vuosia ja kuukausia.</p>
S5 Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys	S5 Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys	S5 Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys	S5 Tietojenkäsittely, tilastot ja todennäköisyys
<p>Kehitetään oppilaiden taitoja kerätä tietoa järjestelmällisesti kiinnostavista aihepiireistä. Tallennetaan ja esitetään tietoa taulukoiden ja diagrammien avulla.</p>	<p>Kehitetään oppilaiden taitoja kerätä tietoa järjestelmällisesti kiinnostavista aihepiireistä. Tallennetaan ja esitetään tietoa taulukoiden ja diagrammien avulla.</p>	<p>Kehitetään oppilaiden taitoja kerätä tietoa järjestelmällisesti kiinnostavista aihepiireistä. Tallennetaan ja esitetään tietoa taulukoiden ja diagrammien avulla. Käsitellään tilastollisista tunnusluvuista vaihteluväli, keskiarvo, tyyppiarvo ja mediaani.</p> <p>Tutustutaan todennäköisyyteen arkitilanteiden perusteella päättämällä, onko tapahtuma mahdoton, mahdollinen vai varma.</p>	<p>Kehitetään oppilaiden taitoja kerätä tietoa järjestelmällisesti kiinnostavista aihepiireistä. Tallennetaan ja esitetään tietoa taulukoiden ja diagrammien avulla.</p> <p>Varmennetaan tilastollisista tunnusluvuista vaihteluväli, keskiarvo, tyyppiarvo ja mediaani.</p> <p>Varmennetaan todennäköisyyksien päättelyä arkitilanteiden perusteella, onko tapahtuma mahdoton, mahdollinen vai varma. Lasketaan todennäköisyyksiä.</p>

YMPÄRISTÖOPPI

Tavoitteet

Ympäristöoppi: tavoitteet vuosiluokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
Merkitys, arvot, asenteet	Merkitys, arvot, asenteet	Merkitys, arvot, asenteet	Merkitys, arvot, asenteet
T1 Oppilas kiinnostuu ympäristöstä ja ympäristöopin opiskelusta ja kokee kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen.	T1 Oppilas kiinnostuu ympäristöstä ja ympäristöopin opiskelusta ja kokee kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen.	T1 Oppilas kiinnostuu ympäristöstä ja ympäristöopin opiskelusta ja kokee kaikki ympäristöopin tiedonalat merkityksellisiksi itselleen.	T1 Oppilas tunnistaa ja osaa antaa esimerkkejä biologian, maantiedon, fyziikan ja kemian sekä terveystiedon sisällöistä ja merkityksestä itselleen.
		T2 Oppilas harjoittelee asettamaan opiskelutavoitteita ja työskentelemään pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi. Oppilas tunnistaa ympäristöopin osaamistaan.	T2 Oppilas asettaa opiskelutavoitteita ja työskentelee pitkäjänteisesti niiden saavuttamiseksi sekä tunnistaa ympäristöopin osaamistaan.
T3 Oppilas toimii vastuullisesti itseä ja toisia ihmisiä kohtaan. Oppilas kehittää herkkyyttä havainnoida kotiseudun luontoa ja sen ilmiöitä. Oppilas huolehtii koulu- ja	T3 Oppilas kehittää edelleen herkkyyttä havainnoida lähiympäristön luontoa ja sen ilmiöitä. Oppilas pohtii oman toiminnan vaikutuksia luontoon ja lähiympäristöön ja vahvistaa ympäristöä	T3 Oppilas tutustuu ilmastonmuutokseen ja keinoihin sen hillitsemiseksi. Oppilas osaa selittää, mitä on luonnonvarojen kestävä käyttö.	T3 Oppilas osaa kuvata ja toteuttaa konkreettisia keinoja lähiympäristön vaalimiseen. Oppilas toteuttaa yhteisen vaikutusprojektin, jossa harjoitellaan

lähiympäristön siisteydestä ja opettelee jätteiden lajittelua ja kierrättämistä.	arvostavia vastuullisia toimintatapojaan.		osallistumista ja vaikuttamista paikallisella tai globaalilla tasolla.
Tutkimisen ja toimimisen taidot	Tutkimisen ja toimimisen taidot	Tutkimisen ja toimimisen taidot	Tutkimisen ja toimimisen taidot
T4 Oppilas harjoittelee kysymysten tekoa ja niiden käyttämistä oman lähiympäristön ja kotimaatamme koskevilla ilmiöissä.	T4 Oppilas harjoittelee kysymysten tekoa ja niiden käyttämistä oman lähiympäristön sekä Pohjoismaita ja Eurooppaa koskevilla ilmiöissä.	T4 Oppilas oppii tekemään kysymyksiä ja käyttämään niitä oman lähiympäristön sekä Aasiaa ja Afrikkaa koskevilla ilmiöissä.	T4 Oppilas osaa tehdä kysymyksiä ja käyttää niitä oman lähiympäristön sekä Oseaniaa ja Amerikoita koskevilla ilmiöissä.
	T5 Oppilas opettelee havainnoimaan, mittaamaan ja dokumentoimaan lähiympäristön erilaisia asioita ja ilmiöitä, kuten esimerkiksi säätä. Oppilas harjoittelee eri tutkimus- ja mittavälineiden käyttöä sekä tulosten esittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa.	T5 Oppilas osaa suunnitella ja toteuttaa pienimuotoisen tutkimuksen soveltuvien ohjeiden mukaisesti yksin tai yhdessä muiden kanssa.	T5 Oppilas harjoittelee tutkimuksen tekemisen eri vaiheita. Oppilas havainnoi, mittaa ja dokumentoi ilmiötä monipuolisesti eri aisteja ja tutkimus- ja mittausvälineitä käyttäen.
		T6 Oppilas tunnistaa syy-seuraussuhteita, tekee johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittää tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin.	T6 Oppilas tunnistaa syy-seuraussuhteita, tekee johtopäätöksiä tuloksistaan sekä esittää tuloksiaan ja tutkimuksiaan eri tavoin.
		T7	T7

		Oppilas ymmärtää arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostuu kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien.	Oppilas ymmärtää arjen teknologisten sovellusten käyttöä, merkitystä ja toimintaperiaatteita sekä innostuu kokeilemaan, keksimään ja luomaan uutta yhdessä toimien.
T8 Oppilas syventää valmiuksiaan toimia turvallisesti kotiympäristössä, koulussa ja liikenteessä.	T8 Oppilas harjoittelee turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja erityisesti seuraavilla osa-alueilla: paloturvallisuus, myrkytykset ja päihteet. Oppilas opettelee suojelemaan itseään fyysiseltä ja henkiseltä väkivallalta, esimerkiksi netti-kiusaamiselta.	T8 Oppilas harjoittelee turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja erityisesti seuraavilla osa-alueilla: liikenne ja tapaturmat sekä toiminta ensiapu- ja vaaratilanteissa.	T8 Oppilas osaa kuvata turvallisuusohjeita ja toimintatapoja erilaisissa vaara- ja ensiaputilanteissa sekä toimia tarkoituksenmukaisesti. Oppilas osaa käyttää kotiympäristön sähkölaitteita turvallisesti.
T9 Oppilas osaa toimia lähiympäristössä luontoa ja yleistä järjestystä kunnioittaen.	T9 Oppilas tutustuu jokamiehen oikeuksiin ja velvollisuuksiin.	T9 Oppilas toimii ja retkeilee luonnossa ja rakennetussa ympäristössä jokamiehen oikeuksien ja velvollisuuksien mukaisesti. Oppilas tekee tutkimuksia ympäristössä ohjatusti sekä yksin että ryhmän jäsenenä.	T9 Oppilas vahvistaa aiemmin opittuja taitoja toimia luonnon- ja rakennetussa ympäristössä.
T10 Oppilas harjoittelee tunnistamaan oman mielen ja kehon viestejä sekä säätelemään niitä vuorovaikutustilanteissa. Oppilas opettelee toimimaan	T10 Oppilas vahvistaa valmiuksia ja toimintamalleja, jotka edistävät yhteistyötä ryhmässä ja ehkäisevät kiusaamista. Oppilas osaa selittää, mitä on	T10 Oppilas vahvistaa taitojaan edistää omaa henkistä hyvinvointiaan.	T10 Oppilas vahvistaa taitojaan edistää omaa henkistä hyvinvointiaan.

kohteliaasti ja rakentavasti yhteistyön edistämiseksi lähiyhteisössä.	mielen hyvinvointi ja opettelee toimintamalleja, joilla sitä voidaan edistää.		
T11 Oppilas käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti.	T11 Oppilas käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti.	T11 Oppilas käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti.	T11 Oppilas käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti.
Tiedot ja ymmärrys	Tiedot ja ymmärrys	Tiedot ja ymmärrys	Tiedot ja ymmärrys
T12 Oppilas harjoittelee käsitteiden täsmällistä käyttöä ja niiden selittämistä omin sanoin.	T12 Oppilas opettelee muodostamaan yläkäsitteitä. Oppilas opettelee käsitteiden yhdistämistä loogisesti toisiinsa esimerkiksi käsitekarttojen avulla.	T12 Oppilas vahvistaa taitoaan käyttää käsitteitä ja selittää niitä omin sanoin. Oppilas vahvistaa taitoaan muodostaa yläkäsitteitä. Oppilas osaa yhdistellä käsitteitä loogisesti toisiinsa esimerkiksi käsitekarttojen avulla.	T12 Oppilas osaa kuvata ympäristöä, ihmisen toimintaa ja niihin liittyviä ilmiöitä omin sanoin ja keskeisin käsittein.
		T13 Oppilas ymmärtää, käyttää ja tekee erilaisia konkreettisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä.	T13 Oppilas ymmärtää, käyttää ja tekee erilaisia konkreettisia malleja, joiden avulla voidaan tulkita ja selittää ihmistä, ympäristöä ja niiden ilmiöitä. Oppilas harjoittelee abstraktisten mallien käyttöä.

<p>T14 Oppilas harjoittelee hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan tietolähteitä.</p>	<p>T14 Oppilas harjoittelee hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan tietolähteitä ja näkökulmia.</p>	<p>T14 Oppilas hankkii luotettavaa tietoa ja ilmaisee perustellen erilaisia näkemyksiä. Oppilas harjoittelee tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia.</p>	<p>T14 Oppilas hankkii luotettavaa tietoa, ilmaisee perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsee ja arvioi kriittisesti tietolähteitä ja näkökulmia.</p>
<p>T15 Oppilas tunnistaa lähiympäristön yleisimpiä kasvilajeja ja niiden tunnusomaisia elinympäristöjä. Oppilas tutustuu kotiseutuun luonnonympäristönä ja rakennettuna ympäristönä. Oppilas tekee yksinkertaisia kasvatuskokeiluja.</p>	<p>T15 Oppilas vahvistaa edelleen kotiseudun eliöiden ja elinympäristöjen tuntemustaan. Oppilas laatii ohjatusti oman kasvion. Oppilas tutkii oman kotiseudun luontoa ja sen ilmiöitä.</p>	<p>T15 Oppilas osaa selittää pääpiirteittäin ihmisen rakennetta, elintoimintoja ja kehitystä.</p>	<p>T15 Oppilas osaa kuvata eliöiden ja niiden elinympäristöjen sekä ihmisen toiminnan vuorovaikutussuhteita. Oppilas tutustuu ravintoketjuihin, eläinten ja kasvien lisääntymiseen. Oppilas opiskelee ravinnon tuotantoa ja ruoan reittejä.</p>
<p>T16 Oppilas tutustuu erilaisiin karttoihin ja opettelee käyttämään karttaa. Oppilas hahmottaa kotiseudun ja Suomen karttakuvaa ja osaa kuvata maamme luonnonmaantieteellistä monimuotoisuutta ja keskeistä paikannimistöä.</p>	<p>T16 Oppilas vahvistaa erilaisten karttojen monipuolista lukutaitoa. Oppilas hahmottaa Pohjoismaiden ja Euroopan karttakuvaa ja tunnistaa näiden alueiden keskeistä paikannimistöä ja luonnonmaantieteellisiä ominaispiirteitä.</p>	<p>T16 Oppilas osaa hahmottaa Aasian ja Afrikan karttakuvaa ja tunnistaa näiden alueiden keskeistä paikannimistöä ja luonnonmaantieteellisiä ominaispiirteitä. Oppilas käyttää tiedonhaussa, opiskelussa ja esittämisessä erilaisia karttoja ja geomedialähteitä. Oppilas hahmottaa lähiavaruutta ja ymmärtää, että vuorokauden ja vuodenaikojen vaihtelut ovat seurausta maapallon liikkeistä.</p>	<p>T16 Oppilas hahmottaa Oseanian ja Amerikoiden karttakuvaa ja tunnistaa näiden alueiden keskeistä paikannimistöä ja luonnonmaantieteellisiä ominaispiirteitä. Oppilas käyttää tiedonhaussa, opiskelussa ja esittämisessä erilaisia karttoja ja geomedialähteitä.</p>

<p>T17 Oppilas tutustuu ääni- ja valoilmiöihin ja tutkii niitä.</p>	<p>T17 Oppilas tutustuu ilmakehään, sen rakenteeseen ja alimman kerroksen sääilmiöihin, esimerkiksi tuuleen.</p>	<p>T17 Oppilas opettelee käyttämään energia-, voima- ja liikekäsitteitä arkisissa tilanteissa. Oppilas tutustuu käsitteisiin voima, painovoima, kitka, vipu ja kalteva taso sekä kiihtyvä, hidastuva ja tasainen liike.</p>	<p>T17 Oppilas osaa käyttää energia-, voima- ja liikekäsitteitä selittäessään arkisia tilanteita. Oppilas osaa antaa esimerkkejä energian säilymisen periaatteista.</p>
<p>T18 Oppilas perehtyy yhteyttämiseen ja tutustuu näin aineen muutosten ja aineen säilymisen periaatteeseen.</p>	<p>T18 Oppilas opiskelee veden kiertoa. Oppilas tutustuu palamiseen ja sen eri muotoihin. Oppilas tutustuu aineen ominaisuuksiin ja erotusmenetelmiin.</p>	<p>T18 Oppilas tutustuu lähiympäristön erilaisiin aineisiin ja rakennetun ympäristön materiaaleihin. Oppilas opiskelee maapallon rakennetta sekä kallio- ja maaperää.</p>	<p>T18 Oppilas tutustuu yleisimpiin kodissa käytettäviin kemikaaleihin, niiden ominaisuuksiin ja turvalliseen käyttöön.</p>
<p>T19 Oppilas vahvistaa käsitystään terveellisestä ruoasta ja unen merkityksestä ja tutustuu terveelliseen ateriarytmiin. Oppilas soveltaa näitä taitojaan arjessa. Oppilas noudattaa kohteliaita ruokailutapoja.</p>	<p>T19 Oppilas oppii ymmärtämään unen, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä terveydelle ja toimimaan tämän tiedon pohjalta terveyttä edistävästi omassa arjessa.</p>	<p>T19 Oppilas tarkkailee edelleen omia terveystottumuksiaan ja soveltaa terveysosaamisen taitojaan arjessa. Oppilas tutustuu ihmisen elämänkulun eri vaiheisiin, mm. murrosikään, sen tunnuspiirteisiin ja yksilöllisiin vaihteluihin.</p>	<p>T19 Oppilas tarkkailee edelleen omia terveystottumuksiaan ja soveltaa terveysosaamisen taitoja arjessa. Oppilas harjoittelee itsehoitotaitoja, joilla voidaan vaikuttaa omaan mielialaan. Oppilas tunnistaa omaa oppimista tukevia asioita.</p>

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Minä ihmisenä: Sisältöjä valitaan siten, että ne liittyvät ihmisen rakenteeseen ja keskeisiin elintoimintoihin sekä ihmisen kasvun ja kehityksen eri vaiheisiin. Sisällöissä kiinnitetään huomiota kehityksen ajankohtaisiin muutoksiin ja niiden yksilöllisen luonteen ymmärtämiseen. Käsitellään ikäkauden mukaisesti seksuaalista kehitystä ja ihmisen lisääntymistä. Harjoitellaan tunnistamaan oman kehon ja mielen viestejä ja tiedostamaan omia ajatuksia, tarpeita, asenteita ja arvoja. Perehdytään terveyden osa-alueisiin ja voimavaroihin, arjen terveystottumuksiin, mielenterveystaitoihin, sairauksien ehkäisyyn ja itsehoitotaitoihin. Lisäksi harjoitellaan tunteiden tunnistamista, ilmaisua ja säätelyä. Tunnistetaan omaa oppimista tukevia asioita.

S2 Arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimiminen: Oppimistehtäviä ja sisältöjä valitaan siten, että ne liittyvät arjen tilanteissa ja yhteisöissä toimimiseen. Harjoitellaan selittämään arjen tilanteita, ilmiöitä ja teknologiaa eri tiedonalojen käsitteillä ja malleilla. Tutkitaan laitteiden toimintaperiaatteita ja erilaisia rakenteita. Harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla: liikenne-, palo-, sähköturvallisuus, tapaturmat, myrkytykset, päihteet, kiusaamisen ehkäisy, fyysinen ja henkinen koskemattomuus sekä toiminta ensiapu- ja vaaratilanteissa. Harjoitellaan toimimista erilaisissa yhteisöissä sekä pohditaan erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja yhteisöjen merkitystä hyvinvoinnille.

S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan: Monipuolisten alueellisten esimerkkien ja ajankohtaisten uutisten avulla hahmotetaan Suomen, Pohjoismaiden, Euroopan ja muiden maanosien luonnonympäristöä ja ihmisen toimintaa. Keskeisiä näkökulmia ovat luonnon ja kulttuurien moninaisuuden arvostaminen sekä globaalin ymmärryksen vahvistaminen. Maailmankuvan ja sen alueellisen viitekehyksen rakentamisessa käytetään monipuolisesti karttoja ja muuta geomediala.

S4 Ympäristön tutkiminen: Sisällöiksi valitaan omaan elinympäristöön liittyviä tutkimustehtäviä. Elinympäristössä kiinnitetään huomiota elolliseen ja elottomaan luontoon, rakennettuun ja sosiaaliseen ympäristöön sekä ympäristön ilmiöihin, materiaaleihin ja teknologisiin sovelluksiin. Tehtävien avulla harjoitellaan tutkimuksen tekemisen eri vaiheita. Tutkitaan säätä sekä maa- ja kallioperää. Tutkimalla kappaleiden liikkeen muutoksia tutustutaan voiman käsitteeseen. Tunnistetaan eliöitä ja elinympäristöjä, laaditaan kasvio ohjatusti sekä tutkitaan kokeellisesti kasvien kasvua. Kotiseudun erilaisten ympäristöjen merkitystä havainnoidaan myös hyvinvoinnin näkökulmasta. Tutustutaan ympäristössä toimimisen oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut: Erilaisten materiaalien ja aineiden avulla tarkastellaan olomuotoja ja aineiden ominaisuuksia. Palaminen, yhteyttäminen ja veden kiertokulku muodostavat pohjan aineen muutosten ja aineen säilymisen periaatteen hahmottamiselle. Lämpötilan mittaamisen, lämpöenergiaan perehtymisen ja energialajien muuntumisen avulla tutustutaan energian säilymisen periaatteeseen.

Tutkitaan ääni- ja valoilmioita. Perehdytään lähiavaruuteen, vuodenaikoihin, päivän ja yön vaihteluun sekä maapallon rakenteeseen. Tutkitaan eliöiden ja niiden elinympäristöjen sekä ihmisen toiminnan vuorovaikutussuhteita. Tutustutaan ravintoketjuihin, eläinten ja kasvien lisääntymiseen, ravinnon tuotantoon ja ruoan reitteihin sekä metsien hyötykäyttöön.

S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen: Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon luonnon monimuotoisuuden vaaliminen, ilmastonmuutos ja sen hillitseminen, luonnonvarojen kestävä käyttö, terveyden edistäminen, oman kulttuuriperinnön vaaliminen, monikulttuurisessa maailmassa eläminen sekä ihmiskunnan globaali hyvinvointi nyt ja tulevaisuudessa. Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia itselle, toisiin ihmisiin, eläinten hyvinvointiin, luontoon ja yhteiskuntaan. Harjoitellaan ympäristövastuullista toimintaa omassa lähiympäristössä sekä toisista huolehtimista. Toteutetaan yhteinen vaikuttamisprojekti, jossa harjoitellaan osallistumista ja vaikuttamista paikallisella tai globaalilla tasolla.

Seudulliset sisällöt

Ympäristöoppi: sisällöt luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
S1 Minä ihmisenä	S1 Minä ihmisenä	S1 Minä ihmisenä	S1 Minä ihmisenä
Harjoitellaan tunnistamaan oman kehon ja mielen viestejä sekä ilmaisemaan ja säätelämään tunteita. Harjoitellaan kohteliasta käytöstä ja vuorovaikutuksen taitoja eri tilanteissa. Vahvistetaan oppilaan tietoja terveellisestä ruoasta ja unen merkityksestä.	Vahvistetaan taitoja tunnistaa oman kehon ja mielen viestejä. Opetellaan tiedostamaan omia ajatuksia, tarpeita, asenteita ja arvoja. Opiskellaan, miten unen, ravinnon, liikunnan ja tasapainoisen mielen avulla edistetään terveyttä arjessa. Lisäksi tarkkaillaan omaa toimintaa. Tutustutaan, mitä on mielen hyvinvointi ja opetellaan toimintamalleja, joilla sitä voidaan edistää. Opetellaan esimerkiksi rentoutumaan ja	Opiskellaan ihmisen rakennetta, keskeisiä elintoimintoja sekä kasvun ja kehityksen eri vaiheita. Ymmärretään kehityksen yksilöllisyys. Käsitellään ikäkauden mukaisesti seksuaalista kehitystä ja ihmisen lisääntymistä.	Perehdytään terveyden eri osa-alueisiin voimavaranäkökulmasta. Tarkastellaan, miten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen tasapainon avulla voidaan edistää terveyttä ja ehkäistä ennalta sairauksia omassa elämässä. Pidetään esimerkiksi uni- tai ruokapäiväkirjaa ja kiinnitetään huomiota liikunnan määrään ja laatuun. Tutustutaan itsehoitotaitoihin. Tarkastellaan esimerkiksi, miten omat ajatukset ja toiminta vaikuttavat mielialaan.

	harjoitellaan keinoja selvittää ongelmatilanteista.		Tunnistetaan omaa oppimista tukevia asioita.
S2 Arjen tilanteissa ja yhteisössä toimiminen	S2 Arjen tilanteissa ja yhteisössä toimiminen	S2 Arjen tilanteissa ja yhteisössä toimiminen	S2 Arjen tilanteissa ja yhteisössä toimiminen
Oppilaan oppimistehtäviä ja sisältöjä valitaan arjen elämänpöydästä. Käsitellään, mitä tarkoittavat fyysinen ja psyykinen koskemattomuus ja sen kunnioittaminen. Opetellaan toimintamalleja, jotka kunnioittavat toista ihmistä ja edistävät yhteisöllisyyttä sekä ehkäisevät kiusaamista.	Vahvistetaan toimintamalleja, jotka kunnioittavat toista ihmistä ja edistävät yhteisöllisyyttä. Harjoitellaan turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja seuraavilla osa-alueilla: liikenne, paloturvallisuus, myrkytykset ja päihitteet.	Harjoitellaan turvataitoja erityisesti seuraavilla osa-alueilla: liikenne, tapaturmat ja toiminta ensiapu- ja vaaratilanteissa.	Harjoitellaan selittämään arjen tilanteita, ilmiöitä ja teknologiaa eri tiedonalojen käsitteillä ja malleilla. Tutkitaan, miten työkalut helpottavat työntekoa. Tutustutaan kiilaan, kaltevaan tasoon ja tukipisteeseen. Tutkitaan laitteiden, kuten pyörän, jousen ja vivun, toimintaperiaatteita ja erilaisia rakenteita. Harjoitellaan turvallista sähkölaitteiden käyttöä.
S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan	S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan	S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan	S3 Löytöretkelle monimuotoiseen maailmaan
Käsitellään Suomen luonnonympäristöä ja sen luomia edellytyksiä ihmisen toiminnalle. Tutustutaan maamme alueelliseen erilaisuuteen ja hallintoon. Tutustutaan erilaisiin karttoihin ja opetellaan käyttämään karttaa alueellisen viitekehyksen ja laajemman maailmankuvan rakentamisessa. Oppiaineen sisältöjen valinnassa kiinnitetään huomiota oman kulttuuriperinnön, luonnon ja erilaisten kulttuurien	Käsitellään Pohjoismaiden ja Euroopan luonnonympäristöjä ja niiden luomia edellytyksiä ihmisen toiminnalle. Erilaisten teemakarttojen ja geomedian avulla opetellaan Euroopan keskeistä paikannimistöä ja luonnonmaantiedettä. Oppiaineen sisältöjen valinnassa kiinnitetään huomiota eurooppalaisen kulttuuriperinnön, luonnon ja erilaisten kulttuurien arvostamiseen. Ymmärryksen syventämiseksi opiskelussa	Käsitellään Afrikan ja Aasian luonnonympäristöjä ja niiden luomia edellytyksiä ihmisen toiminnalle. Opiskellaan alueiden keskeistä paikannimistöä ja luonnonmaantiedettä erilaisten teemakarttojen ja geomedian avulla. Sisältöjen valinnassa kiinnitetään huomiota luonnon ja erilaisten kulttuurien arvostamiseen sekä alueellisen yleiskuvan muodostumiseen. Maailmankuvan ja sen alueellisen	Hahmotetaan Oseanian ja Amerikoiden keskeistä paikannimistöä, luonnonympäristöä ja ihmisen toimintaa. Näkökulmana ovat kulttuuriperinnön ja luonnon arvostaminen sekä laajempi globaali ymmärrys. Maailmankuvan ja sen alueellisen viitekehyksen rakentamisessa käytetään alueellisia esimerkkejä, ajankohtaisia uutisia sekä erilaisia teemakarttoja ja muuta geomedialla.

arvostamiseen. Opiskelussa käytetään alueellisia esimerkkejä ja ajankohtaisia uutisia.	käytetään monipuolisesti alueellisia esimerkkejä ja ajankohtaisia uutisia.	viitekehyksen rakentamisessa käytetään alueellisia esimerkkejä ja ajankohtaisia uutisia.	
S4 Ympäristön tutkiminen	S4 Ympäristön tutkiminen	S4 Ympäristön tutkiminen	S4 Ympäristön tutkiminen
Opiskellaan ja tunnistetaan oman lähiympäristön tyypillisiä kasveja ja eläimiä. Tutustutaan kotiseutuun luonnonympäristönä ja rakennettuna ympäristönä. Opiskellaan, mitä käsitteet elollinen ja eloton tarkoittavat. Tutkitaan kasvien kasvua kokeellisesti.	Vahvistetaan edelleen kotiseudun eliöiden ja elinympäristöjen tuntemusta. Oppiaineksen sisällöiksi valitaan omaan elinympäristöön liittyviä tutkimustehtäviä. Laaditaan ohjatusti kasvio. Se koostuu tyypillisimmistä paikallisista lajeista ja sen muoto voi vaihdella herbaariosta digikasvioon. Tutustutaan ilmakehään, sen rakenteeseen ja alimman kerroksen sääilmiöihin. Käsitellään ympäristössä toimimista jokamiehen oikeuksien ja velvollisuuksien näkökulmasta.	Tutustutaan lähiympäristön erilaisiin aineisiin ja rakennetun ympäristön materiaaleihin. Käsitellään maa- kallioperää. Tutuiksi tulevat mm. muovi, kallioperän malmi ja tärkeimmät metallit ominaisuuksiineen. Tutkitaan kappaleiden liikkeiden muutoksia ja näin tutustutaan voiman käsitteeseen. Tutuiksi tulevat käsitteet painovoima, kitka, vipu ja kalteva taso sekä kiihtyvä, hidastuva ja tasainen liike.	Tarkastellaan kotiseutua rakennettuna ja sosiaalisena ympäristönä. Havainnoidaan erilaisten ympäristöjen merkitystä myös hyvinvoinnin näkökulmasta. Tutustutaan kodissa käytettyihin yleisimpiin kemikaaleihin, niiden ominaisuuksiin ja turvalliseen käyttöön.
S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut	S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut	S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut	S5 Luonnon rakenteet, periaatteet ja kiertokulut
Käsitellään yhteyttämistä, mikä auttaa alustavasti ymmärtämään aineen muutosten ja aineen säilymisen periaatetta. Tutustutaan ääni- ja valoilmiöihin ja tutkitaan niitä.	Opiskellaan veden kiertokulkua. Tutuiksi tulevat käsitteet kiinteä, neste ja kaasu sekä sulaminen, jäätyminen, höyrystyminen ja tiivistyminen. Käsitellään palamista, joka muodostaa myös pohjaa aineen muutosten ja säilymisen periaatteen hahmottamiselle. Tutustutaan aineiden ominaisuuksiin, tutuiksi	Perehdytään lähiavaruuteen ja maapallon rakenteeseen. Opiskellaan maapallon liikkeitä ja niistä aiheutuvat vuorokauden- ja vuodenajanvaihtelut.	Tutustutaan käsitteeseen energia. Tarkastellaan sen ominaisuuksia ja eri muotoja, esimerkiksi lämpö- ja liike-energiaa. Käsitellään lämpöä ilmiönä. Tutuiksi tulevat lämmön siirtymistavat, johteet ja eristeet. Tutkitaan eliöiden ja niiden elinympäristöjen sekä ihmisen toiminnan vuorovaikutussuhteita. Käsitellään ravinnon

	tulevat käsitteet puhdas aine ja seos. Aineen erottamiseksi tehdään yksinkertaisia kokeiluja esimerkiksi suodattamalla, seulomalla tai haihuttamalla.		tuotantoa ja ruoan reittejä. Tutustutaan ravintoketjuihin, eläinten ja kasvien lisääntymiseen sekä metsien hyötykäyttöön.
S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen	S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen	S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen	S6 Kestävän tulevaisuuden rakentaminen
Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia itselle ja toisiin ihmisiin sekä lähiyhteisöön. Kehitetään herkkyyttä havainnoida kotiseudun luontoa ja sen ilmiöitä. Opetellaan vaalimaan omaa lähiympäristöä ja tutustutaan paikalliseen kotiseudun kulttuuriin. Huolehditaan koulu- ja lähiympäristön siisteydestä ja sovelletaan kouluarjessa ekologisesti kestäviä periaatteita kuten jätteiden lajittelua ja kierrättämistä.	Vahvistetaan edelleen lähiympäristön vaalimista tukevia toimintamalleja. Sisältöjä valittaessa otetaan huomioon monikulttuurisessa maailmassa eläminen. Pohditaan avoimuuden ja suvaitsevaisuuden merkitystä omassa paikallisyhteisössä.	Tutustutaan ilmastonmuutokseen ilmiönä ja käsitellään keinoja sen hillitsemiseksi. Käsitellään uusiutuvien ja uusiutumattomien luonnonvarojen kestäväää käyttöä, eli miten niiden riittävyys voidaan taata tulevaisuudessa.	Tutustutaan käsitteeseen luonnon monimuotoisuus ja pohditaan, miten eri lajien ja eliöyhteisöjen monipuolisuutta voidaan vaalia. Tutustutaan luonnon ja ihmiskunnan globaaliin hyvinvointiin nyt ja tulevaisuudessa. Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia itselle, toisiin ihmisiin, eläinten hyvinvointiin, luontoon ja yhteiskuntaan. Toteutetaan yhteinen vaikuttamisprojekti, jossa harjoitellaan osallistumista ja vaikuttamista paikallisella tai globaalilla tasolla.

USKONTO

Tavoitteet

Uskonto: tavoitteet luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
T1 Oppilas tuntee Raamatun, erityisesti Vanhan testamentin, keskeisiä kertomuksia.	T1 Oppilas tuntee Raamatun, erityisesti Uuden testamentin, keskeisiä kertomuksia.	T1 Oppilas tuntee Raamatun keskeisiä kertomuksia.	T1 Oppilas tuntee Raamatun keskeisiä kertomuksia.
T2 Oppilas huomaa uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa uskonnollisia symboleja ja käsitteitä. Oppilas tuntee oman alueensa seurakuntaa. Oppilas tutustuu jumalanpalveluksen rakenteeseen.	T2 Oppilas huomaa uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa uskonnollisia symboleja ja käsitteitä.	T2 Oppilas huomaa uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa uskonnollisia symboleja ja käsitteitä.	T2 Oppilas huomaa uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa uskonnollisia symboleja, rituaaleja ja tapoja sekä ymmärtää niiden merkityksen.
T3 Oppilas tunnistaa uskonnollisen kielenkäytön luonnetta ja kielikuvia.	T3 Oppilas ymmärtää uskonnollisen kielenkäytön luonnetta ja kielikuvia.	T3 Oppilas ymmärtää uskonnollisen kielenkäytön luonnetta ja kielikuvia.	T3 Oppilas ymmärtää uskonnollisen kielenkäytön luonnetta ja vertauskuvallisuutta.
		T4 Oppilas osaa hakea tietoa eri lähteistä ja harjoittelee arvioimaan löytämänsä tiedon luotettavuutta.	T4 Oppilas osaa hakea tietoa eri lähteistä ja harjoittelee arvioimaan löytämänsä tiedon luotettavuutta.

<p>T5 Oppilas oppii ymmärtämään oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta. Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan omaa henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään.</p>	<p>T5 Oppilas oppii ymmärtämään oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta. Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan omaa henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään.</p>	<p>T5 Oppilas oppii ymmärtämään oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta. Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan omaa henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään.</p>	<p>T5 Oppilas perehtyy kristinuskoon ja sen historiaan. Oppilas tutustuu muihin kristillisiin kirkkoihin ja ympäröiviin uskonnollisiin ja ei-uskonnollisiin katsomuksiin.</p>
		<p>T6 Oppilas suhtautuu kunnioittavasti ihmisiin, joilla on eri katsomus. Oppilas tuntee alustavasti juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin sekä muiden maailmauskontojen yhteisiä piirteitä.</p>	
		<p>T7 Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan omaan henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään.</p>	<p>T7 Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan omaan henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään.</p>
<p>T8 Oppilas tuntee Vanhan testamentin keskeisiä kertomuksia.</p>	<p>T8 Oppilas tuntee Uuden testamentin keskeisiin kertomuksiin.</p>	<p>T8 Oppilas tutustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen.</p>	<p>T8 Oppilas tunnistaa kristillisen ihmiskäsityksen.</p>
<p>T9 Oppilas tietää YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisen sisällön ja osaa kertoa esimerkkejä ihmisoikeuksista. Oppilas ymmärtää YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta.</p>			

<p>T10 Oppilas oppii arvioimaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistamaan oikean ja väärän. Oppilas tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Oppilas oppii toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentajana.</p>	<p>T10 Oppilas oppii arvioimaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistamaan oikean ja väärän. Oppilas tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Oppilas oppii toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentajana.</p>	<p>T10 Oppilas oppii arvioimaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistamaan oikean ja väärän. Oppilas tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä.</p>	<p>T10 Oppilas tuntee uskontojen ja katsomusten yhteisiä eettisen ajattelun peruskäsitteitä. Oppilas oppii arvioimaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistamaan oikean ja väärän. Oppilas tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Oppilas osaa kertoa arjen esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamisesta. Oppilas osaa soveltaa kristinuskon eettisiä periaatteita omassa pohdinnassaan.</p>
<p>T11 Oppilas harjoittelee eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden ja kokemusten jakamista.</p>	<p>T11 Oppilas harjoittelee eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden ja kokemusten jakamista.</p>	<p>T11 Oppilas osallistuu keskusteluun eettisistä kysymyksistä Oppilas ilmaisee omia tunteitaan ja kokemuksiaan.</p>	<p>T11 Oppilas oppii pohtimaan eettisiä asioita ja osallistuu keskusteluun. Oppilas ilmaisee rakentavasti omia tunteitaan ja kokemuksiaan sekä harjoittelee perustelemaan omia näkemyksiään.</p>
<p>T12 Oppilas oppii luottamusta luottamaan elämään ja itseensä.</p>	<p>T12 Oppilas oppii luottamaan elämään ja itseensä.</p>	<p>T12 Oppilas oppii luottamaan elämään ja itseensä.</p>	<p>T12 Oppilas oppii luottamaan elämään ja itseensä.</p>

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Suhde omaan uskontoon: Opetuksessa tarkastellaan kristinuskon keskeisiä käsitteitä, symboleita ja oppia. Sisältöjen valinnassa huomioidaan kristinuskon moninaisuus ja erityisesti protestanttisuus osana kristinuskoa. Opetuksessa tutustutaan Martin Lutherin ja Mikael Agricolan merkitykseen uskonnon uudistajina. Perehdytään luterilaisuuden oppiin, sakramentteihin, rukouksiin, jumalanpalvelukseen ja seurakunnan toimintaan. Opetuksessa tarkastellaan Raamattua kirjana, sen erilaisia tyylilajeja sekä uskonnollisen kielen erityispiirteitä ja vertauskuvallisuutta. Opetuksessa perehdytään Jeesuksen elämään, opetuksiin ja merkitykseen kristinuskossa. Pohditaan Paavalin ja varhaisen kristillisyyden merkitystä kristinuskon kehittymiselle maailmanuskonnoksi. Tutustutaan Raamatun keskeisten kertomusten vuorovaikutukseen taiteen, tieteen ja kulttuurin kanssa sekä tarkastellaan kristinuskon näkymistä populaarikulttuurissa. Opetuksessa syvennetään tietoja kirkovuodesta, elämänkaaren kristillisistä rituaaleista sekä niihin liittyvästä moninaisesta tapakulttuurista. Tutustutaan syvällisemmin kirkkoon uskonnollisena rakennuksena, kirkkoarkkitehtuuriin ja siihen liittyvään symboliikkaan. Opetuksessa otetaan huomioon virret ja muu hengellinen musiikki.

S2 Uskontojen maailma: Opetuksessa tarkastellaan, mitä merkitsee pyhyys uskonnoissa, oma ja toisen pyhä. Tutustutaan alustavasti juutalaisuutta, kristinuskoa ja islamia yhdistäviin profeettoihin, pyhiin paikkoihin ja kertomuksiin sekä Jeesuksen asemaan näissä uskonnoissa. Tärkeinä tarkastelun kohteina ovat koulun lähialueilla vaikuttavat uskonnolliset yhteisöt. Opetuksessa tutkitaan Suomen ja Euroopan uskonnollista ja katsoimuksellista nykytilaa ja sen taustaa sekä uskonnottomuutta. Alustavasti tutustutaan ekumeniaan ja uskontodialogiin sekä tarkastellaan uskontoja mediasta ja populaarikulttuurista otetuilla ajankohtaisilla esimerkeillä.

S3 Hyvä elämä: Opetuksessa tarkastellaan kristinuskon tärkeimpiä eettisiä ohjeita: Kultaista sääntöä, rakkauden kaksoiskäskyä ja kymmentä käskyä. Pohditaan Kultaisen säännön etiikkaa kristinuskossa ja eri uskonnoissa. Opetuksessa käsitellään keskeisiä elämänkysymyksiä, tunteita ja arvoja Vanhasta ja Uudesta Testamentista valittujen kertomusten avulla. Tärkeitä sisältöjä ovat ihmisoikeusetiikka, YK:n Lapsen oikeuksien sopimus sekä ihmisarvo, elämän kunnioittaminen ja luonnon vaaliminen. Pohditaan oppilaan omia valintoja ja hänen toimintansa taustalla vaikuttavia arvoja sekä globaalia vastuuta. Tärkeitä näkökulmia ovat elämäntaidot, itsetuntemus, tunnetaidot ja kokonaisvaltainen hyvinvointi. Opetukseen valittujen sisältöjen tulee antaa oppilaalle välineitä eettiseen keskusteluun ja omien näkemysten perustelemiseen sekä uskonnoista käytävään keskusteluun.

Seudulliset sisällöt

Uskonto: sisällöt luokilla 3-6			
3.Ik	4.Ik	5.Ik	6.Ik
S1 Suhde omaan uskontoon	S1 Suhde omaan uskontoon	S1 Suhde omaan uskontoon	S1 Suhde omaan uskontoon
<p>Tutustutaan alustavasti luterilaisen kirkon käsitykseen Jumalasta, armosta ja pelastuksesta. Tutustutaan Raamattuun, sen teksteihin ja käyttöön sekä Raamatun ajan elämään. Tutustutaan oppilaan oman seurakunnan toimintaan ja kirkollisiin toimituksiin. Järjestetään mahdollisuuksien mukaan vierailu paikalliseen kirkkoon tai muuhun seurakunnan rakennukseen. Syvennetään tietoa kirkkovuoden juhlista. Tutustutaan musiikkiin ja virsiin, jotka liittyvät opetettavaan aiheeseen sekä kirkollisiin juhliin. Tutustutaan jumalanpalveluksen rakenteeseen sekä jumalanpalveluksessa käytettävään sanastoon.</p>	<p>Tarkastellaan luterilaisen kirkon käsitykseen Jumalasta, armosta ja pelastuksesta. Harjoitellaan Raamatun käyttöä ja tutustutaan Raamatun ajan elämään. Syvennetään tietoa kirkkovuoden juhlista. Tutustutaan oppilaan oman seurakunnan toimintaan ja työntekijöihin, diakoniaan sekä kirkollisiin toimituksiin. Tutustutaan musiikkiin ja virsiin, jotka liittyvät opetettavaan aiheeseen sekä kirkollisiin juhliin. Tutustutaan Uuden testamentin keskeisimpiin kertomuksiin ja niiden vertauskuvallisuuteen.</p>	<p>Pohditaan luterilaisen kirkon käsitystä Jumalasta, armosta ja pelastuksesta. Tutustutaan luterilaisuuden oppeihin, sakramentteihin (kaste ja ehtoollinen) ja kirkollisiin toimituksiin (kaste, vihkiminen, hautajaiset). Harjoitellaan Raamatun käyttöä. Syvennetään tietoa kirkkovuoden juhlista sekä kristillisistä rituaaleista. Lähempiä tarkastelun kohteita on kristillinen symboliikka ja kirkkoarkkitehtuuri. Tutustutaan musiikkiin ja virsiin, jotka liittyvät opetettavaan aiheeseen sekä kirkollisiin juhliin. Tuodaan esille, että Raamatusta löytyy historiaa, runoutta, kirjeitä ja rukouksia. Harjoitellaan, miten toimitaan asianmukaisesti ja kunnioittavasti uskonnollisissa tilanteissa.</p>	<p>Syvennetään luterilaisen kirkon käsitystä Jumalasta, armosta ja pelastuksesta. Harjoitellaan Raamatun käyttöä. Syvennetään tietoa kirkkovuoden juhlista. Tutustutaan musiikkiin ja virsiin, jotka liittyvät opetettavaan aiheeseen sekä kirkollisiin juhliin. Tutustutaan kirkkohistoriaan tieteenalana. Opetuksessa huomioidaan ajankohtaisesti uutisoituja uskontoon liittyviä teemoja. Ohjataan oppilaita media-kriittisyyteen. Perehdytään, mikä merkitys Paavalilla oli siihen, että kristin-usko kehittyi maailman uskonnoksi sekä kirkon syntyyn ja jakaantumiseen roomalais- ja kreikkalaiskatoliseen kirkkoon. Tutustutaan käsitteisiin vainot ja marttyyri. Perehdytään kristinuskon rantautumiseen Suomeen. Tutustutaan Martin Lutherin ja Mikael Agricolan merkitykseen uskonnon uudistajina. Harjoitellaan, miten toimitaan asianmukaisesti ja kunnioittavasti uskonnollisissa tilanteissa.</p>

S2 Uskontojen maailma	S2 Uskontojen maailma	S2 Uskontojen maailma	S2 Uskontojen maailma
Opetuksen sisällöissä otetaan huomioon oppilaan kokemukset ja elämäntilanteet. Oppilaan on tärkeä tietää, keitä me olemme ja mistä me tulemme. Opetuksessa huomioidaan uskontojen vaikutus omassa ja muiden elämässä. Oppilasta ohjataan ymmärtämään oma suhteensa kulttuuriperintönsä sekä tunnistamaan, miten uskonnot, kulttuurit ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa.	Opetuksen lähtökohtana on oppilaan oma perhe, sen arvot ja perinteet. Opetuksen sisällöissä otetaan huomioon oppilaan kokemukset ja elämäntilanteet. Opetuksessa huomioidaan uskontojen vaikutus omassa ja muiden elämässä. Tutustutaan alustavasti kristinuskon kirkkokuntiin.	Opetuksen lähtökohtana on oppilaan oma perhe, sen arvot ja perinteet. Opetuksen sisällöissä otetaan huomioon oppilaan kokemukset ja elämäntilanteet. Oppilaan on tärkeä tietää, keitä me olemme ja mistä me tulemme. Opetuksessa huomioidaan uskontojen vaikutus omassa ja muiden elämässä. Oppilasta ohjataan ymmärtämään oma suhteensa kulttuuriperintönsä sekä tunnistamaan, miten uskonnot, kulttuurit ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa. Omien juurien tunteminen helpottaa toisten kulttuurien kohtaamista. Tutustutaan käsitteisiin uskonto ja uskonnottomuus. Tutustutaan alustavasti juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin sekä muiden maailmauskontojen yhteisiin piirteisiin.	Opetuksen lähtökohtana on oppilaan oma perhe, sen arvot ja perinteet. Opetuksen sisällöissä otetaan huomioon oppilaan kokemukset ja elämäntilanteet. Opetuksessa huomioidaan uskontojen vaikutus omassa ja muiden elämässä. Oppilasta ohjataan ymmärtämään oma suhteensa kulttuuriperintönsä sekä tunnistamaan, miten uskonnot, kulttuurit ja katsomukset vaikuttavat yhteiskunnassa ja arjessa. Omien juurien tunteminen helpottaa toisten kulttuurien kohtaamista. Pehdytään protestanttisen kirkon historiaan. Tutustutaan katoliseen kirkkoon, sen historiaan, sakramentteihin ja nykytilaan. Tutustutaan ortodoksisen kirkon historiaan, jumalanpalvelusperinteisiin ja tapoihin. Tärkeä käsite on ekumenia. Tutustutaan herätysliikkeisiin ja kristillisiin yhteisöihin Suomessa. Pehdytään lähetystyöhön.
S3 Hyvä elämä	S3 Hyvä elämä	S3 Hyvä elämä	S3 Hyvä elämä
Tutustutaan Vanhan testamentin kertomuksiin ja niiden vertauskuvallisuuteen ja kieleen. Sisältöjen painopiste on Vanhan testamentin alku- ja patriarkka kertomuksissa.	Käsitellään Isä meidän -rukouksen sisältöä. Tutustutaan Rakkauden kaksoiskäskyyn. Tutustutaan Uuden testamentin keskeisiin kertomuksiin:	Käsitellään uskontunnustuksen sisältöä ja merkitystä. Tutustutaan luomiskertomukseen sekä sen tuomaan ihmisen tehtävään ja vastuuseen maailmasta.	Opetuksessa käsitellään kristillisen etiikan kulmakivet: Kymmeneen käskyä, Rakkauden kaksoiskäsky, Kultainen sääntö ja Apostolinen uskontunnustus. Pohditaan omantunnon ja anteeksi

<p>Opetuksessa korostetaan jokaisen ihmisen ainutlaatuisuutta, itsensä ja toisten arvostamista. Keskeinen teema on itsestä ja toisista huolta pitäminen. Opetuksessa tarkastellaan Kulusta sääntöä ja Kymmentä käskyä erityisesti yhdessä elämisen ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Opetuksessa käsitellään ihmisoikeusetiikkaa sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisimpiä kohtia. Oppilaita ohjataan ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja puolustamiseen. Tärkeitä näkökulmia ovat toisen ihmisen ja ympäristön kunnioitus. Pohditaan todellisten ja kuvitteellisten tilanteiden avulla omantunnon ja anteeksi pyytämisen ja antamisen merkitystä. Oppilasta ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista ja erittelemään näkemyksiään. Harjoitellaan toisten kuuntelua ja itsensä ilmaisua. Oppilaille tulee antaa mahdollisuus eettiseen pohdintaan. Opetuksessa oppilaille annetaan mahdollisuus jakaa omia tunteitaan ja kokemuksiaan.</p>	<p>Jeesuksen elämään, lähipiiriin ja opetukseen Jumalan huolenpidosta. Opetuksessa käsitellään yhdessä olemisen ja lähimmäisyyden kysymyksiä sekä toisen ihmisen ja ympäristön kunnioittamista. Opetuksessa korostetaan jokaisen ihmisen ainutlaatuisuutta. Pohditaan omantunnon ja anteeksi pyytämisen ja antamisen merkitystä. Valintojen tekeminen ja vastuullisuus ovat keskeisiä teemoja. Oppilasta ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista ja erittelemään näkemyksiään. Harjoitellaan toisten kuuntelua ja itsensä ilmaisua. Oppilaille tulee antaa mahdollisuus eettiseen pohdintaan. Opetuksessa oppilaille annetaan mahdollisuus jakaa omia tunteitaan ja kokemuksiaan.</p>	<p>Pohditaan uskon ja tieteen kohtaamista sekä erilaisia tapoja nähdä maailmaa. Oppilasta ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista ja erittelemään näkemyksiään. Harjoitellaan toisten kuuntelua ja itsensä ilmaisua. Oppilaille tulee antaa mahdollisuus eettiseen pohdintaan. Opetuksessa korostetaan jokaisen ihmisen ainutlaatuisuutta, itsensä ja toisten arvostamista ja hyväksymistä. Opetuksessa oppilaille annetaan mahdollisuus jakaa omia tunteitaan ja kokemuksiaan.</p>	<p>pyytämisen ja antamisen merkitystä. Valintojen tekeminen ja vastuullisuus ovat keskeisiä teemoja. Tutustutaan käsitteisiin arvo, moraalit ja etiikka. Oppilasta ohjataan pohtimaan asioita eri näkökulmista ja erittelemään näkemyksiään. Harjoitellaan toisten kuuntelua ja itsensä ilmaisua. Oppilaille tulee antaa mahdollisuus eettiseen pohdintaan. Opetuksessa korostetaan maailmankuvan rakentumista sen mukaan keiden kanssa, missä ja milloin elämme ja sitä, että maailmakatso muksen rakennusaineet nousevat uskonnoista. Opetuksessa korostetaan jokaisen ihmisen ainutlaatuisuutta, itsensä ja toisten arvostamista sekä hyväksymistä. Opetuksessa oppilaille annetaan mahdollisuus jakaa omia tunteitaan ja kokemuksiaan.</p>
--	---	---	--

ELÄMÄNKATSOMUSTIETO

Tavoitteet

Elämäkatsomustieto: tavoitteet luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
<p>T1 Oppilas oppii tunne- ja vuorovaikutustaitoja esimerkiksi näytelmien, roolileikkien ja ryhmätöiden kautta. Oppilas oppii käsittelemään erilaisia ristiriitatilanteita. Oppilas harjoittelee eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden sekä kokemusten jakamista.</p>	<p>T1 Oppilas oppii tunne- ja vuorovaikutustaitoja esimerkiksi näytelmien, roolileikkien ja ryhmätöiden kautta. Oppilas oppii käsittelemään erilaisia ristiriitatilanteita. Oppilas harjoittelee eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden sekä kokemusten jakamista.</p>	<p>T1 Oppilas oppii tunne- ja vuorovaikutustaitoja esimerkiksi näytelmien, roolileikkien ja ryhmätöiden kautta. Oppilas oppii käsittelemään erilaisia ristiriitatilanteita. Oppilas osaa soveltaa eettisiä periaatteita arjen tilanteissa.</p>	<p>T1 Oppilas oppii tunne- ja vuorovaikutustaitoja esimerkiksi näytelmien, roolileikkien ja ryhmätöiden kautta. Oppilas oppii käsittelemään erilaisia ristiriitatilanteita. Oppilas osaa soveltaa eettisiä periaatteita arjen tilanteissa.</p>
<p>T2 Oppilas oppii keskustelu- ja kuuntelutaitoja. Oppilas harjoittelee tunnistamaan keskustelussa väitteitä sekä ilmaisemaan mielipiteitä ja niiden perusteluja.</p>	<p>T2 Oppilas oppii keskustelu- ja kuuntelutaitoja. Oppilas harjoittelee tunnistamaan keskustelussa väitteitä sekä ilmaisemaan mielipiteitä ja niiden perusteluja.</p>	<p>T2 Oppilas oppii keskustelu- ja kuuntelutaitoja. Oppilas osaa ilmaista perusteltuja väitteitä sekä arvioida niitä.</p>	<p>T2 Oppilas oppii keskustelu- ja kuuntelutaitoja. Oppilas osaa ilmaista perusteltuja väitteitä sekä arvioida niitä.</p>
<p>T3 Oppilas harjoittelee havaitsemaan asioiden välisiä suhteita ja ajatteluntaitoja.</p>	<p>T3 Oppilas harjoittelee havaitsemaan asioiden välisiä suhteita ja ajatteluntaitoja.</p>	<p>T3 Oppilas osaa havaita asioiden välisiä suhteita ja tunnistaa virhepäätelyä sekä korjata omaa toimintaansa.</p>	<p>T3 Oppilas osaa havaita asioiden välisiä suhteita ja tunnistaa virhepäätelyä sekä korjata omaa toimintaansa.</p>

T4 Oppilas harjoittelee yhteistyötaitoja ja opettelee ottamaan vastuuta itsestään ja ympäristöstään.	T4 Oppilas harjoittelee yhteistyötaitoja ja opettelee ottamaan vastuuta itsestään ja ympäristöstään.	T4 Oppilas tiedostaa omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkityksen itselle, lähiympäristölle ja luonnolle.	T4 Oppilas tiedostaa omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkityksen itselle, lähiympäristölle ja luonnolle.
T5 Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan suomalaista, eurooppalaista ja maailman kulttuuriperintöä.	T5 Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan suomalaista, eurooppalaista ja maailman kulttuuriperintöä.	T5 Oppilas tuntee kulttuuriin liittyviä ilmiöitä ja osaa arvostaa omaa henkistä kulttuuriperintöään.	T5 Oppilas tuntee kulttuuriin liittyviä ilmiöitä ja osaa arvostaa omaa henkistä kulttuuriperintöään.
T6 Oppilas tutustuu lähiympäristönsä katsomuksiin ja kulttuuriin.	T6 Oppilas tutustuu lähiympäristönsä katsomuksiin ja kulttuuriin.	T6 Oppilas osaa nimetä katsomusten ja kulttuurien peruspiirteitä ja osaa tunnistaa eri kulttuureissa tärkeitä pidettyjä arvoja.	T6 Oppilas osaa nimetä katsomusten ja kulttuurien peruspiirteitä ja osaa tunnistaa eri kulttuureissa tärkeitä pidettyjä arvoja.
T7 Oppilas harjoittelee suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan omaan katsomuksellista oppimistaan.	T7 Oppilas harjoittelee suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan omaan katsomuksellista oppimistaan.	T7 Oppilas osaa suunnitella ja toimia tavoitteiden mukaan sekä arvioida omaa katsomuksellista oppimistaan. Oppilas oppii ymmärtämään oman katsomuksen merkityksiä ja osaa pohtia, miten se on muodostunut.	T7 Oppilas osaa suunnitella ja toimia tavoitteiden mukaan sekä arvioida omaa katsomuksellista oppimistaan. Oppilas oppii ymmärtämään oman katsomuksen merkityksiä ja osaa pohtia, miten se on muodostunut.
T8 Oppilas harjoittelee ilmaisemaan näkemyksiään, kuuntelemaan muiden mielipiteitä ja keskustelemaan kunnioittavasti erilaisista katsomuksellisista aiheista.	T8 Oppilas harjoittelee ilmaisemaan näkemyksiään, kuuntelemaan muiden mielipiteitä ja keskustelemaan kunnioittavasti erilaisista katsomuksellisista aiheista.	T8 Oppilas osaa ilmaista näkemyksiään, kuunnella muita ja keskustella kunnioittavasti katsomuksellisista aiheista.	T8 Oppilas osaa ilmaista näkemyksiään, kuunnella muita ja keskustella kunnioittavasti katsomuksellisista aiheista.

T9 Oppilas tutustuu alustavasti lapsen oikeuksien sopimukseen.	T9 Oppilas tutustuu alustavasti lapsen oikeuksien sopimukseen.	T9 Oppilas osaa kertoa erimerkkejä lasten oikeuksista.	T9 Oppilas osaa kertoa ihmisoikeuksien julistuksen keskeisimmän sisällön ja ymmärtää lasten oikeuksien merkityksen.
T10 Oppilas tutustuu vaikuttamisen keinoihin ja harjoittelee omaaloitteellisuutta.	T10 Oppilas harjoittelee järjestelmällistä ja pitkäjänteistä työskentelyä ja ottaa vastuuta tekemisestään.	T10 Oppilas tuntee vaikuttamisen keinoja ja osaa toimia aloitteellisesti sekä ottaa vastuuta ympäristöstään.	T10 Oppilas tuntee vaikuttamisen keinoja ja osaa toimia aloitteellisesti sekä ottaa vastuuta ympäristöstään.

Perusteiden sisällöt

S1 Kasvaminen hyvään elämään: Harjoitellaan toisen kohtaamista ja erilaisten näkökulmien arvostamista. Tutkitaan oikeudenmukaisuuden ilmenemistä jokapäiväisessä elämässä. Tutkitaan vapautta ja vastuuta, erityisesti ajattelun-, uskonnon- ja elämäntutkimuksen vapauden näkökulmista. Perehdytään arvon ja normin käsitteisiin. Pohditaan yhdenvertaisuutta, onnellisuutta ja hyvää elämää. Harjoitellaan oman näkemyksen erittelyä ja perustelemista suhteessa toisiin.

S2 Erilaisia elämäntapoja: Tutkitaan eri näkökulmista omaa identiteettiä. Perehdytään suomalaiseen kulttuuriin ja kulttuurivähemmistöihin sekä erilaisiin elämän- ja maailmankatsomuksiin. Pohditaan esimerkiksi yhdenvertaisuuden, hyväksymisen, ymmärtämisen, tietämisen, uskomisen ja luulemisen merkityksiä. Perehdytään maailman kulttuuriperintöön ja sen arvokkuuteen. Harjoitellaan oman näkemyksen erittelyä ja perustelemista suhteessa eri kulttuureihin ja katsomuksiin.

S3 Yhteiselämän perusteita: Perehdytään ihmisten yhteiselämän perusteisiin tutkimalla esimerkiksi sopimuksen, lupauksen, oikeuden ja velvollisuuden, yhdenvertaisuuden, rauhan ja demokratian merkityksiä niin erilaisissa oppilaan elämään liittyvissä arkipäivän tilanteissa ja ympäristöissä kuin laajemminkin. Perehdytään lapsen oikeuksiin pohtien niiden toteutumista lähellä ja kaukana. Harjoitellaan tekojen eettistä arviointia niiden kontekstin, tarkoitusten ja seurausten näkökulmista. Harjoitellaan omien näkemysten erittelyä ja perustelemista suhteessa yhteiselämän vaatimuksiin.

S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus: Perehdytään erilaisiin aikakäsityksiin ja tapoihin selittää maailmaa sekä pohditaan niiden vaikutusta ihmisten elämään ja niihin liittyviä erilaisia tietokäsityksiä. Tutkitaan erilaisia luontokäsityksiä, luonnon ja ihmisen tulevaisuutta sekä kestävää kehitystä. Harjoitellaan omien näkemysten erittelyä ja perustelemista suhteessa maailmankuvaan ja kestävään tulevaisuuteen.

Seudulliset sisällöt

Elämäkatsomustieto: sisällöt luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
S1 Kasvaminen hyvään elämään	S1 Kasvaminen hyvään elämään	S1 Kasvaminen hyvään elämään	S1 Kasvaminen hyvään elämään
<p>Tutustutaan monipuolisiin vuorovaikutustilanteisiin. Mietitään, miten erilaiset säännöt mm. kodeissa, koulussa ja liikenteessä vaikuttavat ihmisten toimintaan.</p> <p>Pohditaan onnellisuutta, mitä se tarkoittaa ja mikä tekee minusta onnellisen. Ohjataan oman mielipiteen muodostamisessa ja näkökulman esittämisessä. Tärkeä näkökulma on toisten hyväksyminen ja kunnioitus.</p>	<p>Tutustutaan oikeudenmukaisuuden käsitteeseen ja pohditaan sen toteutumista maailmassa (rikkkaus/köyhyys). Opitaan erottamaan oikea ja väärä tapa toimia ihmisen välisissä vuorovaikutussuhteissa. Harjoitellaan toimimaan oikein ristiriitatilanteissa.</p>	<p>Tutustutaan ajattelun-, uskonnon- ja elämäkatsomuksen näkökulmista yksilön vapauteen ja vastuuseen sekä niiden merkitykseen. Opitaan asettumaan toisen asemaan. Harjoitellaan valintojen tekemistä ja pohditaan valintojen tekemiseen johtavia syitä. Tutustutaan tarkemmin oman elämän arvoihin ja pohditaan, miten niiden pohjalta toimii. Tutustutaan arvon käsitteeseen.</p>	<p>Ohjataan oppilasta pohtimaan asioita eettisesti ja ottamaan huomioon erilaisia näkökulmia. Kerrataan käsite arvo ja tutustutaan käsitteisiin normi, moraali ja etiikka. Tärkeä näkökulma on toisten hyväksyminen ja kunnioitus. Arvoja voidaan käsitellä arvohuutokautta avulla.</p>

S2 Erilaisia elämäntapoja	S2 Erilaisia elämäntapoja	S2 Erilaisia elämäntapoja	S2 Erilaisia elämäntapoja
<p>Tutustutaan oman identiteetin muodostukseen, esimerkiksi pohtimalla, kuka minä olen, millainen olen ja mitä osaan. Opitaan itseluottamuksen kasvattamista sekä itsensä ja muiden hyväksymistä.</p> <p>Tutustutaan suomalaiseen kulttuuriin ja sen vaikutukseen omassa ja muiden elämässä. Oppilasta ohjataan omien näkemysten pohdinnassa ja esittämisessä.</p>	<p>Tutustutaan suomalaisiin kulttuurivähemmistöihin, kuten suomenruotsalaisiin, saamelaisiin, romaneihin ja maahanmuuttajaryhmiin. Asiaa tutkitaan oman perheen arvojen ja kokemusten pohjalta. Ohjataan ymmärtämään oma kulttuuriperimä ja tunnistamaan, miten erilaiset kulttuurit vaikuttavat yhteiskunnassa. Ohjataan muodostamaan omia näkökulmia ja tuomaan niitä esille. Opitaan käsitteet suvaitsevaisuus, kulttuuri, elämäkatsomus.</p>	<p>Tutustutaan tarkemmin erilaisiin katsomuksiin, esim. agnostiseen, ateistiseen, tieteelliseen ja uskonnolliseen. Tutustutaan lasten elämään eri maissa. Pohditaan, mitä monikulttuurisuus on ja miten se vaikuttaa yhteiskunnassa ja arjessa. Pohditaan erilaisia elämäntapoja ja tutustutaan kestävän kuluttamisen käytäntöihin. Tärkeänä teemana on erilaisuuden hyväksyminen.</p>	<p>Tutustutaan maailman kulttuuriperintöön ja opitaan ymmärtämään sen arvokkuutta sekä tunnistamaan sen tärkeimpiä piirteitä. Tutustutaan tarkemmin joihinkin maailmanperintökohteisiin. Pohditaan yhdenvertaisuuden, hyväksymisen, ymmärtämisen, tietämisen, uskomisen ja luulemisen merkityksiä esim. draaman keinoin. Opitaan arvostamaan ihmisen ainutlaatuisuutta, itsensä ja toisten arvostamista sekä suvaitsevaisuutta. Harjoitellaan toisten kuuntelua ja itsensä ilmaisua.</p>
S3 Yhteiselämän perusteita	S3 Yhteiselämän perusteita	S3 Yhteiselämän perusteita	S3 Yhteiselämän perusteita
<p>Tutustutaan erilaisiin sopimuksiin ja lupauksiin kotona ja koulussa. Käsitellään ystävyyttä ja harjoitellaan yhteistyötä muiden kanssa sekä anteeksi pyytämistä. Tutustutaan hiukan lapsen oikeuksien sopimukseen. Ohjataan oppilaita kunnioittamaan ihmisoikeuksia.</p>	<p>Tutustutaan kotona ja koulussa oleviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Opitaan tekemään valintoja ja kantamaan valinnoista vastuuta. Tutustutaan alustavasti lapsen oikeuksien sopimukseen. Oppilaille annetaan mahdollisuus eettiseen pohdintaan. Opitaan käsitteet laki, oikeus, lastenoikeudet.</p>	<p>Tutustutaan yhdenvertaisen elämän mahdollisuuksiin ja sen toteutumiseen lähellä ja kaukana. Tutustutaan tarkemmin lapsen oikeuksiin. Annetaan oppilaille mahdollisuus eettiseen pohdintaan. Ohjataan oppilaita kunnioittamaan sekä puolustamaan ihmisoikeuksia.</p>	<p>Tutustutaan rauhan ja demokration merkityksiin oppilaan elämässä ja ympäristössä. Pohditaan yhteiskunnallisia arvoja tutustumalla tarkemmin ihmisoikeusetiikkaan ja lapsen oikeuksiin. Luokassa voidaan järjestää vaalit demokraattisena toimenpiteenä. Opetuksessa annetaan tilaa oppilaiden omien tunteiden ja kokemusten jakamiselle.</p>

S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus	S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus	S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus	S4 Luonto ja kestävä tulevaisuus
Pohditaan luonnon suojelemista ja kestävä kehityksen merkitystä oppilaan arjessa. Tutustutaan tarkemmin kuluttamiseen ja omien valintojen merkitykseen. Tutustutaan elinympäristön elottomaan ja elolliseen luontoon.	Tutustutaan erilaisiin kulttuurien välisiin eroihin, käyttäytymistapoihin sekä niihin liittyviin uskomuksiin. Valitaan näkökulma lähipiiristä. Pohditaan kulttuuristen erojen vaikutusta ihmisten elämään. Opitaan hyväksymään erilaisuutta.	Pohditaan erilaisia maailman syntyyn liittyviä teorioita. Tutustutaan laajemmin erilaisiin kulttuurien välisiin eroihin. Perehdytään maapallon eri aikakäsityksiin ja pohditaan niiden vaikutusta ihmisten elämään. Pohditaan yksilön ja yhteisön vastuuta ympäristöstä.	Tutustutaan luonnonsuojelun merkitykseen oppilaan elämässä. Opitaan ottamaan vastuuta ympäristöstä. Tärkeinä teemoina ovat ympäristöarvot ja kestävä elämäntapa.

HISTORIA

Tavoitteet

Historia: tavoitteet luokilla 5-6	
5.lk	6.lk
Merkitys, arvot ja asenteet	Merkitys, arvot ja asenteet
T1 Oppilas oppii tutkimaan, ihmettelemään ja ottamaan selvää historian eri tapahtumista.	T1 Oppilas oppii tutkimaan, ihmettelemään ja ottamaan selvää historian eri tapahtumista. Oppilas oppii historian avulla monipuolista ajattelua ja kriittisyyttä.
Tiedon hankkiminen menneisyydestä	Tiedon hankkiminen menneisyydestä
T2 Oppilas osaa tunnistaa eri lähdetyyppisiä ja ymmärtää, että historiallinen tieto perustuu lähteisiin ja niistä tehtyihin tulkintoihin.	
T3 Oppilas harjoittelee päätelmien tekemistä historiallisista lähteistä. Oppilas eläytyy historiantutkijaksi ja tekee omia tulkintojaan ja harjoittelee perustelevaan. Oppilas harjoittelee lähdekriittisyyttä.	T3 Oppilas harjoittelee päätelmien tekemistä historiallisista lähteistä. Oppilas eläytyy historiantutkijaksi ja tekee omia tulkintojaan ja harjoittelee perustelevaan. Oppilas harjoittelee lähdekriittisyyttä. Oppilas oppii pohtimaan kirjallisen lähteen luotettavuutta ja kirjoittajan motiiveja.
Historian ilmiöiden ymmärtäminen	Historian ilmiöiden ymmärtäminen
T4	T4

Oppilas osaa laittaa aikajärjestykseen keskeiset historian aikakaudet ja osaa sijoittaa merkittäviä historiallisia tapahtumia oikealle aikakaudelle.	Oppilas osaa laittaa aikajärjestykseen keskeiset historian aikakaudet ja osaa sijoittaa merkittäviä historiallisia tapahtumia oikealle aikakaudelle. Oppilas osaa kuvailla eri aikojen yhteiskunnille ja aikakausille ominaisia piirteitä.
T5 Oppilas oppii ymmärtämään, että monet historian tapahtumat ovat ihmisen inhimillisen toiminnan seurausta. Oppilas oppii ymmärtämään oman toimintansa vaikutuksia.	T5 Oppilas oppii ymmärtämään, että monet historian tapahtumat ovat ihmisen inhimillisen toiminnan seurausta. Oppilas oppii ymmärtämään oman toimintansa vaikutuksia.
T6 Oppilas ymmärtää, että tapahtuneilla asioilla on syitä ja seurauksia. Oppilas osaa vastata kysymyksiin mitä tapahtui, miksi tapahtui ja mitä siitä seurasi.	T6 Oppilas ymmärtää, että tapahtuneilla asioilla on syitä ja seurauksia. Oppilas osaa vastata kysymyksiin mitä tapahtui, miksi tapahtui ja mitä siitä seurasi.
T7 Oppilas tutustuu oman perheensä ja sukunsa historiaan. Oppilas oppii ymmärtämään tavallisen ihmisen arkea eri historian aikakausina.	T7 Oppilas tutustuu oman perheensä ja sukunsa historiaan. Oppilas oppii ymmärtämään tavallisen ihmisen arkea eri historian aikakausina. Oppilas ymmärtää, että kauan sitten tapahtuneilla asioilla on vaikutus hänen elämäänsä.
T8 Oppilas harjoittelee muodostamaan pidempiä syy-seurausketjuja.	T8 Oppilas harjoittelee muodostamaan pidempiä syy-seurausketjuja.
Historiallisen tiedon käyttäminen	Historiallisen tiedon käyttäminen
T9 Oppilas harjoittelee ilmiöiden syy- ja seuraussuhteiden kuvailua.	T9 Oppilas kehittää taitoaan kuvailla ilmiöiden syy- ja seuraussuhteita.
T10 Oppilas ymmärtää, että historiallinen tieto perustuu lähteistä tehtyihin tulkintoihin ja se voi muuttua.	T10 Oppilas ymmärtää, että historiallinen tieto perustuu lähteistä tehtyihin tulkintoihin ja se voi muuttua.

T11

Oppilas oppii ymmärtämään, että monet historian tapahtumat ovat ihmisen inhimillisen toiminnan seurausta.

Oppilas oppii ymmärtämään oman toimintansa vaikutuksia.

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Esihistoriallinen aika ja sivilisaation synty: Perehdytään ihmisen elämiseen pienissä populaatioissa ja metsästyskulttuuriin sekä maanviljelykulttuurin murrokseen ja sivilisaation syntyyn.

S2 Vanha aika ja antiikin perintö: Paneudutaan demokratian orastukseen Kreikassa ja roomalaiseen yhteiskuntaan. Aikakautta tarkastellaan lisäksi Pohjolan asuttamisen näkökulmasta.

S3 Keskiaika: Perehdytään keskiaikaiseen maailmankuvaan sekä idän ja lännen kulttuurisiin yhtäläisyyksiin ja eroavaisuuksiin ja niiden vaikutuksiin eri ihmisryhmille. Käsitellään Suomen siirtyminen historialliseen aikaan ja Ruotsin yhteyteen.

S4 Uuden ajan murrosvaihe: Tutustutaan tieteessä, taiteessa ja ihmisten uskomuksissa tapahtuneisiin muutoksiin.

S5 Suomi osana Ruotsia: Tarkastellaan kehitystä Suomessa 1600–1700-luvuilla.

Seudulliset sisällöt

Historia: sisällöt 5.lk

S1 Esihistoriallinen aika ja sivilisaation synty

Tutkitaan esihistorialliseen aikaan ja keskiaikaan liittyviä historiallisia käsitteitä. Tarinallisuus on tärkeä osa opetusta. Eläydytään ihmisten elämään eri aikakausina.

Tutustutaan esihistorialliselta ja antiikin ajalta peräisin oleviin historiallisiin lähteisiin. Harjoitellaan tulkintojen tekemistä arkeologisten lähteiden perusteella. Autetaan oppilasta ymmärtämään, että erityisesti esihistoriallinen aika on tulkinnallista, koska lähteet ovat vähäisiä. Tutustutaan

ensimmäisiin kirjallisiin lähteisiin ja opetellaan esihistoriallisen ja historiallisen ajan ero. Tutustutaan esihistorialliseen aikaan Suomessa ja maailmalla sekä harjoitellaan tapahtumien ajoittamista. Käsitellään ihmisen elämää pyyntikulttuureissa, maanviljelyn syntyä ja sen vaikutuksia, merkittävimpiä korkeakulttuureita yhdistäneitä ja erottaneita tekijöitä sekä antiikin aikaa.

S2 Vanha aika ja antiikin perintö

Historian opetuksen alussa tutustutaan oppilaan, perheen ja suvun menneisyyteen. Opetellaan näkemään jatkuvuuksia yli aikakausirajojen. Opetellaan tunnistamaan, miksi ihmiset toimivat eri tavoin eri aikakausina. Opitaan arvostamaan eri historian ajanjaksojen ja kulttuurien ainutlaatuisuutta. Eläydytään ihmisten elämään eri aikakausina ja ymmärretään nykyajan ja menneisyyden ajattelutapojen erot ja taustat. Käsitellään esihistoriallisen ajan merkittävimmät keksinnöt ihmislajin kehittymisen kannalta sekä niiden seuraukset. Painopiste on erityisesti ihmisten elämän tavan muutoksessa maanviljelyn keksimisen myötä, korkeakulttuureiden synnyssä sekä ihmisten elämässä. Käsitellään sivistyksen synty Euroopassa sekä antiikin Kreikan ja antiikin Rooman aikakaudet. Tarkastellaan antiikin ajan yhteiskunnan kehitystä ja antiikin ajan vaikutuksia mm. rakennustaiteeseen, kulttuuriin ja demokratiaan. Oppilaat saavat itse toimia historiantutkijoina ja tehdä erilaisia tulkintoja lähteistä.

Historia: sisällöt 6.lk

S3 Keskiäika

Harjoitellaan erityisesti tulkintojen ja ajattelutapojen takana olevien arvojen tunnistamista. Autetaan oppilasta ymmärtämään historiatiedon moniperspektiivisyyttä. Keskiajalla käsitellään kirkon ja uskonnon merkitystä ihmiselle. Käsitellään, miten Rooman vallan hajoaminen liittyy keskiajan alkuun ja aikakauden luonteeseen. Pohditaan kirkon suurta valtaa keskiajalla ja sen muuttumista uudella ajalla.

S4 Uuden ajan murrosvaihe

Uuden ajan murroksessa tarkastellaan tieteessä ja uskomuksissa tapahtuneiden muutosten vaikutusta ihmisten maailmankuvan kehittymiseen. Pohditaan ihmisen toiminnan vaikutuksia laajemmissa ilmiöissä, esimerkiksi ihmisen toiminnan vaikutukset ympäristölle eri aikakausina. Käsitellään erityisesti uuden ajan murrosvaiheessa tieteessä, taiteessa ja ihmisten uskomuksissa tapahtuneiden muutosten vaikutuksia (erityisesti renessanssi, valistus ja Ranskan vallankumous). Pohditaan, miksi ihminen ajatteli tai toimi tietyllä tavalla eri aikakausina.

S5 Suomi osana Ruotsia

Käsitellään Ruotsin vallan aikana Suomessa tapahtuneita muutoksia ja niiden syitä sekä Ranskan suureen vallankumoukseen johtanutta kehitystä. Tarkastellaan 1600- ja 1700-luvun suomalaisten elämää ja siinä tapahtuneita muutoksia sekä peilataan niitä nykypäivään. Käsitellään lapsen arkea eri aikakausina.

YHTEISKUNTAOPPI

Tavoitteet

Yhteiskuntaoppi: tavoitteet luokilla 4-5	
4.lk	5.lk
Merkitys, arvot ja asenteet	Merkitys, arvot ja asenteet
T1 Oppilaan käsitys yhteiskuntaopista lisääntyy.	T1 Oppilaan käsitys yhteiskuntaopista lisääntyy.
T2 Oppilas tutustuu omien ratkaisujensa vaikutuksiin ympäristössä. Oppilas pyrkii havaitsemaan millaisia vaikutuksia yksilöiden tekemillä valinnoilla on.	T2 Oppilas tutustuu omien ratkaisujensa vaikutuksiin ympäristössä. Oppilas pyrkii havaitsemaan millaisia vaikutuksia yksilöiden tekemillä valinnoilla on.
Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys	Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys
T3 Oppilas perehtyy siihen, miten omat valinnat vaikuttamaan omaan elämään ja lähiympäristöön. Oppilas tutustuu kansalaisten oikeuksiin ja tasa-arvoasioihin.	T3 Oppilas perehtyy siihen, miten omat valinnat vaikuttamaan omaan elämään ja lähiympäristöön. Oppilas tuntee ihmisoikeuksien tärkeyden ja osaa perustella, mihin ihmisoikeuksia tarvitaan.
T4 Oppilas tutustuu siihen, miten media näkyy omassa elämässä.	T4 Oppilas osaa kuvailla median merkitystä omassa elämässään ja miten erilaisia medioita voidaan käyttää vaikuttamisen välineenä.

<p>T5 Oppilas selvittää, miten eri ihmisten arjen toiminta vaikuttaa omaan lähiyhteisöön (esimerkiksi työn ja yrittäjyyden käsitteet). Oppilas tutustuu omaan elämään liittyvien ihmisten arkeen.</p>	<p>T5 Oppilas selvittää, miten eri ihmisten arjen toiminta vaikuttaa omaan lähiyhteisöön (esimerkiksi työn ja yrittäjyyden käsitteet). Oppilas osaa antaa esimerkkejä työnteon ja yrittäjyyden merkityksestä perheen toimeentulon lähteenä ja yhteiskunnan toimivuuden perustana.</p>
<p>T6 Oppilas tutustuu erilaisten toimijoiden (kuten eri medioiden ja järjestöjen) tuottamiin sisältöihin ja tavoitteisiin käyttäen eri lähteitä. Oppilas ottaa selvää erilaisista mielipiteistä ja arvoista.</p>	<p>T6 Oppilas tutustuu erilaisten toimijoiden (kuten eri medioiden ja järjestöjen) tuottamiin sisältöihin ja tavoitteisiin käyttäen eri lähteitä. Oppilas osaa selittää, miten eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoitusperiä.</p>
<p>Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen</p>	<p>Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen</p>
<p>T7 Oppilas harjoittelee omien mielipiteiden perustelemista. Oppilas ymmärtää muiden mielipiteitä.</p>	<p>T7 Oppilas harjoittelee omien mielipiteiden perustelemista. Oppilas ymmärtää muiden mielipiteitä.</p>
<p>T8 Oppilas tutustuu oman talouden hoitoon (oman rahan käyttö, tulot ja menot) ja ottaa selvää erilaisista kulutusvalinnoista.</p>	<p>T8 Oppilas osaa selvittää omaan rahankäyttöön ja kuluttamiseen liittyviä ratkaisuja.</p>
<p>T9 Oppilas perehtyy mediakritiikin perusteisiin (median luotettavuus) ja selvittää erilaisten yhteisöjen (esimerkiksi yhdistysten ja asuinalueiden) toimintaa.</p>	<p>T9 Oppilas perehtyy mediakritiikin perusteisiin (median tavoitteet ja median luotettavuus) ja selvittää erilaisten yhteisöjen (esimerkiksi yhdistysten ja asuinalueiden) toimintaa.</p>

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta: Tutustutaan yhteiskunnan toimintaan yksilön, perheen ja muiden lähiyhteisöjen näkökulmasta. Pohditaan, kuinka jokainen voi itse vaikuttaa lähiyhteisön turvallisuuteen ja viihtyisyyteen. Lisäksi perehdytään työntekoon, ammatteihin, omaan rahan käyttöön ja talouden hoitoon sekä vastuulliseen kuluttamiseen arjen tilanteissa.

S2 Demokraattinen yhteiskunta: Perehdytään erilaisiin oppilasta lähellä oleviin yhteisöihin, niiden jäsenten oikeuksiin ja velvollisuuksiin, sekä harjoitellaan yhteistä päätöksentekoa. Opetuksessa tarkastellaan demokraattisen toiminnan arvoja ja perusperiaatteita kuten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta. Tutustutaan Suomen eri kulttuureihin ja vähemmistöryhmiin.

S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen: Tarkastellaan ja harjoitellaan käytännössä demokraattisen vaikuttamisen ja yhteiskunnassa toimimisen taitoja, joita tarvitaan erilaisten yhteisöjen vastuullisena ja osallistuvana jäsenenä esimerkiksi luokassa, koulussa, erilaisissa harrastuksissa ja järjestöissä, mediassa sekä taloudellisessa toiminnassa. Harjoitellaan yhteistyötä lähiyhteisön toimijoiden kanssa.

S4 Taloudellinen toiminta: Tarkastellaan taloudellista toimintaa ja sen merkitystä. Perehdytään rahankäyttöön ja ansaitsemiseen, sekä säästämiseen ja kestävään kuluttamiseen. Lisäksi tutustutaan käytännön tilanteiden kautta paikallisen talouden toimintaan, kuten lähiympäristön yrityksiin, työpaikkoihin ja palveluiden tuottajiin.

Seudulliset sisällöt

Yhteiskuntaoppi: sisällöt luokilla 4-5	
4.lk	5.lk
S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta	S1 Arkielämä ja oman elämän hallinta
Tutustutaan yksilön ja lähiympäristön kautta omaan rooliin yhteiskunnassa. Jokainen voi vaikuttaa ympärillään oleviin asioihin (perhe, koulu, harrastukset, asuinalue). Opitaan ymmärtämään ympärillä olevan lähiympäristön asioita, jotka liittyvät omaan rahan käyttöön, vastuullisuuteen ja työn tekemiseen (erilaiset ammatit, oman budjetti, erilaiset tuotteet ja palvelut).	Sisältö painottuu 4. luokalla.

S2 Demokraattinen yhteiskunta	S2 Demokraattinen yhteiskunta
Tutustutaan omien lähiyhteisöjen, esimerkiksi perheen, luokan, oppilaskunnan ja nuorisovaltuuston, kautta päätöksentekoon ja vaikuttamiseen. Tärkeitä teemoja ovat demokratia, ihmisoikeudet, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus (lasten oikeudet, kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet). Tutustutaan merkittävimpiin kulttuuri- ja kielivähemmistöihin.	Sisältö painottuu 4. luokalla.
S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen	S3 Aktiivinen kansalaisuus ja vaikuttaminen
Sisältö painottuu 5. luokalla.	Harjoitellaan käytännön vaikuttamista eri tasoilla (kuten asuinalue, kotipaikkakunta, oppilaskunta, nuorisovaltuusto, harrastukset, media). Oppilasta kannustetaan toimimaan omissa yhteisössä osallistuvana jäsenenä (demokraattinen päätöksenteko, muiden mielipiteiden huomioon ottaminen, vaikuttamisen pelisäännöt, toimintatavat ja keinot).
S4 Taloudellinen toiminta	S4 Taloudellinen toiminta
Sisältö painottuu 5. luokalla.	Pohditaan, miten voin ansaita rahaa, säästää ja kuluttaa (oman rahan käytön suunnittelu, tulot ja menot). Tutustutaan kuluttajan tekemiin valintoihin ja vaikutuksiin (kestävä kulutus, kuluttamisen vaikutukset lähiympäristössä ja maailmanlaajuisesti). Tutustutaan oman lähialueen yrityksiin ja niiden vaikutukseen työnantajina ja hyödykkeiden tuottajina.

MUSIIKKI

Tavoitteet

Musiikki: tavoitteet luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
Osallisuus	Osallisuus	Osallisuus	Osallisuus
T1 Oppilas harjoittelee toimimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä ja saa onnistumisen kokemuksia.	T1 Oppilas harjoittelee toimimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä ja saa onnistumisen kokemuksia.	T1 Oppilas harjoittelee toimimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä rakentavasti ja saa onnistumisen kokemuksia.	T1 Oppilas harjoittelee toimimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä rakentavasti ja saa onnistumisen kokemuksia. Oppilas ottaa huomioon ryhmän muut jäsenet yhteismusisoinnissa.
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä tuottaminen	Musiikilliset tiedot ja taidot sekä tuottaminen	Musiikilliset tiedot ja taidot sekä tuottaminen	Musiikilliset tiedot ja taidot sekä tuottaminen
T2 Oppilas harjoittelee käyttämään luonnollisesti ääntään ja kehittää keho-, rytm- ja melodiasoitteiden perussoittotekniikoita yhteismusisoinnissa.	T2 Oppilas harjoittelee käyttämään luonnollisesti ääntään ja kehittää keho-, rytm- ja melodiasoitteiden perussoittotekniikoita yhteismusisoinnissa.	T2 Oppilas käyttää luontevasti ääntään ikäkauteen soveltuvalla tavalla ja tutustuu erilaisiin soitusoihtimiin. Oppilas osallistuu yhteislauluun ja -soittoon.	T2 Oppilas käyttää luontevasti ääntään ikäkauteen soveltuvalla tavalla ja tutustuu erilaisiin soitusoihtimiin. Oppilas osallistuu yhteislauluun ja -soittoon pyrkien sovittamaan osuutensa osaksi musiikillista kokonaisuutta.
T3 Oppilas käyttää liikettä eläytyessään musiikkiin sekä tutustuessaan musiikkikäsitteisiin.	T3 Oppilas käyttää liikettä eläytyessään musiikkiin sekä tutustuessaan musiikkikäsitteisiin.	T3 Oppilas kehittää luovaa ajatteluaan ja käyttää liikettä musiikkiin eläytymisessä, ilmaisukeinona, mahdollisissa esiintymisissä,	T3 Oppilas kehittää luovaa ajatteluaan ja käyttää liikettä musiikkiin eläytymisessä, ilmaisukeinona, mahdollisissa esiintymisissä, yhteismusisointitilanteissa sekä

		yhteismusisointitilanteissa sekä musiikkikäsitteiden opiskelussa.	musiikkikäsitteiden opiskelussa.
T4 Oppilas havainnoi koulun ja lähiympäristön ääniä sekä harjoittelee kuuntelemaan aktiivisesti musiikkia.	T4 Oppilas havainnoi koulun ja lähiympäristön ääniä sekä harjoittelee kuuntelemaan aktiivisesti musiikkia.	T4 Oppilas osaa kuunnella keskittyneesti musiikkia ja harjoittelee musiikkielämyksen sanallistamista.	T4 Oppilas osaa kuunnella keskittyneesti musiikkia ja harjoittelee musiikkielämyksen sanallistamista.
T5 Oppilas harjoittelee musiikillista keksintää ja improvisointia keho-, rytmi- ja melodiasoittimilla.	T5 Oppilas harjoittelee musiikillista keksintää ja improvisointia keho-, rytmi- ja melodiasoittimilla.	T5 Oppilas harjoittelee musiikillista keksintää ryhmässä tekemällä pienimuotoisia sävellyksiä mm. tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.	T5 Oppilas harjoittelee musiikillista keksintää ryhmässä tekemällä pienimuotoisia sävellyksiä mm. tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito	Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito	Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito	Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito
T6 Oppilas tutustuu ikäkauteen sopivaan eri aikakausien suomalaiseseen musiikkiin ja musiikin eri lajeihin, erityisesti lastenmusiikkiin.	T6 Oppilas tutustuu ikäkauteen sopivaan eri aikakausien eurooppalaiseen musiikkiin ja musiikin eri lajeihin, erityisesti kansanmusiikkiin ja taidemusiikkiin.	T6 Oppilas kuuntelee eläytyen monenlaista ikäkauteen sopivaa musiikkia eri aikakausilta ja musiikin eri lajeista.	T6 Oppilas kuuntelee eläytyen monenlaista ikäkauteen sopivaa musiikkia eri aikakausilta ja musiikin eri lajeista. Oppilas esittää näkemyksiä musiikilliseen toimintaan liittyvistä havainnoistaan ja kokemuksistaan.
T7 Oppilas tutustuu musiikin käsitteisiin ja niihin liittyviin merkintätapoihin musisoinnin yhteydessä.	T7 Oppilas tutustuu musiikin käsitteisiin ja niihin liittyviin merkintätapoihin musisoinnin yhteydessä.	T7 Oppilas harjoittelee toimimaan musiikin merkintätapojen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.	T7 Oppilas harjoittelee toimimaan musiikin merkintätapojen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.

Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa	Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa	Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa	Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa
T8 Oppilas harjoittelee kiinnittämään huomiota kuulonsa suojelemiseen ja omaan osallisuuteensa ääniympäristön turvallisuudessa.	T8 Oppilas harjoittelee kiinnittämään huomiota kuulonsa suojelemiseen ja omaan osallisuuteensa ääniympäristön turvallisuudessa.	T8 Oppilas kiinnittää huomiota ääniympäristön turvallisuuteen sekä musiikkiteknologian turvalliseen käyttöön.	T8 Oppilas kiinnittää huomiota ääniympäristön turvallisuuteen, tulee tietoiseksi musiikin vaikutuksesta omaan hyvinvointiin sekä tutustuu musiikkiteknologian turvalliseen käyttöön.
Oppimaan oppiminen musiikissa	Oppimaan oppiminen musiikissa	Oppimaan oppiminen musiikissa	Oppimaan oppiminen musiikissa
T9 Oppilas osallistuu yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja harjoittelee työskentelemään tavoitteen mukaisesti. Oppilas arvioi tavoitteen toteutumista ryhmän jäsenenä.	T9 Oppilas osallistuu yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja harjoittelee työskentelemään tavoitteen mukaisesti. Oppilas arvioi tavoitteen toteutumista ryhmän jäsenenä.	T9 Oppilas osallistuu yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja harjoittelee työskentelemään tavoitteen mukaisesti. Oppilas arvioi tavoitteen toteutumista ryhmän jäsenenä.	T9 Oppilas asettaa tavoitteen kehittääkseen omaa musiikillista osaamistaan, toimii tavoitteen mukaisesti yhteismusisoinnissa ja arvioi tavoitteen toteutumista.

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Miten musiikissa toimitaan: Musisointitilanteissa kiinnitetään huomiota musisoivan ryhmän jäsenenä toimimiseen. Luontevaa äänenkäyttöä ja laulamista, liikkumista sekä keho-, rytm-, melodia- ja sointusoittimien perussoittotekniikoita harjoitellaan yhteismusisoinnissa. Opetuksessa on keskeistä ilmaisutaitojen ja kuvittelukyvyyn monipuolinen kehittäminen.

S2 Mistä musiikki muodostuu: Musisointitilanteissa kiinnitetään huomiota peruskäsitteiden lisäksi musiikkikäsitteiden rytmi, melodia, harmonia, muoto, sointiväri ja dynamiikka hahmottamiskyvyyn kehittämiseen. Osaamisen kehittyessä käsitteitä nimitetään ja käytetään vakiintuneita tai omia

symboleita kuvaamaan musiikillisia tapahtumia. Musiikillisessa toiminnassa kiinnitetään huomiota myös tulkintaan ja musiikin ilmaisullisiin keinoihin.

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa: Musiikillisten taitojen ja tietojen lisäksi opetuksessa käsitellään oppilaiden kokemuksia ja havaintoja musiikista ja musiikin tekemisestä eri ympäristöissä koulussa ja koulun ulkopuolella. Opetuksessa rakennetaan yhteyksiä muihin oppiaineisiin ja omiin yhteisöihin sekä pohditaan musiikin merkityksiä elämän eri tilanteissa eri aikoina ja aikakausina.

S4 Ohjelmisto: Ohjelmiston suunnittelussa kiinnitetään huomiota oppilaiden omiin kulttuureihin, kulttuuriperinnön vaalimiseen ja kulttuurisen ymmärryksen avartamiseen. Ohjelmistoon sisällytetään monipuolisesti muun muassa lastenmusiikkia, eri kulttuurien musiikkia, taidemusiikkia, populaarimusiikkia ja kansanmusiikkia. Musisointitilanteissa syntyneet oppilaiden luovat tuotokset ja sävellykset sisältyvät myös ohjelmistoon.

Seudulliset sisällöt

Musiikki: sisällöt luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
S1 Miten musiikissa toimitaan	S1 Miten musiikissa toimitaan	S1 Miten musiikissa toimitaan	S1 Miten musiikissa toimitaan
Harjoitellaan hyvää lauluasentoa, tutkitaan hengityksen merkitystä äänenkäytölle ja tehdään ääniharjoituksia sekä laulaen että liikkuen. Käytetään keho-soittimia sekä yleisimpiä rytmi- ja melodiasoittimia. Valitaan vähintään yksi melodiasoitin, jonka soittamiseen perehdytään. Harjoitellaan yhteistä sykkettä ryhmässä. Oppilasta ohjataan liikkumaan musiikin	Harjoitellaan hyvää lauluasentoa, tutkitaan hengityksen merkitystä äänenkäytölle ja tehdään ääniharjoituksia sekä laulaen että liikkuen. Lauletaan yksinäisesti ja harjoitellaan kaanoneita. Käytetään keho-soittimia sekä yleisimpiä rytmi- ja melodiasoittimia monipuolisesti luontevana osana musisointia ja musiikkikäsitteiden opiskelua. Harjoitellaan musiikin mukana liikkumista rohkeasti	Tutustutaan yksiäänisten laulujen ohella myös moniäänisyyteen mm. kaanoneiden avulla. Tehdään ääniharjoituksia ja kiinnitetään huomiota hyvään lauluasentoon. Käytetään keho-, rytmi- ja melodiasoittimia monipuolisesti osana yhteismusisointia ja musiikkikäsitteiden opiskelua. Tutustutaan erilaisiin sointusoittimiin ja niiden soittamiseen. Keskustellaan hyvän yleisön ominaisuuksista. Esitetään	Tutustutaan yksiäänisten laulujen ohella myös moniäänisyyteen mm. kaanoneiden avulla. Puhutaan äänenmurroksesta ja sen vaikutuksesta oman äänen tuottamiseen ja käyttöön. Tehdään ääniharjoituksia, harjoitellaan fraseeraamista ja muistetaan hyvä lauluasento. Käytetään keho-, rytmi- ja sointusoittimia monipuolisesti osana musisointia ja musiikkikäsitteiden opiskelua. Kuunnellaan monenlaista musiikkia

<p>mukana rohkeasti eläytyen. Harjoitellaan asiallista suhtautumista omaan ja muiden tuottamaan musiikkiin. Kuunnellaan musiikkia eläytyen ja osallistuen esim. kehorytmein ja liikkuen. Soitetaan ja improvisoidaan muutamalla sävelellä, kuten pentatonisella asteikolla.</p>	<p>eläytyen. Eläydytään musiikin kuunteluun liikkeen, rytmisoittimien ja kehorytmien avulla. Harjoitellaan asiallista suhtautumista omaan ja muiden tuottamaan musiikkiin. Valitaan vähintään yksi melodiasoitin, jonka soittamiseen perehdytään. Tehdään pieniä improvisointiharjoituksia. Oppilaat voivat esimerkiksi keksiä introja ja välisoittoja.</p>	<p>muulle ryhmälle pieniä esityksiä ja esittäjät saavat arvioida, oliko yleisö asiallinen ja oliko sille turvallista esiintyä.</p>	<p>ja ohjataan oppilasta kuvaamaan omia musiikillisia kokemuksiaan sanallisesti. Tutustutaan länsimaisen taidemusiikin aikakausiin. Opetellaan rentoutumaan musiikkia kuunnellen.</p>
<p>S2 Mistä musiikki muodostuu</p>	<p>S2 Mistä musiikki muodostuu</p>	<p>S2 Mistä musiikki muodostuu</p>	<p>S2 Mistä musiikki muodostuu</p>
<p>Tutustutaan sinfoniaorkesterin soittimista jousiin ja puupuhaltimiin. Musisoinnin ja musiikin kuuntelun yhteydessä kiinnitetään huomiota peruskäsitteiden lisäksi musiikin elementteihin. Opetellaan tunnistamaan melodian kaari, piano-forte, duuri-molli, tasajakoinen-kolmijakoinen, kertosae ja soolo-tutti. Harjoitellaan tunnistamaan musiikillisiä merkintätapoja.</p>	<p>Harjoitellaan yhteistä sykettä ryhmässä. Tutustutaan sinfoniaorkesterin soittimista vaskipuhaltimiin ja lyömäsoittimiin. Musisoinnin ja musiikin kuuntelun yhteydessä kiinnitetään huomiota peruskäsitteiden lisäksi musiikin elementteihin. Opetellaan C-duuriasteikon säveliä ja tutustutaan musiikin aika-arvoihin musisoinnin yhteydessä.</p>	<p>Tutustutaan muutamiin erityyppiin soittimiin. Harjoitellaan tunnistamaan soittimien ääniä, sykkeen löytämistä kuullun perusteella liikkuen ja soittaen sekä erottelemaan kuulemasta musiikin elementtejä. Opetellaan aika-arvoja musisoidessa sekä harjoitellaan niiden tunnistamista. Opetellaan muutamia ylennettyjen tai alennettujen sävelten nimiä sekä puolisävelaskeleen käsite soveltuvin osin musisoinnin yhteydessä. Harmoniakäsite opiskellaan sointusoittimia soittaessa. Tutustutaan kolmisointuihin.</p>	<p>Tutustutaan joihinkin kansanmusiikkiin, populaarimusiikkiin ja muun maailman musiikin soittimiin sekä soitinryhmiin. Opetellaan aika-arvoja musisoidessa sekä harjoitellaan niiden tunnistamista. Harmoniakäsite opiskellaan sointusoittimia soitettaessa. Harjoitellaan tunnistamaan soittimien ääniä ja löytämään liikuttaessa ja soitettaessa syke kuullun perusteella sekä erottelemaan kuullusta musiikin elementtejä. Tehdään yksin tai ryhmässä pienimuotoinen sävellys esimerkiksi niin, että oppilas sanoittaa uusiksi jonkun tutun kappaleen ja keksii sitten uuden melodian tekeksiänsä sanoihin.</p>

S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa	S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa	S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa	S3 Musiikki omassa elämässä, yhteisössä ja yhteiskunnassa
Ohjataan oppilasta kuvaamaan omia musiikillisia kokemuksiaan taiteen eri keinoin esim. verbaalisesti tai kuvallisesti. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppilaiden osaamista tai paikallisten oppilaitosten tarjoamia mahdollisuuksia.	Ohjataan oppilasta kuvaamaan omia musiikillisia kokemuksiaan taiteen eri keinoin esim. verbaalisesti tai kuvallisesti. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan oppilaiden osaamista, konsertteja tai paikallisten oppilaitosten tarjoamia mahdollisuuksia.	Ohjataan oppilasta kuvaamaan omia musiikillisia kokemuksiaan taiteen eri keinoin esim. verbaalisesti tai kuvallisesti. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan oppilaiden osaamista, konsertteja tai paikallisten oppilaitosten tarjoamia mahdollisuuksia.	Ohjataan oppilasta kuvaamaan omia musiikillisia kokemuksiaan taiteen eri keinoin esim. verbaalisesti tai kuvallisesti. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan oppilaiden osaamista, konsertteja tai paikallisten oppilaitosten tarjoamia mahdollisuuksia.
S4 Ohjelmisto	S4 Ohjelmisto	S4 Ohjelmisto	S4 Ohjelmisto
Lauluohjelmistoa valittaessa kiinnitetään huomiota ikäkauteen, paikallisuuteen ja vuodenvuoroon sekä huomioidaan ajankohtaiset tapahtumat kuten esim. merkkivuodet. Lauluston ja kuunteluohjelmiston valinnassa otetaan huomioon myös eheyttäminen muihin oppiaineisiin. Paikallisesti voidaan määrittellä kulttuuriset taustat sekä kulttuuriperinnön huomioivat yksittäiset laulut (kuten Maamme tai Suvivirsi) osaksi opetussuunnitelmaa. Oppilaita osallistetaan ohjelmiston suunnittelussa. Tutustutaan suomalaisten vähemmistöjen musiikkiin huomioiden	Lauluohjelmistoa valittaessa kiinnitetään huomiota ikäkauteen, paikallisuuteen ja vuodenvuoroon sekä huomioidaan ajankohtaiset tapahtumat kuten esim. merkkivuodet. Lauluston ja kuunteluohjelmiston valinnassa otetaan huomioon myös eheyttäminen muihin oppiaineisiin. Paikallisesti voidaan määrittellä kulttuuriset taustat sekä kulttuuriperinnön huomioivat yksittäiset laulut (kuten Maamme tai Suvivirsi) osaksi opetussuunnitelmaa. Oppitunnilla voidaan tehdä yhteinen luokkalaulu, jossa oppilaat keksivät sanat opettajan tai itse tekemäänsä melodiaan. Oppilaita osallistetaan	Lauluohjelmistoa valittaessa kiinnitetään huomiota ikäkauteen, paikallisuuteen ja vuodenvuoroon sekä huomioidaan ajankohtaiset tapahtumat kuten esim. merkkivuodet. Lauluston ja kuunteluohjelmiston valinnassa otetaan huomioon myös eheyttäminen muihin oppiaineisiin. Paikallisesti voidaan määrittellä kulttuuriset taustat sekä kulttuuriperinnön huomioivat yksittäiset laulut (kuten Maamme tai Suvivirsi) osaksi opetussuunnitelmaa. Oppilaita osallistetaan ohjelmiston suunnittelussa. Tutustutaan afrikkalaiseen ja aasialaiseen musiikkiin.	Lauluohjelmistoa valittaessa kiinnitetään huomiota ikäkauteen, paikallisuuteen ja vuodenvuoroon sekä huomioidaan ajankohtaiset tapahtumat kuten esim. merkkivuodet. Lauluston ja kuunteluohjelmiston valinnassa otetaan huomioon myös eheyttäminen muihin oppiaineisiin. Paikallisesti voidaan määrittellä kulttuuriset taustat sekä kulttuuriperinnön huomioivat yksittäiset laulut (kuten Maamme tai Suvivirsi) osaksi opetussuunnitelmaa. Oppilaita osallistetaan ohjelmiston suunnittelussa. Tutustutaan etelä-, väli- ja pohjoisamerikkalaiseen musiikkiin.

<p>mahdollisuuksien mukaan oman koulun oppilaiden kulttuurilliset taustat.</p>	<p>ohjelmiston suunnittelussa. Keski-tytään erityisesti eurooppalaiseen kansanmusiikkiin ja taidemusiikkiin.</p>		
--	--	--	--

KUVATAIDE

Tavoitteet

Kuvataide: tavoitteet luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu	Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu	Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu	Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu
<p>T1 Oppilas havainnoi itseään, visuaalista ympäristöään, arkipäivän elämässä esiin nousevia ilmiöitä, kotiseutuaan, taidetta ja median kuvamaailmoja. Oppilas hyödyntää ajankohtaista tai paikallista kulttuuritarjontaa.</p>	<p>T1 Oppilas havainnoi itseään, visuaalista ympäristöään ja sen muutoksia, arkipäivän elämässä esiin nousevia ilmiöitä, kotiseutua, suomalaista perinnettä, taidetta ja median kuvamaailmoja. Oppilas hyödyntää ajankohtaista tai paikallista kulttuuritarjontaa.</p>	<p>T1 Oppilas havainnoi itseään ja visuaalista ympäristöään sekä käyttää monipuolisesti kuvallisia välineitä ja lähteitä. Oppilas hyödyntää painetun materiaalin lisäksi esimerkiksi tieto- ja viestintäteknologiaa sekä ajankohtaista tai paikallista kulttuuritarjontaa.</p>	<p>T1 Oppilas havainnoi itseään, visuaalista ympäristöään ja käyttää monipuolisesti kuvallisia välineitä ja lähteitä. Oppilas hyödyntää painetun materiaalin lisäksi esimerkiksi tieto- ja viestintäteknologiaa sekä ajankohtaista tai paikallista kulttuuritarjontaa.</p>
<p>T2 Oppilas keskustelee havainnoistaan ja harjoittelee mielipiteidensä perustelemista.</p>	<p>T2 Oppilas keskustelee havainnoistaan ja harjoittelee mielipiteidensä perustelemista.</p>	<p>T2 Oppilas harjoittelee taiteeseen, ympäristöön ja visuaaliseen kulttuuriin liittyvien havaintojensa kuvailua ja perustelua.</p>	<p>T2 Oppilas keskustelee ja perustelee omia havaintojaan ja ajatuksiaan. Oppilas arvioi omaa ja toisten kuvallista ilmaisua ja työtapoja: sisällöllisiä, kuvallisia ja teknisiä ratkaisuja.</p>
<p>T3 Oppilas ilmaisee havaintojaan ja</p>	<p>T3 Oppilas ilmaisee havaintojaan ja</p>	<p>T3 Oppilas tarkastelee ja vertailee</p>	<p>T3 Oppilas tarkastelee ja vertailee meillä</p>

ajatteluaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen.	ajatteluaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen.	eri kuvakulttuureja sekä tutustuu eurooppalaiseen visuaaliseen kulttuuriperintöön.	ja maailmalla olevaa luontoa, rakennettua ympäristöä sekä kulttuuriperintöä. Oppilas ilmaisee, soveltaa ja syventää kuvallisen tuottamisen taitojaan eri materiaalien ja tekniikoiden avulla.
Kuvallinen tuottaminen	Kuvallinen tuottaminen	Kuvallinen tuottaminen	Kuvallinen tuottaminen
T4 Oppilas käyttää monipuolisesti kuvallisia ilmaisutapoja, tekniikoita ja materiaaleja ja välineitä esimerkiksi piirtimiä, maalausmateriaaleja, rakenteluun ja kuvanveistoon soveltuvia materiaaleja.	T4 Oppilas käyttää monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja kuvan tekemisen keinoja: piirtäminen, maalaaminen, kolmiulotteinen ilmaisu, mediavälineet ja painanta.	T4 Oppilas käyttää monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja kuvan tekemisen keinoja: piirtäminen, maalaaminen, kolmiulotteinen ilmaisu, mediavälineet ja painanta.	T4 Oppilas käyttää monipuolisesti erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja. Oppilas käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa mahdollisuuksien mukaan. Oppilas ilmaisee itseään omien havaintojen, ajatusten ja mielikuvien pohjalta hyödyntäen ilmaisussaan kuvataiteen eri keinoja.
T5 Oppilas työskentelee tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti yksin ja yhdessä sekä saa iloa ja onnistumista omasta työstään.	T5 Oppilas työskentelee tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti yksin ja yhdessä sekä saa iloa ja onnistumista omasta työstään.	T5 Oppilas asettaa työskentelyyn tavoitteita ja työskentelee tavoitteellisesti, pitkäjänteisesti, yksin ja yhdessä toisten kanssa sekä kokee iloa ja onnistumista omasta työstään.	T5 Oppilas asettaa työlleen tavoitteita ja suunnittelee tehtäväkohtaisesti työnsä laajuuden. Oppilas työskentelee tavoitteellisesti yksin ja yhdessä muiden kanssa.
T6 Oppilas tarkastelee kuvallisen vaikuttamisen keinoja: tilan kuvaamista yksinkertaisin keinoin (esim. lähellä/kaukana), erilaisia	T6 Oppilas käyttää työskentelyssään kuvallisen vaikuttamisen keinoja sekä harjoittelee maiseman jäsentelyä ja tilan kuvaamista.	T6 Oppilas käyttää kuvallisen vaikuttamisen keinoja kuten henkilökuvan mittasuhteita, havaintopohjaista perspektiiviä, erilaisia	T6 Oppilas käyttää mielipiteitään ilmaisessaan kuvallisen vaikuttamisen keinoja, kuten henkilökuvan mittasuhteita, havaintopohjaista perspektiiviä,

sommittelun keinoja (esim. tasapaino, rytmi), värien tuntemista ja murtamista sekä silmän ja käden yhteistyötä mallista piirtämisen avulla.	Oppilas harjoittelee erilaisia sommittelun keinoja (esim. tasapaino, rytmi) sekä syventää värien tuntemista ja murtamista. Oppilas harjoittelee myös silmän ja käden yhteistyötä mallista piirtämisen avulla.	sommittelun keinoja (vapaa ja sidottu rytmi, viiva, liike, jännite, tasapaino) ja värikontrasteja. Oppilas syventää taitojaan käyttää erilaisia painantamenetelmiä. Oppilas harjoittelee digitaalisen kuvan käyttöä.	erilaisia sommittelun keinoja (vapaa ja sidottu rytmi, viiva, liike, jännite, tasapaino) ja värikontrasteja. Oppilas syventää taitojaan käyttää erilaisia painantamenetelmiä. Oppilas harjoittelee digitaalisen kuvan käyttöä.
Visuaalisen kulttuurin tulkinta	Visuaalisen kulttuurin tulkinta	Visuaalisen kulttuurin tulkinta	Visuaalisen kulttuurin tulkinta
T7 Oppilas tarkastelee omia ja toisten tekemiä kuvia sekä keskustelee niistä. Oppilas tarkastelee kuvan vaikuttamisen keinoja sekä kuvien todenmukaisuutta.	T7 Oppilas tarkastelee omia ja toisten tekemiä kuvia sekä keskustelee niistä. Oppilas pohtii kuvallisen vaikuttamisen keinoja sekä todellisen ja kuvitteellisen maailman eroja.	T7 Oppilas tarkastelee omia ja toisten tekemiä kuvia sekä keskustelee niistä. Oppilas tarkastelee myös kuvantekijöiden tavoitteita ja rooleja eri aikoina ja eri kulttuureissa. Oppilas havainnoi kuvilla vaikuttamisen keinoja. Oppilas pohdiskelee todellisuuden ja fiktion suhdetta.	T7 Oppilas tarkastelee omia ja toisten tekemiä kuvia sekä keskustelee niistä. Oppilas tarkastelee myös kuvantekijöiden tavoitteita ja rooleja eri aikoina ja eri kulttuureissa. Oppilas havainnoi kuvilla vaikuttamisen keinoja. Oppilas pohdiskelee todellisuuden ja fiktion suhdetta.
T8 Oppilas tarkastelee taidetta eri näkökulmista, esimerkiksi teoksen aikakauden, tekijän ja katsojan näkökulmasta.	T8 Oppilas tarkastelee taidetta eri näkökulmista, esimerkiksi teoksen aikakauden, tekijän ja katsojan.	T8 Oppilas tarkastelee taidetta eri näkökulmista, esimerkiksi teoksen aikakauden, kulttuurin, tekijän ja katsojan.	T8 Oppilas tarkastelee taidetta ja muuta visuaalista kulttuuria teoksen aikakauden, tekijän ja katsojan näkökulmasta. Oppilas pohtii historiallisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta kuviin.
T9 Oppilas tuntee omaa kulttuuriaan ja omassa kokemuspöyrissään	T9 Oppilas tutustuu pohjoismaisten	T9 Oppilas tutustuu eurooppalaisten kulttuurien visuaalisiin	T9 Oppilas tutustuu eri kulttuurien visuaalisiin erityispiirteisiin eri aikoina ja

olevien vieraiden kulttuurien perinnettä ja kuvailmaisua eri aikoina.	kulttuurien visuaalisiin erityispiirteisiin eri aikoina.	erityispiirteisiin eri aikoina ja kokeilee näitä taitoja omissa kuvisaan.	kokeilee näitä taitoja omissa kuvisaan.
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen	Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen	Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen	Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen
T10 Oppilas havainnoi elinympäristöään eri näkökulmista, esimerkiksi käytännöllisestä, esteettisestä ja ekologisesta näkökulmasta, sekä arvioi ympäristönsä viihtyisyyttä ja toimivuutta.	T10 Oppilas havainnoi elinympäristöään eri näkökulmista, esimerkiksi käytännöllisestä, esteettisestä ja ekologisesta näkökulmasta, sekä arvioi ympäristönsä viihtyisyyttä ja toimivuutta.	T10 Oppilas kiinnostuu tekemään huomioita ja keskustelemaan taiteesta, ympäristöstä ja muusta visuaalisesta kulttuurista. Oppilas havaitsee ja pohtii niissä ilmeneviä arvoja.	T10 Oppilas kiinnostuu tekemään huomioita ja keskustelemaan taiteesta, ympäristöstä ja muusta visuaalisesta kulttuurista. Oppilas havaitsee ja pohtii niissä ilmeneviä arvoja.
T11 Oppilas huolehtii yhteisestä työtilasta, omista ja yhteisistä välineistä sekä käyttää välineitä ja materiaaleja tarkoituksenmukaisesti. Oppilas käyttää luonnon- ja kierrätysmateriaaleja.	T11 Oppilas havainnoi eri kulttuurien ilmiöitä ja niiden moninaisuutta. Oppilas huolehtii yhteisestä työtilasta, omista ja yhteisistä välineistä sekä käyttää välineitä ja materiaaleja tarkoituksenmukaisesti. Oppilas huomioi työskentelyssään kestävän kehityksen ja ymmärtää kierrätysmateriaalin käytön yhtenä ilmaisun välineenä. Oppilas käyttää kierrätysmateriaaleja tarkoituksenmukaisesti.	T11 Oppilas havainnoi eri kulttuurien ilmiöitä ja niiden moninaisuutta. Oppilas huolehtii yhteisestä työtilasta, omista ja yhteisistä välineistä sekä käyttää välineitä ja materiaaleja tarkoituksenmukaisesti. Oppilas huomioi työskentelyssään kestävän kehityksen ja ymmärtää kierrätysmateriaalin käytön yhtenä ilmaisun välineenä. Oppilas käyttää kierrätysmateriaaleja tarkoituksenmukaisesti.	T 11 Oppilas havainnoi eri kulttuurien ilmiöitä ja niiden moninaisuutta. Oppilas huolehtii yhteisestä työtilasta, omista ja yhteisistä välineistä sekä käyttää välineitä ja materiaaleja tarkoituksenmukaisesti. Oppilas huomioi työskentelyssään kestävän kehityksen ja ymmärtää kierrätysmateriaalin käytön yhtenä ilmaisun välineenä.

Perusteiden sisällöt

S1 Omat kuvakulttuurit: Opetuksen sisällöiksi valitaan oppilaiden tekemiä kuvia ja kuvakulttuureja, joihin he osallistuvat omaehtoisesti. Oppilaiden kuvakulttuureja tarkastellaan suhteessa muihin kuvakulttuureihin. Omia kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään omien kuvakulttuurien merkitystä oppilaiden osallistumiselle eri yhteisöissä, ympäristöissä ja yhteyksissä.

S2 Ympäristön kuvakulttuurit: Opetuksen sisällöt valitaan erilaisista ympäristöistä, esineistä, mediakulttuureista ja virtuaalimaailmoista. Sisältöjä valitaan monipuolisesti rakennetuista ja luonnon ympäristöistä sekä mediasta. Opetuksen sisältöjä valitaan myös vakiintuneita kuvakulttuureja uudistavista, erilaisten yhteisöjen ja ryhmien tuottamista kuvista ja visuaalisen kulttuurin ilmiöistä. Ympäristön kuvakulttuureja käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään oppilaiden laajenevaa elinpiiriä ja medioiden merkitystä yhteiskunnassa.

S3 Taiteen maailmat: Opetuksen sisällöt valitaan eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotetusta kuvataiteesta. Oppilaat perehtyvät taiteelle ominaisiin toimintatapoihin, taiteen eri lajeihin sekä erilaisiin käsityksiin taiteesta. Taideteoksia käytetään kuvallisen työskentelyn lähtökohtana. Opetuksessa käsitellään kulttuuri-identiteetin vaikutusta taiteen tekemiseen ja vastaanottamiseen.

KÄSITYÖ

Tavoitteet

Käsityö: tavoitteet luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
T1 Oppilas vahvistaa kiinnostustaan käsillä tekemiseen.	T1 Oppilas tutustuu keksivään ja kokeilevaan käsityöhön sekä hyödyntää paikallisuutta mahdollisuuksien mukaan	T1 Oppilas keksii, soveltaa, kokeilee ja hyödyntää käsityössään paikallisuutta mahdollisuuksien mukaan.	T1 Oppilas keksii, soveltaa, kokeilee ja hyödyntää käsityössään paikallisuutta mahdollisuuksien mukaan.

T2 Oppilas hahmottaa omassa työskentelyssään kokonaisen käsityöprosessin vaiheet: ideointi, oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi.	T2 Oppilas tunnistaa työskentelyssään kokonaisen käsityöprosessin vaiheiden mukaan: ideointi oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi.	T2 Oppilas etenee työskentelyssään kokonaisen käsityöprosessin vaiheiden mukaan: ideointi, oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi.	T2 Oppilas etenee työskentelyssään kokonaisen käsityöprosessin vaiheiden mukaan: ideointi, oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi.
T3 Oppilas harjoittelee suunnittelemaan ja valmistamaan tuotteita yksin tai yhdessä annetun tehtävänannon mukaisesti.	T3 Oppilas harjoittelee suunnittelemaan ja valmistamaan tuotteita yksin tai yhdessä annetun tehtävänannon mukaisesti.	T3 Oppilas huomioi suunnitteluun liittyvät tekijät: materiaalit, työtavat, aika, oma osaaminen. Oppilas valmistaa tuotteita yksin tai yhdessä annetun tehtävänannon mukaisesti.	T3 Oppilas huomioi suunnitteluun liittyvät tekijät: esteettisyys, materiaalit, työtavat, aika, oma osaaminen. Oppilas valmistaa tuotteita yksin tai yhdessä annetun tehtävänannon mukaisesti.
T4 Oppilas tunnistaa käsityön käsitteitä, erilaisia materiaaleja sekä harjoittelee niiden tarkoituksenmukaisia työstötapoja.	T4 Oppilas tunnistaa käsityön käsitteitä, erilaisia materiaaleja, materiaalien ominaisuuksia sekä harjoittelee tarkoituksenmukaisia työstötapoja.	T4 Oppilas tuntee käsityön käsitteitä, erilaisia materiaaleja ja niiden ominaisuuksia sekä harjoittelee työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti.	T4 Oppilas käyttää käsityön käsitteitä, erilaisia materiaaleja ottaen huomioon niiden ominaisuudet ja käyttää tarkoituksenmukaisia työstötapoja.
T5 Oppilas työskentelee turvallisesti, pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti sekä käyttäen tarkoituksenmukaisia välineitä.	T5 Oppilas työskentelee turvallisesti, pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti sekä käyttäen tarkoituksenmukaisia välineitä.	T5 Oppilas työskentelee turvallisesti, pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti sekä käyttäen tarkoituksenmukaisia välineitä.	T5 Oppilas työskentelee turvallisesti, pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti sekä käyttäen tarkoituksenmukaisia välineitä.
T6 Oppilas harjoittelee tieto- ja viestintäteknologian käyttöä käsityöprosessissa.	T6 Oppilas harjoittelee tieto- ja viestintäteknologian käyttöä käsityöprosessissa.	T6 Oppilas käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja dokumentoinnissa.	T6 Oppilas käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa käsityön suunnittelussa, valmistamisessa ja dokumentoinnissa.

T7 Oppilas harjoittelee arvioimaan ja oppii arvostamaan omaa käsityöprosessiaan.	T7 Oppilas harjoittelee arvioimaan ja oppii arvostamaan omaa käsityöprosessiaan.	T7 Oppilas arvioi ja arvostaa omaa käsityöprosessiaan. Oppilas harjoittelee antamaan rakentavaa vertaispalautetta muiden töistä.	T7 Oppilas tarkastelee ja arvioi vuorovaikuteisesti omaa ja muiden kokonaista käsityöprosessia. Oppilas arvostaa käsityöosaamista.
T8 Oppilas tunnistaa erilaisia kulutus- ja tuotantotapoja.	T8 Oppilas ymmärtää erilaisten kulutus- ja tuotantotapojen merkityksiä.	T8 Oppilas tarkastelee kulutus- ja tuotantotapoja monipuolisesti. Oppilas valmistaa tuotteita materiaalitaloudellisesti.	T8 Oppilas tarkastelee kulutus- ja tuotantotapoja monipuolisesti. Oppilas valmistaa tuotteita materiaalitaloudellisesti.

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Ideointi: Suunnittelussa perehdytään erilaisiin lähtökohtiin ja hyödynnetään omia moniaistisia kokemuksia ja elämyksiä sekä havainnoidaan ja analysoidaan esineitä, rakennettua ja luonnon ympäristöä uusien ideoiden kehittämiseksi. Käsityössä yhdistetään värejä, kuviota, erilaisia pinnoja, tyylejä ja muotoja. Sovelletaan materiaalien lujuus- ja taipumisominaisuuksia. Tutkitaan rakenteiden syntymistä ja energian käyttöä.

S2 Suunnittelu: Laaditaan omalle tuotteelle tai teokselle ja työskentelylle suunnitelma ja kehitetään sitä tarvittaessa. Kokeillaan erilaisia materiaaleja ja työskentelytekniikoita ideoiden kehittämiseksi tuotteeksi tai teokseksi. Harjoitellaan suunnitelman dokumentointia sanallisesti ja/tai visuaalisesti sekä numeerisesti käyttäen esimerkiksi mittoja, määriä ja mittakaavoja.

S3 Kokeilu: Tutkitaan materiaalien ominaisuuksia sekä käsityön tekemisessä tarvittavien tavallisimpien koneiden ja laitteiden toimintaperiaatteita. Sovelletaan näin hankittua tietoa omassa työssä. Kokeillaan monipuolisesti erilaisia materiaaleja kuten erilaisia puulajeja, metalleja, muoveja, kuituja, lankoja, kankaita ja kierrätysmateriaaleja. Harjoitellaan ohjelmoimalla aikaan saatuja toimintoja, joista esimerkkinä robotiikka ja automaatio. Kokeilujen pohjalta tuotetta tai teosta kehitetään vielä eteenpäin.

S4 Tekeminen: Valmistetaan erilaisia yksilöllisiä ja /tai yhteisöllisiä tuotteita ja teoksia, joiden toteuttamiseen käytetään monenlaisia käsityössä tarvittavia valmistustekniikoita, työvälineitä, koneita ja laitteita. Työskennellään itse tehdyn suunnitelman ohjaamana.

S5 Soveltaminen: Työskennellessä opitaan käyttämään alan peruskäsitteistöä ja tutustutaan turvallisiin materiaaleihin ja työtapoihin. Pehdytään laadukkaan tuotteen ominaisuuksiin ja turvalliseen työskentelykulttuuriin.

S6 Dokumentointi ja arviointi: Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään osana ideointia, suunnittelua ja dokumentointia. Tehdään käsityöprosessin itse- ja vertaisarviointia prosessin edetessä. Opetellaan antamaan yksilö- ja ryhmäpalautetta.

Seudulliset sisällöt

Käsityö: sisällöt luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
S1 Ideointi	S1 Ideointi	S1 Ideointi	S1 Ideointi
Oppilasta rohkaistaan keksimään omia innostavia ideoita osaksi omaa työtään tehtävänannon sallimissa rajoissa. Oppilasta myös rohkaistaan yhdistämään käsityö omaan elämään.	Oppilasta rohkaistaan keksimään yksin tai yhdessä innostavia ideoita osaksi omaa työtään tehtävänannon sallimissa rajoissa. Oppilasta ohjataan etsimään omasta elämästään konkreettisia tilanteita, joihin hän opettelee pohtimaan käsityöllistä ratkaisua.	Oppilasta kannustetaan keksimään omia innostavia ideoita yhdistäen käsityö omaan elämään. Ideoinnin lähtökohtana ovat oppilaan omat moniaistiset kokemukset ja mielikuvat.	Oppilasta kannustetaan keksimään omia innostavia ideoita yhdistäen käsityö omaan elämään. Ideoinnin perustaksi havainnoidaan ja analysoidaan rakennettuja ja luonnon ympäristöjä.
S2 Suunnittelu	S2 Suunnittelu	S2 Suunnittelu	S2 Suunnittelu

<p>Oppilasta ohjataan esimerkkien avulla tunnistamaan käsityöprosessin vaiheet: suunnittelu, joka sisältää alkumielikuvan ja ideoinnin, tekeminen ja arviointi sekä dokumentointi.</p> <p>Suunnittelun oppimiseksi pohditaan valmistettavan tuotteen ominaisuuksia, kuten muotoa, pintaa, väriä, materiaalia tai kokoa.</p> <p>Oppilasta ohjataan huomioimaan suunnittelussa tehtävänanto, omat taidot, tuotteen käyttö ja käytettävissä olevat materiaalit, työvälineet sekä taloudellisuus. Oppilasta ohjataan pohtimaan, mikä on järkevä valmistustapa ja työjärjestys.</p>	<p>Tiedetään käsityöprosessin vaiheet: suunnittelu sisältäen alkumielikuvan ja ideoinnin, tekeminen ja arviointi sekä dokumentointi.</p> <p>Suunnittelun oppimiseksi pohditaan valmistettavan tuotteen ominaisuuksia, kuten muotoa, pintaa, väriä, materiaalia tai kokoa.</p> <p>Oppilasta ohjataan huomioimaan suunnittelussa tehtävänanto, omat taidot, tuotteen käyttö ja käytettävissä olevat materiaalit, työvälineet sekä taloudellisuus.</p> <p>Harjoitellaan suunnitelman dokumentointia sanallisesti ja/tai visuaalisesti sekä numeerisesti käyttäen esimerkiksi mittoja ja määriä.</p> <p>Harjoitellaan esittämään suunnitelma sanallisesti tai kuvallisesti.</p>	<p>Opetellaan hallitsemaan käsityöprosessin vaiheet: suunnittelu sisältäen alkumielikuvan ja ideoinnin, valmistaminen ja arviointi sekä dokumentointi.</p> <p>Suunnittelun oppimiseksi pohditaan valmistettavan tuotteen ominaisuuksia, kuten muotoa, pintaa, väriä, materiaalia tai kokoa.</p> <p>Harjoitellaan huomioimaan suunnittelussa tuotteen käyttö ja ekologia. Harjoitellaan suunnitelman dokumentointia sanallisesti tai visuaalisesti sekä numeerisesti.</p>	<p>Opetellaan hallitsemaan ja käsityöprosessin vaihteita: suunnittelu (sisältäen alkumielikuvan ja ideoinnin), valmistaminen, arviointi ja dokumentointi.</p> <p>Suunnittelun oppimiseksi pohditaan valmistettavan tuotteen ominaisuuksia, kuten muotoa, pintaa, väriä, materiaalia tai kokoa.</p> <p>Harjoitellaan huomioimaan suunnittelussa tuotteen käyttö ja ekologia.</p> <p>Oppilasta ohjataan suunnittelemaan järkevä valmistustapa, käyttötarkoitukseen soveltuvat materiaalit ja työjärjestys.</p> <p>Harjoitellaan suunnitelman dokumentointia sanallisesti ja/tai visuaalisesti sekä numeerisesti käyttäen esimerkiksi mittoja, määriä ja mittakaavoja.</p>
<p>S3 Kokeilu</p>	<p>S3 Kokeilu</p>	<p>S3 Kokeilu</p>	<p>S3 Kokeilu</p>
<p>Oppilasta ohjataan tekemään kokeiluja erilaisilla materiaaleilla, työvälineillä ja/tai työmenetelmillä. Tutustutaan ompelukoneen käyttöön.</p>	<p>Oppilasta ohjataan tekemään kokeiluja erilaisilla materiaaleilla, työvälineillä ja/tai työmenetelmillä.</p> <p>Materiaaliopissa perehdytään työssä käytettävään tekstiilikuituun.</p>	<p>Oppilasta ohjataan tekemään kokeiluja erilaisilla materiaaleilla, työvälineillä ja/tai työmenetelmillä sekä soveltamaan näin saatuja tietoja omassa työssään.</p> <p>Materiaaliopissa perehdytään työssä käytettävään tekstiilikuituun.</p>	<p>Oppilasta ohjataan tekemään kokeiluja erilaisilla materiaaleilla, työvälineillä ja/tai työmenetelmillä sekä soveltamaan näin saatuja tietoja omassa työssään.</p> <p>Materiaaliopissa perehdytään työssä käytettävään tekstiilikuituun.</p>

		Harjoitellaan robotin ja/tai automaatiojärjestelmän ohjausta käyttäen apuna jotain oppimisalustaa.	
S4 Tekeminen	S4 Tekeminen	S4 Tekeminen	S4 Tekeminen
<p>Työstetään esimerkiksi puuta ja muovia erilaisin teknisen työn työtavoin.</p> <p>Tuote viimeistellään materiaalille tarkoituksenmukaisilla pintakäsittelymenetelmillä .</p> <p>Tutustutaan elektroniikan perusteisiin.</p> <p>Koneommellaan ja virkataan.</p> <p>Kuvioidaan tekstiilillä esimerkiksi kirjomalla koneompelein, painamalla tai maalaamalla kankaalle.</p>	<p>Työstetään esimerkiksi puuta ja muovia erilaisin teknisen työn työtavoin. Tuote viimeistellään materiaalille tarkoituksenmukaisilla pintakäsittelymenetelmillä.</p> <p>Tutustutaan elektroniikkatyöhön opettelemalla juottamaan.</p> <p>Koneommellaan, kudotaan (loimi ja kude) ja huovutetaan.</p>	<p>Työstetään esimerkiksi puuta, metallia ja muovia erilaisin teknisen työn työtavoin. Tuote viimeistellään materiaalille tarkoituksenmukaisilla pintakäsittelymenetelmillä.</p> <p>Neulotaan, koneommellaan ja värjätään kangasta ja/tai lankaa.</p>	<p>Työstetään esimerkiksi puuta, metallia ja muovia erilaisin teknisen työn työtavoin. Tuote viimeistellään materiaalille tarkoituksenmukaisilla pintakäsittelymenetelmillä.</p> <p>Harjoitellaan elektroniikkarakentelua piirilevyn ja komponenttien juottamisen avulla.</p> <p>Neulotaan tai virkataan, koneommellaan sekä punotaan tai solmeillaan. Harjoitellaan kaavan käyttöä.</p>
S5 Soveltaminen	S5 Soveltaminen	S5 Soveltaminen	S5 Soveltaminen
<p>Opitaan käytettävien työtapojen peruskäsitteitä.</p> <p>Harjoitellaan kiinnittämään huomiota työturvallisuuden sekä käyttämään suojavälineitä.</p> <p>Opitaan vastuuntuntoista työskentelyä opettelemalla</p>	<p>Opitaan käytettävien työtapojen peruskäsitteitä.</p> <p>Harjoitellaan kiinnittämään huomiota työturvallisuuden sekä käyttämään suojavälineitä.</p> <p>Opitaan vastuuntuntoista työskentelyä opettelemalla</p>	<p>Opitaan käytettävien työtapojen peruskäsitteitä.</p> <p>Kiinnitetään huomiota työturvallisuuden sekä käytetään suojavälineitä.</p> <p>Oppilasta ohjataan työskentelemään vastuuntuntoisesti,</p>	<p>Opitaan käytettävien työtapojen peruskäsitteitä.</p> <p>Kiinnitetään huomiota työturvallisuuden sekä käytetään suojavälineitä.</p> <p>Oppilasta ohjataan työskentelemään vastuuntuntoisesti, huolehtimaan omista ja koulun opiskeluvälineistä, luokan</p>

huolehtimaan omista ja koulun opiskeluvälineistä, luokan järjestyksestä ja siisteydestä sekä oman tuotteen asiallisesta säilyttämisestä.	huolehtimaan omista ja koulun opiskeluvälineistä, luokan järjestyksestä ja siisteydestä sekä oman tuotteen asiallisesta säilyttämisestä.	huolehtimaan omista ja koulun opiskeluvälineistä, luokan järjestyksestä ja siisteydestä sekä oman tuotteen asiallisesta säilyttämisestä.	järjestyksestä ja siisteydestä sekä oman tuotteen asiallisesta säilyttämisestä.
S6 Dokumentointi ja arviointi	S6 Dokumentointi ja arviointi	S6 Dokumentointi ja arviointi	S6 Dokumentointi ja arviointi
Tehdään käsityöprosessin itsearviointia prosessin edetessä.	Tehdään käsityöprosessin itsearviointia prosessin edetessä. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään osana dokumentointia.	Oppilasta autetaan ymmärtämään dokumentoinnin merkitys käsityöprosessin kuvaajana, arvioinnin apuvälineenä ja tallentajana. Harjoitellaan kokonaisen käsityöprosessin dokumentointia sähköisellä alustalla. Ohjataan oppilasta tarkastelemaan käsityöprosessia sen kaikissa vaiheissa sekä korostamaan onnistumisia ja esittämään tarpeellisia muutoksia. Arvioinnin yhteydessä pohditaan käsityöhön, käsityöprosesseihin ja käsityötuotteeseen liittyviä arvoja.	Oppilasta autetaan ymmärtämään dokumentoinnin merkitys käsityöprosessin kuvaajana, arvioinnin apuvälineenä ja tallentajana. Oppilasta autetaan hallitsemaan kokonainen käsityöprosessi, dokumentoimaan ja ylläpitämään esim. sähköistä oppimispäiväkirjaa. Kannustetaan oppilasta korostamaan onnistumisia ja esittämään tarpeellisia muutoksia käsityöprosessin kaikissa vaiheissa. Arvioinnin yhteydessä pohditaan käsityöhön, käsityöprosesseihin ja käsityötuotteeseen liittyviä arvoja.

LIIKUNTA

Tavoitteet

Liikunta: tavoitteet luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
Fyysinen toimintakyky	Fyysinen toimintakyky	Fyysinen toimintakyky	Fyysinen toimintakyky
T1 Oppilas kokeilee rohkeasti erilaisia liikuntatehtäviä sekä osallistuu parhaansa yrittäen.	T1 Oppilas kokeilee rohkeasti erilaisia liikuntatehtäviä sekä osallistuu parhaansa yrittäen.	T1 Oppilas osallistuu liikuntatuntien toimintaan aktiivisesti. Oppilas kokeilee ja harjoittelee erilaisia tehtäviä parhaansa yrittäen.	T1 Oppilas osallistuu liikuntatuntien toimintaan aktiivisesti. Oppilas kokeilee ja harjoittelee erilaisia tehtäviä.
T2 Oppilas opettelee säätelemään omaa liikkumistaan suhteessa ryhmään ja tilaan.	T2 Oppilas opettelee säätelemään omaa liikkumistaan suhteessa ryhmään ja tilaan.	T2 Oppilas harjoittelee havainnoimaan itseään ja ympäristöään sekä tekemään sen mukaan eri liikuntatilanteissa, kuten leikeissä ja peleissä, tarkoituksenmukaisia ratkaisuja.	T2 Oppilas harjoittelee havainnoimaan itseään ja ympäristöään sekä osaa tehdä sen mukaan eri liikuntatilanteissa, kuten leikeissä ja peleissä, tarkoituksenmukaisia ratkaisuja.
T3 Oppilas harjoittelee erilaisissa oppimisympäristöissä tasapainotaitoja: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pystyasennot, pää alaspäin -asennot, pyöriminen,	T3 Oppilas harjoittelee erilaisissa oppimisympäristöissä tasapainotaitoja: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pystyasennot, pää alaspäin -asennot, pyöriminen,	T3 Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita tasapainotaitoja: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pystyasennot, pää alaspäin -asennot,	T3 Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita tasapainotaitoja: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pystyasennot, pää alaspäin -asennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen

<p>heiluminen, pysähtyminen ja alastulo, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen ja kieriminen. Oppilas harjoittelee erilaisissa oppimisympäristöissä liikkumistaitoja: käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmisissä hyppiminen, hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen ja liukuminen. Oppilas harjoittelee erilaisissa oppimisympäristöissä välineenkäsittelytaitoja: vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen.</p>	<p>heiluminen, pysähtyminen ja alastulo, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen ja kieriminen. Oppilas harjoittelee erilaisissa oppimisympäristöissä liikkumistaitoja: käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmisissä hyppiminen, hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen ja liukuminen. Oppilas harjoittelee erilaisissa oppimisympäristöissä välineenkäsittelytaitoja: vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen.</p>	<p>pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen ja alastulo, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen ja kieriminen. Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita liikkumistaitoja: käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmisissä hyppiminen, hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen ja liukuminen. Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita välineenkäsittelytaitoja: vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen.</p>	<p>ja alastulo, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen ja kieriminen. Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita liikkumistaitoja: käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmisissä hyppiminen, hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen ja liukuminen. Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita välineenkäsittelytaitoja: vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen.</p>
<p>T4 Oppilas harjoittelee erilaisten liikuntavälineiden käsittelyä erilaisissa oppimisympäristöissä ja tilanteissa.</p>	<p>T4 Oppilas harjoittelee erilaisten liikuntavälineiden monipuolisesti käsittelyä erilaisissa oppimisympäristöissä ja tilanteissa.</p>	<p>T4 Oppilas osaa käsitellä erilaisia liikuntavälineitä erilaisissa oppimisympäristöissä ja tilanteissa.</p>	<p>T4 Oppilas vahvistaa taitoaan käsitellä monipuolisesti erilaisia liikuntavälineitä erilaisissa oppimisympäristöissä ja tilanteissa.</p>
<p>T5 Oppilas opettelee arvioimaan fyysisiä ominaisuuksiaan. Oppilas tutustuu nopeus-, liikkuvuus-, kestävyys- ja voimaominaisuuksien harjoittamiseen.</p>	<p>T5 Oppilas opettelee arvioimaan fyysisiä ominaisuuksiaan. Oppilas tutustuu nopeus-, liikkuvuus-, kestävyys- ja voimaominaisuuksien harjoittamiseen.</p>	<p>T5 Oppilas osaa arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan. Oppilas opettelee nopeus-, liikkuvuus-, kestävyys- ja voimaominaisuuksien harjoittamista.</p>	<p>T5 Oppilas osaa arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan. Oppilas harjoittaa nopeus-, liikkuvuus-, kestävyys- ja voimaominaisuuksiaan.</p>
<p>T6</p>	<p>T6</p>	<p>T6</p>	<p>T6</p>

Oppilas vahvistaa uimataitoaan ja vedessä liikkumistaitoaan.	Oppilas vahvistaa uimataitoaan ja vedessä liikkumistaitoaan.	Oppilas vahvistaa uimataitoaan ja vedessä liikkumistaitoaan.	Oppilas on perusuimataitoinen.
T7 Oppilas opettelee huomioimaan mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä toimimaan turvallisesti ja asiallisesti. Oppilas harjaantuu huolehtimaan oikeanlaisesta varustautumisesta liikuntatunneille ja opettelee huolehtimaan henkilökohtaisesta hygieniasta.	T7 Oppilas opettelee huomioimaan mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä toimimaan turvallisesti ja asiallisesti. Oppilas harjaantuu huolehtimaan oikeanlaisesta varustautumisesta liikuntatunneille ja opettelee huolehtimaan henkilökohtaisesta hygieniasta.	T7 Oppilas harjaantuu huomioimaan mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä toimimaan turvallisesti ja asiallisesti. Oppilas osaa huolehtia oikeanlaisesta varustautumisesta liikuntatunneille ja henkilökohtaisesta hygieniasta.	T7 Oppilas osaa ottaa huomioon mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti. Oppilas osaa huolehtia oikeanlaisesta varustautumisesta liikuntatunneille ja henkilökohtaisesta hygieniasta.
Sosiaalinen toimintakyky	Sosiaalinen toimintakyky	Sosiaalinen toimintakyky	Sosiaalinen toimintakyky
T8 Oppilas opettelee työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.	T8 Oppilas opettelee työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.	T8 Oppilas harjaantuu työskentelemään kaikkien kanssa sekä säätelemään toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.	T8 Oppilas osaa työskennellä kaikkien kanssa sekä säädellä toimintaansa ja tunneilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.
T9 Oppilas harjaantuu toimimaan ryhmän jäsenenä yhteiseen tavoitteen saavuttamiseksi. Oppilas oppii tunnistamaan reilun pelin periaatteita.	T9 Oppilas osaa toimia ryhmän jäsenenä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Oppilas tunnistaa reilun pelin periaatteita.	T9 Oppilas osaa toimia ryhmän jäsenenä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi ja opettelee toimimaan pienryhmän ohjaustehtävissä. Oppilas osaa toimia reilun pelin periaatteiden mukaisesti.	T9 Oppilas noudattaa reilun pelin periaatteita ja osoittaa pyrkivänsä vastuullisuuden yhteisissä oppimistilanteissa. Oppilas harjaantuu taidoissaan pienryhmän ohjaustehtävissä.
Psyykkinen toimintakyky	Psyykkinen toimintakyky	Psyykkinen toimintakyky	Psyykkinen toimintakyky

T10 Oppilas opettelee toimimaan itsenäisesti annettujen suullisten ja kirjallisten ohjeiden mukaisesti.	T10 Oppilas harjaantuu toimimaan itsenäisesti annettujen suullisten ja kirjallisten ohjeiden mukaisesti.	T10 Oppilas oppii ottamaan vastuuta omasta ja pienryhmänsä työskentelystä. Oppilas tutustuu mobiilisovellusten hyödyntämiseen liikunnan tukena.	T10 Oppilas oppii työskentelemään vastuullisesti ja itsenäisesti yksin ja ryhmän jäsenenä. Oppilas harjaantuu mobiilisovellusten hyödyntämiseen liikunnan tukena.
T11 Oppilas harjaantuu tunnistamaan kehonsa erilaisia signaaleja ja oppii toimimaan tuntemusten mukaan.	T11 Oppilas harjaantuu tunnistamaan kehonsa erilaisia signaaleja ja oppii toimimaan tuntemusten mukaan.	T11 Oppilas harjaantuu tunnistamaan kehonsa erilaisia signaaleja ja oppii toimimaan tuntemusten mukaan.	T11 Oppilas harjaantuu tunnistamaan kehonsa erilaisia signaaleja ja oppii toimimaan tuntemusten mukaan. Oppilas osaa asettaa itselleen realistisia oppimistavoitteita.

Sisällöt

Perusteiden sisällöt

S1 Fyysinen toimintakyky: Opetukseen sisältyy runsaasti fyysisesti aktiivista toimintaa. Opetukseen valitaan sellaisia oppilaiden kehitysvaiheeseen soveltuvia turvallisia tehtäviä, joissa harjaannutetaan havainto- ja ratkaisuntekotoja liikuntatilanteisiin sovellettuina (esim. luontoliikunta ja palloilut) sekä tehtäviä, joissa eri vuodenaikoina ja erilaisissa oppimisympäristöissä vahvistetaan tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja monipuolisten liikuntamuotojen (kuten jää-, lumi-, luonto-, perus-, musiikki- ja tanssiliikunta sekä palloilut ja voimistelut) ja eri liikuntalajien avulla. Liikunnan opetukseen kuuluu uinnin, vesiliikunnan ja vesipelastuksen opetusta. Oppilaille opetetaan liikkumiseen ja liikunnan harrastamiseen liittyviä tarpeellisia tietoja.

Valitaan tehtäviä, joilla opitaan harjaannuttamaan nopeutta, liikkuvuutta, kestävyyttä ja voimaa. Opetuksessa käytetään monipuolisesti leikkejä, harjoitteita ja pelejä, jotka mahdollistavat osallisuuden, pätevyys-, itsenäisyyden sekä ilmaisun ja esteettisyyden kokemuksia. Liikunnan opetukseen valitaan tehtäviä, joiden avulla tutustutaan myös oman toimintakyvyn arviointiin. Valtakunnallisen fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä Move!-n mittaukset tehdään niin, että ne tukevat 5. vuosiluokalla koulussa järjestettäviä laajoja terveystarkastuksia.

S2 Sosiaalinen toimintakyky: Opetukseen valitaan myönteistä yhteisöllisyyttä lisääviä pari- ja ryhmätehtäviä, leikkejä, harjoituksia ja pelejä, joissa opitaan ottamaan toiset huomioon ja auttamaan muita sekä tehtäviä, joissa opitaan vastuun ottamista omasta toiminnasta, yhteisistä asioista ja säännöistä.

S3 Psyykinen toimintakyky: Opetuksessa käytetään tehtäviä, joissa opitaan pitkäjännitteisesti ponnistelemaan yksin ja yhdessä muiden kanssa tavoitteen saavuttamiseksi. Yhteisillä tehtävillä harjoitellaan vastuun ottamista. Iloa ja virkistystä tuottavilla liikuntatehtävillä autetaan myönteisten tunteiden kokemista, jotka vahvistavat pätevyyden kokemuksia ja myönteistä minäkäsitystä.

Seudulliset sisällöt

Liikunta: sisällöt luokilla 3-6			
3.lk	4.lk	5.lk	6.lk
S1 Fyysinen toimintakyky	S1 Fyysinen toimintakyky	S1 Fyysinen toimintakyky	S1 Fyysinen toimintakyky
Opetuksessa voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää koulun ja oppilaiden omissa mobiililaitteissa olevia liikuntasovelluksia. Opetuksessa kannustetaan oppilaita arkiliikuntaan esimerkiksi antamalla liikuntäläksyjä. (T1)	Opetuksessa voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää koulun ja oppilaiden omissa mobiililaitteissa olevia liikuntasovelluksia. Opetuksessa kannustetaan oppilaita arkiliikuntaan esimerkiksi antamalla liikuntäläksyjä. (T1)	Opetuksessa voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää koulun ja oppilaiden omissa mobiililaitteissa olevia liikuntasovelluksia. Opetuksessa kannustetaan oppilaita arkiliikuntaan esimerkiksi antamalla liikuntäläksyjä. (T1)	Opetuksessa voidaan mahdollisuuksien mukaan hyödyntää koulun ja oppilaiden omissa mobiililaitteissa olevia liikuntasovelluksia. Opetuksessa kannustetaan oppilaita arkiliikuntaan esimerkiksi antamalla liikuntäläksyjä. (T1)
Opetukseen sisällytetään pelejä ja leikkejä, joissa oppilas joutuu huomioimaan omaa ja muiden oppilaiden liikkumista. Tehtävää voidaan vaikeuttaa tuomalla	Opetukseen sisällytetään pelejä ja leikkejä, joissa oppilas joutuu huomioimaan omaa ja muiden oppilaiden liikkumista. Tehtävää voidaan vaikeuttaa tuomalla	Opetukseen sisällytetään pelejä ja leikkejä, joissa oppilas joutuu huomioimaan omaa ja muiden oppilaiden liikkumista. Tehtävää voidaan vaikeuttaa tuomalla	Opetukseen sisällytetään pelejä ja leikkejä, joissa oppilas joutuu huomioimaan omaa ja muiden oppilaiden liikkumista. Tehtävää voidaan vaikeuttaa tuomalla tilanteeseen

<p>voidaan vaikeuttaa tuomalla tilanteeseen lisää pelaajia, välineitä, sääntöjä tms. (T2)</p> <p>Motorisia perustaitoja ovat tasapainotaidot: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pystyasennot, pää alaspäin -asennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen ja alastulo, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen, kieriminen. Liikkumistaitojen perustaitoja ja liikeyhdistelmiä ovat käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmissä hyppiminen, hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen, liukuminen. (T3)</p> <p>Välineenkäsittelytaitoja ovat itsestä poispäin tapahtuvat ja vastaanottavat liikkeet, vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen. Pelataan erilaisia pien- ja viitepelejä vaihtelevissa ryhmissä. (T4)</p> <p>3. lk alkaen voidaan oppilaat tutustuttaa Move!-mittausten tekemiseen. Testejä voidaan tehdä sovelletusti ja harjaannuttaa lasta</p>	<p>tilanteeseen lisää pelaajia, välineitä, sääntöjä tms. (T2)</p> <p>Motorisia perustaitoja ovat tasapainotaidot: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pystyasennot, pää alaspäin -asennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen ja alastulo, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen, kieriminen. Liikkumistaitojen perustaitoja ja liikeyhdistelmiä ovat käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmissä hyppiminen, hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen, liukuminen. (T3)</p> <p>Välineenkäsittelytaitoja ovat itsestä poispäin tapahtuvat ja vastaanottavat liikkeet, vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen. Pelataan erilaisia pien- ja viitepelejä vaihtelevissa ryhmissä. (T4)</p> <p>Oppilaat voidaan tutustuttaa Move!-mittausten tekemiseen. Testejä voidaan tehdä sovelletusti ja harjaannuttaa lasta samalla mitausten suorittamiseen. Voidaan</p>	<p>tilanteeseen lisää pelaajia, välineitä, sääntöjä tms. (T2)</p> <p>Motorisia perustaitoja ovat tasapainotaidot: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pystyasennot, pää alaspäin -asennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen ja alastulo, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen, kieriminen. Liikkumistaitojen perustaitoja ja liikeyhdistelmiä ovat käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmissä hyppiminen, hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen, liukuminen. (T3)</p> <p>Välineenkäsittelytaitoja ovat itsestä poispäin tapahtuvat ja vastaanottavat liikkeet, vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen. Pelataan erilaisia pien- ja viitepelejä vaihtelevissa ryhmissä. (T4)</p> <p>Suoritetaan Move!-mittaukset. Voidaan lisäksi käyttää myös muunlaisia mittauksia tai testejä, joissa oppilaat voivat arvioida omaa kehittymistään.</p>	<p>lisää pelaajia, välineitä, sääntöjä tms. (T2)</p> <p>Motorisia perustaitoja ovat tasapainotaidot: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pystyasennot, pää alaspäin -asennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen ja alastulo, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen, kieriminen. Liikkumistaitojen perustaitoja ja liikeyhdistelmiä ovat käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmissä hyppiminen, hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen, liukuminen. (T3)</p> <p>Välineenkäsittelytaitoja ovat itsestä poispäin tapahtuvat ja vastaanottavat liikkeet, vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen. Pelataan erilaisia pien- ja viitepelejä vaihtelevissa ryhmissä. (T4)</p> <p>Voidaan suorittaa Move!-mittaukset kokonaisuudessaan tai osittain. Voidaan käyttää myös muunlaisia mittauksia tai testejä, joissa oppilaat voivat arvioida omaa kehittymistään.</p>
---	--	---	---

<p>samalla mittausten suorittamiseen. Voidaan käyttää myös muunlaisia mittauksia tai testejä, joissa oppilaat voivat arvioida omaa kehittymistään. (T5)</p> <p>Opetellaan perusuimataitoja. (T6)</p> <p>Oppilasta ohjataan pukeutumaan asiallisesti liikuntatunneille liikku- mistavan ja paikan mukaan. Oppi- lasta ohjataan huolehtimaan puh- taudesta liikuntatuntien jäl- keen. (T7)</p>	<p>käyttää myös muunlaisia mittauk- sia tai testejä, joissa oppilaat voi- vat arvioida omaa kehittymistään. Liikuntatunneilla tuodaan esiin li- hashuollon tärkeys oman kehon toimintakyvyn ylläpitämisessä. (T5)</p> <p>Opetellaan perusuimataitoja. (T6)</p> <p>Oppilasta ohjataan pukeutumaan asiallisesti liikuntatunneille liikku- mistavan ja paikan mukaan. Oppi- lasta ohjataan huolehtimaan puh- taudesta liikuntatuntien jäl- keen. (T7)</p>	<p>Liikuntatunneilla tuodaan esiin li- hashuollon tärkeys oman kehon toimintakyvyn ylläpitämisessä. (T5)</p> <p>Opetellaan perusuimataitoja. (T6)</p> <p>Oppilasta ohjataan pukeutumaan asiallisesti liikuntatunneille liikku- mistavan ja paikan mukaan. Oppi- lasta ohjataan huolehtimaan puh- taudesta liikuntatuntien jäl- keen. (T7)</p>	<p>(T5)</p> <p>Opetellaan perusuimataitoja. (T6)</p> <p>Oppilasta ohjataan pukeutumaan asiallisesti liikuntatunneille liikku- mistavan ja paikan mukaan. Oppi- lasta ohjataan huolehtimaan puh- taudesta liikuntatuntien jäl- keen. (T7)</p>
S2 Sosiaalinen toimintakyky	S2 Sosiaalinen toimintakyky	S2 Sosiaalinen toimintakyky	S2 Sosiaalinen toimintakyky
<p>Opetukseen sisällytetään tanssia ja musiikkiliikuntaa. (T8)</p> <p>Liikuntatunneille sisällytetään til- lanteita, joissa oppilaille nime- tään jokin taito tai väline, jonka pohjalta he saavat suunnitella ja toteuttaa itse leikin, harjoitteen tai radan. Oppilas tai oppilas- ryhmä voi toimia harjoitteen oh- jaamistehtävissä. (T9)</p>	<p>Opetukseen sisällytetään tanssia ja musiikkiliikuntaa. (T8)</p> <p>Liikuntatunneille sisällytetään til- lanteita, joissa oppilaille nimetään jokin taito tai väline, jonka poh- jalta he saavat suunnitella ja to- teuttaa itse leikin, harjoitteen tai radan. Oppilas tai oppilasryhmä voi toimia harjoitteen ohjaamis- tehtävissä. (T9)</p>	<p>Opetukseen sisällytetään tanssia ja musiikkiliikuntaa. (T8)</p> <p>Liikuntatunneille sisällytetään til- lanteita, joissa oppilaille nimetään jokin taito tai väline, jonka poh- jalta he saavat suunnitella ja to- teuttaa itse leikin, harjoitteen tai radan. Oppilas tai oppilasryhmä voi toimia harjoitteen ohjaamis- tehtävissä. (T9)</p>	<p>Opetukseen sisällytetään tanssia ja musiikkiliikuntaa. (T8)</p> <p>Liikuntatunneille sisällytetään tilan- teita, joissa oppilaille nimetään jo- kin taito tai väline, jonka pohjalta he saavat suunnitella ja toteuttaa itse leikin, harjoitteen tai radan. Op- pilas tai oppilasryhmä voi toimia harjoitteen ohjaamistehtävissä. (T9)</p>
S3 Psyykkinen toimintakyky	S3 Psyykkinen toimintakyky	S3 Psyykkinen toimintakyky	S3 Psyykkinen toimintakyky

<p>Liikuntatunneilla oppilaalle voidaan antaa mahdollisuus toimia itsenäisesti tekniikka- tai taitokortin ohjeiden mukaisesti. Liikuntatunneilla opetetaan lihaskuolon perustaitoja kuten venyttelyä ja kehonpainoharjoittelua. (T10)</p> <p>Liikuntatunneille opettaja voi sisällyttää rentoutumisharjoituksia. (T11)</p>	<p>Liikuntatunneilla oppilaalle voidaan antaa mahdollisuus toimia itsenäisesti tekniikka- tai taitokortin ohjeiden mukaisesti. Liikuntatunneilla opetetaan lihaskuolon perustaitoja kuten venyttelyä ja kehonpainoharjoittelua. (T10)</p> <p>Liikuntatunneille opettaja voi sisällyttää rentoutumisharjoituksia. (T11)</p>	<p>Liikuntatunneilla oppilaalle voidaan antaa mahdollisuus toimia itsenäisesti tekniikka- tai taitokortin ohjeiden mukaisesti. Oppilas voi toimia tarkkailijana ja palautteenantajana parinsa tai ryhmän jäsenten suorituksissa. Liikuntatunneilla opetetaan lihaskuolon perustaitoja kuten venyttelyä ja kehonpainoharjoittelua. (T10)</p> <p>Liikuntatunneille opettaja voi sisällyttää rentoutumisharjoituksia. Liikuntatunneilla oppilaalle voidaan antaa mahdollisuus valita oman innostuneisuuden, taito- tai kuntotason mukainen tehtävä. Ohjataan oppilasta miettimään liikkumisen aiheuttamia tunteita ja vaikutuksia omassa kehossa. (T11)</p>	<p>Liikuntatunneilla oppilaalle voidaan antaa mahdollisuus toimia itsenäisesti tekniikka- tai taitokortin ohjeiden mukaisesti. Oppilas voi toimia tarkkailijana ja palautteenantajana parinsa tai ryhmän jäsenten suorituksissa. Liikuntatunneilla opetetaan lihaskuolon perustaitoja kuten venyttelyä ja kehonpainoharjoittelua. (T10)</p> <p>Liikuntatunneille opettaja voi sisällyttää rentoutumisharjoituksia. Liikuntatunneilla oppilaalle voidaan antaa mahdollisuus valita oman innostuneisuuden, taito- tai kuntotason mukainen tehtävä. Ohjataan oppilasta miettimään liikkumisen aiheuttamia tunteita ja vaikutuksia omassa kehossa. (T11)</p>
--	--	--	--

Arviointiperusteet

Elämäkatsomustiedon arviointiperusteet 3. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten.

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaa- minen	Kohtalainen/arvosa- nan kuusi osaaminen
T1 Oppilas oppii tunne- ja vuoro- vaikutustaitoja esimerk- iksi näytelmien, roolileik- kien ja ryhmätöiden kautta. Oppilas oppii käsittelemään erilaisia ristiriitatilanteita. Oppilas harjoittelee eettis- ten asioiden pohdintaa, omien tunteiden sekä koke- musten jakamista.	S1-S4	Käsitte- iden hal- linta ja so- veltami- nen	Oppilas osaa ku- vailla omia tunteita ja jakaa kokemuksi- aan. Oppilas osaa selittää muutamia keskeisiä etiikan käsitteitä.	Oppilas tunnistaa jon- kin oman tunteen. Oppilas osallistuu vaihtelevasti eettisten asioiden pohdintaan.
T2 Oppilas oppii keskustelu- ja kuuntelutaitoja. Oppilas harjoittelee tunnis- tamaan keskustelussa väit- teitä sekä ilmaisemaan mie- lipiteitä ja niiden peruste- luja.	S1-S4	Väitteiden ja peruste- luiden tunnista- minen ja arviointi	Oppilas osallistuu aktiivisesti vuoro- vaikutustilanteisiin kuuntelemalla ja keskustelemalla. Oppilas ilmaisee usein omia mieli- piteitä.	Oppilas osallistuu vaihtelevasti vuoro- vaikutustilanteisiin kuuntelemalla ja kes- kustelemalla. Oppilas ei ilmaise omia mieli- piteitä.
T3 Oppilas harjoittelee havait- semaan asioiden välisiä suh- teita ja ajatteluntaitoja.	S1-S3	Päättele- taidot	Oppilas havaitsee joitakin asioiden välisiä suhteita.	Oppilas tarvitsee usein tukea asioiden välisten suhteiden ha- vaitsemisessa.
T4	S1-S3	Vastuulli- sen	Oppilas osallistuu aktiivisesti	Oppilas osallistuu vaihtelevasti

Oppilas harjoittelee yhteistyötaitoja ja opettelee ottamaan vastuuta itsestään ja ympäristöstään.		toiminnan tunteminen	yhteistyöhön toisten kanssa ja ottaa vastuuta itsestään sekä ympäristöstään.	yhteistyöhön toisten kanssa. Oppilas ottaa jonkin verran vastuuta itsestään sekä ympäristöstään.
T5 Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan suomalaista, eurooppalaista ja maailman kulttuuriperintöä.	S2-S4	Tietojen ja käsitteiden hallinta	Oppilas osaa mainita esimerkkejä suomalaisen, eurooppalaisen ja maailman kulttuuriperinnöstä.	Oppilas osaa mainita jonkin esimerkin suomalaisen, eurooppalaisen ja maailman kulttuuriperinnöstä.
T6 Oppilas tutustuu lähiympäristönsä katsomuksiin ja kulttuuriin.	S1-S4	Tietojen ja käsitteiden hallinta	Oppilas osaa nimetä jonkin esimerkin lähiympäristönsä katsomuksista ja kulttuurista.	Oppilas osaa nimetä vain yhden lähiympäristönsä katsomuksista tai kulttuurista.
T7 Oppilas harjoittelee suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan omaan katsomuksellista oppimistaan.	S1-S4	Oppimaan oppimisen taidot	Oppilas osaa asettaa muutaman opiskeluun liittyvän tavoitteen, pyrkii toimimaan tavoitteiden suunnassa ja osaa arvioida niiden toteutumista.	Oppilaalla on vaikeuksia asettaa opiskeluun liittyviä tavoitteita ja pyrkiä niitä kohti. Arviointi tuottaa vaikeuksia.
T8 Oppilas harjoittelee ilmaisemaan näkemyksiään, kuuntelemaan muiden mielipiteitä ja keskustelemaan kunnioittavasti erilaisista katsomuksellisista aiheista.	S1-S3	Vuorovaihtus-taidot ja toiminta ryhmän jäsenenä	Oppilas osallistuu aktiivisesti vuorovaikutustilanteisiin ja osaa kuunnella muiden mielipiteitä.	Oppilas osallistuu keskusteluihin vaihtelevasti ja harjoittelee toisen mielipiteiden kuuntelemista.

T9 Oppilas tutustuu alustavasti lapsen oikeuksien sopimukseen.	S3	Ihmisoi- keus- etiikka	Oppilas osaa kertoa lapsen oikeuksien sopimuksesta.	Oppilas osaa kertoa vain yksittäisen asian lapsen oikeuksien sopimuksesta.
T10 Oppilas tutustuu vaikuttamisen keinoihin ja harjoittelee oma-aloitteellisuutta.	S1-S4	Vaikutta- misen kei- nojen tun- teminen	Oppilas toimii oma-aloitteisesti ja tunnistaa joitakin vastuullisen vaikuttamisen keinoja.	Oppilas toimii toisinaan oma-aloitteisesti ja tunnistaa vain muutaman vastuullisen vaikuttamisen keinon.

Elämäkatsomustiedon arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten.

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaa- minen	Kohtalainen/arvosa- nan kuusi osaaminen
T1 Oppilas oppii tunne- ja vuorovaikutustaitoja esimerkiksi näytelmien, rooli-leikkien ja ryhmätöiden kautta. Oppilas oppii käsittelemään erilaisia ristiriitilanteita. Oppilas harjoittelee eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden sekä kokemusten jakamista.	S1-S4	Käsitteiden hallinta ja soveltaminen	Oppilas osaa kuvailla omia tunteita ja jakaa kokemuksiaan. Oppilas osaa selittää muutamia keskeisiä etiikan käsitteitä.	Oppilas tunnistaa jonkin oman tunteen. Oppilas osallistuu vaihtelevasti eettisten asioiden pohdintaan.
T2 Oppilas oppii keskustelu- ja kuuntelutaitoja. Oppilas harjoittelee tunnistamaan keskustelussa väitteitä sekä ilmaisemaan mielipiteitä ja niiden perusteluja.	S1-S4	Väitteiden ja perusteluiden tunnistaminen ja arviointi	Oppilas osallistuu aktiivisesti vuorovaikutustilanteisiin kuuntelemalla ja keskustelemalla. Oppilas ilmaisee usein omia mielipiteitä.	Oppilas osallistuu vaihtelevasti vuorovaikutustilanteisiin kuuntelemalla ja keskustelemalla. Oppilas ei ilmaise omia mielipiteitä.
T3 Oppilas harjoittelee havaitsemaan asioiden	S1-S3	Päätelytaidot	Oppilas havaitsee joitakin asioiden välisiä suhteita.	Oppilas tarvitsee usein tukea asioiden

välisiä suhteita ja ajattelutaitoja.				välisten suhteiden havaitsemisessa.
T4 Oppilas harjoittelee yhteistyötaitoja ja opettelee ottamaan vastuuta itsestään ja ympäristöstään.	S1-S3	Vastuullisen toiminnan tunteminen	Oppilas osallistuu aktiivisesti yhteistyöhön toisten kanssa ja ottaa vastuuta itsestään sekä ympäristöstään.	Oppilas osallistuu vaihtelevasti yhteistyöhön toisten kanssa. Oppilas ottaa jonkin verran vastuuta itsestään sekä ympäristöstään.
T5 Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan suomalaista, eurooppalaista ja maailman kulttuuriperintöä.	S2-S4	Tietojen ja käsitteiden hallinta	Oppilas osaa mainita esimerkkejä suomalaisen, eurooppalaisen ja maailman kulttuuriperinnöstä.	Oppilas osaa mainita jonkin esimerkin suomalaisen, eurooppalaisen ja maailman kulttuuriperinnöstä.
T6 Oppilas tutustuu lähiympäristönsä katsomuksiin ja kulttuuriin.	S1-S4	Tietojen ja käsitteiden hallinta	Oppilas osaa nimetä esimerkkejä lähiympäristönsä katsomuksista ja kulttuurista.	Oppilas osaa nimetä vain muutaman esimerkin lähiympäristönsä katsomuksista tai kulttuurista.
T7 Oppilas harjoittelee suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan omaan katsomuksellista oppimistaan.	S1-S4	Oppimaan oppimisen taidot	Oppilas osaa asettaa muutaman opiskeluun liittyvän tavoitteen, pyrkii toimimaan tavoitteiden suunnassa ja osaa arvioida niiden toteutumista.	Oppilaalla on vaikeuksia asettaa opiskeluun liittyviä tavoitteita ja pyrkiä niitä kohti. Arviointi tuottaa vaikeuksia.
T8 Oppilas harjoittelee ilmaisemaan näkemyksiään, kuuntelemaan muiden	S1-S3	Vuorovaikutus- taidot ja toiminta	Oppilas osallistuu aktiivisesti vuorovaikutustilanteisiin ja osaa kuunnella	Oppilas osallistuu keskusteluihin vaihtelevasti ja harjoittelee

mielipiteitä ja keskustelemaan kunnioittavasti erilaisista katsomuksellisista aiheista.		ryhmän jäsenenä	muiden mielipiteitä.	toisen mielipiteiden kuuntelemista.
T9 Oppilas tutustuu alustavasti lapsen oikeuksien sopimukseen.	S3	Ihmisoi- keusetiikka	Oppilas osaa kertoa lapsen oikeuksien sopimuksesta.	Oppilas osaa kertoa vain yksittäisen asian lapsen oikeuksien sopimuksesta.
T10 Oppilas harjoittelee järjestelmällistä ja pitkäjänteistä työskentelyä ja ottaa vastuuta tekemisestään.	S1-S4	Vaikuttamisen keinojen tunteminen	Oppilas ottaa vastuuta omista tekemistään.	Oppilas ottaa jonkin verran vastuuta omista tekemistään.

Elämäkatsomustiedon arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet	Hyvä/arvosanan kah- deksan osaaminen	Kohtalainen/arvosa- nan kuusi osaaminen
T1 Oppilas oppii tunne- ja vuorovaikutustaitoja esi- merkiksi näytelmien, roolileikkien ja ryhmätöi- den kautta. Oppilas oppii käsittele- mään erilaisia ristiriitai- lanteita. Oppilas osaa soveltaa eettisiä periaatteita arjen tilanteissa	S1-S4	Käsittei- den hal- linta ja so- veltami- nen	Oppilas osaa selittää muutamia keskeisiä etiikan käsitteitä ja jä- sentää niiden avulla joitakin elämässä koh- taamiaan eettisiä ti- lanteita.	Oppilaalla on vaikeuk- sia ymmärtää keskei- siä etiikan käsitteitä.
T2 Oppilas oppii keskustelu- ja kuuntelutaitoja. Oppilas osaa ilmaista pe- rusteltuja väitteitä sekä arvioimaan niitä.	S1-S4	Väitteiden ja peruste- luiden tunnista- minen ja arviointi	Oppilas osaa ilmaista omia väitteitä ja poh- tia niiden asiaankuu- luvuutta. Oppilas osal- listuu vuorovaikutusti- lanteisiin aktiivisesti.	Oppilas ilmaisee vaih- televasti perusteltuja väitteitä tai arvioi niitä.
T3 Oppilas osaa havaita asi- oiden välisiä suhteita ja tunnistaa virhepäätelyä sekä korjata omaa toi- mintaansa.	S1-S3	Päätte- ly- taidot	Oppilas osaa tunnis- taa virhepäätelyä ja korjata sen pohjalta omaa ajatteluaan	Oppilas osaa jonkin verran korjata omaa ajatteluaan virhepäät- telyn pohjalta.

T4 Oppilas tiedostaa omien valintojen, elämäntapojen ja tekojen merkityksen itselle, lähiympäristölle ja luonnolle.	S1-S3	Vastuullisen toiminnan tunteminen	Oppilas osaa kuvata, mitä tarkoittaa itsestä, toisista ja luonnosta vastuun ottaminen sekä kertoa, mitä se tarkoittaa omassa toiminnassa	Oppilas osaa jonkin verran kuvata, mitä tarkoittaa itsestä, toisista ja luonnosta vastuun ottaminen sekä kertoa, mitä se tarkoittaa omassa toiminnassa.
T5 Oppilas tuntee kulttuuriin liittyviä ilmiöitä ja osaa arvostaa omaa henkistä kulttuuriperintöään.	S2-S4	Tietojen ja käsitteiden hallinta	Oppilas osaa nimetä ja selittää joitakin kulttuuriin liittyviä ilmiöitä suomalaisesta, eurooppalaisesta kulttuuriperinnöstä.	Oppilas osaa jonkin verran nimetä ja selittää kulttuuriin liittyviä ilmiöitä suomalaisesta, eurooppalaisesta ja maailman kulttuuriperinnöstä.
T6 Oppilas osaa nimetä katsomusten ja kulttuurien peruspiirteitä ja osaa tunnistaa eri kulttuureissa tärkeinä pidettyjä arvoja.	S1-S4	Tietojen ja käsitteiden hallinta	Oppilas osaa nimetä jonkin verran katsomusten ja kulttuurien tärkeimpiä piirteitä.	Oppilas osaa nimetä jonkin katsomusten, mutta ei hahmota kulttuurien tärkeimpiä piirteitä.
T7 Oppilas osaa suunnitella ja toimia tavoitteiden mukaan sekä arvioida omaa katsomuksellista oppimistaan. Oppilas oppii myös ymmärtämään oman katsomuksen merkityksiä ja	S1-S4	Oppimaan oppimisen taidot	Oppilas osaa asettaa opiskeluun liittyviä tavoitteita, pyrkii toimimaan tavoitteiden suunnassa ja arvioi niiden toteutumista sekä yksin että ryhmässä.	Oppilaalla on vaikeuksia asettaa opiskeluun liittyviä tavoitteita ja pyrkiä niitä kohti. Arviointi tuottaa vaikeuksia.

osaa pohtia, miten se on muodostunut.				
T8 Oppilas osaa ilmaista näkemyksiään, kuunnella muita ja keskustella kunnioittavasti katsomuksellisista aiheista.	S1-S3	Vuorovai- kutus-tai- dot ja toi- minta ryh- män jäse- nenä	Oppilas ilmaisee omaa katsomuksellista ajatteluaan ja osaa kuunnella toisten näkemyksiä ja kannanottoja.	Oppilas ilmaisee passiivisesti omaa katsomuksellista ajatteluaan ja harjoittelee toisten näkemysten ja kannanottojen kuuntelemista.
T9 Oppilas osaa kertoa esimerkkejä lasten oikeuksista.	S3	Ihmisoi- keus- etiikka	Oppilas osaa kertoa esimerkkejä lapsen oikeuksista.	Oppilaalla on haasteita kertoa esimerkkejä lapsen oikeuksista.
T10 Oppilas tuntee vaikuttamisen keinoja ja osaa toimia aloitteellisesti sekä ottaa vastuuta ympäristöstään.	S1-S4	Vaikutta- misen kei- nojen tun- teminen	Oppilas osaa etsiä ja kuvata joitakin vastuullisen vaikuttamisen keinoja.	Oppilaalla on vaikeuksia kuvata vastuullisen vaikuttamisen keinoja.

Historian arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet oppi- aineessa	Hyvä/arvosanan kah- deksan osaaminen	Kohtalainen/arvosa- nan kuusi osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet				
T1 Oppilas oppii tutkimaan, ih- mettelemään ja ottamaan sel- vää historian eri tapahtu- mista.	S1-S2		Ei vaikuta arvion tai ar- vosanan muodostumi- seen. Oppilaita ohja- taan pohtimaan koke- muksiaan osana itsear- viointia.	Ei vaikuta arvion tai ar- vosanan muodostumi- seen. Oppilaita ohja- taan pohtimaan koke- muksiaan osana itsear- viointia.
Tiedon hankkiminen menneisyydestä				
T2 Oppilas osaa tunnistaa eri läh- detyyppejä ja ymmärtää, että historiallinen tieto perustuu lähteisiin ja niistä tehtyihin tulkintoihin.	S1-S2	Historian tie- tolähteiden tunnistaminen	Oppilas osaa ohjatusti etsiä historiatietoa eri- laisista tietolähteistä.	Oppilas osaa ohjatusti etsiä historiatietoa eri- laisista tietolähteistä.
T3 Oppilas harjoittelee päätel- mien tekemistä historiallisista lähteistä. Oppilas eläytyy historiantutki- jaksi ja tekee omia tulkinto- jaan ja harjoittelee perustele- maan. Oppilas harjoittelee lähdekriit- tisyttä.	S1-S2	Historiatiedon tulkinnallisuus- den havaitse- minen	Oppilas osaa erottaa toisistaan faktan ja tul- kinnan.	Oppilas osaa ohjatusti erottaa toisistaan fak- tan ja tulkinnan.
Historian ilmiöiden ymmärtäminen				
T4 Oppilas osaa laittaa aikajärjes- tykseen keskeiset historian ai- kakaudet ja osaa sijoittaa	S1-S2	Kronologian ymmärrys	Oppilas tunnistaa kes- keiset historiaan liitty- vät ajan jäsentämis- muodot ja osaa antaa	Oppilas tunnistaa ohja- tusti keskeiset histori- aan liittyvät ajan jäsen- tämismuodot ja osaa

merkittäviä historiallisia tapahtumia oikealle aikakaudelle.			esimerkkejä eri aikojen yhteiskunnille ja aikakausille ominaisista piirteistä.	antaa jonkun esimerkin eri aikojen yhteiskunnille ja aikakausille ominaisista piirteistä.
T5 Oppilas oppii ymmärtämään, että monet historian tapahtumat ovat ihmisen inhimillisen toiminnan seurausta. Oppilas oppii ymmärtämään oman toimintansa vaikutuksia.	S1-S2	Historiallinen empatia	Oppilas pystyy eläytymään menneen ajan ihmisen asemaan ja nimeämään tämän toiminnan motiiveja.	Oppilas kykenee jossakin historiallisissa tapahtumassa asettumaan ja eläytymään päätösten ja ratkaisujen tekijöiden asemaan.
T6 Oppilas ymmärtää, että tapahtuneilla asioilla on syitä ja seurauksia. Oppilas osaa vastata kysymyksiin mitä tapahtui, miksi tapahtui ja mitä siitä seurasi.	S1-S2	Syy- ja seuraussuhteiden hahmottaminen historiassa	Oppilas tunnistaa ja osaa antaa esimerkkejä historian ilmiöiden syy- ja seuraussuhteista.	Oppilas ymmärtää ohjatusti, että historian kulkuun vaikuttavat myös muut asiat kuin ihmisen toiminta ja osaa ohjatusti mainita näistä jonkun esimerkin.
T7 Oppilas tutustuu oman perheensä ja sukunsa historiaan. Oppilas oppii ymmärtämään tavallisen ihmisen arkea eri historian aikakausina.	S1-S2	Muutoksen hahmottaminen	Oppilas osaa kuvata muutoksia ja kertoa, miksi muutos ei ole sama kuin edistys. Oppilas osaa kuvata joidenkin esimerkkien avulla, miten muutos ei ole merkinnyt samaa eri ihmisten ja ryhmien näkökulmasta.	Oppilas osaa ohjatusti kuvata jonkun muutoksen ja kertoa, miksi muutos ei ole sama kuin edistys. Oppilas osaa ohjatusti kuvata jonkun esimerkin avulla, miten muutos ei ole merkinnyt samaa eri ihmisten ja ryhmien näkökulmasta.
T8 Oppilas harjoittelee muodostamamaan pidempiä syy-seuraus-ketjuja.	S1-S2	Jatkuvuuden tunnistaminen	Oppilas osaa antaa esimerkkejä ilmiöiden jatkuvuudesta eri aikakaudesta toiseen.	Oppilas osaa ohjatusti antaa jonkun esimerkin ilmiöiden

				jatkuvuudesta eri aikakaudesta toiseen.
Historiallisen tiedon käyttäminen				
T9 Oppilas harjoittelee ilmiöiden syy- ja seuraussuhteiden kuvaailua.	S1-S2	Syy- ja seuraussuhteen kuvaileminen	Oppilas osaa kuvailla pääpiirteissään joidenkin historian ilmiöiden syy- ja seuraussuhteita.	Oppilas osaa ohjatusti kuvailla pääpiirteissään jonkun historian ilmiön syy- ja seuraussuhteita.
T10 Oppilas ymmärtää, että historiallinen tieto perustuu lähteistä tehtyihin tulkintoihin ja se voi muuttua.	S1-S2	Tulkintojen selittäminen	Oppilas osaa selittää joidenkin esimerkkien avulla, miksi sama tapahtuma tai ilmiö voidaan tulkita eri tavoin.	Oppilas osaa ohjatusti selittää jonkun esimerkin avulla, miksi sama tapahtuma tai ilmiö voidaan tulkita eri tavoin.
T11				

Kuvataiteen arviointiperusteet 3. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet oppi- aineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaami- nen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu				
T1 Oppilas havainnoi itse- ään, visuaalista ympäris- töään, arkipäivän elä- mässä esiin nousevia ilmi- öitä, kotiseutuaan, tai- detta ja median kuvamaa- ilmoja. Oppilas hyödyntää ajan- kohtaista tai paikallista kulttuuritarjontaa.	S1, S2, S3	Taiteen, ympä- ristön ja muun visuaalisen kulttuurin ha- vainnoiminen	Oppilas osaa ilmaista elinympäristöstään havaintojaan moni- puolisesti.	Oppilas osaa ilmaista elinympäristöstään ha- vaintojaan yksipuoli- sesti.
T2 Oppilas keskustelee ha- vainnoistaan ja harjoitte- lee mielipiteidensä perus- telemista.	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten sa- nallistaminen	Oppilas osaa kuvailla havaintojaan ja sa- nallistaa niitä.	Oppilas osaa kuvailla havaintojaan ja sanallis- taa niitä yksipuolisesti.
T3 Oppilas ilmaisee havain- tojaan ja ajatteluaan ku- vallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyt- täen.	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten ku- vallinen ilmai- seminen	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan ja aja- tuksiaan kuvallisesti monipuolisesti.	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan ja ajatuksi- aan kuvallisesti yksipuo- lisesti.
Kuvallinen tuottaminen				
T4 Oppilas käyttää monipuoli- sesti kuvallisia ilmaisuta- poja, tekniikoita ja	S1, S2, S3	Kuvallisten il- maisukeinojen käyttäminen	Oppilas osaa sovel- taa kuvallisia ilmaisu- tapoja, tekniikoita,	Oppilas osaa käyttää ku- vallisia ilmaisutapoja, tekniikoita, materiaaleja

materiaaleja ja välineitä esimerkiksi piirtimiä, maalausmateriaaleja, rakenteluun ja kuvanveistoon soveltuvia materiaaleja.			materiaaleja ja välineitä.	ja välineitä yksipuolisesti.
T5 Oppilas työskentelee tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti yksin ja yhdessä sekä saa iloa ja onnistumista omasta työstään.	S1, S2, S3	Kuvailmaisun taitojen kehittäminen	Oppilas osaa asettaa tavoitteita ja työskennellä sekä yksin että ryhmässä.	Oppilas osaa työskennellä yksin ja yhdessä.
T6 Oppilas tarkastelee kuvallisen vaikuttamisen keinoja: tilan kuvaamista yksinkertaisin keinoin (esim. lähellä/kaukana), erilaisia sommittelun keinoja (esim. tasapaino, rytmi), värien tuntemista ja murtamista sekä silmän ja käden yhteistyötä mallista piirtämisen avulla.	S1, S2, S3	Kuvien avulla vaikuttaminen ja osallistuminen	Oppilas osaa käyttää erilaisia kuvallisen vaikuttamisen keinoja tilan kuvaamisessa, sommitelussa, värien tuntemisessa ja murtamisessa.	Oppilas osaa käyttää joi-takin kuvallisen vaikuttamisen keinoja.
Visuaalisen kulttuurin tulkinta				
T7 Oppilas tarkastelee omia ja toisten tekemiä kuvia sekä keskustelee niistä. Oppilas tarkastelee kuvan vaikuttamisen keinoja sekä kuvien todenmukaisuutta.	S1, S2, S3	Kuvien tarkastelu	Oppilas osaa sanallistaa omia ja toisten tekemiä kuvia ja osaa tarkastella kuvan vaikuttamisen keinoja ja todenmukaisuutta.	Oppilas osaa sanallistaa omia tekemiään kuvia.

T8 Oppilas tarkastelee taidetta eri näkökulmista, esimerkiksi teoksen aikakauden, tekijän ja katsojan näkökulmasta.	S1, S2, S3	Kuvatulkinnan menetelmien käyttäminen	Oppilas osaa tulkita taidetta eri näkökulmista.	Oppilas osaa tulkita taidetta yksipuolisesti.
T9 Oppilas tuntee omaa kulttuuriaan ja omassa kokemuspiirissään olevien vieraiden kulttuurien perinnettä ja kuvailmaisua eri aikoina.	S1, S2, S3	Kuvailmaisun tapojen käyttäminen	Oppilas osaa tunnistaa omaa kulttuuriaan ja omassa kokemuspiirissään olevien vieraiden kulttuurien perinnettä ja kuvailmaisua eri aikoina.	Oppilas osaa tunnistaa oman kulttuurinsa perinnettä.
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen				
T10 Oppilas havainnoi elinympäristöään eri näkökulmista, esimerkiksi käytännöllisestä, esteettisestä ja ekologisesta näkökulmasta, sekä arvioi ympäristönsä viihtyisyyttä ja toimivuutta.	S1, S2, S3	Arvojen tarkasteleminen	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan elinympäristöstään eri näkökulmista ja osaa arvioida ympäristönsä viihtyisyyttä ja toimivuutta.	Oppilas osaa ilmaista erilaisia havaintoja elinympäristöstään.
T11 Oppilas huolehtii yhteisestä työtilasta, omista ja yhteisistä välineistä, sekä käyttää välineitä ja materiaaleja tarkoituksenmukaisesti. Oppilas käyttää luonnon- ja kierrätysmateriaaleja.	S1, S2, S3	Kuvailmaisun sisältöjen ja toimintatapojen valinta	Oppilas osaa huolehtia työskentely-ympäristöstään ja -välineistään tarkoituksenmukaisesti ja osaa käyttää luonnon- ja kierrätysmateriaaleja.	Oppilas osaa huolehtia työskentely-ympäristöstään ja -välineistään.

Kuvataiteen arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu				
T1 Oppilas havainnoi itseään, visuaalista ympäristöään ja sen muutoksia, arkipäivän elämässä esiin nousevia ilmiöitä, kotiseutua, suomalaista perinnettä, taidetta ja median kuvamaailmoja. Oppilas hyödyntää ajankohtaista tai paikallista kulttuuritarjontaa.	S1, S2, S3	Taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin havainnoiminen	Oppilas osaa ilmaista elinympäristöstään havaintojaan monipuolisesti.	Oppilas osaa ilmaista elinympäristöstään havaintojaan yksipuolisesti.
T2 Oppilas keskustelee havainnoistaan ja harjoittelee mielipiteidensä perustelemista.	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten sanallistaminen	Oppilas osaa kuvailla havaintojaan ja sanallistaa niitä.	Oppilas osaa kuvailla havaintojaan ja sanallistaa niitä yksipuolisesti.
T3 Oppilas ilmaisee havaintojaan ja ajatteluaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen.	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten kuvallinen ilmaiseminen	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti monipuolisesti.	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan ja ajatuksiaan kuvallisesti yksipuolisesti.

Kuvallinen tuottaminen				
T4 Oppilas käyttää monipuolisesti kuvallisia ilmaisutapoja, tekniikoita ja materiaaleja ja välineitä esimerkiksi piirtämiä, maalausmateriaaleja, rakenteluun ja kuvanveistoon soveltuvia materiaaleja.	S1, S2, S3	Kuvallisten ilmaisukeinojen käyttäminen	Oppilas osaa soveltaa kuvallisia ilmaisutapoja, tekniikoita, materiaaleja ja välineitä.	Oppilas osaa käyttää kuvallisia ilmaisutapoja, tekniikoita, materiaaleja ja välineitä yksipuolisesti.
T5 Oppilas työskentelee tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti yksin ja yhdessä sekä saa iloa ja onnistumista omasta työstään.	S1, S2, S3	Kuvailmaisun taitojen kehittäminen	Oppilas osaa asettaa tavoitteita ja työskennellä sekä yksin että ryhmässä.	Oppilas osaa työskennellä yksin ja yhdessä.
T6 Oppilas tarkastelee kuvallisen vaikuttamisen keinoja: tilan kuvaamista yksinkertaisin keinoin (esim. lähellä/kaukana), erilaisia sommitelun keinoja (esim. tasapaino, rytmi), värien tuntemista ja murtamista sekä silmän ja käden yhteistyötä mallista piirtämisen avulla.	S1, S2, S3	Kuvien avulla vaikuttaminen ja osallistuminen	Oppilas osaa käyttää erilaisia kuvallisen vaikuttamisen keinoja tilan kuvaamisessa, sommitelussa, värien tuntemisessa ja murtamisessa.	Oppilas osaa käyttää joitakin kuvallisen vaikuttamisen keinoja.
Visuaalisen kulttuurin tulkinta				
T7 Oppilas tarkastelee omia ja toisten tekemiä	S1, S2, S3	Kuvien tarkastelu	Oppilas osaa sanallistaa omia ja toisten tekemiä kuvia	Oppilas osaa sanallistaa omia tekemiään kuvia.

kuvia sekä keskustelee niistä. Oppilas tarkastelee kuvan vaikuttamisen keinoja sekä kuvien todenmukaisuutta.			ja osaa tarkastella kuvan vaikuttamisen keinoja ja todenmukaisuutta.	
T8 Oppilas tarkastelee taidetta eri näkökulmista, esimerkiksi teoksen aikakauden, tekijän ja katsojan näkökulmista.	S1, S2, S3	Kuvatulkinnan menetelmien käyttäminen	Oppilas osaa tulkita taidetta eri näkökulmista.	Oppilas osaa tulkita taidetta yksipuolisesti.
T9 Oppilas tutustuu Pohjoismaisten kulttuurien visuaalisiin erityispiirteisiin eri aikoina.	S1, S2, S3	Kuvailmaisun tapojen käyttäminen	Oppilas osaa tunnistaa Pohjoismaisten kulttuurien visuaalisia erityispiirteitä eri aikoina.	Oppilas osaa tunnistaa jonkun Pohjoismaisen kulttuurin visuaalista erityispiirrettä.
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen				
T10 Oppilas havainnoi elinympäristöään eri näkökulmista, esimerkiksi käytännöllisestä, esteettisestä ja ekologisesta näkökulmasta, sekä arvioi ympäristönsä viihtyisyyttä ja toimivuutta.	S1, S2, S3	Arvojen tarkasteleminen	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan elinympäristöstään eri näkökulmista ja osaa arvioida ympäristönsä viihtyisyyttä ja toimivuutta.	Oppilas osaa ilmaista erilaisia havaintoja elinympäristöstään.
T11 Oppilas huolehtii yhteisestä työtilasta, omista ja yhteisistä välineistä, (pilkku pois) sekä käyttää välineitä ja materiaaleja tarkoituksenmukaisesti. Oppilas käyttää	S1, S2, S3	Kuvailmaisun sisältöjen ja toimintatapojen valinta	Oppilas osaa huolehtia työskentelyympäristöstään ja välineistään tarkoituksenmukaisesti ja osaa käyttää luonnon- ja kierrätysmateriaaleja.	Oppilas osaa huolehtia työskentelyympäristöstään ja välineistään.

luonnon- ja kierrätys- materiaaleja.				
---	--	--	--	--

Kuvataiteen arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet op- piaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaa- minen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Visuaalinen havaitseminen ja ajattelu				
T1 Oppilas havainnoi itseään ja vi- suaalista ympäristöään sekä käyttää monipuolisesti kuvallisia välineitä ja lähteitä. Oppilas hyödyntää painetun materiaalin lisäksi esimerkiksi tieto- ja viestintäteknologiaa sekä ajankohtaista tai paikallista kulttuuritarjontaa.	S1, S2, S3	Taiteen, ym- päristön ja muun visuaa- lisen kulttuu- rin havain- noiminen	Oppilas osaa tehdä monipuoli- sesti havaintoja ympäristöstä ja sen kuvista käyt- tämällä kuvallisia välineitä.	Oppilas osaa tehdä yksi- puolisesti havaintoja ympäristöstä ja sen ku- vista käyttämällä jotakin kuvallista välinettä.
T2 Oppilas harjoittelee taiteeseen, ympäristöön ja visuaaliseen kulttuuriin liittyvien havainto- jensa kuvailua ja perustelua.	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten sanallistami- nen	Oppilas osaa ku- vailla ja sanallis- taa taiteeseen, ympäristöön ja muuhun visuaali- seen kulttuuriin liittyviä havain- toja ja ajatuksi- aan.	Oppilas osaa kuvailla havaintojaan ja sanallis- taa niitä yksipuolisesti.
T3 Oppilas tarkastelee ja vertailee eri kuvakulttuureja sekä tutus- tuu eurooppalaiseen visuaali- seen kulttuuriperintöön.	S1, S2, S3	Havaintojen ja ajatusten kuvallinen il- maiseminen	Oppilas osaa il- maista havainto- jaan ja ajatuksi- aan eri kuvakult- tuureista, erityi- sesti eurooppalai- sesta	Oppilas osaa ilmaista havaintojaan eurooppa- laisesta visuaalisesta kulttuuriperinnöstä yksi- puolisesti.

			visuaalisesta kulttuuriperinnöstä.	
Kuvallinen tuottaminen				
T4 Oppilas käyttää monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja kuvan tekemisen keinoja: piirtäminen, maalaaminen, kolmiulotteinen ilmaisu, mediavälineet ja painanta.	S1, S2, S3	Kuvallisten ilmaisukeinojen käyttäminen	Oppilas osaa soveltaa kuvallisia ilmaisutapoja, tekniikoita, materiaaleja ja välineitä	Oppilas osaa käyttää kuvallisia ilmaisutapoja, tekniikoita, materiaaleja ja välineitä yksipuolisesti.
T5 Oppilas asettaa työskentelyyn tavoitteita ja työskentelee tavoitteellisesti, pitkäjänteisesti, yksin ja yhdessä toisten kanssa sekä kokee iloa ja onnistumista omasta työstään.	S1, S2, S3	Kuvailmaisun taitojen kehittäminen	Oppilas osaa asettaa tavoitteita ja työskennellä sekä yksin että ryhmässä.	Oppilas osaa työskennellä yksin ja yhdessä.
T6 Oppilas käyttää kuvallisen vaikuttamisen keinoja kuten henkilökuva mittasuhteita, havaintopohjaista perspektiiviä, erilaisia sommittelun keinoja (vapaa ja sidottu rytmi, viiva, liike, jännite, tasapaino) ja värikontrasteja. Oppilas syventää taitojaan käyttäen erilaisia painantamenetelmiä. Oppilas harjoittelee digitaalisen kuvan käyttöä.	S1, S2, S3	Kuvien avulla vaikuttaminen ja osallistuminen	Oppilas osaa käyttää erilaisia kuvallisen vaikuttamisen keinoja tilan kuvaamisessa, sommitelussa, värien tuntemisessa ja murtamisessa.	Oppilas osaa käyttää joi-takin kuvallisen vaikuttamisen keinoja.
Visuaalisen kulttuurin tulkinta				
T7 Oppilas tarkastelee omia ja	S1, S2, S3	Kuvien tarkastelu	Oppilas osaa sanallistaa omia ja toisen tekemiä	Oppilas osaa sanallistaa omia tekemiään kuvia.

toisten tekemiä kuvia sekä keskustelelee niistä. Oppilas tarkastelee myös kuvantekijöiden tavoitteita ja rooleja eri aikoina ja eri kulttuureissa. Oppilas havainnoi kuvilla vaikuttamisen keinoja. Oppilas pohdiskelee todellisuuden ja fiktion suhdetta.			kuvia ja osaa tarkastella kuvan vaikuttamisen keinoja ja todennukaisuutta.	
T8 Oppilas tarkastelee taidetta eri näkökulmista, esimerkiksi teoksen aikakauden, kulttuurin, tekijän ja katsojan.	S1, S2, S3	Kuvatulkinnan menetelmien käyttäminen	Oppilas osaa tulkita taidetta eri näkökulmista.	Oppilas osaa tulkita taidetta yksipuolisesti.
T9 Oppilas tutustuu eurooppalaisten kulttuurien visuaalisiin erityispiirteisiin eri aikoina ja kokeilee näitä taitoja omissa kuvissaan.	S1, S2, S3	Kuvailmaisun tapojen käyttäminen	Oppilas osaa tunnistaa eurooppalaisten kulttuurien visuaalisia erityispiirteitä eri aikoina.	Oppilas osaa tunnistaa jonkun eurooppalaisen kulttuurin visuaalista erityispiirrettä.
Esteettinen, ekologinen ja eettinen arvottaminen				
T10 Oppilas kiinnostuu tekemään huomioita ja keskustelemaan taiteesta, ympäristöstä ja muusta visuaalisesta kulttuurista. Oppilas havaitsee ja pohtii niissä ilmeneviä arvoja.	S1, S2, S3	Arvojen tarkasteleminen	Oppilas osaa ilmaista ajatuksiinsa taiteessa, ympäristössä ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmenevistä arvoista.	Oppilas osaa ilmaista erilaisia havaintoja taiteesta, ympäristöstä tai muusta visuaalisesta kulttuurista.
T11 Oppilas havainnoi eri kulttuurien ilmiöitä ja niiden moninaisuutta. Oppilas huolehtii yhteisestä työtilasta, omista ja yhteisistä	S1, S2, S3	Kuvailmaisun sisältöjen ja toimintatapojen valinta	Oppilas osaa omassa kuvailmaisussaan ottaa huomioon kulttuurisen moninaisuuden ja	Oppilas osaa huolehtia työskentely-ympäristöstään ja -välineistään tarkoituksenmukaisesti kestävästä kehityksen näkökulmasta.

<p>välineistä sekä käyttää välineitä ja materiaaleja tarkoituksenmukaisesti.</p> <p>Oppilas huomioi työskentelysään kestävän kehityksen ja ymmärtää kierrätysmateriaalin käytön yhtenä ilmaisun välineenä. Oppilas käyttää kierrätysmateriaaleja tarkoituksenmukaisesti.</p>			<p>kestävään kehitykseen liittyviä näkökulmia. Oppilas osaa huolehtia työskentelyympäristöstään ja -välineistään tarkoituksenmukaisesti.</p>	
--	--	--	--	--

Käsityön arviointiperusteet 3. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
T1 Oppilas harjoittelee keksivää, kokeilevaa ja paikallisuutta hyödyntävää käsityötä.	S1-S6		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 Oppilas tunnistaa omassa työkentelyssään kokonaisen käsityöprosessin vaiheet: oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi.	S1-S6	Oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi	Oppilas osaa ohjauksen jälkeen tunnistaa ja kertoa työssään kokonaisen käsityöprosessin vaiheet: suunnittelu, valmistus, arviointi ja dokumentoida ohjatusti sen tärkeimmät seikat.	Oppilas osaa ohjatusti tunnistaa ja kertoa työstään käsityöprosessin vaiheet: suunnittelu, valmistus, arviointi ja dokumentointi ja dokumentoida sitä.
T3 Oppilas harjoittelee suunnittelemaan ja valmistamaan tuotteita yksin tai yhdessä.	S1-S4	Tuotteen valmistaminen	Oppilas osaa harjoittelun jälkeen ohjatusti suunnitella ja valmistaa töitä yksin tai yhdessä.	Oppilas osaa ohjatusti suunnitella, harjoitella ja valmistaa töitä yksin tai yhdessä.
T4 Oppilas tunnistaa käsityön käsitteitä, erilaisia materiaaleja sekä harjoittelee niiden tarkoituksenmukaisia työstötapoja.	S3,S5	Käsityössä käytettävien materiaalien ja valmistustekniikoiden valinta, yhdistäminen ja työstäminen	Oppilas tunnistaa useimmat opetetut ja omaan käsityöhön liittyvät käsitteet ja materiaalit sekä harjoittelee työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti.	Oppilas tunnistaa joitakin esille otetuista käsitteistä ja materiaaleista sekä harjoittelee ohjatuna työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti.

T5 Oppilas harjoittelee tarkoituksenmukaisten työvälineiden valintaa ja turvallista käyttöä sekä pitkäjännitteistä työskentelyä.	S1-S5	Työskentelytaidot	Oppilas harjoittelee tarkoituksenmukaisten työvälineiden valintaa ja turvallista käyttöä sekä pitkäjännitteistä työskentelyä.	Oppilas harjoittelee autettuna tarkoituksenmukaisten työvälineiden valintaa ja turvallista käyttöä sekä pitkäjännitteistä työskentelyä.
T6 Oppilas harjoittelee tieto- ja viestintäteknologian käyttöä kokonaisessa käsityöprosessissa ja sen dokumentoinnissa.	S1, S2, S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen omassa työskentelyssä	Oppilas osaa valokuvata ja videoita valmistamansa tuotteen eri vaiheita sekä nimetä ja luokitella tekstin avulla omaa suunnitelmaa, työskentelyprosessia sekä valmista tuotetta.	Oppilas osaa valokuvata ja videoita oman tuotteen vaiheita sekä kirjoittaa lyhyitä havaintoja kuvien perusteella.
T7 Oppilas harjoittelee arvioimaan ja arvostamaan omaa käsityöprosessiaan. Oppilas harjoittelee antamaan rakentavaa vertaispalautetta muiden töistä.	S6	Oman ja muiden työn arviointi, vertaispalautteen antaminen	Oppilas osaa kertoa omasta ja toisten työstä ja työskentelystä sekä nimetä hallitsemiaan ja vielä kehitettävistä osaamisen kohteita. Oppilas arvostaa työtään viemällä sen myös kotiin huoltajien arvioitavaksi.	Oppilas tuntee käsitteet työ, työskentely ja arviointi. Oppilas osaa omin sanoin kertoa oman ja toisten työn ja työskentelyn vaiheista.
T8 Oppilas arvioi kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti.	S1-S3, S5	Kulutus- ja tuotantotapojen pohdinta	Oppilas osaa nimetä erilaisia tapoja valmistaa ja käyttää tuotteita.	Oppilas muistaa termit kulutus- ja tuotantotapa.

Käsityön arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
T1 Oppilas keksii, kokeilee ja hyödyntää käsityössään paikallisuutta.	S1-S6		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 Oppilas etenee työskentelyssään kokonaisen käsityöprosessin vaiheiden mukaan: oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi.	S1-S6	Oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi	Oppilas etenee työskentelyssään kokonaisen käsityöprosessin vaiheiden mukaan ja osaa dokumentoida sen tärkeimmät seikat.	Oppilas osaa ohjatusti työskennellä kokonaisen käsityöprosessin vaiheiden mukaan ja dokumentoida ohjatusti sitä.
T3 Oppilas suunnittelee ja harjoittelee valmistamaan tuotteita yksin tai yhdessä.	S1-S4	Tuotteen valmistaminen	Oppilas osaa harjoittelun jälkeen suunnitella ja valmistaa töitä yksin tai yhdessä.	Oppilas osaa ohjatusti harjoitella ja suunnitella töiden tekemistä yksin tai yhdessä.
T4 Oppilas tuntee käsityön käsitteitä, erilaisia materiaaleja, materiaalien ominaisuuksia sekä tarkoituksenmukaisia työstötapoja.	S3,S5	Käsityössä käytettävien materiaalien ja valmistustekniikoiden valinta, yhdistäminen ja työstäminen	Oppilas tuntee opetetut ja oman käsityönsä keskeiset käsitteet, materiaalit ja materiaalien ominaisuudet sekä harjoittelee niiden tarkoituksenmukaista työstämistä.	Oppilas tunnistaa joitakin opetettuja ja oman käsityönsä keskeisiä käsitteitä, materiaaleja ja materiaalien ominaisuuksia sekä harjoittelee autettuna niiden tarkoituksenmukaista työstämistä.
T5 Oppilas käyttää tarkoituksenmukaisia ja turvallisia	S1-S5	Työskentelytavat	Oppilas valitsee pääasiassa tarkoituksenmukaisia työvälineitä ja käyttää	Oppilas tarvitsee usein ohjausta työvälineiden valinnassa ja turvallisessa

työvälineitä sekä työskentelee pitkäjänteisesti.			niitä turvallisesti sekä työskentelee usein pitkäjänteisesti.	käytössä sekä rohkaisua työskentelyn pitkäjänteisyydessä.
T6 Oppilas harjoittelee tieto- ja viestintäteknologian käyttöä kokonaisessa käsityöprosessissa ja sen dokumentoinnissa.	S1, S2, S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen omassa työskentelyssä	Oppilas osaa valokuvata ja videoida valmistamansa tuotteen eri vaiheita sekä kertoa ja luokitella tekstin avulla omaa suunnitelmaa, työskentelyprosessia sekä valmista tuotetta.	Oppilas osaa valokuvata ja videoida oman tuotteen vaiheita sekä kirjoittaa lyhyitä havaintoja ja luokiteluja kuvien perusteella.
T7 Oppilas arvioi vuorovaikutteisesti omaa käsityöprosessia ja arvostaa sitä. Oppilas harjoittelee antamaan rakentavaa vertaispalautetta muiden töistä.	S6	Oman ja muiden työn arviointi, vertaispalautteen antaminen	Oppilas osaa kertoa oman ja muiden työn ja työskentelyn vaiheista, osaamisesta sekä vielä kehitettävistä osaamisen kohteista. Oppilas arvostaa työtään viemällä sen kotiin huoltajien arvioitavaksi.	Oppilas osaa omin sanoin kertoa oman ja muiden työn ja työskentelyn vaiheista, osaamisesta sekä vielä kehitettävistä osaamisen kohteista.
T8 Oppilas arvioi kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti.	S1-S3, S5	Kulutus- ja tuotantotapojen pohdinta	Oppilas osaa havainnollistaa antamalla esimerkkejä kulutus- ja tuotantotavoista. Oppilas muistaa termin elinkaari.	Oppilas muistaa termit kulutus- ja tuotantotapa sekä elinkaari.

Käsityön arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
T1 Oppilas keksii, kokeilee ja hyödyntää käsityössään paikallisuutta.	S1-S6		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2 Oppilas etenee työskentelyssään kokonaisen käsityöprosessin vaiheiden mukaan, ymmärtää niiden väliset yhteydet sekä dokumentoinnin merkitykset.	S1-S6	Oman työn suunnittelu, valmistus, arviointi ja prosessin dokumentointi	Oppilas ymmärtää suunnitelmien ja lopullisen dokumentoinnin välisen yhteyden ja osaa toteuttaa sen.	Oppilas ymmärtää suunnitelmien ja lopullisen dokumentoinnin välisen yhteyden ja osaa toteuttaa sen ohjatusti.
T3 Oppilas huomioi suunnitteluun liittyviä tekijöitä, materiaalit, työtavat, aika, oma osaaminen, ja valmistaa tuotteita yksin tai yhdessä.	S1-S4	Tuotteen valmistaminen	Oppilas osaa suunnitellaan valita työtapoja ja materiaaleja ymmärtäen ajan, omien taitojen ja yhteistyön merkityksen.	Oppilas osaa suunnitellaan ohjatusti valita työtapoja ja materiaaleja ymmärtäen ajan, omien taitojen ja yhteistyön merkityksen.
T4 Oppilas tuntee käsityön käsitteitä, erilaisia materiaaleja ja niiden ominaisuuksia sekä harjoittelee työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti.	S3,S5	Käsityössä käytettävien materiaalien ja valmistustekniikoiden valinta, yhdistäminen ja työstäminen	Oppilas tuntee useimmat opetetut ja käsityöhönsä liittyvät käsitteet, materiaalit ja niiden ominaisuudet sekä harjoittelee työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti.	Oppilas tuntee joitakin opetetuista ja käsityöhönsä liittyvistä käsitteistä, materiaaleista ja niiden ominaisuuksista sekä harjoittelee ohjatuna työstämään niitä tarkoituksenmukaisesti.

T5 Oppilas käyttää tarkoituksenmukaisia ja turvallisia työvälineitä ja -menetelmiä sekä työskentelee pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti.	S1-S5	Työskentelytaidot	Oppilas valitsee pääasiassa tarkoituksenmukaisia työvälineitä ja -menetelmiä käyttäen niitä turvallisesti sekä työskentelee useimmiten pitkäjänteisesti ja vastuuntuntoisesti.	Oppilas tarvitsee usein ohjausta työvälineiden ja -menetelmien valinnassa ja niiden turvallisessa käytössä sekä rohkaisua työskentelyn pitkäjänteisyydessä ja vastuuntuntoisuudessa.
T6 Oppilas käyttää tieto- ja viestintä-tekniologiaa kokonaisessa käsityö-prosessissa ja sen dokumentoinnissa.	S1, S2, S6	Tieto- ja viestintätekniologian käyttäminen omassa työskentelyssä	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintätekniologiaa (kuvaaminen, piirtäminen ja kirjoittaminen) ohjatusti ja tuettuna käsityön suunnittelussa, valmistuksessa ja käsityöprosessin dokumentoinnissa.	Oppilas osaa valokuvata ja videoida oman tuotteen suunnittelun ja valmistuksen vaiheita sekä kirjoittaa lyhyitä havaintoja ja johtopäätöksiä kuvien perusteella.
T7 Oppilas arvioi vuorovaikutteisesti omaa ja muiden käsityöprosessia. Oppilas arvostaa käsityöosaamista.	S6	Oman ja muiden työn arviointi, vertaispalautteen antaminen	Oppilas osaa kertoa oman ja muiden työn ja työskentelyn vaiheista, osaamisesta sekä vielä kehitettävistä osaamisen kohteista. Oppilas osaa antaa vertaispalautetta. Oppilas arvostaa työtään viemällä sen kotiin huoltajien arviotavaksi.	Oppilas osaa omin sanoin kertoa oman ja muiden työn ja työskentelyn vaiheista, osaamisesta sekä vielä kehitettävistä osaamisen kohteista. Oppilas osaa antaa vertaispalautetta.
T8 Oppilas arvioi kulutus- ja tuotantotapoja kriittisesti	S1-S3, S5	Kulutus- ja tuotantotapojen pohdinta	Oppilas osaa omin sanoin kertoa ja havainnollistaa, miten kulutus- ja tuotantotavat vaikuttavat tuotteen elinkaareen.	Oppilas osaa ymmärtää termin elinkaari ja antaa esimerkkejä kulutus- ja tuotantotavoista.

Liikunnan arviointiperusteet 3. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Fyysinen toimintakyky				
T1 Oppilas osallistuu liikuntatuntien toimintaan aktiivisesti. Oppilas kokeilee ja harjoittelee erilaisia tehtäviä.	S1	Työskentely ja yrittäminen	Oppilas osallistuu liikuntatuntien toimintaan yleensä aktiivisesti kokeillen ja harjoitellen erilaisia liikuntatehtäviä.	Oppilas osallistuu liikuntatuntien toimintaan joskus aktiivisesti kokeillen ja harjoitellen erilaisia liikuntatehtäviä.
T2 Oppilas harjoittelee havainnoimaan itseään ja ympäristöään sekä osaa tehdä sen mukaan eri liikuntatilanteissa, kuten leikeissä ja peleissä, tarkoituksenmukaisia ratkaisuja.	S1	Ratkaisujen teko erilaisissa liikuntatilanteissa	Oppilas osoittaa yleensä osaavansa säädellä omaa liikkumistaan suhteessa ryhmään ja tilaan.	Oppilas osoittaa joskus osaavansa säädellä omaa liikkumistaan suhteessa ryhmään ja tilaan.
T3 Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita tasapainotaitoja: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pystyasennot, pää alaspäin asennot, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen ja alastulo, väistäminen, koukistaminen, ojentaminen ja kieriminen. Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita liikkumistaitoja: käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmisissä hyppiminen,	S1	Motoristen perustaitojen (tasapaino- ja liikkumistaidot) käyttäminen eri liikuntamuodoissa	Oppilas on yleensä harjoitellut rohkeasti kokeillen tasapainoilua ja liikkumista erilaisissa oppimisympäristöissä.	Oppilas on joskus harjoitellut rohkeasti kokeillen tasapainoilua ja liikkumista erilaisissa oppimisympäristöissä.

hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen ja liukuminen. Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita välineenkäsittelytaitoja: vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen.				
T4 Oppilas vahvistaa taitoaan käsitellä monipuolisesti erilaisia liikuntavälineitä erilaisissa oppimisympäristöissä ja tilanteissa.	S1	Motoristen perustaitojen (välineenkäsittelytaidot) käyttäminen eri liikuntamuodoissa	Oppilas on yleensä harjoitellut erilaisten liikuntavälineiden käsittelyä erilaisissa oppimisympäristöissä.	Oppilas on jonkin verran harjoitellut erilaisten liikuntavälineiden käsitteilyä erilaisissa oppimisympäristöissä.
T5 Oppilas osaa arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan. Oppilas harjoittaa nopeus-, liikkuvuus-, kestävyys- ja voimaominaisuuksiaan.	S1	Fyysisten ominaisuuksien harjoittaminen	Oppilas on harjoitellut omien fyysisten ominaisuuksien arviointia ja tutustunut fyysisten ominaisuuksien nopeuden, liikkuvuuden, kestävyden ja voiman harjoittamiseen.	Oppilas on jonkin verran harjoitellut omien fyysisten ominaisuuksien arviointia ja tutustunut fyysisten ominaisuuksien nopeuden, liikkuvuuden, kestävyden ja voiman harjoittamiseen.
T6 Oppilas on perusuimataitoinen.	S1	Uima- ja pelastautumistaidot	Oppilas on alkeisuimataitoinen. (10m yhdellä uintitavalla ja pinnan alle painautuminen eli kastautuminen). Oppilas on harjoittanut uima- ja vedessä liikkumistaitoaan.	Oppilas ei ole alkeisuimataitoinen. Oppilas on joskus harjoittanut uima- ja vedessä liikkumistaitoaan.

T7 Oppilas osaa ottaa huomioon mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti. Oppilas osaa huolehtia oikeanlaisesta varustautumisesta liikuntatunneille ja henkilö-kohtaisesta hygieniasta.	S1	Toiminta liikuntatunneilla	Oppilas osoittaa yleensä huomioivansa mahdollisia vaaratilanteita liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti.	Oppilas osoittaa joskus huomioivansa mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti.
Sosiaalinen toimintakyky				
T8 Oppilas osaa työskennellä kaikkien kanssa sekä säädellä toimintaansa ja tunteilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.	S2	Vuorovaikutus- ja työskentelytaidot	Oppilas on yleensä harjoitellut toimimista eri liikuntatilanteissa yhteisesti sovitulla tavalla.	Oppilas on joskus harjoitellut toimimista eri liikuntatilanteissa yhteisesti sovitulla tavalla.
T9 Oppilas noudattaa reilun pelin periaatteita ja osoittaa pyrkivänsä vastuullisuuteen yhteisissä oppimistilanteissa. Oppilas harjaantuu taidoissaan pienryhmän ohjaustehtävissä.	S2	Toiminta yhteisissä oppimistilanteissa	Oppilas on harjoitellut reilun pelin periaatteita ja osoittanut yleensä pyrkivänsä vastuullisuuteen yhteisissä oppimistilanteissa.	Oppilas on harjoitellut reilun pelin periaatteita ja osoittanut joskus pyrkivänsä vastuullisuuteen yhteisissä oppimistilanteissa.
Psyykinen toimintakyky				
T10 Oppilas oppii työskentelemään vastuullisesti ja itsenäisesti yksin ja ryhmän jäsenenä. Oppilas harjaantuu mobiilisovellusten hyödyntämiseen liikunnan tukena.	S3	Työskentelytaidot	Oppilas yleensä työskentelee vastuullisesti ja itsenäisesti annettujen suullisten ja kirjallisten ohjeiden mukaisesti.	Oppilas työskentelee joskus vastuullisesti ja itsenäisesti annettujen suullisten ja kirjallisten ohjeiden mukaisesti.
T11 Oppilas harjaantuu tunnistamaan kehonsa erilaisia signaaleja ja oppii toimimaan tuntemusten mukaan.	S3		Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan	Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

Oppilas osaa asettaa itselleen realistisia oppimistavoitteita.			kokemuksiaan osana itsearviointia.	
--	--	--	------------------------------------	--

Liikunnan arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Si- sältö- alueet	Arvioinnin koh- teet oppiai- neessa	Hyvä/arvosanan kah- deksan osaaminen	Kohtalainen/arvosa- nan kuusi osaaminen
Fyysinen toimintakyky				
T1 Oppilas osallistuu liikunta-tun- tien toimintaan aktiivisesti. Oppilas kokeilee ja harjoitte- lee erilaisia tehtäviä.	S1	Työskentely ja yrittäminen	Oppilas osallistuu lii- kuntatuntien toimin- taan yleensä aktiivi- sesti kokeillen ja har- joitellen erilaisia lii- kuntatehtäviä.	Oppilas osallistuu lii- kuntatuntien toimin- taan joskus aktiivi- sesti kokeillen ja har- joitellen erilaisia lii- kuntatehtäviä.
T2 Oppilas harjoittelee havainnoi- maan itseään ja ympäristöään sekä osaa tehdä sen mukaan eri liikuntatilanteissa, kuten leikeissä ja peleissä, tarkoituk- senmukaisia ratkaisuja.	S1	Ratkaisujen teko erilaisissa liikun- tatilanteissa	Oppilas osoittaa yleensä osaavansa säädellä omaa liikku- mistaan suhteessa ryhmään ja tilaan.	Oppilas osoittaa jos- kus osaavansa sää- dellä omaa liikkumis- taan suhteessa ryh- mään ja tilaan.
T3 Oppilas hallitsee erilaisissa oppi- misympäristöissä useita tasa- painotaitoja: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pysty- asennot, pää alaspäin asen- not, pyöriminen, heiluminen, pysähtyminen ja alastulo, väis- täminen, koukistaminen, ojen- taminen ja kieriminen. Oppilas hallitsee erilaisissa oppi- misympäristöissä useita liik- kumistaitoja: käveleminen, juokseminen, loikkiminen,	S1	Motoristen pe- rustaitojen (tasa- paino- ja liikku- mistaidot) käyttä- minen eri liikun- tamuodoissa	Oppilas on harjoitellut rohkeasti kokeillen tasa- painoilua ja liikku- mista erilaisissa oppi- misympäristöissä.	Oppilas on joskus harjoitellut rohkeasti kokeillen tasapainoi- lua ja liikkumista eri- laisissa oppimisym- päristöissä.

rytmissä hyppiminen, hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen ja liukuminen. Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita välineenkäsittelytaitoja: vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen.				
T4 Oppilas vahvistaa taitoaan käsitellä monipuolisesti erilaisia liikuntavälineitä erilaisissa oppimisympäristöissä ja tilanteissa.	S1	Motoristen perustaitojen (välineenkäsittelytaidot) käyttäminen eri liikuntamuodoissa	Oppilas on yleensä harjoitellut erilaisten liikuntavälineiden käsittelyä erilaisissa oppimisympäristöissä.	Oppilas on jonkin verran harjoitellut erilaisten liikuntavälineiden käsittelyä erilaisissa oppimisympäristöissä.
T5 Oppilas osaa arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan. Oppilas harjoittaa nopeus-, liikkuvuus-, kestävyys- ja voimaominaisuuksiaan.	S1	Fyysisten ominaisuuksien harjoittaminen	Oppilas on harjoitellut omien fyysisten ominaisuuksien arviointia ja tutustunut fyysisten ominaisuuksien nopeuden, liikkuvuuden, kestävyuden ja voiman harjoittamiseen.	Oppilas on jonkin verran harjoitellut omien fyysisten ominaisuuksien arviointia ja tutustunut fyysisten ominaisuuksien nopeuden, liikkuvuuden, kestävyuden ja voiman harjoittamiseen.
T6 Oppilas on perusuimataitoinen.	S1	Uima- ja pelastautumistaidot	Oppilas on alkeisuimataitoinen. (10m yhdellä uintitavalla ja pinnan alle painautuminen eli kastautuminen). Oppilas on harjoittanut uima- ja vedessä liikkumistaitoaan.	Oppilas ei ole alkeisuimataitoinen. Oppilas on joskus harjoittanut uima- ja vedessä liikkumistaitoaan.

T7 Oppilas osaa ottaa huomioon mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti. Oppilas osaa huolehtia oikeanlaisesta varustautumisesta liikuntatunneille ja henkilökohtaisesta hygieniasta.	S1	Toiminta liikuntatunneilla	Oppilas osoittaa yleensä huomioivansa mahdollisia vaaratilanteita liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti.	Oppilas osoittaa joskus huomioivansa mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti.
Sosiaalinen toimintakyky				
T8 Oppilas osaa työskennellä kaikkien kanssa sekä säädellä toimintaansa ja tunteilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.	S2	Vuorovaikutus- ja työskentelytaidot	Oppilas on yleensä harjoitellut toimimista eri liikuntatilanteissa yhteisesti sovitulla tavalla.	Oppilas on joskus harjoitellut toimimista eri liikuntatilanteissa yhteisesti sovitulla tavalla.
T9 Oppilas noudattaa reilun pelin periaatteita ja osoittaa pyrkivänsä vastuullisuuteen yhteisissä oppimistilanteissa. Oppilas harjaantuu taidoissaan pienryhmän ohjaustehtävissä.	S2	Toiminta yhteisissä oppimistilanteissa	Oppilas on harjoitellut reilun pelin periaatteita ja osoittanut yleensä pyrkivänsä vastuullisuuteen yhteisissä oppimistilanteissa.	Oppilas on harjoitellut reilun pelin periaatteita ja osoittanut joskus pyrkivänsä vastuullisuuteen yhteisissä oppimistilanteissa.
Psyykinen toimintakyky				
T10 Oppilas oppii työskentelemään vastuullisesti ja itsenäisesti yksin ja ryhmän jäsenenä. Oppilas harjaantuu mobiilisovellusten hyödyntämiseen liikunnan tukena.	S3	Työskentelytaidot	Oppilas yleensä työskentelee vastuullisesti ja itsenäisesti annettujen suullisten ja kirjallisten ohjeiden mukaisesti.	Oppilas työskentelee joskus vastuullisesti ja itsenäisesti annettujen suullisten ja kirjallisten ohjeiden mukaisesti.

<p>T11 Oppilas harjaantuu tunnistamaan kehonsa erilaisia signaaleja ja oppii toimimaan tunteusten mukaan. Oppilas osaa asettaa itselleen realistisia oppimistavoitteita.</p>	<p>S3</p>		<p>Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</p>	<p>Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</p>
--	-----------	--	---	---

Liikunnan arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin koh- teet oppiai- neessa	Hyvä/arvosanan kah- deksan osaaminen	Kohtalainen/arvosa- nan kuusi osaaminen
Fyysinen toimintakyky				
T1 Oppilas osallistuu liikunta- tuntien toimintaan aktiivi- sesti. Oppilas kokeilee ja harjoitte- lee erilaisia tehtäviä.	S1	Työskentely ja yrittäminen	Oppilas osallistuu lii- kuntatuntien toimin- taan yleensä aktiivi- sesti kokeillen ja har- joitellen erilaisia lii- kuntatehtäviä.	Oppilas osallistuu lii- kuntatuntien toimin- taan joskus aktiivisesti kokeillen ja harjoitel- len erilaisia liikunta- tehtäviä.
T2 Oppilas harjoittelee havain- noimaan itseään ja ympäris- töään sekä osaa tehdä sen mukaan eri liikuntatilan- teissa, kuten leikeissä ja pe- leissä, tarkoituksenmukaisia ratkaisuja.	S1	Ratkaisujen teko erilaisissa liikun- tatilanteissa	Oppilas tekee yleensä eri liikuntatilanteissa, kuten leikeissä ja pe- leissä, tarkoituksen- mukaisia ratkaisuja.	Oppilas tekee joskus eri liikuntatilanteissa, kuten leikeissä ja pe- leissä, tarkoituksen- mukaisia ratkaisuja.
T3 Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita tasapainotaitoja: staattinen ja dynaaminen tasapaino, pystyasennot, pää alaspäin asennot, pyöriminen, heilu- minen, pysähtyminen ja alas- tulo, väistäminen, koukista- minen, ojentaminen ja kieri- minen. Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita liikkumistaitoja:	S1	Motoristen pe- rustaitojen (ta- sapaino- ja lii- kumistaidot) käyttäminen eri liikuntamu- doissa	Oppilas osaa yleensä tasapainoilla ja liikkua erilaisissa oppimisym- päristöissä.	Oppilas osaa joskus ta- sapainoilla ja liikkua erilaisissa oppimisym- päristöissä.

käveleminen, juokseminen, loikkiminen, rytmisissä hyppiminen, hyppääminen, kiipeäminen, laukkaaminen ja liukuminen. Oppilas hallitsee erilaisissa oppimisympäristöissä useita välineenkäsittelytaitoja: vierittäminen, heittäminen, potkiminen, työntäminen, lyöminen, pomputtaminen ja kiinniottaminen.				
T4 Oppilas vahvistaa taitoaan käsitellä monipuolisesti erilaisia liikuntavälineitä erilaisissa oppimisympäristöissä ja tilanteissa.	S1	Motoristen perustaitojen (välineenkäsittelytaidot) käyttäminen eri liikuntamuodoissa	Oppilas osaa yleensä käsitellä erilaisia liikuntavälineitä erilaisissa oppimisympäristöissä.	Oppilas osaa jonkin verran käsitellä erilaisia liikuntavälineitä erilaisissa oppimisympäristöissä.
T5 Oppilas osaa arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan. Oppilas harjoittaa nopeus-, liikkuvuus-, kestävyys- ja voimaominaisuuksiaan.	S1	Fyysisten ominaisuuksien harjoittaminen	Oppilas osaa yleensä arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan ja harjoittaa nopeutta, liikkuvuutta, kestävyyttä ja voimaa.	Oppilas osaa jonkin verran arvioida fyysisiä ominaisuuksiaan ja harjoittaa nopeutta, liikkuvuutta, kestävyyttä ja voimaa.
T6 Oppilas on perusuimataitoinen.	S1	Uima- ja pelastautumistaidot	Oppilas on lähes perusuimataitoinen. (Osaa uida 50 metriä kahta uintitapaa käyttäen ja sukeltaa 5 metriä pinnan alla). Oppilas on harjoittanut uima- ja vedessä liikkumistaitoaan.	Oppilas on alkeisuimataitoinen. (10m yhdellä uintitavalla ja pinnan alle painautuminen eli kastautuminen).
T7	S1	Toiminta liikuntatunneilla	Oppilas osaa yleensä ottaa huomioon	Oppilas ottaa joskus huomioon mahdolliset

Oppilas osaa ottaa huomioon mahdolliset vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti. Oppilas osaa huolehtia oikeanlaisesta varustautumisesta liikuntatunneille ja henkilökohtaisesta hygieniasta.			vaaratilanteita liikuntatunneilla ja pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti.	vaaratilanteet liikuntatunneilla sekä pyrkii toimimaan turvallisesti ja asiallisesti.
Sosiaalinen toimintakyky				
T8 Oppilas osaa työskennellä kaikkien kanssa sekä säädellä toimintaansa ja tunteilmaisuaan liikuntatilanteissa toiset huomioon ottaen.	S2	Vuorovaikutus- ja työskentelytaidot	Oppilas osaa yleensä toimia eri liikuntatilanteissa yhteisesti sovitulla tavalla.	Oppilas osaa joskus toimia eri liikuntatilanteissa yhteisesti sovitulla tavalla.
T9 Oppilas noudattaa reilun pelin periaatteita ja osoittaa pyrkivänsä vastuullisuuteen yhteisissä oppimistilanteissa. Oppilas harjaantuu taidoissaan pienryhmän ohjaustehävissä.	S2	Toiminta yhteisissä oppimistilanteissa	Oppilas noudattaa yleensä reilun pelin periaatteita ja osoittaa pyrkivänsä vastuullisuuteen yhteisissä oppimistilanteissa.	Oppilas noudattaa joskus reilun pelin periaatteita ja osoittaa pyrkivänsä vastuullisuuteen yhteisissä oppimistilanteissa.
Psyykinen toimintakyky				
T10 Oppilas oppii työskentelemään vastuullisesti ja itsenäisesti yksin ja ryhmän jäsenenä. Oppilas harjaantuu mobiilivälineiden hyödyntämiseen liikunnan tukena.	S3	Työskentelytaidot	Oppilas osaa yleensä työskennellä vastuullisesti ja itsenäisesti.	Oppilas osaa joskus työskennellä vastuullisesti ja itsenäisesti.

<p>T11 Oppilas harjaantuu tunnistamaan kehonsa erilaisia signaaleja ja oppii toimimaan tuntemusten mukaan. Oppilas osaa asettaa itselleen realistisia oppimistavoitteita.</p>	<p>S3</p>		<p>Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen. Oppilasta ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</p>	<p>Ei vaikuta arvosanan muodostumiseen.</p>
---	-----------	--	---	---

Matematiikan arviointiperusteet 3. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet				
T 1 Oppilas vahvistaa jo harjoiteltuja taitoja ja kiinnostuu oppimaan uutta. Oppilas ratkaisee tehtäviä, jotka tulevat oppilaan arjen tilanteista. Oppilas ymmärtää matematiikan merkityksen hänen omassa kokemusmaailmassaan sekä ympäristössään ja kehittää matemaattista ajattelutapaansa.	S1-S5		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiin osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiin osana itsearviointia.
Työskentelyn taidot				
T2 Oppilas oppii yhteen- ja vähennyslaskun, kerto- ja jakolaskun yhteyden sekä harjoittelee murto- ja desimaalilukujen välistä yhteyttä. Oppilas hallitsee kertolaskun vaihdannaisuuden. Oppilas tutkii geometristen muotojen esiintyvyyttä lähiympäristössä ja harjoittelee yleisimpien mittayksiköiden muunnoksia.	S1-S5	Opittujen asioiden yhteydet	Oppilas tunnistaa ja osaa antaa esimerkkejä oppimiensa asioiden välisistä yhteyksistä laskutoimituksiin, vaihdannaisuuteen, geometrisiin muotoihin ja mittayksiköihin liittyen.	Oppilas osittain tunnistaa ja osaa antaa joitain esimerkkejä oppimiensa asioiden välisistä yhteyksistä laskutoimituksiin, vaihdannaisuuteen, geometrisiin muotoihin ja mittayksiköihin liittyen.

<p>T3 Oppilas havaitsee ympäristössä ilmiöitä, joita voidaan selittää matemaattisin keinoin. Oppilas harjoittelee laskulausekkeiden ja konkreettisten mallien sekä piirrosten välisen yhteyden havaitsemista myös ilmiöiden pohjalta.</p>	S1-S5	Kysymysten esittäminen ja päättelytaidot	Oppilas osaa tehdä yksinkertaisia matemaattisia laskulausekkeitä, esittää kysymyksiä ja päätelmiä ratkaisuun pääsemiseksi.	Oppilas havaitsee yksinkertaisen laskulausekkeen ja konkreettisen mallin yhteyden. Oppilas esittää ohjattuna joitain kysymyksiä ja päätelmiä ratkaisuun pääsemiseksi.
<p>T4 Oppilas harjoittelee ilmaistamaan ratkaisujaan konkreettisin välinein ja piirroksin, esim. lukujonoja lukualueella, kymmenylityksiä, kerto- ja jakolaskuja, murto- ja desimaalilukuja, laskulausekkeitä, geometrisia kuvioita, yleisimpiä pituuden (mm, cm, m, km), massan (g, kg), tilavuuden (dl, l) ja ajan (min, h, d) mittayksiköitä ja niiden muunnoksia, taulukoita ja diagrammeja.</p>	S1-S5	Ratkaisujen ja päätelmien esittäminen	Oppilas osaa ilmaista yksinkertaisia matemaattisia ratkaisujaan konkreettisin välinein ja piirroksin.	Oppilas osaa ilmaista joitain yksinkertaisia matemaattisia ratkaisujaan konkreettisin välinein ja piirroksin.
<p>T5 Oppilas ymmärtää matemaattisen ajattelun merkityksen ongelmanratkaisussa käytännön tilanteissa, esimerkiksi säännön löytäminen lukujonossa. Oppilas harjoittelee ja kehittää ongelmanratkaisutaitojaan.</p>	S1-S5	Ongelmanratkaisutaidot	Oppilas osaa käyttää yksinkertaisessa ongelmanratkaisuisaan erilaisia strategioita.	Oppilas osaa käyttää yksinkertaisessa ongelmanratkaisuisaan jotain strategiaa.

T6 Oppilas harjoittelee arvioimaan tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä. Oppilas harjoittelee esimerkiksi pituuden yksikkömuunnosten järkevyyttä.	S1-S5	Taito arvioida ratkaisua	Oppilas osaa pääsääntöisesti arvioida tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä.	Oppilas osaa joissain tapauksissa arvioida tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä.
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet				
T7 Oppilas oppii käyttämään esimerkiksi yhteen- ja vähennyslaskuun sekä kertolaskuun liittyviä matemaattisia käsitteitä ja yksikkömerkintöjä matemaattisessa ilmaisussa. Oppilas harjoittelee laskulausekkeen ja tuloksen yksikkömerkintöjä.	S1-S5	Matemaattisten käsitteiden ymmärtäminen ja käyttö	Oppilas käyttää pääsääntöisesti oikeita käsitteitä ja merkintöjä.	Oppilas käyttää osittain oikeita käsitteitä ja merkintöjä.
T8 Oppilas harjoittelee kymmenjärjestelmän ymmärtämistä konkreettisin välinein ja piirroksin. Oppilas oppii kymmenylitykset.	S2	Kymmenjärjestelmän ymmärtäminen	Oppilas hallitsee kymmenjärjestelmän periaatteen opitulla lukualueella.	Oppilas hallitsee osittain kymmenjärjestelmän periaatteen opitulla lukualueella.
T9 Oppilas varmentaa positiivisten kokonaislukujen hallinnan ja tutustuu murto- ja desimaalilukuihin.	S2	Lukukäsite	Oppilas osaa positiivisen kokonaisluvut ja tunnistaa murto- ja desimaaliluvut.	Oppilas osaa osittain positiivisen kokonaisluvut ja tunnistaa joissain tapauksissa murto- ja desimaalilukuja.
T10 Oppilas harjoittelee erilaisia yhteen- ja vähennyslaskun laskutekniikoita päässä laskuissa ja kirjallisissa tehtävissä.	S2	Laskutaidot ja peruslaskutoimien ominaisuuksien	Oppilas laskee melko sujuvasti yhteen- ja vähennyslaskuja päässä ja kirjallisesti.	Oppilas laskee helppoja yhteen- ja vähennyslaskuja päässä ja kirjallisesti.

Oppilas harjoittelee tekemään huolellisia kirjallisia merkintöjä.		hyödyntäminen		
T11 Oppilas oppii monikulmioiden ominaisuuksia sekä havainnoi geometrisia kuvioita lähiympäristössä.	S4	Geometrian käsitteet ja geometristen ominaisuuksien havainnointi.	Oppilas osaa luokitella ja tunnistaa kappaleita ja kuvioita.	Oppilas osaa luokitella ja tunnistaa joitain kappaleita ja kuvioita.
T12 Oppilas harjoittelee arvioimaan erilaisissa mittaustilanteissa mittauskohteen suhdetta konkreettiseen mittaan.	S4	Mittaaminen	Oppilas osaa valita sopivan mittavälineen, mitata ja arvioida mittaus tuloksen järkevyyttä.	Oppilas osaa valita joitain sopivia mittavälineitä, mitata ja arvioida mittaustulosten järkevyyttä.
T13 Oppilas oppii yksinkertaisten taulukoiden laatimista ja tulkitsemista.	S5	Taulukoiden ja diagrammien laatiminen ja tulkinta	Oppilas osaa laatia taulukon annetusta aineistosta sekä tulkita taulukoita ja diagrammeja.	Oppilas osaa laatia yksinkertaisen taulukon helposta aineistosta sekä tulkita yksinkertaisia taulukoita ja diagrammeja.
T14 Oppilas harjoittelee loogisten toimintaohjeiden laatimista.	S1	Ohjelmointi graafisessa ohjelmointiympäristössä	Oppilas osaa laatia toimintaohjeita.	Oppilas osaa laatia helpoja toimintaohjeita.

Matematiikan arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet oppi- aineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaami- nen	Kohtalainen/arvosana- nan kuusi osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet				
T 1 Oppilas vahvistaa jo harjoiteltuja taitoja ja kiinnostuu oppimaan uutta. Oppilas ratkaisee tehtäviä, jotka tulevat oppilaan arjen tilanteista. Oppilas ymmärtää matematiikan merkityksen hänen omassa kokemusmaailmassaan sekä ympäristössään ja kehittää matemaattista ajattelutapaansa.	S1-S5		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Työskentelyn taidot				
T2 Oppilas oppii kerto- ja jakolaskun, sekä murto- ja desimaalilukujen yhteyden. Oppilas tutkii geometrinen muotojen esiintyvyyttä lähiympäristössä ja harjoittelee yleisempien mittayksiköiden muunnoksia. Oppilas tunnistaa positiivisten ja negatiivisten kokonaislukujen yhteyden arkielämään. Oppilas pyrkii löytämään säännönmukaisuuksia aiemmin opittujen ja uusien asioiden välillä,	S1-S5	Opittujen asioiden yhteydet	Oppilas tunnistaa ja osaa antaa esimerkkejä oppimiensa asioiden välisistä yhteyksistä laskutoimituksiin, kokonaislukuihin, geometrisiin muotoihin, mittayksiköihin ja niiden muunnoksiin liittyen.	Oppilas osittain tunnistaa ja osaa antaa joitain esimerkkejä oppimiensa asioiden välisistä yhteyksistä laskutoimituksiin, kokonaislukuihin, geometrisiin muotoihin, mittayksiköihin ja niiden muunnoksiin liittyen.

esimerkiksi yksikkömuunnosten, lukujonojen ja allekkainlaskualgoritmien yhteydessä.				
T3 Oppilas havaitsee ympäristössä ilmiöitä, joita voidaan selittää matemaattisin keinoin. Oppilas harjoittelee laskulausekkeiden ja konkreettisten mallien sekä piirrosten välisen yhteyden havaitsemista myös ilmiöiden pohjalta.	S1-S5	Kysymysten esittäminen ja päättelytaidot	Oppilas osaa tehdä yksinkertaisia matemaattisia laskulausekkeitä, esittää kysymyksiä ja päätelmiä ratkaisuun pääsemiseksi.	Oppilas havaitsee yksinkertaisen laskulausekkeen ja konkreettisen mallin yhteyden. Oppilas esittää ohjattuna joitain kysymyksiä ja päätelmiä ratkaisuun pääsemiseksi.
T4 Oppilas harjoittelee ilmaisemaan ratkaisujaan konkreettisin välinein ja piirroksin, esim. lukujonoja lukualueella, kymmenylityksiä, kerto- ja jakolaskuja, murto- ja desimaalilukuja, laskulausekkeitä, geometrisia kuvioita, pinta-aloja ja piirejä, yleisimpiä pituuden (mm, cm, m, km), massan (g, kg, t), tilavuuden (dl, l) ja ajan mittayksiköitä (s, min, h, d, vk, kk, a) ja niiden muunnoksia, taulukoita, diagrammeja ja koordinaattistoja. Oppilas tutustuu perusyksiköiden kymmenes- ja sadasosiin sekä kymmen- ja satakertoihin ja niiden muunnoksiin	S1-S5	Ratkaisujen ja päätelmien esittäminen	Oppilas osaa ilmaista yksinkertaisia matemaattisia ratkaisujaan konkreettisin välinein ja piirroksin.	Oppilas osaa ilmaista joitain yksinkertaisia matemaattisia ratkaisujaan konkreettisin välinein ja piirroksin.
T5 Oppilas ymmärtää matemaattisen ajattelun merkityksen ongelmanratkaisussa käytännön	S1-S5	Ongelmanratkaisutaidot	Oppilas osaa käyttää yksinkertaisessa ongelmaratkaisuissaan erilaisia strategioita.	Oppilas osaa käyttää yksinkertaisessa ongelmaratkaisuissaan jotain strategiaa.

tilanteissa, esimerkiksi sisältö- ja ositusjakotilanteissa kertolaskujen hyödyntäminen. Oppilas harjoittelee ja kehittää ongelmanratkaisutaitojaan.				
T6 Oppilas harjoittelee arvioimaan tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä. Oppilas harjoittelee esimerkiksi pituuden ja massan yksikkömuunnosten järkevyyttä.	S1-S5	Taito arvioida ratkaisua	Oppilas osaa pääsääntöisesti arvioida tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä.	Oppilas osaa joissain tapauksissa arvioida tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä.
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet				
T7 Oppilas oppii käyttämään esimerkiksi kerto- ja jakolaskun sekä geometrian matemaattisia käsitteitä ja yksikkömerkintöjä matemaattisessa ilmaisussa. Oppilas harjoittelee laskulausekkeen ja tuloksen yksikkömerkintöjä.	S1-S5	Matemaattisten käsitteiden ymmärtäminen ja käyttö	Oppilas käyttää pääsääntöisesti oikeita käsitteitä ja merkintöjä.	Oppilas käyttää osittain oikeita käsitteitä ja merkintöjä.
T8 Oppilas syventää kymmenjärjestelmän ymmärtämistä konkreettisin välinein ja piirroksin.	S2	Kymmenjärjestelmän ymmärtäminen	Oppilas hallitsee kymmenjärjestelmän periaatteen opitulla lukualueella myös desimaalilukujen osalta.	Oppilas hallitsee osittain kymmenjärjestelmän periaatteen opitulla lukualueella myös desimaalilukujen osalta.
T9 Oppilas oppii negatiivisia kokonaislukuja, murto- ja desimaalilukujen käsitteet sekä lukujen välisen yhteyden.	S2	Lukukäsite	Oppilas osaa negatiiviset kokonaisluvut ja ymmärtää murto- ja desimaalilukujen käsitteet ja lukujen välisen yhteyden.	Oppilas osaa osittain negatiiviset kokonaisluvut ja ymmärtää murto- ja desimaalilukujen käsitteet ja lukujen välisen yhteyden joissain tapauksissa.

T10 Oppilas harjoittelee erilaisia kerto- ja jakolaskun laskutekniikoita päässälaskuissa ja kirjallisissa tehtävissä. Oppilas harjoittelee tekemään huolellisia kirjallisia merkintöjä.	S2	Laskutaidot ja peruslaskutoimistusten ominaisuuksien hyödyntäminen	Oppilas laskee melko sujuvasti kerto- ja jakolaskuja päässä ja kirjallisesti.	Oppilas laskee helpoja kerto- ja jakolaskun laskuja päässä ja kirjallisesti.
T11 Oppilas oppii monikulmioiden ominaisuuksia ja niiden eroja sekä osaa etsiä geometrisia kuvioita lähiympäristössä. Oppilas ymmärtää pinta-alan ja piirin käsitteiden erot.	S4	Geometrian käsitteet ja geometristen ominaisuuksien havainnointi	Oppilas osaa luokitella ja tunnistaa kappaleita ja kuvioita. Oppilas ymmärtää käsitteet pinta-ala ja piiri.	Oppilas osaa luokitella ja tunnistaa joitain kappaleita ja kuvioita. Oppilas tunnistaa käsitteet pinta-ala ja piiri.
T12 Oppilas arvioi mittauskohteen suuruuden ja valitsee mittaamiseen sopivan välineen ja mittayksikön sekä pohtii mittaustuloksen järkevyyttä.	S4	Mittaaminen	Oppilas osaa valita sopivan mittavälineen, mitata ja arvioida mittaustuloksen järkevyyttä.	Oppilas osaa valita joitain sopivia mittavälineitä, mitata ja arvioida mittaustulosten järkevyyttä.
T13 Oppilas oppii taulukkojen ja diagrammien laatimista ja tulkitsemista.	S5	Taulukoiden ja diagrammien laatiminen ja tulkinta	Oppilas osaa laatia taulukon annetusta aineistosta sekä tulkita taulukoita ja diagrammeja.	Oppilas osaa laatia yksinkertaisen taulukon helposta aineistosta sekä tulkita yksinkertaisia taulukoita ja diagrammeja.
T14 Oppilas harjoittelee loogisten toimintaohjeiden laatimista.	S1	Ohjelmointi graafisessa ohjelmointiympäristössä	Oppilas osaa laatia toimintaohjeita.	Oppilas osaa laatia helppoja toimintaohjeita.

Matematiikan arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet oppiai- neessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaami- nen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet				
T 1 Oppilas vahvistaa jo harjoiteltuja taitoja ja kiinnostuu oppimaan uutta. Oppilas ratkaisee tehtäviä, jotka tulevat oppilaan arjen tilanteista. Oppilas ymmärtää matematiikan merkityksen hänen omassa kokemusmaailmassaan sekä ympäristössään ja kehittää matemaattista ajattelutapaansa.	S1-S5		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
Työskentelyn taidot				
T2 Oppilas oppii murto-, desimaali- ja prosenttilukujen yhteyden. Oppilas tutkii geometristen muotojen esiintyvyyttä lähiympäristössä, harjoittelee mittayksiköiden muunnoksia sekä pinta-alojen ja tilavuuksien yhteyksiä käytäntöön. Oppilas tunnistaa positiivisten ja negatiivisten kokonaislukujen sekä prosenttikäsitteen yhteyden arkielämään. Oppilas oppii havaitsemaan pituuden mittayksiköiden yhteyden	S1-S5	Opittujen asioiden yhteydet	Oppilas tunnistaa ja osaa antaa esimerkkejä oppimiensa asioiden välisistä yhteyksistä laskutoimituksiin, erilaisiin lukuihin, geometrisiin muotoihin, mittayksiköihin ja niiden muunnoksiin liittyen.	Oppilas osittain tunnistaa ja osaa antaa joitain esimerkkejä oppimiensa asioiden välisistä yhteyksistä laskutoimituksiin, erilaisiin lukuihin, geometrisiin muotoihin, mittayksiköihin ja niiden muunnoksiin liittyen.

mittakaavaan ja pinta-aloihin. Oppilas pyrkii löytämään säännönmukaisuuksia yksikkömuunnosten ja mittakaavan sekä desimaalilukujen ja prosenttien välillä.				
T3 Oppilas havaitsee ympäristössä ilmiöitä, joita voidaan selittää matemaattisin keinoin. Oppilas oppii laskulausekkeiden ja konkreettisten mallien sekä piirrosten välisen yhteyden myös ilmiöiden pohjalta.	S1-S5	Kysymysten esittäminen ja päättelytaidot	Oppilas osaa tehdä matemaattisia laskulausekkeitä, esittää kysymyksiä ja päätelmiä ratkaisuun pääsemiseksi.	Oppilas osaa tehdä yksinkertaisia laskulausekkeitä. Oppilas esittää ohjattuna joitain kysymyksiä ja päätelmiä ratkaisuun pääsemiseksi.
T4 Oppilas oppii ilmaisemaan ratkaisujaan konkreettisin välinein ja piirroksin, esim. lukujonoja lukualueella, kymmenylityksiä, kertoja jakolaskuja, murto- ja desimaalilukuja, laskulausekkeitä, geometrisia kuvioita, pinta-aloja ja piirejä, suorakulmaisten särmiöiden tilavuuksia, mittayksiköitä ja niiden muunnoksia, prosentteja, taulukoita, diagrammeja ja koordinaatistoja. Oppilas harjoittelee perusyksiköiden kymmenes- ja sadasosia sekä kymmen- ja satakertoja ja niiden muunnoksia.	S1-S5	Ratkaisujen ja päätelmien esittäminen	Oppilas osaa ilmaista matemaattisia ratkaisujaan konkreettisin välinein ja piirroksin.	Oppilas osaa ilmaista joitain matemaattisia ratkaisujaan konkreettisin välinein ja piirroksin.
T5 Oppilas ymmärtää matemaattisen ajattelun merkityksen ongelmanratkaisussa käytännön tilanteissa, esimerkiksi	S1-S5	Ongelmanratkaisutaidot	Oppilas osaa käyttää ongelmaratkaisuihin erilaisia strategioita.	Oppilas osaa käyttää ongelmaratkaisuissaan joitain strategioita.

lämpötilamuutosten vaikutus veden olomuotoihin. Oppilas harjoittelee ja kehittää ongelmanratkaisutaitojaan.				
T6 Oppilas harjoittelee arvioimaan tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä. Oppilas harjoittelee esimerkiksi pinta-alan yksikkömuunnosten järkevyyttä.	S1-S5	Taito arvioida ratkaisua	Oppilas osaa pääsääntöisesti arvioida tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä.	Oppilas osaa joissain tapauksissa arvioida tuloksen suuruusluokkaa ja mielekkyyttä.
Käsitteelliset ja tiedonalakohtaiset tavoitteet				
T7 Oppilas oppii käyttämään esimerkiksi koordinaatistoon liittyviä matemaattisia käsitteitä ja yksikkömerkintöjä matemaattisessa ilmaisussa. Oppilas käyttää laskulausekkeen ja tuloksen yksikkömerkintöjä. Oppilas tutustuu jakoviivaan.	S1-S5	Matemaattisten käsitteiden ymmärtäminen ja käyttö	Oppilas käyttää pääsääntöisesti oikeita käsitteitä ja merkintöjä.	Oppilas käyttää osittain oikeita käsitteitä ja merkintöjä.
T8 Oppilas oppii lukualueen lukujonotaitoja ja oppii löytämään lukujonojen säännön.	S2	Kymmenjärjestelmän ymmärtäminen	Oppilas hallitsee kymmenjärjestelmän periaatteen, lukujonotaitoja ja -sääntöjä opitulla lukualueella myös desimaalilukujen osalta.	Oppilas hallitsee osittain kymmenjärjestelmän periaatteen, lukujonotaitoja ja -sääntöjä opitulla lukualueella myös desimaalilukujen osalta.
T9 Oppilas oppii murto-, desimaali- ja prosenttilukujen käsitteet sekä lukujen väliset yhteydet.	S2	Lukukäsite	Oppilas osaa prosenttiluvun käsitteen ja prosenttiluvun yhteyden murto- ja desimaalilukuihin.	Oppilas osaa osittain prosenttiluvun käsitteen ja prosenttiluvun yhteyden murto- ja desimaalilukuihin.

T10 Oppilas oppii erilaisia desimaalilukujen laskutekniikoita päässälaskuissa ja kirjallisissa tehtävissä. Oppilas oivaltaa, että samaan tulokseen voi päästä eri laskutoimituksia käyttäen. Oppilas oppii tekemään huolelliset kirjalliset merkinnät.	S2	Laskutaidot ja peruslaskutoimitusten ominaisuuksien hyödyntäminen	Oppilas laskee melko sujuvasti desimaalilukuja päässä ja kirjallisesti.	Oppilas laskee helppoja desimaalilukuja päässä ja kirjallisesti.
T11 Oppilas oppii monikulmioiden ja kappaleiden ominaisuuksia ja niiden eroja sekä osaa etsiä geometrisia kappaleita lähiympäristössä. Oppilas ymmärtää pinta-alan ja piirin, sekä pinta-alan ja tilavuuden käsitteiden erot. Oppilas oppii piirtämään symmetrisiä kuvioita suoran suhteen.	S4	Geometrian käsitteet ja geometristen ominaisuuksien havainnointi	Oppilas osaa luokitella ja tunnistaa kappaleita ja kuvioita. Oppilas ymmärtää käsitteet pinta-ala, piiri ja tilavuus. Oppilas osaa piirtää suoran suhteen symmetrisiä kuvioita.	Oppilas osaa luokitella ja tunnistaa joitain kappaleita ja kuvioita. Oppilas tunnistaa käsitteet pinta-ala, piiri ja tilavuus helpoissa yhteyksissä. Oppilas osaa piirtää suoran suhteen helppoja symmetrisiä kuvioita.
T12 Oppilasta arvioi mittauskohteen suuruuden ja valitsee mittaukseen sopivan välineen ja mittayksikön sekä pohtii mittaustuloksen järkevyyttä.	S4	Mittaaminen	Oppilas osaa valita sopivan mittavälineen, mitata ja arvioida mittaustuloksen järkevyyttä. Oppilas osaa laskea pinta-aloja ja tilavuuksia.	Oppilas osaa valita joitain sopivia mittavälineitä, mitata ja arvioida mittaustulosten järkevyyttä. Oppilas osaa laskea pinta-aloja ja tilavuuksia yksinkertaisissa tehtävissä.
T13 Oppilas harjaantuu taulukkojen ja diagrammien laatimisessa ja tulkitsemisessä sekä harjoittelee käyttämään tilastollisia tunnuslukuja.	S5	Taulukoiden ja diagrammien laatiminen ja tulkinta	Oppilas osaa laatia taulukon annetusta aineistosta, tulkita taulukoita ja diagrammeja sekä	Oppilas osaa laatia yksinkertaisen taulukon helposta aineistosta, tulkita yksinkertaisia taulukoita ja diagrammeja

Oppilas tutustuu todennäköisyyksiin arkitilanteiden päättelyn kautta.			käyttää joitain tilastollisia tunnuslukuja.	sekä käyttää jotain tilastollista tunnuslukua.
T14 Oppilas harjoittelee ohjelmointia jossakin graafisessa ohjelmointiympäristössä.	S1	Ohjelmointi graafisessa ohjelmointiympäristössä	Oppilas osaa ohjelmoida toimivan ohjelman jossakin graafisessa ohjelmointiympäristössä.	Oppilas osaa ohjelmoida helpon toimivan ohjelman jossakin graafisessa ohjelmointiympäristössä.

Musiikin arviointiperusteet 3. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Si- sältö- alueet	Arvioinnin koh- teet oppiai- neessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaami- nen	Kohtalainen/arvosa- nan kuusi osaami- nen
Osallisuus				
T1 Oppilas harjoittelee toi- mimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä ja saa onnistumisen kokemuk- sia.	S1-S4	Musiikilliset yh- teistyötaidot	Oppilas toimii mu- siikillisen ryhmän jäsenenä hyvin.	Oppilaalle on haas- tavaa toimia musii- killisen ryhmän jäse- nenä.
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen				
T2 Oppilas harjoittelee käyttämään luonnolli- sesti ääntään ja kehit- tää keho-, rytmi- ja me- lodiesoittimien perus- soittotekniikoita yhteis- musisoinnissa.	S1-S4	Laulaminen ja soittaminen ryh- män jäsenenä	Oppilas osallistuu yhteislauluun ja -soittoon.	Oppilaan on vaikeaa osallistua yhteislau- luun ja -soittoon.
T3 Oppilas käyttää liikettä eläytyessään musiikkiin sekä tutustuessaan mu- siikkikäsitteisiin.	S1-S4	Musiikkiliikunta	Oppilas liikkuu mu- siikin mukaan ja käyttää kehoaan musiikilliseen ilmai- suun.	Oppilas osallistuu vain vähän musiikki- liikuntaan.
T4 Oppilas havainnoi kou- lun ja lähiympäristön ääniä sekä harjoittelee kuuntelemaan aktiivi- sesti musiikkia.	S1-S4	Musiikin kuun- telu	Oppilas havainnoi keskittyneesti kou- lun ja lähiympäris- tön ääniä sekä har- joittelee kuuntele- maan aktiivisesti musiikkia.	Oppilaan on hanka- laa havainnoida kes- kittyneesti koulun ja lähiympäristön ää- niä. Hänen on vai- keaa keskittyä musii- kin kuuntelemiseen.

T5 Oppilas harjoittelee musiikillista keksintää ja improvisointia keho-, rytmi- ja melodiasoittimilla.	S1-S4	Luovan musiikillisen ajattelun ilmaiseminen eri keinoin	Oppilas harjoittelee aktiivisesti musiikillista keksintää ja improvisointia keho-, rytmi- ja melodiasoittimilla.	Oppilas osallistuu vain harvoin musiikilliseen keksintään ja improvisointiin keho-, rytmi- ja melodiasoittimilla.
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito				
T6 Oppilas tutustuu ikäkauteen sopivaan eri aikakausien suomalaiseen musiikkiin ja musiikin eri lajeihin, erityisesti lastenmusiikkiin.	S1-S4	Musiikin merkitysten havainnointi	Oppilas tutustuu aktiivisesti ikäkauteen sopivaan suomalaiseen musiikkiin.	Oppilaalle on haastavaa tutustua aktiivisesti ikäkauteen sopivaan suomalaiseen musiikkiin.
T7 Oppilas tutustuu musiikin käsitteisiin ja niihin liittyviin merkintätapoihin musisoinnin yhteydessä.	S1-S4	Musiikin merkintätapojen ymmärtäminen	Oppilas opettelee toimimaan opiskelijan musiikillisten merkintöjen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.	Oppilaan on hankalaa harjoitella opiskelijan musiikillisten merkintöjen käyttöä musisoinnin yhteydessä.
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa				
T8 Oppilas harjoittelee kiinnittämään huomiota kuulonsa suojelemiseen ja omaan osallisuuteensa ääniympäristön turvallisuudessa.	S1-S4	Välineiden ja laitteiden turvallinen käyttö	Oppilas harjoittelee käyttämään laitteita ja soittimia ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuteen liittyvät tekijät.	Oppilaan on vaikeaa harjoitella käyttämään laitteita ja soittimia ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuteen liittyvät tekijät.
Oppimaan oppiminen musiikissa				
T9 Oppilas osallistuu yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja harjoittelee	S1-S4	Oppimaan oppiminen ja työskentelytaidot	Oppilas osallistuu yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja harjoittelee	Oppilaan on haastavaa osallistua yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja harjoitella

<p>työskentelemään tavoitteen mukaisesti. Oppilas arvioi tavoitteen toteutumista ryhmän jäsenenä.</p>			<p>toimimaan tavoitteen mukaisesti. Hän osallistuu tavoitteen toteutumisen arviointiin ryhmän jäsenenä.</p>	<p>toimimaan yhteisen tavoitteen mukaisesti. Oppilas osallistuu heikosti tavoitteen toteutumisen arviointiin ryhmän jäsenenä.</p>
---	--	--	---	---

Musiikin arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/ arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Si- sältö- alueet	Arvioinnin koh- teet oppiai- neessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaami- nen	Kohtalainen/arvosa- nan kuusi osaami- nen
Osallisuus				
T1 Oppilas harjoittelee toi- mimaan musiikillisen ryhmän jäsenenä ja saa onnistumisen kokemuk- sia.	S1-S4	Musiikilliset yh- teistyötaidot	Oppilas toimii mu- siikillisen ryhmän jäsenenä hyvin.	Oppilaalle on haas- tavaa toimia musii- killisen ryhmän jäse- nenä.
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen				
T2 Oppilas harjoittelee käyttämään luonnolli- sesti ääntään ja kehit- tää keho-, rytmi- ja me- lodiesoittimien perus- soittotekniikoita yhteis- musisoinnissa.	S1-S4	Laulaminen ja soittaminen ryh- män jäsenenä	Oppilas osallistuu yhteislauluun ja -soittoon.	Oppilaan on vaikeaa osallistua yhteislau- luun ja -soittoon.
T3 Oppilas käyttää liikettä eläytyessään musiikkiin sekä tutustuessaan mu- siikkikäsitteisiin.	S1-S4	Musiikkiliikunta	Oppilas liikkuu mu- siikin mukaan ja käyttää kehoaan musiikilliseen ilmai- suun.	Oppilas osallistuu vain vähän musiikki- liikuntaan.
T4 Oppilas havainnoi kou- lun ja lähiympäristön ääniä sekä harjoittelee kuuntelemaan aktiivi- sesti musiikkia.	S1-S4	Musiikin kuun- telu	Oppilas havainnoi keskittyneesti kou- lun ja lähiympäris- tön ääniä sekä har- joittelee kuuntele- maan aktiivisesti musiikkia.	Oppilaan on hanka- laa havainnoida kes- kittyneesti koulun ja lähiympäristön ää- niä. Hänen on vai- keaa keskittyä musii- kin kuuntelemiseen.

T5 Oppilas harjoittelee musiikillista keksintää ja improvisointia keho-, rytm- ja melodiasoittimilla.	S1-S4	Luovan musiikillisen ajattelun ilmaiseminen eri keinoin	Oppilas harjoittelee aktiivisesti musiikillista keksintää ja improvisointia keho-, rytm- ja melodiasoittimilla.	Oppilas osallistuu vain harvoin musiikilliseen keksintään ja improvisointiin keho-, rytm- ja melodiasoittimilla.
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito				
T6 Oppilas tutustuu ikäkauteen sopivaan eri aikakausien eurooppalaiseen musiikkiin ja musiikin eri lajeihin, erityisesti kansanmusiikkiin ja taidemusiikkiin.	S1-S4	Musiikin merkitysten havainnointi	Oppilas tutustuu aktiivisesti eurooppalaiseen musiikkiin.	Oppilaalle on haastavaa tutustua aktiivisesti eurooppalaiseen musiikkiin.
T7 Oppilas tutustuu musiikin käsitteisiin ja niihin liittyviin merkintätapoihin musisoinnin yhteydessä.	S1-S4	Musiikin merkintätapojen ymmärtäminen	Oppilas opettelee toimimaan opiskelijan musiikillisten merkintöjen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.	Oppilaan on hankalaa harjoitella opiskelijan musiikillisten merkintöjen käyttöä musisoinnin yhteydessä.
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa				
T8 Oppilas harjoittelee kiinnittämään huomiota kuulonsa suojelemiseen ja omaan osallisuuteensa ääniympäristön turvallisuudessa.	S1-S4	Välineiden ja laitteiden turvallinen käyttö	Oppilas harjoittelee käyttämään laitteita ja soittimia ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuteen liittyvät tekijät.	Oppilaan on vaikeaa harjoitella käyttämään laitteita ja soittimia ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuteen liittyvät tekijät.
Oppimaan oppiminen musiikissa				
T9 Oppilas osallistuu yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja	S1-S4	Oppimaan oppiminen ja työskentelytaidot	Oppilas osallistuu yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja	Oppilaan on haastavaa osallistua yhteisen musiikillisen tavoitteen

<p>harjoittelee työskentelemään tavoitteen mukaisesti. Oppilas arvioi tavoitteen toteutumista ryhmän jäsenenä.</p>			<p>harjoittelee toimimaan tavoitteen mukaisesti. Hän osallistuu tavoitteen toteutumisen arviointiin ryhmän jäsenenä.</p>	<p>asettamiseen ja harjoitella toimimaan yhteisen tavoitteen mukaisesti. Oppilas osallistuu heikosti tavoitteen toteutumisen arviointiin ryhmän jäsenenä.</p>
--	--	--	--	---

Musiikin arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Si- sältö- alueet	Arvioinnin koh- teet oppiai- neessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaami- nen	Kohtalainen/arvo- sanan kuusi osaa- minen
Osallisuus				
T1 Oppilas harjoittelee toimi- maan musiikillisen ryh- män jäsenenä rakenta- vasti ja saa onnistumisen kokemuksia.	S1-S4	Musiikilliset yh- teistyötaidot	Oppilas toimii mu- siikillisen ryhmän jäsenenä hyvin.	Oppilaalle on haas- tavaa toimia musii- killisen ryhmän jä- senenä.
Musiikilliset tiedot ja taidot sekä luova tuottaminen				
T2 Oppilas käyttää luonte- vasti ääntään ikäkauteen soveltuvalla tavalla ja tu- tustuu erilaisiin sointu- soittimiin. Oppilas osallis- tuu yhteislauluun ja -soit- toon.	S1-S4	Laulaminen ja soittaminen ryh- män jäsenenä	Oppilas osallistuu yhteislauluun ja -soittoon.	Oppilaan on vai- keaa osallistua yh- teislauluun ja -soittoon.
T3 Oppilas kehittää luovaa ajatteluaan ja käyttää lii- kettä musiikkiin eläytymi- sessä, ilmaisukeinona, mahdollisissa esiintymi- sissä, yhteismusisointiti- lanteissa sekä musiikkikä- sitteiden opiskelussa.	S1-S4	Musiikkiliikunta	Oppilas liikkuu mu- siikin mukaan ja käyttää kehoaan musiikilliseen ilmai- suun.	Oppilas osallistuu vain vähän musiik- kiliikuntaan.
T4 Oppilas osaa kuunnella keskittyneesti musiikkia ja	S1-S4	Musiikin kuun- telu	Oppilas kuuntelee keskittyneesti mu- siikkia ja esittää	Oppilaan on hanka- laa kuunnella kes- kittyneesti

harjoittelee musiikkielämyksen sanallistamista.			näkemyksiään kuulemastaan.	musiikkia tai esittää näkemyksiä kuulemastaan.
T5 Oppilas harjoittelee musiikillista keksintää ryhmässä tekemällä pienimuotoisia sävellyksiä mm. tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.	S1-S4	Luovan musiikillisen ajattelun ilmaiseminen eri keinoin	Oppilas keksii omia ratkaisuja käyttäen ääntä, musiikkia, kuvaa tai muita ilmaisutapoja ja osaa tarvittaessa ohjautusti hyödyntää musiikkiteknologian tarjoamia mahdollisuuksia.	Oppilaan on haasteellista keksiä omia ratkaisuja käyttäen ääntä, musiikkia, kuvaa tai muita ilmaisutapoja. Oppilaan on vaikeaa keskittyä musiikkiteknologian asialliseen käyttöön.
Kulttuurinen ymmärrys ja monilukutaito				
T6 Oppilas kuuntelee eläytyen monenlaista ikäkauteen sopivaa musiikkia eri aikakausilta ja musiikin eri lajeista.	S1-S4	Musiikin merkitysten havainnointi	Oppilas kuuntelee eläytyen monenlaista ikäkauteen sopivaa musiikkia eri aikakausilta ja musiikin eri lajeista.	Oppilaalle on ongelmallista eläytyä eri aikakausien ja musiikin eri lajien kuuntelemiseen.
T7 Oppilas harjoittelee toimimaan musiikin merkintätapojen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.	S1-S4	Musiikin merkintätapojen ymmärtäminen	Oppilas toimii opiskeltujen musiikillisten merkintöjen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.	Oppilas toimii josain määrin opiskeltujen musiikillisten merkintöjen mukaisesti musisoinnin yhteydessä.
Hyvinvointi ja turvallisuus musiikissa				
T8 Oppilas kiinnittää huomiota ääniympäristön turvallisuuteen sekä musiikkiteknologian turvalliseen käyttöön.	S1-S4	Välineiden ja laitteiden turvallinen käyttö	Oppilas käyttää laitteita ja soittimia ottaen huomioon muun muassa äänen ja musiikin voimakkuuteen liittyvät tekijät.	Oppilaan on vaikeaa ottaa huomioon äänen ja musiikin voimakkuuteen liittyvät tekijät käyttäessään laitteita ja soittimia.

Oppimaan oppiminen musiikissa				
T9 Oppilas osallistuu yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja harjoittelee työskentelemään tavoitteen mukaisesti. Oppilas arvioi tavoitteen toteutumista ryhmän jäsenenä.	S1-S4	Oppimaan oppiminen ja työskentelytaidot	Oppilas osallistuu yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja harjoittelee toimimaan tavoitteen mukaisesti. Hän osallistuu tavoitteen toteutumisen arviointiin ryhmän jäsenenä.	Oppilaan on haastavaa osallistua yhteisen musiikillisen tavoitteen asettamiseen ja harjoitella toimimaan yhteisen tavoitteen mukaisesti. Oppilas osallistuu heikosti tavoitteen toteutumisen arviointiin ryhmän jäsenenä.

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän arviointiperusteet 3. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen				
<p>T1</p> <p>Oppilas harjoittelee viestimistä erilaisissa viestintäympäristöissä.</p> <p>Oppilas harjoittelee ilmaisemaan mielipiteitään tutussa ryhmässä.</p>	S1	Puheviestintätilanteissa toimiminen	Oppilas on harjoitellut aktiivisesti viestimistä. Oppilas ilmaisee mielipiteitään.	Oppilas viestii ohjautusti itselleen tutuissa viestintäympäristöissä.
<p>T2</p> <p>Oppilas harjoittelee erilaisissa ryhmissä toimimista ja perusviestintätaitoja (katsekontakti, vuorottelu, kuunteleminen, reagointi).</p>	S1	Toiminta vuorovaikutustilanteissa	Oppilas osaa toimia erilaisissa ryhmissä ja käyttää perusviestintätaitoja. Oppilas osaa usein käyttää tarkoituksenmukaista puhetapaa toisten tunteet huomioon ottaen.	Oppilas tarvitsee paljon ohjausta toimiessaan erilaisissa ryhmissä ja käyttääseen tarkoituksenmukaista puhetapaa toisten tunteet huomioon ottaen.

<p>Oppilas harjoittelee tarkoituksenmukaista puhetapaa toisten tunteet huomioon ottaen.</p> <p>Oppilas edistyy keskittyvän, tarkkan ja päättelevän kuuntelemisen taidoissa.</p>				
<p>T3</p> <p>Oppilas harjoittelee lukemaan eläytyen erilaisia tekstejä.</p> <p>Oppilas osallistuu erilaisiin äänenkäyttö- ja draamaharjoitukseen ja -leikkeihin.</p>	S1	Ilmaisukeinojen käyttö	Oppilas lukee eläytyen erilaisia tekstejä ja osallistuu draamatoimintaan.	Oppilas osallistuu vaihtelevasti draamatoimintaan.
<p>T4</p> <p>Oppilas tutustuu erilaisiin viestintävälineisiin.</p> <p>Oppilas harjoittelee palautteen antamista ja vastaanottamista.</p>	S1	Vuorovaikutus-taitojen kehittyminen	Oppilas ottaa vastaan palautetta omasta toiminnastaan ja antaa palautetta muille.	Oppilaalla on vaikeuksia palautteen antamisessa ja vastaanottamisessa.
Tekstien tulkitseminen				

<p>T5</p> <p>Oppilas harjoittelee sujuvaa lukemista erilaisten tekstien avulla ja tutustuu erilaisiin lukustrategioihin.</p> <p>Oppilas harjoittelee arvioimaan lukutaitoaan ja luetun ymmärtämistään.</p>	S2	Tekstinymmärtämisen perusstrategioiden hallinta	Oppilas lukee sujuvasti erilaisia tekstejä ja osaa käyttää jotakin tekstinymmärtämisen perusstrategiaa.	Oppilas tarvitsee tukea erilaisten tekstien lukemisessa. <p>Oppilas käyttää tekstinymmärtämisen perusstrategioita satunnaisesti.</p>
<p>T6</p> <p>Oppilas tutkii tekstien avulla sanojen muotoja ja merkityksiä.</p> <p>Oppilas harjoittelee käyttämään ja tulkitsemaan kieltä synonyymien ja vastakohtien avulla.</p> <p>Oppilas kartuttaa sanavarastoaan.</p> <p>Oppilas ymmärtää, että teksteillä on erilaisia piirteitä (esim. kertova ja ohjaava teksti).</p>	S2	Tekstien erittely ja tulkinta	Oppilas ymmärtää sanojen muotoja ja merkityksiä tekstien avulla ja osaa käyttää ja tulkita kieltä synonyymien ja vastakohtien avulla.	Oppilaan sanavarasto on suppea. Tekstien ymmärtäminen ja tulkitseminen on oppilaalle vaikeaa.
T7	S2	Tiedonhankintataidot ja lähdekriittisyys	Oppilas osaa hyödyntää erilaisia lähteitä ja käyttää	Oppilas osaa ohjautusti etsiä tietoa

Oppilas harjoittelee tiedon hankintaa erilaisista lähteistä. Oppilas harjoittelee aakkostamisen hyödyntämistä tiedonhankinnassa.			aakkostamista tiedonhankinnassa.	annetusta lähteestä.
T8 Oppilas harjoittelee oman luku-kokemuksen jakamista pienessä ryhmässä. Oppilas lukee ikätasolle sopivia erilaisia tekstilajeja sekä yksin että ryhmässä, myös kokonaisia teoksia.	S2	Lapsille ja nuorille tarkoitettua kirjallisuuden ja tekstien tuntemus ja luku-kokemusten jakaminen	Oppilas lukee lapsille suunnattua kirjallisuutta, myös kokonaisia teoksia, media- ja muita tekstejä ja jakaa lukukokemuksiaan pienessä ryhmässä.	Oppilas lukee jonkin verran lapsille suunnattua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä.
Tekstien tuottaminen				
T9 Oppilas harjoittelee ilmaisemaan tekstien pohjalta kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään.	S3	Kokemusten ja ajatusten ilmaiseminen	Oppilas ilmaisee kokemuksiaan ja ajatuksiaan monimuotoisten tekstien avulla ikätasonsa mukaan.	Oppilas ilmaisee ohjatusti kokemuksiaan monimuotoisten tekstien avulla ikätasonsa mukaan.
T10	S3	Oman ajattelun kielentäminen ja	Oppilas tuottaa pieniä fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä	Oppilas tuottaa ohjatusti pieniä kertomuksia.

<p>Oppilas harjoittelee tuottamaan fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä kertomuksia.</p> <p>Oppilas osaa laatia omalle tekstilleen otsikon.</p>		<p>eri tekstilajien käyttö</p>	<p>kertomuksia ja osaa otsikoida tekstinsä.</p>	
<p>T11</p> <p>Oppilas harjoittelee yleis- ja erisnimien oikeinkirjoitusta.</p> <p>Oppilas harjoittelee kirjoittamaan prototyyppejä nominatiivialkuisia yhdyssanoja.</p> <p>Oppilas harjoittelee virkkeiden ison alkukirjaimen ja lopetusmerkkien käyttöä omissa teksteissään.</p> <p>Oppilas harjoittelee vuoropuhelun kirjoittamista vuorosanavii-van avulla.</p> <p>Oppilas harjoittelee sujuvaa käsikirjoittamista ja näppäintaitoja.</p>	<p>S3</p>	<p>Kirjoitustaito ja kirjoitetun kielen hallinta</p>	<p>Oppilas osaa kirjoittaa yleis- ja erisnimet useimmiten oikein.</p> <p>Oppilas osaa käyttää isoa alkukirjainta ja lopetusmerkkiä virkkeissä.</p> <p>Oppilas harjoittelee aktiivisesti käsikirjoittamista näppäintaitoja.</p>	<p>Oppilas tarvitsee tukea käsikirjoittamisessa tai näppäintaidoissa.</p> <p>Oppilaalla on runsaasti puutteita oikeinkirjoituksessa.</p>

<p>T12</p> <p>Oppilas tuottaa erilaisia tekstejä yksin ja yhdessä toisten kanssa.</p> <p>Oppilas ymmärtää kirjoittamisen prosessina, johon kuuluu suunnittelu, kirjoittaminen ja viimeistely.</p> <p>Oppilas käyttää tekstien suunnittelussa apunaan jotakin tekstin suunnittelutapaa, esim. ajatuskarttaa.</p> <p>Oppilas harjoittelee antamaan ja vastaanottamaan palautetta omista ja muiden teksteistä.</p> <p>Oppilas harjoittelee ottamaan vastaanottajan huomioon tuottaessaan omia tekstejään.</p> <p>Oppilas tiedostaa tekijänoikeuksia.</p>	<p>S3</p>	<p>Tekstien rakentaminen ja eettinen viestintä</p>	<p>Oppilas osaa tuottaa erilaisia tekstejä vaihteittain yksin ja yhdessä toisten kanssa.</p> <p>Oppilas osaa antaa ja vastaanottaa palautetta omista ja muiden teksteistä.</p>	<p>Oppilas tarvitsee runsaasti ohjausta tuottaakseen erilaisia tekstejä yksin tai yhdessä toisten kanssa.</p> <p>Palautteen antaminen ja vastaanottaminen omista ja muiden teksteistä on oppilaalle vaikeaa.</p>
<p>Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen</p>				
<p>T13</p>	<p>S4</p>	<p>Kielen tarkastelun kehittyminen ja</p>	<p>Oppilas tekee havaintoja kielestä, eri puhetavoista ja kielenkäytön</p>	<p>Oppilas tekee satunnaisesti havaintoja kielestä, eri</p>

<p>Oppilas tutkii suomen kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan.</p> <p>Oppilas harjoittelee käyttämään opittuja kielitiedon käsitteitä puhuessaan kielestä.</p>		<p>Kielikäsitteiden hallinta</p>	<p>vaikutuksista sekä pyrkii käyttämään oppimiaan kielitiedon käsitteitä.</p>	<p>puhetavoista ja kielenkäytön vaikutuksista</p>
<p>T14</p> <p>Oppilas tutustuu paikalliseen kirjastoon ja sen palveluihin.</p> <p>Oppilas lukee ikätasolleen suunnattua kirjallisuutta.</p> <p>Oppilas pohtii omaa lukukokemustaan ohjatusti kysymysten avulla ja esim. lukupäiväkirjan avulla.</p> <p>Oppilas harjoittelee oman lukukokemuksen jakamista pienissä ryhmissä esim. lukupiirit, kirjavinkkaukset ja draamaharjoitukset.</p>	<p>S4</p>	<p>Kirjallisuuden tuntemus</p>	<p>Oppilas lukee sovitut lastenkirjat, keskustelelee ja jakaa kokemuksiaan lukemistaan kirjoista pienessä ryhmässä.</p>	<p>Oppilas lukee joitakin sovituita lastenkirjoista ja jakaa ohjatusti kokemuksiaan lukemastaan pienessä ryhmässä.</p>
<p>T15</p> <p>Oppilas tutustuu uuteen ja vanhaan lastenperinteeseen, esim. leikit, lorut ja laulut.</p>	<p>S4</p>	<p>Kielitietoisuuden ja kulttuurin tunte- muksen kehittyminen</p>	<p>Oppilas osoittaa kiinnostusta lapsille suunnattua media- ja kulttuuritarjontaa kohtaan.</p>	<p>Oppilas osoittaa vähäistä kiinnostusta lapsille suunnattua</p>

Oppilas tutustuu lapsille ja nuorille suunnattuun mediatarjontaan sekä paikalliseen kulttuuritarjontaan.				media- ja kulttuuritarjontaa kohtaan.
--	--	--	--	---------------------------------------

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet oppiai- neessa	Hyvä/arvosanan kahdek- san osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen				
T1 Oppilas osaa asioida erilaisissa tilanteissa asianmukaisesti. Oppilas harjoittelee ilmaise- maan mielipiteensä vuorovai- kutustilanteissa.	S1	Puhevies- tintätilan- teissa toi- miminen	Oppilas ilmaisee ajatuksi- aan ja mielipiteitään itsel- leen tutuissa viestin- täympäristöissä.	Oppilas ilmaisee ohjatusti ajatuksiaan ja mielipitei- tään itselleen tutuissa vies- tintäympäristöissä.
T2 Oppilas harjoittelee perusvies- tintätaitoja (katsekontakti, vuo- rottelu, kuunteleminen, rea- gointi).	S1	Toiminta vuorovai- kutustilan- teissa	Oppilas osaa käyttää pe- rusviestintätaitojaan vuo- rovaikutustilanteissa. Op- pilas osaa toimia erilaisissa ryhmissä sekä arvioida omaa toimintaansa ryh- män jäsenenä.	Oppilas tarvitsee paljon ohjausta toimiessaan eri- laisissa ryhmissä ja arvioi- dessaan omaa toimin- taansa ryhmän jäsenenä.

<p>Oppilas osaa toimia erilaisissa ryhmissä ja arvioi omaa toimintaansa ryhmän jäsenenä.</p> <p>Oppilas kehittää kielenkäyttötaitoaan erilaisissa viestintätilanteissa.</p>				
<p>T3</p> <p>Oppilas rohkaistuu toimimaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.</p> <p>Oppilas harjoittelee esiintymistä yksin ja ryhmässä.</p> <p>Oppilas osallistuu erilaisiin äänenkäyttö- ja draamaharjoituksiin ja -leikkeihin.</p>	S1	Ilmaisukeinojen käyttö	Oppilas toimii rohkeasti vuorovaikutustilanteissa yksin ja ryhmässä sekä ilmaisee itseään myös draaman avulla.	Oppilas toimii ohjatusti vuorovaikutustilanteissa ja osallistuu vaihtelevasti draamatoimintaan.
<p>T4</p> <p>Oppilas kehittää omaa kykyään toimia viestijänä vuorovaikutustilanteessa.</p> <p>Oppilas ymmärtää palautteen antamisen merkityksen ja harjoittelee rakentavan palautteen antamista ja vastaanottamista.</p>	S1	Vuorovaikutustaitojen kehittyminen	Oppilas ottaa vastaan palautetta omasta toiminnastaan ja antaa rakentavaa palautetta muille.	Oppilaalla on vaikeuksia palautteen antamisessa ja vastaanottamisessa

Tekstien tulkitseminen				
T5	S2	Tekstinymmärtämisen perustrategioiden hallinta	Oppilas lukee monimuotoisia tekstejä ja osaa käyttää joitakin tekstinymmärtämisen perustrategioita huomioiden painettujen ja monimediaisten tekstien erot.	Oppilas tarvitsee usein tukea erilaisten tekstien lukemisessa ja tekstinymmärtämisen perustrategioiden käyttäminen on satunnaista.
T6	S2	Tekstien erittely ja tulkinta	Oppilas osaa luokitella sanoja merkityksen ja muodon mukaan. Oppilas osaa käyttää verbin persoonamuotoja omissa teksteissään. Oppilas havaitsee teksteistä kielikuvia ja sävyeroja.	Oppilas osaa jonkin verran luokitella sanoja merkityksen ja muodon mukaan. Oppilas käyttää verbin persoonamuotoja omissa teksteissään epäjohdonmukaisesti tai puhekielisesti. Oppilaan sanavarasto on suppea ja hän erottaa harvoin tekstien sävyeroja.

T7	S2	Tiedon- hankinta- taidot ja lähdekriit- tisyys	Oppilas vertailee tietoläh- teitä ja osaa valita sopivan tietolähteen.	Oppilas vertailee ja käyttää annettuja tietolähteitä oh- jatusti.
T8	S2	Lapsille ja nuorille tarkoitettu kirjallisuus- den ja tekstien tuntemus ja lukuko- kemusten jakaminen	Oppilas lukee lapsille suun- nattua kirjallisuutta, myös kokonaisia teoksia, media- ja muita tekstejä ja jakaa lukukokemuksiaan pie- nessä ryhmässä.	Oppilas lukee jonkin ver- ran lapsille suunnattua kir- jallisuutta, media- ja muita tekstejä.
Tekstien tuottaminen				
T9	S3	Kokemus- ten ja aja- tusten il- maisemi- nen	Oppilas ilmaisee kokemuk- siaan ja ajatuksiaan kirjalli- sesti monimuotoisten tekstien pohjalta.	Oppilas ilmaisee ohjatusti kokemuksiaan ja ajatuksi- aan monimuotoisten teks- tien pohjalta.
T10	S3	Oman ajat- telun	Oppilas osaa tuottaa ker- tovia ja kuvailevia tekstejä.	Oppilas tuottaa ohjatusti kertovia ja kuvailevia teks- tejä. Oppilas käyttää

<p>Oppilas tuottaa erilaisia tekstilajeja, mm. kertovia ja kuvailevia.</p> <p>Oppilas harjoittelee käyttämään kappalejakoja omista teksteissään.</p> <p>Oppilas kiinnittää huomiota sananvalintoihin omista teksteissään.</p>		<p>kielentäminen ja eri tekstilajien käyttö</p>	<p>Oppilas käyttää useimmiten kappalejakoja ja kiinnittää huomiota sananvalintoihin omista teksteissään.</p>	<p>ohjatusti kappalejakoja omista teksteissään.</p>
<p>T11</p> <p>Oppilas harjaantuu kirjoittamaan yleis- ja erisnimet oikein.</p> <p>Oppilas harjaantuu kirjoittamaan nominatiivialkuiset yhdyssanat oikein ja käyttämään yhdysmerkkiä.</p> <p>Oppilas harjoittelee kirjoittamaan virkkeitä, jotka muodostuvat sekä pää- että sivulauseista.</p> <p>Oppilas varmentaa vuoropuhelun kirjoittamistaitoaan vuorosanaviivan avulla.</p>	<p>S3</p>	<p>Kirjoitustaito ja kirjoitetun kielen hallinta</p>	<p>Oppilas osaa kirjoittaa yleis- ja erisnimet sekä nominatiivialkuiset yhdyssanat pääsääntöisesti oikein ja käyttää yhdysmerkkiä. Oppilas osaa kirjoittaa virkkeitä, jotka muodostuvat sekä pää- että sivulauseista. Oppilas osaa kirjoittaa vuoropuhelua vuorosanaviivan avulla.</p> <p>Oppilas kirjoittaa sujuvasti käsin, ja hänen näppäintaitonsa riittävät itsenäisesti kirjoitetun tekstin tuottamiseen tietokoneella.</p>	<p>Oppilaalla on puutteita sanatasoisessa oikeinkirjoituksessa. Oppilas osaa kirjoittaa virkkeitä, jotka koostuvat päälauseista. Oppilaan käsin kirjoittaminen on työlästä. Oppilas tarvitsee tukea näppäintaidoissa.</p>

Oppilas harjoittelee sujuvaa käsinkirjoittamista ja näppäintaitoja.				
<p>T12</p> <p>Oppilas tuottaa erilaisia tekstejä yksin ja yhdessä toisten kanssa.</p> <p>Oppilas toteuttaa tekstejä prosessina, joka pitää sisällään suunnittelun, kirjoittamisen ja viimeistelyn.</p> <p>Oppilas harjoittelee käyttämään tekstin suunnittelussa esim. ajatuskarttaa, suunnitteluruudukkoa tai tukisanalista.</p> <p>Oppilas harjoittelee antamaan ja vastaanottamaan vertaispalautetta omista ja muiden teksteistä.</p> <p>Oppilas harjoittelee ottamaan vastaanottajan ja tilanteen huomioon tuottaessaan tekstjään.</p>	S3	Tekstien rakentaminen ja eettinen viestintä	Oppilas osaa tuottaa erilaisia tekstejä yksin ja yhdessä toisten kanssa ja toteuttaa tekstejä prosessina. Oppilas antaa ja vastaanottaa vertaispalautetta omista ja muiden teksteistä. Oppilas osaa melko hyvin kirjoittaa lainatun tiedon omin sanoin.	<p>Oppilas tarvitsee runsaasti ohjausta tuottaakseen erilaisia tekstejä yksin tai yhdessä toisten kanssa tai toteuttaakseen tekstejä prosessina. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen omista ja muiden teksteistä on oppilaalle vaikeaa.</p> <p>Lainatun tiedon kirjoittaminen omin sanoin on oppilaalle vaikeaa.</p>

Oppilas tuntee tekijänoikeudet ja harjoittelee niiden kunnioittamista omissa teksteissään.				
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen				
<p>T13</p> <p>Oppilas tutkii suomen kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan sekä pohtii sanojen merkityksiä.</p> <p>Oppilas harjoittelee käyttämään opittuja kielitiedon käsitteitä puhuessaan kielestä.</p>	S4	Kielen tarkastelun kehittymisen ja kielikäsitteiden hallinta	Oppilas tekee havaintoja kielestä, eri puhetavoista ja kielenkäytön vaikutuksista sekä pyrkii käyttämään oppimiaan kielitiedon käsitteitä.	Oppilas tekee satunnaisesti havaintoja kielestä, eri puhetavoista ja kielenkäytön vaikutuksista
<p>T14</p> <p>Oppilas osaa tehdä yksinkertaisen tiedonhaun verkkokirjastossa.</p> <p>Oppilas lukee ikätasolleen suunnattua kotimaista ja käännettyä kirjallisuutta sekä tutustuu lasten ja nuorten klassikkokirjoihin.</p> <p>Oppilas pohtii omaa lukukokemustaan ohjatusti kysymysten</p>	S4	Kirjallisuuden tuntemus	Oppilas osaa tehdä yksinkertaisen tiedonhaun verkkokirjastossa. Oppilas lukee sovitut lastenkirjat, keskustelee ja jakaa kokemuksiaan lukemistaan kirjoista.	Oppilas lukee joitakin sovitusta lastenkirjoista ja jakaa ohjatusti kokemuksiaan lukemastaan.

<p>avulla ja esim. lukupäiväkirjan avulla.</p> <p>Oppilas harjoittelee oman luku-kokemuksen jakamista pienissä ryhmissä esim. lukupiirit, kirja-vinkkaukset ja draamaharjoitukset.</p>				
<p>T15</p> <p>Oppilas tutustuu lapsille ja nuorille suunnattuun mediatarjontaan sekä paikalliseen kulttuuritarjontaan.</p> <p>Oppilas on tietoinen, että kulttuuri on osa ihmisen identiteettiä.</p> <p>Oppilas kykenee vertailemaan oman ja toisten kulttuurien eroja.</p>	S4	Kielitietoisuuden ja kulttuurin tuntemuksen kehittyminen	Oppilas osoittaa kiinnostusta lapsille ja nuorille suunnattua mediatarjontaa sekä paikallista kulttuuritarjontaa kohtaan. Oppilas tunnistaa monikielisyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta elinympäristössään.	Oppilas osoittaa vähäistä kiinnostusta lapsille ja nuorille suunnattua mediatarjontaa sekä paikallista kulttuuritarjontaa kohtaan. Oppilas tunnistaa jonkin verran monikielisyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta elinympäristössään.

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen				
<p>T1</p> <p>Oppilas harjoittelee haastattelutaitoja.</p> <p>Oppilas harjoittelee väittelyä ja harjaantuu perustelemaan mielipiteitään vuorovaikutustilanteissa.</p>	S1	Puheviestintätilanteissa toimiminen	Oppilas hallitsee haastattelutaitoja ja osaa perustella mielipiteitään tutuissa vuorovaikutustilanteissa.	Oppilaalle on vaikeaa ilmaista mielipiteitään ja perustella niitä tutuissa vuorovaikutustilanteissa.
<p>T2</p> <p>Oppilas toimii erilaisissa ryhmissä ja harjoittelee vuorovaikutustaitojaan erilaisissa viestintätilanteissa.</p> <p>Oppilas tarkastelee sanallisen ja sanattoman viestinnän eroja.</p>	S1	Toiminta vuorovaikutustilanteissa	Oppilas osaa toimia erilaisissa ryhmissä ja käyttää vuorovaikutustaitojaan erilaisissa viestintätilanteissa. Oppilas huomioi sanallisen ja sanattoman viestinnän eroja.	Oppilas tarvitsee ohjausta toimiessaan erilaisissa ryhmissä. Oppilas ymmärtää jonkin verran sanallisen ja sanattoman viestinnän eroja.

<p>T3</p> <p>Oppilas suunnittelee ja toteuttaa esityksen ryhmän kanssa.</p> <p>Oppilas osallistuu erilaisiin äänenkäyttö- ja draamaharjoituksiin ja -leikkeihin.</p>	S1	Ilmaisukeinojen käyttö	Oppilas osaa käyttää kokonaisilmaisun keinoja omien ideoidensa ja ajatustensa ilmaisemiseen ryhmässä sekä osallistuu draamatoimintaan.	Oppilas osallistuu vaihtelevasti ryhmäesityksiin sekä erilaisiin äänenkäyttö- ja draamaharjoituksiin ja -leikkeihin.
<p>T4</p> <p>Oppilas harjoittelee viestintää monimediaisissa vuorovaikutustilanteissa.</p> <p>Oppilaan kriittisyys viestijänä ja viestien vastaanottajana kehittyy.</p> <p>Oppilas osaa antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta.</p>	S1	Vuorovaikutustaitojen kehittyminen	Oppilas ottaa vastaan palautetta omasta toiminnastaan ja antaa rakentavaa palautetta muille.	Oppilaalla on vaikeuksia palautteen antamisessa ja vastaanottamisessa.
Tekstien tulkitseminen				
<p>T5</p> <p>Oppilas lukee sujuvasti erilaisia tekstejä ja oppii käyttämään erilaisia lukustrategioita huomioiden</p>	S2	Tekstinymmärtämisen perusstrategioiden hallinta	Oppilas lukee sujuvasti monimuotoisia tekstejä ja käyttää tekstinymmärtämisen perusstrategioita huomioiden painettujen	Oppilas lukee kohtalaisesti monimuotoisia tekstejä ja käyttää satunnaisesti tekstinymmärtämisen perusstrategioita.

painettujen ja monimediaisten tekstien erot.			ja monimediaisten tekstien erot.	
<p>T6</p> <p>Oppilas harjaantuu sanojen luokitteluissa merkityksen ja muodon mukaan.</p> <p>Oppilas tutkii verbien aikamuotoja ja tehtäviä lauseissa sekä harjoittelee aikamuotoja (presens, imperfekti, perfekti ja pluskvamperfekti).</p> <p>Oppilas tutkii nominien taipumista sijamuodoissa ja ymmärtää sijamuotojen merkityksiä.</p> <p>Oppilas tarkastelee sanojen sävy- ja merkityseroja ja harjoittelee ymmärtämään lukemastaan kielikuvia ja sävyjä (mm. synonyymien sävyerot).</p> <p>Oppilas tunnistaa joitakin erilaisten tekstien tyypillisiä piirteitä.</p>	S2	Tekstien erittely ja tulkinta	<p>Oppilas osaa luokitella sanoja merkityksen ja muodon mukaan.</p> <p>Oppilas tarkastelee sanojen sävy- ja merkityseroja ja ymmärtää lukemastaan kielikuvia ja sävyjä.</p> <p>Oppilas tunnistaa joitakin erilaisten tekstien tyypillisiä piirteitä.</p>	<p>Oppilas osaa jonkin verran luokitella sanoja merkityksen ja muodon mukaan.</p> <p>Oppilas havaitsee joitakin sanojen sävy- ja merkityseroja.</p> <p>Oppilas tunnistaa ohjautusti joitakin erilaisten tekstien tyypillisiä piirteitä.</p>
T7	S2	Tiedonhankintataidot ja	Oppilas käyttää tiedonhankinnassaan eri lähteitä ja osaa jossain	Oppilas käyttää ohjatusti tiedonhankinnassaan eri

Oppilas käyttää eri lähteitä ja harjoittelee arvioimaan lähteiden luotettavuutta.		lähdekriittisyys	määrin arvioida tietolähteiden luotettavuutta.	lähteitä ja arvioida tietolähteiden luotettavuutta.
T8 Oppilas osaa keskustella omasta lukukokemuksestaan käyttäen myös opittuja kirjallisuuskäsitteitä. Oppilas lukee ikätasolle sopivia erilaisia tekstilajeja sekä yksin että ryhmässä, myös kokonaisia teoksia. Oppilas osaa käyttää käsitteitä aihe ja kertoja (minä ja hän).	S2	Lapsille ja nuorille tarkoitettun kirjallisuuden ja tekstien tuntemus ja lukukokemusten jakaminen	Oppilas lukee lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä sekä yksin että ryhmässä, myös kokonaisia teoksia. Oppilas osaa keskustella omasta lukukokemuksestaan käyttäen myös opittuja kirjallisuuskäsitteitä.	Oppilas lukee jonkin verran lapsille ja nuorille suunnattua kirjallisuutta, media- ja muita tekstejä sekä yksin että ryhmässä, myös kokonaisen teoksen. Oppilas osaa keskustella omasta lukukokemuksestaan ohjatusti.
Tekstien tuottaminen				
T9 Oppilas osaa ilmaista kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään kirjallisesti.	S3	Kokemusten ja ajatusten ilmaiseminen	Oppilas osaa ilmaista kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään kirjallisesti.	Oppilas ilmaisee ohjatusti kokemuksiaan, ajatuksiaan ja mielipiteitään kirjallisesti.
T10	S3	Oman ajattelun kielentäminen ja eri	Oppilas osaa ohjatusti käyttää kertomiselle ja kuvaamiselle tyypillistä	Oppilas osaa jossain määrin ohjatusti käyttää kertomiselle ja kuvaamiselle

<p>Oppilas tuottaa erilaisia tekstilajeja, mm. ohjaavia tekstejä.</p> <p>Oppilas opettelee käyttämään kappalejakoja omista teksteissään.</p>		<p>tekstilajien käyttö</p>	<p>kieltä. Oppilas osaa käyttää kappalejakoja omista teksteissään.</p>	<p>tyypillistä kieltä. Oppilaan sanavarasto on suppea. Oppilas käyttää satunnaisesti kappalejakoja omista teksteissään.</p>
<p>T11</p> <p>Oppilas varmentaa oikeinkirjoitustaan: iso ja pieni alkukirjain ja yhdyssanat.</p> <p>Oppilas kertaa lauseoppia: virke, lause, pää- ja sivulause, pilkku ja lopetusmerkki.</p> <p>Oppilas tutkii sivulauseita ja harjoittelee tunnistamaan sivulauseiden selkeät perustyyppit.</p> <p>Oppilas osaa kirjoittaa vuoropuhelua vuorosanaviivan avulla.</p> <p>Oppilas tutustuu lauseenjäseniin predikaatti ja subjekti.</p> <p>Oppilalle on muodostunut sujuva ja selkeä käsiala.</p>	<p>S3</p>	<p>Kirjoitustaito ja kirjoitetun kielen hallinta</p>	<p>Oppilas tuntee oikeinkirjoituksen perusasioita ja käyttää niitä oman tekstinsä tuottamisessa. Oppilas tuntee käsitteet virke, lause, pää- ja sivulause, pilkku ja lopetusmerkki ja osaa käyttää niitä ohjatusti. Oppilas tunnistaa sivulauseiden selkeät perustyyppit. Oppilas osaa kirjoittaa vuoropuhelua vuorosanaviivan avulla. Oppilalle on muodostunut sujuva ja selkeä käsiala, ja hän kirjoittaa melko sujuvasti koneella.</p>	<p>Oppilas tuntee oikeinkirjoituksen perusasioita, mutta hänellä on puutteita oikeinkirjoituksessa. Oppilas tuntee käsitteet virke, lause, pää- ja sivulause, pilkku ja lopetusmerkki, mutta tarvitsee paljon ohjausta niiden käytössä. Vuoropuhelun kirjoittaminen vuorosanaviivan avulla on epävarmaa. Oppilaan käsin kirjoittaminen on työstä tai koneella kirjoittaminen hidasta.</p>

Oppilas harjoittelee näppäintaitoja.				
<p>T12</p> <p>Oppilas tuottaa erilaisia tekstejä yksin ja yhdessä toisten kanssa.</p> <p>Oppilas toteuttaa tekstejä prosessina, johon kuuluu suunnittelu, kirjoittaminen ja viimeistely.</p> <p>Oppilas osaa suunnitella tekstejään ja valita sopivan suunnittelutavan.</p> <p>Oppilas antaa ja ottaa vastaan rakentavaa palautetta.</p> <p>Oppilas harjoittelee omien tekstien muokkaamista palautteen avulla.</p> <p>Oppilas osaa ottaa tilanteen ja vastaanottajan huomioon erilaisia tekstejä tuottaessaan.</p> <p>Oppilas osaa noudattaa tekijänoikeuksia omien tekstien</p>	S3	Tekstien rakentaminen ja eettinen viestintä	Oppilas tuntee ja osaa kuvailla tekstien tuottamisen perusvaiheita, osaa jonkin verran arvioida omia tekstejään ja tuottaa tekstejä vaiheittain yksin ja muiden kanssa sekä antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta. Oppilas osaa merkitä lähteet tekstin loppuun ja osaa kirjoittaa lainatun tiedon omin sanoin. Oppilas tietää verkossa toimimisen eettiset periaatteet.	Oppilas tarvitsee runsaasti ohjausta tuottaakseen erilaisia tekstejä yksin tai yhdessä toisten kanssa tai toteuttaakseen tekstejä prosessina. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen omista ja muiden teksteistä on oppilaalle vaikeaa. Oppilas osaa ohjatusti merkitä lähteet tekstin loppuun. Lainatun tiedon kirjoittaminen omin sanoin on oppilaalle vaikeaa. Oppilas tietää verkossa toimimisen eettiset periaatteet.

tuottamisessa ja merkitsee lähteet tekstiensä perään.				
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen				
T13 Oppilas tutkii suomen kielen vaihtelua tilanteen ja aiheen mukaan sekä pohtii sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksiä. Oppilas harjoittelee käyttämään oikeita käsitteitä puhuessaan ja kirjoittaessaan kielestä.	S4	Kielen tarkastelun kehittyminen ja kieli-käsitteiden hallinta	Oppilas tekee havaintoja suomen kielen vaihtelusta tilanteen ja aiheen mukaan sekä sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksistä. Oppilas käyttää oppimiaan käsitteitä puhuessaan ja kirjoittaessaan kielestä.	Oppilas tekee satunnaisesti havaintoja suomen kielen vaihtelusta tilanteen ja aiheen mukaan sekä sanojen, ilmaisutapojen ja tekstien merkityksistä. Oppilas käyttää satunnaisesti oppimiaan käsitteitä puhuessaan ja kirjoittaessaan kielestä.
T14 Oppilas tutustuu verkkokirjaston palveluihin ja kirjaston luokitusjärjestelmään. Oppilas lukee ikätasolle suunnattua kotimaista ja käännettyä kirjallisuutta sekä tutustuu lasten ja nuorten klassikkokirjoihin.	S4	Kirjallisuuden tuntemus	Oppilas tietää verkkokirjaston palveluita ja kirjaston luokitusjärjestelmän. Oppilas lukee sovitut lapsille ja nuorille suunnatut kirjat, keskustelee ja jakaa kokemuksiaan lukemistaan kirjoista.	Oppilas lukee joitakin sovituita lapsille ja nuorille suunnattuja kirjoista ja jakaa jossain määrin kokemuksiaan lukemistaan kirjoista.

Oppilas keskustelee ja jakaa lukukokemuksiaan esim. draaman ja kirjoittamisen keinoin.				
<p>T15</p> <p>Oppilas on tietoinen lapsille ja nuorille suunnatusta mediatarjonnasta sekä paikallisesta kulttuuritarjonnasta.</p> <p>Oppilas tutustuu suomalaiseen kansanperinteeseen.</p> <p>Oppilas tutustuu eri maiden kieliin ja kulttuureihin.</p> <p>Oppilas vertailee Suomen kieltä ja kulttuuria muihin oppilaalle tuttuihin kieliin ja kulttuureihin.</p> <p>Oppilas osallistuu oman esityksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.</p>	S4	Kielitietoisuuden ja kulttuurin tunteuksen kehittyminen	Oppilas osaa kuvailla havaitsemiaan yhtäläisyyksiä ja eroja oppilaalle tuttujen kielten ja kulttuurien välillä. Oppilas osaa kertoa itseään kiinnostavasta media- ja kulttuuritarjonnasta. Oppilas osallistuu oman esityksen suunnitteluun ja esittämiseen.	Oppilas osaa kuvailla jostakin yhtäläisyyksiä ja eroja oppilaalle tuttujen kielten ja kulttuurien välillä. Oppilas osaa kertoa jostakin itseään kiinnostavasta media- tai kulttuuritarjonnasta. Oppilas tarvitsee paljon ohjausta oman esityksen suunnittelussa ja esittämisessä.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän arviointiperusteet 3. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen				
T1 Oppilaan ilmaisuvaranto kehittyi sitten, että hän selviytyi kasvokkaisista vuorovaikutustilanteista koulussa ja kaveripiirissä. Oppilas harjoittelee mielipiteen ilmaisemista.	S1	Vuorovaikutustaidot ja ilmaisuvaranto	Oppilas pystyy toimimaan kasvokkaisissa vuorovaikutustilanteissa kotona ja koulussa.	Oppilas tarvitsee tukea selviytyäkseen koulun ja arjen vuorovaikutustilanteissa.
T2 Oppilaan kyky kuunnella ja ymmärtää kasvokkaista vuorovaikutusta ja opetuspuhetta kehittyi.	S1	Tekstien ymmärtäminen ja vuorovaikutuksessa toimiminen	Oppilas kykenee ymmärtämään kasvokkaista vuorovaikutusta ja opetuspuhetta tutussa tilanteessa.	Oppilas kykenee jonkin verran ymmärtämään kasvokkaista vuorovaikutusta ja opetuspuhetta tutussa tilanteessa.
T3 Oppilas oppii käyttämään ei-kielellisen ilmaisun keinoja sanallisen ilmaisun tukena. Oppilas osaa vuorovaikutuksessa ottaa huomioon muita.	S1	Ilmaisu vuorovaikutustilanteissa	Oppilas käyttää joitakin ei-kielellisen ilmaisun keinoja sanallisen ilmaisun tukena. Hän osaa ottaa huomioon muita viestijöitä tutuissa vuorovaikutustilanteissa.	Oppilas käyttää satunnaisesti joitakin ei-kielellisiä ilmaisun keinoja sanallisen ilmaisun tukena. Oppilas ottaa harvoin muita huomioon vuorovaikutustilanteissa.
Tekstien tulkitseminen				
T4 Oppilas sujuvoittaa lukutaitoaan ja kehittää	S2	Lukutaidon sujuvuus ja	Oppilas lukee aika sujuvasti ja ymmärtää koulussa luettavia tekstejä	Oppilas tarvitsee runsaasti lukemisen harjoittelua. Oppilas

luetunymmärtämisen taitojaan. Oppilas kykenee erottamaan yksinkertaisen faktatekstin fiktiivisestä tekstistä ja ymmärtää, että on olemassa erityyppisiä tekstejä.		tekstilajitaidot tekstin tulkinnassa	niin, että hän osaa kertoa lukemastaan. Oppilas kykenee erottamaan yksinkertaisen faktatekstin fiktiivisestä tekstistä.	ymmärtää koulussa luettavia tekstejä jonkin verran ja ymmärtää, että on olemassa erityyppisiä tekstejä.
T5 Oppilas lukee innokkaasti kielitaidolleen sopivaa lastenkirjallisuutta ja osaa kertoa ymmärrettävästi lukemastaan ja kuulemastaan. Oppilas harjoittelee ikätasolleen sopivien tekstien tulkintaa ja kehittää taitojaan etsiä tietoja tekstistä.	S2	Tekstien tulkinta	Oppilas kykenee tulkitsemaan puhuttua ja kirjoitettua tekstiä niin, että hän osaa etsiä tekstistä tietoja ja esittää joitain kysymyksiä tekstin keskeisimmistä asioista.	Oppilas osallistuu tekstien tarkasteluun ja kykenee jonkin verran tulkitsemaan puhuttua ja kirjoitettua tekstiä. Oppilas tarvitsee usein tukea saadakseen kokonaiskuvan tekstistä.
T6 Oppilas laajentaa sanavarastoaan ja osaa luokitella sanoja merkityksen perusteella. Oppilas harjaantuu päättelyssä.	S2	Sana- ja käsitevarannon laajentuminen, päättelevä tekstien tulkinta	Oppilas kykenee selittämään yleisimpien sanojen merkityksiä sekä omaksuu uusia sanoja aktiivisesti. Hän tekee päätelmiä sanojen ja virkkeiden merkityksistä.	Oppilas omaksuu uusia sanoja. Oppilas tarvitsee runsaasti tukea sanojen ja virkkeiden merkitysten päättelyyn.
Tekstien tuottaminen				
T7 Oppilas oppii kirjoittamaan erilaisia pieniä tekstejä käsin ja sähköisillä välineillä.	S3	Tekstilajitaidot tekstin tuottamisessa, käsikirjoittaminen ja näppäintaidot	Oppilas osaa kirjoittaa lyhyitä tarinoita ja pieniä tietotekstejä käsin ja sähköisellä välineellä.	Oppilas kirjoittaa pieniä tarinoita ja lyhyitä tietotekstejä, mutta ne eivät välttämättä vielä ole loogisia tai omaperäisiä. Oppilas osaa tuottaa

				tekstiä käsin ja jonkin verran myös sähköisellä välineellä.
T8 Oppilas kehittää oikeinkirjoitustaitoaan. Oppilas harjoittelee tekstinsä tarkistamista ja korjaamista. Sanavarasto monipuolistuu ja suomen kielen rakenteiden hallinta vahvistuu.	S3	Tekstien tuottaminen	Oppilas hallitsee sanatasoisen oikeinkirjoituksen melko sujuvasti. Äännekestit ja sanojen taivutukset voivat tuottaa vielä vaikeuksia. Hän tietää ison ja pienen kirjaimen keskeiset käyttötavat ja pyrkii käyttämään lopetusmerkkejä.	Sanatasoinen oikeinkirjoitus on vielä haasteellista. Suomen kielen rakenteiden hallinta on heikkoa ja äännekesten erottaminen voi olla vaikeaa. Oppilas ei vielä säännönmukaisesti hallitse virkkeen merkitsemistä, vaikka tuntee ison ja pienen kirjaimen käyttötapoja ja virkkeen lopetusmerkit.
T9 Oppilas harjoittelee oman tekstin arvioimista ja osaa ohjatusti kiinnittää huomiota tekstiensä vahvuuksiin ja kehittämiskohteisiin.	S3	Tekstien arviointi sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen	Oppilas osaa jonkin verran ohjatusti arvioida omia tekstejään.	Oppilas ei vielä juurikaan osaa arvioida omia vahvuuksiaan tai kehittämisen kohteitaan.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen				
T10 Oppilas vahvistaa kielitietoisuuttaan havainnoimalla kielenkäyttötilanteiden vaihtelua puhutussa ja kirjoitetussa kielessä kuunnellen, lukien, kirjoittaen ja puhuen. Oppilas tekee ikäkaudelleen ominaisia	S4	Kielten ja kielenkäytön piirteiden havainnointi ja vertailu	Oppilas osaa tehdä ikäkaudelleen ominaisia havaintoja kielestä, eri puhetavoista ja kielenkäytön vaikutuksista lähiympäristössään. Oppilas kielellistää aktiivisesti ympäröivää maailmaa.	Oppilas osaa tehdä joitakin havaintoja kielestä, puhetavoista ja kielenkäytön vaikutuksista lähiympäristössään. Hän pyrkii jonkin verran kielellistämään ympäröivää maailmaa.

havaintoja kielestä, eri puhetavoista ja kielenkäytön vaikutuksista lähiympäristössään. Oppilas kielellistää aktiivisesti ympäröivää maailmaa.				
T11 Oppilas lukee suomenkielistä lastenkirjallisuutta ja satuja. Oppilas harjoittelee mieleisen lukemisen valintaa ja kirjastonkäyttöä. Hän osallistuu suomalaiseen lastenkulttuuritarjontaan mahdollisuuksien mukaan.	S4	Kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemus	Oppilas tuntee suomalaista satuperinnettä. Oppilas osaa valita mieleistään luettavaa ja lainata kirjoja kirjastosta sekä lukee sovitut tekstit ja teokset. Hänen ymmärtämisen taitonsa riittävät suomenkielisen lastenkulttuurin seuraamiseen.	Oppilas tuntee jonkin verran suomalaista satuperinnettä. Oppilas osaa ohjatusti valita mieleistään lukemista ja lukee kielitaidolleen sopivaa lastenkirjallisuutta.
T12 Oppilas opettelee havaitsemaan suomalaisien sekä muunmaalaisien satujen yhtäläisyyksiä ja eroja. Oppilas harjaantuu tunnistamaan eri kielten ja kulttuurien piirteitä koulussaan. Oppilas on ylpeä omasta monikielisydestään ja kulttuuritaustastaan.	S4	Kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden havainnointi	Oppilas osaa jonkin verran tehdä huomioita elinympäristössään esiintyvistä kulttuureista.	Oppilas tunnistaa jonkin verran monikielisyyttä elinympäristössään.
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena				
T13 Oppilas harjoittelee itsearviointitaitoja ja osaa ohjatusti tunnistaa	S5	Oppimistavoitteiden asettaminen	Oppilas hallitsee joitakin itsearviointitaitoja ja osaa ohjatusti tunnistaa joitakin vahvuuksiaan	Oppilas osaa ohjatusti tunnistaa jonkin vahvuutensa kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana.

joitakin vahvuuksiaan kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana.			kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana.	
T14 Oppilaan eri oppiaineissa tarvitsema sanavarasto kehittyy ja hän oppii tunnistamaan eri oppiaineiden teksteille tyypillisiä osia sekä käyttämään niitä apuna tekstin merkitysten päättelemisessä.	S5	Eri oppiaineiden kielen havainnointi	Oppilas hallitsee eri oppiaineissa tarvitsemaansa sanastoa. Hän käyttää kuvia ja otsikoita apuna eri oppiaineiden tekstien merkitysten päättelemisessä.	Oppilas tarvitsee runsaasti ohjausta merkitysten päättelemiseen ja eri oppiaineissa tarvittavan sanaston kartuttamiseen.
T15 Oppilas osaa kirjoittaa muistiinpanoja ja jonkin verran käyttää niitä tekstin tuottamisen apuna.	S5	Tekstin rakentaminen ja tiedonhaku	Oppilas pystyy jonkin verran etsimään tietoja teksteistä. Hän osaa kirjoittaa muistiinpanoja ja jonkin verran käyttää niitä tekstin tuottamisen apuna.	Oppilas tarvitsee apua ja ohjausta muistiinpanojen kirjoittamisessa ja niiden käyttämisessä tekstin tuottamisen apuna.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Si- sältö- alueet	Arvioinnin koh- teet oppiai- neessa	Hyvä/arvosanan kah- deksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen				
T1 Oppilaan ilmaisuvaranto ke- hittyy ja kyky toimia kasvok- kaisissa vuorovaikutustilan- teissa koulussa, kaveripiir- issä ja lähiympäristössä ke- hittyy. Oppilas harjoittelee mielipiteen perustelemista.	S1	Vuorovaikutus- taidot ja ilmai- suvaranto	Oppilas kykenee pe- rustelemaan mielipi- teitään ja toimimaan kasvokkaisissa vuoro- vaikutustilanteissa.	Oppilas kykenee jonkin verran perustelemaan mielipiteitään ja toimi- maan kasvokkaisissa vuorovaikutustilan- teissa.
T2 Oppilaan kuuntelu- ja ym- märtämistaidot kehittyvät. Oppilas oppii kuuntelustra- tegioita.	S1	Tekstien ym- märtäminen ja vuorovaikutuk- sessa toimimi- nen	Oppilas ymmärtää opetuspuhetta ja muuta kuulemaansa tutussa tilanteessa.	Oppilas ymmärtää ope- tuspuheesta pääasioita ja muuta kuulemaansa tutussa tilanteessa koh- talaisesti.
T3 Oppilas osaa käyttää ei-kie- lellisen ilmaisun keinoja sa- nallisen ilmaisun tukena. Op- pilas ottaa huomioon muut viestijät.	S1	Ilmaisu vuoro- vaikutustilan- teissa	Oppilas osaa käyttää ei-kielellisen ilmaisun keinoja sanallisen il- maisun tukena. Oppi- las ottaa huomioon muut viestijät.	Oppilas kykenee käyttä- mään jonkin verran ei- kielellisen ilmaisun kei- noja sanallisen ilmaisun tukena ja pyrkii ainakin satunnaisesti ottamaan huomioon puhekumppa- ninsa.
Tekstien tulkitseminen				
T4 Oppilas kehittyy luetunym- märtämisessä ja tutustuu ikätasolleen sopivien teksti- lajien tunnuspiirteisiin.	S2	Lukutaidon su- juvuus ja teksti- lajitaidot tekstin tulkinnassa	Oppilas lukee suju- vasti. Oppilas ymmär- tää koulussa luettavia tekstejä niin, että hän osaa kertoa	Oppilas lukee melko su- juvasti. Oppilas ymmär- tää koulussa luettavia tekstejä jonkin verran ja kykenee erottamaan

Oppilas käsittää, että tieto ja mielipide ovat eri asioita.			lukemastaan. Oppilas kykenee erottamaan tieto- ja mielipidetekstit.	yksinkertaisia tieto- ja mielipidetekstejä toisistaan.
T5 Oppilas kiinnostuu mediateksteistä. Oppilas lukee monentyyppisiä tekstejä ja kehittyä taidossaan kertoa lukemastaan ja kuulemastaan loogisesti. Oppilas harjoittelee tekstien tulkintaa ja osaa kertoa havainnoistaan. Oppilas kehittää lukustrategioitaan. Oppilas osaa hyödyntää kerronnan peruskäsitteitä tarinoita tarkastellessaan.	S2	Tekstien tulkinta	Oppilas tarkastelee tekstejä aktiivisesti. Hän kykenee tulkitsemaan puhuttua ja kirjoitettua tekstiä niin, että hän osaa etsiä tekstistä tietoja ja esittää kysymyksiä tekstin keskeisimmistä asioista.	Oppilas osallistuu tekstien tarkasteluun ja kykenee jonkin verran tulkitsemaan puhuttua ja kirjoitettua tekstiä. Oppilas tarvitsee usein tukea saadakseen kokonaiskuvan tekstistä.
T6 Oppilas osaa selittää tuttuja sanoja. Oppilas laajentaa aktiivisesti sanavarastoaan ja osaa vertailla ja luokitella sanojen merkityksiä ja muotoja. Oppilas ymmärtää, että sanojen omaksumisen taitoja voi kehittää ja että sanavaraston ja kielioppitietojen puutteita voi kompensoida päättelyllä.	S2	Sana- ja käsittevarannon laajentuminen, päättelevä tekstien tulkinta	Oppilas kykenee selittämään yleisten sanojen merkityksiä sekä omaksuu uusia sanoja aktiivisesti. Hän kykenee kompensoimaan sanavaraston ja kielioppitietojen puutteita päättelyllä.	Oppilas osaa selittää tuttujen sanojen merkityksiä sekä omaksuu uusia sanoja. Oppilas tarvitsee runsaasti tukea sanojen ja virkkeiden merkitysten päättelyyn.
Tekstien tuottaminen				
T7 Oppilas kykenee suunnittelemaan ja tuottamaan ymmärrettäviä kuvailevia ja	S3	Tekstilajitaidot tekstin tuottamisessa,	Oppilas kykenee suunnittelemaan ja kirjoittamaan erilaisia lyhyitä tekstejä sekä	Oppilas kykenee tuetusti suunnittelemaan ja kirjoittamaan erilaisia

kertovia tekstejä. Oppilas kehittää taitoaan kirjoittaa käsin ja sähköisillä välineillä.		käsinkirjoittaminen ja näppäintaidot	käsin että sähköisillä välineillä.	lyhyitä tekstejä sekä käsin että sähköisillä välineillä.
T8 Oppilas kehittää oikeinkirjoitustaitoaan. Oppilas harjaantuu tarkistamaan ja korjaamaan tekstejään. Sanavarasto monipuolistuu ja suomen kielen rakenteiden hallinta vahvistuu.	S3	Tekstien tuottaminen	Oppilas käyttää oppimiaan oikeinkirjoitustaitoja ja suomen kielen rakenteita omissa teksteissään. Oppilas osaa ohjatusti muokata tekstejään.	Oppilas pyrkii käyttämään oppimiaan oikeinkirjoitustaitoja ja suomen kielen rakenteita omissa teksteissään, mutta rakenteiden hallinta voi olla heikkoa. Oppilas osaa jonkin verran ohjatusti muokata tekstejään.
T9 Oppilas kehittää itsearviointitaitojaan ja harjoittelee palautteen antamista toisten teksteistä.	S3	Tekstien arviointi sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen	Oppilas osaa jonkin verran arvioida omia tekstejään ja pystyy antamaan palautetta toisten teksteistä.	Oppilas osaa ohjatusti jonkin verran arvioida tekstejään.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen				
T10 Oppilas vahvistaa kielitietoisuuttaan tarkastelemalla kielenkäyttötilanteiden vaihtelua ympäristössään kuunnellen, lukien, kirjoittaen ja puhuen. Oppilas tekee havaintoja kielestä, eri puhetavoista ja kielenkäytön vaikutuksista ympäristössään. Oppilas oppii kirjoitetun suomen kielen säännönmukaisuuksia. Oppilas opettelee tekemään havaintoja	S4	Kielten ja kielenkäytön piirteiden havainnointi ja vertailu	Oppilas tekee havaintoja kielestä, eri puhetavoista ja kielenkäytön vaikutuksista ympäristössään.	Oppilas tekee joitakin havaintoja kielestä, eri puhetavoista ja kielenkäytön vaikutuksista ympäristössään.

osaamiensa kielten välisistä eroista ja yhtäläisyyksistä.				
T11 Oppilas lukee suomenkielistä lastenkirjallisuutta. Hän osaa valita sopivaa lukevista ja käyttää lastenkirjastoa itsenäisesti. Oppilas tutustuu ja osallistuu tarjolla oleviin suomenkielisiin lastenkulttuurin tapahtumiin aktiivisesti. Oppilas osaa kertoa luku- ja kulttuurikokemuksistaan.	S4	Kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemus	Oppilas osaa valita sopivaa suomenkielistä lastenkirjallisuutta sekä käyttää kirjastoa itsenäisesti. Oppilas lukee sovitut teokset.	Oppilas lukee yhdessä valittua lastenkirjallisuutta sekä osallistuu kirjastokäynteihin.
T12 Oppilas tunnistaa eri kieliä ja kulttuureita koulun lisäksi omassa lähiympäristössään. Oppilas oppii havainnoimaan erilaisia kielen ja kulttuurin erityispiirteitä.	S4	Kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden havainnointi	Oppilas tunnistaa monikielisyyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta elinympäristössään. Oppilas osaa kertoa joitakin eroja tai yhtäläisyyksiä omankielisen ja suomenkielisen lastenperinteen välillä.	Oppilas tunnistaa jonkin verran monikielisyyttä elinympäristössään.
Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena				
T13 Oppilas kehittää itsearviointitaitojaan ja tunnistaa joitakin vahvuuksiaan kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana sekä osaa nimetä jonkun kehittämisen kohteen.	S5	Oppimistavoitteiden asettaminen	Oppilas kykenee jonkin verran arvioimaan kielenkäyttötaitojaan sekä nimeämään joitakin kielenkäytön kehittämiskohteita.	Oppilas kykenee tuetusti arvioimaan kielenkäyttötaitojaan.
T14 Oppilaan eri tiedonalojen savenavarasto kehittyy.	S5	Eri oppiaineiden kielen havainnointi	Oppilas lukee erilaisia oppikirjatekstejä, hahmottaa tekstien osia	Oppilas lukee tuetusti erilaisia oppikirjatekstejä ja pyrkii

Oppilaan taito lukea koulussa tarvittavia tekstejä kehittyä ja hän oppii lukemisen strategioita.			sekä kartuttaa tekstien ymmärtämisessä tarvittavaa sanavarastoa.	kartuttamaan eri tiedonalojen sanastoa.
T15 Oppilas osaa löytää oppikirjojen teksteistä keskeisiä tietoja. Oppilas osaa tapoja hankkia tietoa ja tehdä muistiinpanoja. Oppilaan taidot käyttää muistiinpanoja oman tuotoksen pohjana kehittyvät.	S5	Tekstin rakentaminen ja tiedonhaku	Oppilas kykenee löytämään keskeiset tiedot tekstistä. Hän osaa tehdä muistiinpanoja sekä käyttää niitä oman tuotoksensa pohjana.	Oppilas kykenee ohjautusti löytämään teksteistä tietoa ja tekemään muistiinpanoja.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Vuorovaikutustilanteissa toimiminen				
T1 Oppilas vahvistaa ilmaisuvarantoaan ja kehittää kykyään toimia kasvokkain vuorovaikutuksessa koulun ja arjen vuorovaikutustilanteissa. Oppilas harjoittelee viestintää monimediaisessa vuorovaikutuksessa.	S1	Vuorovaikutustaidot ja ilmaisuvaranto	Oppilas kykenee toimimaan koulun ja arjen vuorovaikutustilanteissa suomen kielellä sekä keskustelemaan erilaisista aiheista.	Oppilas kykenee toimimaan kohtalaisesti koulun ja arjen vuorovaikutustilanteissa.
T2 Oppilaan kuuntelustrategiat ja kuullun ymmärtämisen taidot kehittyvät.	S1	Tekstien ymmärtäminen ja vuorovaikutuksessa toimiminen	Oppilas ymmärtää opetuspuhetta ja muuta kuulemaansa tutussa tilanteessa.	Oppilas ymmärtää opetuspuheesta pääasioita ja muuta kuulemaansa tutussa tilanteessa kohtalaisesti.
T3 Oppilas ilmaisee itseään monipuolisesti sanallisia ja ei-sanallisia keinoja käyttäen ja pyrkien ottamaan huomioon puhekumppaninsa.	S1	Ilmaisu vuorovaikutustilanteissa	Oppilas ilmaisee itseään monipuolisesti sanallisesti ja ei-sanallisesti sekä ottaa huomioon puhekumppaninsa erilaisissa tilanteissa.	Oppilas ilmaisee itseään sanallisia ja ei-sanallisia keinoja käyttäen kohtalaisesti ja ottaa jonkin verran huomioon puhekumppaniaan.
Tekstien tulkitseminen				
T4 Oppilas kehittää luetunymmärrystaitojaan ja tunnistaa joitakin tekstilajeja.	S2	Lukutaidon sujuvuus ja tekstilajitaidot tekstin tulkinnassa	Oppilas selviää melko hyvin luetun ymmärtämisen taidoillaan ja tunnistaa joitakin	Oppilas tarvitsee vielä runsaasti tukea luetun ymmärtämiseen. Oppilas tunnistaa ohjatusti

Hän tietää, että tekstien luotettavuudessa on eroja. Oppilas ymmärtää kuvien tärkeyden tekstien maailmassa.			tekstilajeja. Oppilas osaa hyvin kertoa lukemastaan ja käyttää kuvia apuna tekstin tulkinnassa.	joitakin tekstilajeja ja osaa jonkin verran kertoa lukemastaan ja käyttää kuvia hyväksien tekstikokonaisuuden tulkinnassa.
T5 Oppilas lukee monentyyppisiä tekstejä ja osaa kertoa lukemastaan ja kuulemastaan loogisesti. Oppilas kehittää lukustrategioitaan ja tekstien tulkintataitojaan. Oppilas tunnistaa omia kehittämistarpeitaan.	S2	Tekstien tulkinta	Oppilas kehittyy tekstien tulkinnassa, ja hänellä on käytössään toimivia lukustrategioita.	Oppilas ymmärtää kohtalaisesti pääasioita koulussa luettavista teksteistä ja osaa jonkin verran kertoa erilaisten tekstien sisällöistä.
T6 Oppilas laajentaa aktiivisesti sanavarastoaan. Oppilas osaa tehdä päätelmiä virkkeiden osien ja kieliopillisten rakenteiden välisistä suhteista. Oppilas kompensoi sanavaraston ja kielioppitietojen puutteita aktiivisella päättelyllä.	S2	Sana- ja käsitevarannon laajentuminen, päättelevä tekstien tulkinta	Oppilas osaa tehdä päätelmiä virkkeiden osien sekä kieliopillisten rakenteiden välisistä suhteista. Oppilas laajentaa sanavarastoaan aktiivisesti. Hän kykenee kompensoimaan sanavaraston ja kielioppitietojen puutteita pääättelemällä.	Oppilaan sana- ja käsitevarannossa on puutteita, jotka haittaavat tekstien ymmärtämistä. Oppilas ei juurikaan pysty päättämään merkityksiä teksteistä.
Tekstien tuottaminen				
T7 Oppilas kykenee suunnittelemaan ja tuottamaan jäsenneltyjä tekstejä. Oppilas osaa hyödyntää mallitekstejä omia tekstejä tuottaessaan. Oppilas	S3	Tekstilajitaidot tekstin tuottamisessa, käsikirjoittaminen ja näppäintaidot	Oppilas osaa tuottaa johdonmukaisia tekstejä sekä hyödyntää mallitekstejä kirjoittaessaan käsillä tai sähköisillä välineillä.	Oppilas osaa tuottaa tuetusti yksinkertaisia tekstejä sekä hyödyntää jonkin verran mallitekstejä kirjoittaessaan käsillä tai sähköisillä välineillä.

tuottaa johdonmukaisia tekstejä käsin ja sähköisillä välineillä.				
T8 Oppilas kehittää oikeinkirjoitustaitoaan. Oppilas harjoittelee tekstinsä muokkaamista, otsikointia ja kappalejakoja. Sanavarasto monipuolistuu ja suomen kielen rakenteiden hallinta vahvistuu.	S3	Tekstien tuottaminen	Oppilas osaa muokata tekstejään ja pyrkii käyttämään kappalejakoja. Hän kehittää aktiivisesti sanavarastoaan ja suomen kielen rakenteiden hallintaa. Oppilas tuntee oikeinkirjoituksen perusteita.	Oppilas tuottaa ymmärrettävää tekstiä ja osaa jonkin verran ohjatusti muokata sitä. Suomen kielen rakenteiden hallinnassa on puutteita.
T9 Oppilas kehittää itsearviointitaitojaan ja osaa nimetä vahvuuksiaan kirjoittajana sekä joitakin kehittämiskohteita. Hän kehittää palautteen antajana ja vastaanottajana.	S3	Tekstien arviointi sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen	Oppilas osaa nimetä vahvuuksia ja kehittämiskohteita omista ja toisten teksteistä.	Oppilas osaa jonkin verran nimetä vahvuuksia ja kehittämiskohteita omista ja toisten teksteistä.
Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin ymmärtäminen				
T10 Oppilas osoittaa kielitietoisuuttaan sekä tarkastelemalla että tutkimalla kielenkäyttötilanteiden vaihtelua puhutussa ja kirjoitetussa kielessä. Oppilas tekee havainnot kielestä, eri kielenkäyttötavoista ja kielenkäytön vaikutuksista ympäristössään. Hän osaa itse käyttää ikätasonsa mukaista sopivaa kieltä	S4	Kielten ja kielenkäytön piirteiden havainnointi ja vertailu	Oppilas kykenee havainnoimaan kielenkäytön eroja erilaisissa tilanteissa.	Oppilas kykenee jonkin verran havainnoimaan vaihtelevia kielenkäyttötilanteita ympäristössään.

tilannekohtaisesti ja osoittaa hallitsevansa suomen kielen säännönmukaisuuksia. Oppilas opettelee aktiivisesti suomen kieltä kuunnellen, lukien, kirjoittaen ja puhuen. Oppilas tarkastelee äidinkieltänsä sekä muiden opiskelemiensä kielten ja suomen kielen eroja ohjatusti.				
T11 Oppilas lukee suomenkielistä lastenkirjallisuutta ja kykenee jakamaan lukokokemuksiaan muiden kanssa. Hän osaa valita mieleistään lukemista ja käyttää kirjastoa. Oppilas tutustuu suomalaiseen lastenkulttuuriin ja harjaantuu tarjolla olevien kulttuuripalveluiden aktiiviseksi käyttäjäksi. Oppilas kykenee jakamaan kulttuurikokemuksiaan muiden kanssa.	S4	Kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemus	Oppilas osaa valita itselleen sopivaa luettavaa ja lukee sovitut tekstit ja teokset. Oppilas pystyy kertomaan luku- ja kulttuurikokemuksistaan.	Oppilas osaa ohjatusti valita itselleen sopivaa luettavaa ja lukee sovitut tekstit ja teokset. Oppilas pystyy jonkin verran kertomaan luku- ja kulttuurikokemuksistaan.
T12 T12 Oppilas osaa suhtautua arvostavasti ympäristössään kohtaamiinsa kielisiin ja kulttuureihin. Oppilas harjaantuu näkemään monikielisuuden ja -kulttuurisuuden voimavarana.	S4	Kielellisen ja kulttuurisen monimuotoisuuden havainnointi	Oppilas tiedostaa elinympäristönsä monikielisuuden sekä kulttuurisen monimuotoisuuden.	Oppilas tunnistaa jonkin verran monikielisyyttä ja kulttuurista monimuotoisuutta elinympäristössään.

Kielen käyttö kaiken oppimisen tukena				
T13 Oppilas tunnistaa vahvuuksiaan kielenkäyttäjänä ja kielenoppijana sekä osaa nimetä joitakin kehittämistarpeita. Oppilas harjaantuu asettamaan tavoitteita kielenoppimiselleen.	S5	Oppimistavoitteiden asettaminen	Oppilas osaa asettaa joi-takin tavoitteita kie-lenoppimiselleen.	Oppilas kykenee jonkin verran arvioimaan kie-lenkäyttötaitojaan ja nimeämään jonkin vahvuutensa.
T14 Oppilaan savarasto kasvaa. Oppilas tuntee oppikirjatekstien osat ja harjoittelee strategioita, joilla voi laajentaa sanavarastoaan ja päätellä merkityksiä sekä osaa käyttää joitakin merkityksen avaamisen apuvälineitä, esim. sanakirja tai netin hakukoneet.	S5	Eri oppiaineiden kielen havainnointi	Oppilas lukee erilaisia oppikirjatekstejä, hahmottaa tekstien osia sekä tuntee tekstien ymmärtämisessä tarvittavaa sanastoa. Oppilas kykenee käyttämään esimerkiksi sanakirjaa ja netin hakukoneita tekstien ymmärtämisen apuna.	Oppilas lukee tuetusti erilaisia oppikirjatekstejä ja pyrkii kartuttamaan tekstien ymmärtämisessä tarvittavaa sanavarastoa. Oppilas kykenee ohjatusti käyttämään esimerkiksi sanakirjaa ja netin hakukoneita tekstien ymmärtämisen apuna.
T15 Oppilaan tiedonhankintataidot kehittyvät. Oppilas osaa hakea tietoa esim. sähköisillä välineillä, tietokirjoista tai haastattelemalla. Oppilas osaa suunnitella ja jäsenellä tekstiään ja käyttää muistiinpanoja suunnittelun apuna.	S5	Tekstin rakentaminen ja tiedonhaku	Oppilas osaa hakea tietoa itsenäisesti sähköisillä välineillä, tietokirjoista ja haastattelemalla. Hän osaa käyttää muistiinpanoja suunnittelun apuna sekä jäsenellä tekstejään.	Oppilas osaa ohjatusti tuottaa suullisen tai kirjallisen tekstin sovitusta aihepiiristä. Hän osaa ohjatusti jonkin verran hakea tietoa tekstinsä pohjaksi.

Uskonnon arviointiperusteet 3. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältöalueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
T1 Oppilas tuntee Raamatun, erityisesti Vanhan testamentin, keskeisiä kertomuksia.	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas tuntee Raamatun, erityisesti Vanhan testamentin kertomuksia. Oppilas tuntee alustavasti Raamatun rakennetta.	Oppilas on tutustunut Raamatun, erityisesti Vanhan testamentin kertomuksiin.
T2 Oppilas huomaa uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa uskonnollisia symboleja ja käsitteitä. Oppilas tuntee oman alueensa seurakuntaa. Oppilas tutustuu jumalanpalveluksen rakenteeseen.	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas tunnistaa uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa uskonnollisia symboleja ja käsitteitä. Oppilas tuntee oman alueensa seurakuntaa. Oppilas tuntee jumalanpalveluksen rakennetta. Oppilas tietää alustavasti tärkeimmät kirkkovuoden juhlat.	Oppilas tekee alustavia havaintoja uskonnon vaikutuksesta omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa joitakin uskonnollisia symboleja ja käsitteitä. Oppilas on tutustunut oman alueensa seurakuntaan. Oppilas tunnistaa jumalanpalveluskäsitteen. Oppilas tietää alustavasti kirkkovuoden juhlia.
T3 Oppilas tunnistaa uskonnollisen kielenkäytön luonnetta ja kielikuvia.	S1, S2	Uskonnon kielen ja symbolien analysointi	Oppilas ymmärtää, mitä kielikuva tarkoittaa ja osaa kertoa esimerkkejä siitä. Oppilas osaa antaa esimerkkejä uskonnollisesta kielestä ja sen vertauskuvallisuudesta.	Oppilas osaa ohjatusti kertoa jonkin esimerkin uskonnollisesta kielestä ja sen vertauskuvallisuudesta.
T4				
T5 Oppilas oppii ymmärtämään oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta. Oppilas oppii tuntemaan ja	S1, S2	Uskontoa ja kulttuuria koskeva tieto	Oppilas tunnistaa oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta. Oppilas huomaa uskontojen merkityksen ympärillämme.	Oppilas tunnistaa tuetusti oman kulttuurinsa juuria. Oppilas huomaa, että uskonnot näkyvät ympärillämme.

arvostamaan omaa henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään.				
T6				
T7				
T8 Oppilas tuntee Vanhan testamentin keskeisiä kertomuksia.	S1, S2, S3	Etiikkaa koskeva tieto	Oppilas tuntee Vanhan testamentin alkua ja patriarkka kertomuksia. Oppilas osaa tarkastella Kymmentä käskyä etiikan näkökulmasta.	Oppilas on tutustunut Vanhan testamentin kertomuksiin sekä Kymmeneen käskyyn.
T9 Oppilas tietää YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisen sisällön ja osaa kertoa esimerkkejä ihmisoikeuksista. Oppilas ymmärtää YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta.	S2, S3	Ihmisoikeusetiikka	Oppilas tietää YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen keskeisen sisällön ja osaa kertoa esimerkkejä ihmisoikeuksista. Oppilas ymmärtää YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen sisältyviä arvoja yksilön ja yhteisön näkökulmasta.	Oppilas tietää, että on olemassa YK:n Lapsen oikeuksien sopimus ja on tutustunut sen sisältöön.
T10 Oppilas oppii arvioimaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistamaan oikean ja väärän. Oppilas tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Oppilas oppii toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentajana.	S2, S3	Eettinen pohdinta	Oppilas osaa kertoa arjen esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamisesta. Hän osaa jo hieman soveltaa kristinuskon eettisiä periaatteita omassa pohdinnassaan omastatunnosta, anteeksipyyttämisestä ja -antamisesta. Oppilas ymmärtää Kultaisen säännön etiikkaa.	Oppilas tarvitsee vielä tukea kristinuskon eettisten periaatteiden soveltamisessa omassa pohdinnassaan omastatunnosta, anteeksipyyttämisestä ja -antamisesta.
T11 Oppilas harjoittelee eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden ja kokemusten jakamista.	S1, S2, S3	Ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Oppilas osallistuu yhteiseen keskusteluun, osaa kuunnella toisia ja ilmaista itseään.	Oppilas ilmaisee ajatuksiaan ja tunteitaan epävarmasti. Vuorovaikutustilanteet ovat vielä epävarmoja.

<p>T12 Oppilas oppii luottamusta luottamaan elämään ja itseensä.</p>	<p>S3</p>		<p>Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</p>	<p>Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.</p>
--	-----------	--	--	--

Uskonnon arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältöalueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
T1 Oppilas tuntee Raamatun, erityisesti Uuden testamentin, keskeisiä kertomuksia.	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas tuntee Raamatun, erityisesti Uuden testamentin, keskeisiä kertomuksia. Oppilas tuntee alustavasti Raamatun rakenteen.	Oppilas on tutustunut Raamatun, erityisesti Uuden testamentin, keskeisiin kertomuksiin sekä Raamatun rakenteeseen.
T2 Oppilas huomaa uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa uskonnollisia symboleja ja käsitteitä.	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas tunnistaa uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa uskonnollisia symboleja ja käsitteitä. Oppilas tietää tärkeimmät kirkkovuoden juhlat.	Oppilas on tehnyt jonkin havainnoin uskonnon vaikutuksesta omassa ja muiden elämässä. Oppilas on tutustunut uskonnollisiin symboleihin ja käsitteisiin. Oppilas tietää kirkkovuoden tärkeimpiä juhlia.
T3 Oppilas ymmärtää uskonnollisen kielenkäytön luonnetta ja kielikuvia.	S1, S2	Uskonnon kielen ja symbolien analysointi	Oppilas ymmärtää, mitä kielikuva tarkoittaa ja osaa kertoa esimerkkejä siitä. Oppilas osaa antaa esimerkkejä uskonnollisesta kielestä ja sen vertauskuvallisuudesta.	Oppilas tarvitsee tukea kuvatessaan uskonnollisen kielenkäytön luonnetta ja kielikuvia.
T4				
T5 Oppilas oppii ymmärtämään oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta. Oppilas oppii tuntemaan ja	S1, S2	Uskontoa ja kulttuuria koskeva tieto	Oppilas tunnistaa oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta. Oppilas tunnistaa uskontojen ilmenemismuotoja kulttuurissa ja mediassa.	Oppilas tunnistaa tuetusti oman kulttuurinsa juuria. Oppilas huomaa, että uskonnot näkyvät ympärillämme: kulttuurissa ja mediassa

arvostamaan omaa henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään.				
T6				
T7				
T8 Oppilas tuntee Uuden testamentin keskeisiä kertomuksia.	S1, S2, S3	Etiikkaa koskeva tieto	Oppilas tuntee Uuden testamentin keskeisiä kertomuksia (Jeesuksen elämä, lähipiiri ja opetukset Jumalan huolenpidosta). Oppilas ymmärtää Isä meidän -rukouksen ja Rakkauden kaksoiskäskyn sisältöä.	Oppilas on tutustunut Uuden testamentin keskeisiin kertomuksiin sekä Isä meidän -rukoukseen ja Rakkauden kaksoiskäskyn sisältöön.
T9				
T10 Oppilas oppii arvioimaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistamaan oikean ja väärän. Oppilas tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Oppilas oppii toimimaan kestävän tulevaisuuden rakentajana.	S2, S3	Eettinen pohdinta	Oppilas osaa arvioida toimintansa eettisyyttä ja tunnistaa oikean ja väärän. Oppilas tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Oppilas osaa kertoa arjen esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamisesta.	Oppilas tarvitsee vielä tukea arvioidessaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistessaan moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Oppilas osaa kertoa joitakin arjen esimerkkejä kestävän tulevaisuuden rakentamisesta.
T11 Oppilas harjoittelee eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden ja kokemusten jakamista.	S1, S2, S3	Ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Oppilas osallistuu yhteiseen keskusteluun, osaa kuunnella toisia ja ilmaista itseään.	Oppilas ilmaisee ajatuksiaan ja tunteitaan epävarmasti. Oppilas kuitenkin osallistuu vuorovaikutustilanteisiin jonkin verran.
T12 Oppilas oppii luottamaan elämään ja itseensä.	S3		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

Uskonnon arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältöalueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
T1 Oppilas tuntee Raamatun keskeisiä kertomuksia.	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas tuntee Raamatun keskeisiä kertomuksia. Oppilas tuntee Raamatun rakenteen.	Oppilas on tutustunut Raamatun keskeisiin kertomuksiin. Oppilas tuntee alustavasti Raamatun rakenteen.
T2 Oppilas huomaa uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa uskonnollisia symboleja ja käsitteitä.	S1	Uskontoa koskevan tiedon hallitseminen, uskonnon monilukutaito	Oppilas tunnistaa uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä. Oppilas tunnistaa kirkkoarkkitehtuuria uskonnollisia symboleja ja käsitteitä. Oppilas osaa nimetä sakramentit (kaste ja ehtoollinen) ja kirkollisia toimituksia (kaste, vihkiminen, hautajaiset). Oppilas tietää tärkeimmät kirkkovuoden juhlat sekä kristilliset rituaalit.	Oppilas tekee havaintoja uskonnon vaikutuksesta omassa ja muiden elämässä. Oppilas on tutustunut kirkkoarkkitehtuuriin ja tunnistaa joitakin uskonnollisia symboleja ja käsitteitä. Oppilas tunnistaa kirkollisia toimituksia. Oppilas tietää alustavasti kirkkovuoden tärkeimmät juhlat.
T3 Oppilas ymmärtää uskonnollisen kielenkäytön luonnetta ja kielikuvia.	S1, S2	Uskonnon kielen ja symbolien analysointi	Oppilas osaa antaa esimerkkejä uskonnollisesta kielestä ja sen vertauskuvallisuudesta.	Oppilas osaa ohjatusti kertoa jonkin esimerkin uskonnollisesta kielestä ja sen vertauskuvallisuudesta.
T4 Oppilas osaa hakea tietoa eri lähteistä ja harjoittelee arvioimaan löytämänsä tiedon luotettavuutta.	S1, S2, S3	Oppimaan oppimisen taidot uskonnon opiskelussa	Oppilas osaa hakea tietoa eri lähteistä ja harjoittelee arvioimaan löytämänsä tiedon luotettavuutta.	Oppilas tarvitsee tukea hakiessaan tietoa eri lähteistä ja harjoitellessaan arvioimaan löytämänsä tiedon luotettavuutta.

T5 Oppilas oppii ymmärtämään oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta. Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan omaa henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään.	S1, S2	Uskontoa ja kulttuuria koskeva tieto	Oppilas tunnistaa uskontojen merkityksiä yhteiskuntien kehityksessä, kulttuurissa ja mediassa.	Oppilas huomaa, että uskonnoilla on merkitystä yhteiskuntien kehityksessä, kulttuurissa ja mediassa.
T6 Oppilas suhtautuu kunnioittavasti ihmisiin, joilla on eri katsomus. Oppilas tuntee alustavasti juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin sekä muiden maailmauskontojen yhteisiä piirteitä.	S2, S3	Uskontoa ja kulttuuria koskeva tieto	Oppilas osaa kuvata pääpiirteissään juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin pääpiirteitä sekä niiden keskinäisiä suhteita.	Oppilas tunnistaa juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin pääpiirteitä.
T7 Oppilas oppii tuntemaan ja arvostamaan omaan henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään.	S1, S2, S3	Uskonnon monilukutaito	Oppilas tuntee omaan henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään. Oppilas tietää, miten toimitaan ja pyrkii toimimaan asianmukaisesti ja kunnioittavasti erilaisissa uskonnollisissa tilanteissa ja paikoissa.	Oppilas tunnistaa omaa henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään. Oppilas tarvitsee ohjausta toimiessaan asianmukaisesti ja kunnioittavasti erilaisissa uskonnollisissa tilanteissa ja paikoissa.
T8 Oppilas tutustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen.	S1, S2, S3	Etiikkaa koskeva tieto	Oppilas tunnistaa ja osaa nimetä kristinuskon eettisiä opetuksia sekä uskontoja ja katsomuksia yhdistäviä eettisiä periaatteita. Oppilas ymmärtää uskontunnustuksen sisältöä ja merkitystä. Oppilas tuntee luomiskertomuksen.	Oppilas tunnistaa joitakin kristinuskon eettisiä opetuksia sekä uskontoja ja katsomuksia yhdistäviä eettisiä periaatteita. Oppilas tunnistaa uskontunnustuksen ja luomiskertomuksen sekä niiden sisältöä.
T9				
T10 Oppilas oppii arvioimaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistamaan oikean ja	S2, S3	Eettinen pohdinta	Oppilas osaa arvioida toimintansa eettisyyttä ja tunnistaa oikean ja väärän.	Oppilas tarvitsee vielä tukea arvioidessaan toimintansa eettisyyttä.

väärän. Oppilas tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä.			Oppilas tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Oppilas osaa kertoa arjen esimerkkejä kestävästä tulevaisuuden rakentamisesta.	Oppilas tunnistaa joitakin moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä. Oppilas osaa kertoa joitakin arjen esimerkkejä kestävästä tulevaisuuden rakentamisesta.
T11 Oppilas osallistuu keskusteluun eettisistä kysymyksistä Oppilas ilmaisee omia tunteitaan ja kokemuksiaan.	S1, S2, S3	Ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot	Oppilas osallistuu yhteiseen keskusteluun, osaa kuunnella toisia ja ilmaista itseään.	Oppilas ilmaisee ajatuksiaan ja tunteitaan epävarmasti. Oppilas pyrkii osallistumaan vuorovaikutustilanteisiin.
T12 Oppilas oppii luottamaan elämään ja itseensä.	S3		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.

Yhteiskuntaopin arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö- alueet	Arvioinnin kohteet op- piaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaami- nen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet				
T1 Oppilaan käsitys yhteiskun- taopista lisääntyy.	S1-S2		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodos- tumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai ar- vosanan muodostumi- seen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksi- aan osana itsearviointia.
T2 Oppilas tutustuu omien rat- kaisujensa vaikutuksiin ym- päristössä. Oppilas pyrkii havaitsemaan millaisia vaikutuksia yksilöi- den tekemillä valinnoilla on.	S1-S2		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodos- tumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai ar- vosanan muodostumi- seen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksi- aan osana itsearviointia.
Yhteiskunnassa tarvittavien tietojen ja taitojen omaksuminen sekä yhteiskunnallinen ymmärrys				
T3 Oppilas perehtyy siihen, mi- ten omat valinnat vaikutta- maan omaan elämään ja lä- hiympäristöön. Oppilas tutustuu kansalais- ten oikeuksiin ja tasa-arvo- asioihin.	S1-S2	Yhteisten sääntöjen ja tasa-arvon periaattei- den tarkas- telu	Oppilas osaa selittää yhteisten sääntöjen merkityksen ja toi- mia niiden mukai- sesti. Oppilas osaa perustella, miksi ih- misoikeudet ovat tärkeitä ja mihin oi- keusjärjestelmää tar- vitaan.	Oppilas tajuaa yhteisten sääntöjen merkityksen ja toimii niiden mukai- sesti. Oppilas osaa perustella, miksi toisten ihmisten kunnioittaminen on tär- keää.
T4	S1-S2	Median roo- lin tarkastelu	Oppilas osaa ku- vailla, millainen mer- kitys medialla on	Oppilas huomaa, että on olemassa erilaisia

Oppilas tutustuu siihen, miten media näkyy omassa elämässä.			hänen omassa elämässään.	medioita, jotka vaikuttavat hänen elämäänsä.
T5 Oppilas selvittää, miten eri ihmisten arjen toiminta vaikuttaa omaan lähiyhteisöön (esimerkiksi työn ja yrittäjyyden käsitteet). Oppilas tutustuu omaan elämään liittyvien ihmisten arkeen.	S1	Työnteon ja yrittäjyyden merkityksen tarkastelu	Oppilas osaa antaa esimerkkejä työnteon ja yrittäjyyden merkityksestä perheen toimeentulon lähteenä.	Oppilas käsittää, että yritykset ja työpaikat vaikuttavat perheen toimeentuloon.
T6 Oppilas tutustuu erilaisten toimijoiden (kuten eri medioiden ja järjestöjen) tuottamiin sisältöihin ja tavoitteisiin käyttäen eri lähteitä. Oppilas ottaa selvää erilaisista mielipiteistä ja arvoista.	S1-S2	Erilaisten arvojen, näkökulmien ja tarkoitusprien hahmotaminen	Oppilas osaa selittää esimerkkien avulla, että eri toimijoiden tuottamaan yhteiskunnalliseen tietoon liittyy erilaisia arvoja, näkökulmia ja tarkoituseriä.	Oppilas ymmärtää, että eri toimijoiden tavoitteet vaikuttavat niiden esittämiin asioihin.
Yhteiskunnallisen tiedon käyttäminen ja soveltaminen				
T7 Oppilas harjoittelee omien mielipiteiden perustelemista. Oppilas ymmärtää muiden mielipiteitä.	S2	Demokraattisen vaikuttamisen perustaitojen sekä yhteisössä toimimisen tietojen ja taitojen soveltaminen käytännössä	Oppilas osaa muodostaa oman mielipiteen ja perustella, miksi hän on sitä mieltä. Oppilas ymmärtää, miksi muut ovat päätyneet toiseen mielipiteeseen.	Oppilas osaa muodostaa oman mielipiteen ja joskus perustella, miksi hän on sitä mieltä. Oppilas ymmärtää, että on olemassa muita mielipiteitä.
T8 Oppilas tutustuu oman talouden hoitoon (oman rahan	S1	Rahankäytön ja kulutusvalintojen	Oppilas osaa perustella omaan rahankäyttöönään sekä	Oppilas osaa perustella omaan rahankäyttöönään liittyviä ratkaisuja.

käyttö, tulot ja menot) ja ottaa selvää erilaisista kulutusvalinnoista.		perusteiden soveltaminen	kuluttamiseen liittyviä ratkaisuja.	
T9 Oppilas perehtyy mediakriittisiin perusteisiin (median luotettavuus) ja selvittää erilaisten yhteisöjen (esimerkiksi yhdistysten ja asuinalueiden) toimintaa.	S1	Mediataidot	Oppilas ymmärtää, että kaikki mediat eivät ole yhtä luotettavia. Oppilas ymmärtää, että on erilaisia yhdistyksiä, joilla on erilaisia tavoitteita ja toimintatapoja.	Oppilas ymmärtää, että kaikki mediat eivät ole luotettavia. Oppilas tunnistaa, että on olemassa erilaisia yhdistyksiä, joilla on erilaista toimintaa.

Ympäristöopin arviointiperusteet 3. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet				
T1 Oppilas kiinnostuu ympäristöstä ja ympäristöopin opiskelusta ja kokee kaikki ympäristöopin tiedonalat merkitykselliseksi itselleen.	S1-S6	Ympäristöopin merkityksen hahmottaminen	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2				
T3 Oppilas toimii vastuullisesti itseä ja toisia ihmisiä kohtaan. Oppilas kehittää herkkyyttä havainnoida kotiseudun luontoa ja sen ilmiöitä. Oppilas huolehtii koulun ja lähiympäristön siisteydestä ja opettelee jätteen lajittelua ja kierrättämistä.	S1-S6	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot	Oppilas osaa kuvata erilaisia keinoja lähiympäristön ja -yhteisöjen vaalimiseen, kehittämiseen ja niihin vaikuttamiseen.	Oppilas osaa kuvata joi-takin keinoja lähiympäristön ja -yhteisöjen vaalimiseen, kehittämiseen ja niihin vaikuttamiseen.
Tutkimisen ja toimimisen taidot				

T4 Oppilas harjoittelee kysymysten tekoa ja niiden käyttämistä oman lähiympäristön ja kotimaamme koskevilla ilmiöissä.	S1-S6	Kysymysten muodostaminen	Oppilas osaa muodostaa omaan lähiympäristöön ja kotimaahamme liittyviä kysymyksiä, joita voidaan yhdessä kehittää tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdaksi.	Oppilas osaa muodostaa autettuna tai ohjatusti omaan lähiympäristöön ja kotimaahamme liittyviä kysymyksiä, joita voidaan yhdessä kehittää tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdaksi.
T5				
T6				
T7				
T8 Oppilas syventää valmiuksiaan toimia turvallisesti kotiympäristössä, koulussa ja liikenteessä.	S1, S2, S6	Turvallisuuden edistäminen ja turvataidot	Oppilas osaa esitellä keskeisiä kodin ja liikenteen turvallisuuden liittyviä tekijöitä esimerkkien avulla.	Oppilas osaa esitellä joi-takin kodin ja liikenteen turvallisuuden liittyviä tekijöitä esimerkkien avulla.
T9 Oppilas toimii lähiympäristössä luontoa ja yleistä järjestystä kunnioittaen.	S6	Ympäristössä toimiminen ja tutkiminen	Oppilas osaa toimia ja liikkua luonnossa ja rakennetussa ympäristössä ohjeiden mukaisesti.	Oppilas osaa toimia ja liikkua luonnossa ohjatusti ohjeiden mukaan.
T10 Oppilas harjoittelee tunnistamaan oman mielen ja kehon viestejä sekä säätämään niitä vuorovaikutustilanteissa. Oppilas opettelee toimimaan kohteliaasti ja rakentavasti yhteistyön edistämiseksi lähiyhteisössä.	S1, S2	Vuorovaikutuksen taitojen kehittäminen sekä tunteiden tunnistaminen ja säätely	Oppilas tunnistaa oman mielen ja kehon viestejä ja harjoittelee niiden säätelyä vuorovaikutustilanteissa.	Oppilas harjoittelee oman mielen ja kehon viestien tunnistamista ja säätelyä ohjatusti.

T11 Oppilas käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsitteilyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti.	S1-S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa ja käsittelyssä.	Oppilas käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa ohjatusti tiedon hankinnassa ja käsittelyssä.
Tiedot ja ymmärrys				
T12 Oppilas harjoittelee käsitteiden täsmällistä käyttöä ja niiden selittämistä omin sanoin.	S1-S6	Käsitteiden käyttö	Oppilas osaa luokitella opiskelemissään asioita ja nimetä yksittäisiä yläkäsitteitä.	Oppilas harjoittelee opiskelemissään asioiden luokittamista ja yläkäsitteiden nimeämistä.
T13				
T14 Oppilas harjoittelee hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan tietolähteitä.	S1-S6	Näkemyksien ilmaiseminen ja kriittinen lukutaito	Oppilas osaa perustella omia näkemyksiään ja erottaa mielipiteen ja tiedon toisistaan.	Oppilas harjoittelee omien näkemysten ilmaisua ja mielipiteen ja tiedon erottamista toisistaan.
T15 Oppilas tunnistaa lähiympäristön yleisimpiä kasvi- ja eläinlajeja ja niiden tunnusomaisia elinympäristöjä. Oppilas tutustuu kotiseutuun luonnonympäristönä ja rakennettuna ympäristönä.	S3-S6	Biologian tiedonala: Luonnon tutkiminen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistaminen, ihmisen rakenne, elintoiminnot ja kehitys	Oppilas osaa tunnistaa ja nimetä joitakin lähiympäristön yleisimpiä kasvi- ja eläinlajeja ja niiden tunnusomaisia elinympäristöjä. Oppilas osaa ohjeiden mukaisesti tutkia kasvien kasvua yksin ja yhdessä muiden kanssa.	Oppilas osaa tunnistaa ja nimetä yksittäisiä lähiympäristön yleisimpiä kasvi- ja eläinlajeja. Oppilas osallistuu kasvien kasvatuskokeilujen tekemiseen.

Oppilas tekee yksinkertaisia kasvatuskokeiluja.				
T16 Oppilas tutustuu erilaisiin karttoihin ja opettelee käyttämään karttaa. Oppilas hahmottaa kotiseudun ja Suomen karttakuvaa ja osaa kuvata maamme luonnonmaantieteellistä monimuotoisuutta ja keskeistä paikannimistöä.	S3, S4, S6	Maantiedon tiedonala: Maapallon hahmottaminen, kartta- ja muut geomediataidot	Oppilas osaa jäsentää ympäristöään erilaisten karttojen avulla ja harjoittelee niiden käyttöä. Oppilas osaa kuvata Suomen luonnonmaantieteelliset ominaispiirteet sekä tietää maamme keskeisten kohteiden nimistön ja sijainnin.	Oppilas osaa jäsentää ympäristöään yksittäisen kartan avulla ja harjoittelee sen käyttöä. Oppilas osaa kuvata Suomen joitakin luonnonmaantieteellisiä ominaispiirteitä sekä tietää muutamia keskeisten kohteiden nimiä ja niiden sijainnin.
T17 Oppilas tutustuu ääni- ja valoilmiöihin ja tutkii niitä.	S5	Fysiikan tiedonala: Fysikaalisten ilmiöiden tutkiminen, kuvaaminen ja selittäminen	Oppilas osaa havainnoida ja kuvata ääni- ja valoilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa ja harjoittelee niihin liittyviä selityksiä.	Oppilas osaa havainnoida ja kuvata joitakin ääni- ja valoilmiöitä arjessa, luonnossa ja teknologiassa.
T18 Oppilas perehtyy yhteyttämiseen ja tutustuu näin aineen muutosten ja aineen säilymisen periaatteeseen.	S5	Kemian tiedonala: Kemiallisten ilmiöiden tutkiminen, kuvaaminen ja selittäminen	Oppilas osaa selittää, mitä yhteyttämisessä tapahtuu.	Oppilas osaa pääpiirteittäin selittää, mitä yhteyttämisessä tapahtuu.
T19 Oppilas vahvistaa käsitystään terveellisestä ruoasta ja unen merkityksestä ja tutustuu terveelliseen ateriarvotmiin. Oppilas soveltaa näitä taitojaan arjessa. Oppilas noudattaa kohteliaita ruokailutapoja.	S1, S6	Terveystiedon tiedonala: Terveystieteen osa-alueiden ja arjen terveystottumusten tuntemus sekä niiden merkityksen pohtiminen, ikäkauteen liittyvän kasvun ja	Oppilas osaa antaa esimerkkejä terveellisestä ruoasta eri aterioilla ja sekä osaa kertoa, miksi uni on tärkeää koululaiselle.	Oppilas osaa nimetä joitakin terveellisiä ruoka-aineita ja kertoa, miksi uni on tärkeää koululaiselle.

		kehityksen tunnistaminen ja kuvaaminen		
--	--	--	--	--

Ympäristöopin arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Sisältö-alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kahdeksan osaaminen	Kohtalainen/arvosanan kuusi osaaminen
Merkitys, arvot ja asenteet				
T1 Oppilas kiinnostuu ympäristöstä ja ympäristöopin opiskelusta ja kokee kaikki ympäristöopin tiedonalat merkitykselliseksi itselleen.	S1-S6	Ympäristöopin merkityksen hahmottaminen	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T2				
T3 Oppilas kehittää edelleen herkkyyttä havainnoida lähiympäristön luontoa ja sen ilmiöitä. Oppilas pohtii oman toiminnan vaikutuksia luontoon ja lähiyhteisöön ja vahvistaa ympäristöä arvostavia vastuullisia toimintatapojaan.	S1, S2, S6	Kestävän kehityksen tiedot ja taidot	Oppilas osaa kuvata erilaisia keinoja lähiympäristön ja -yhteisöjen vaalimiseen, kehittämiseen ja niihin vaikuttamiseen.	Oppilas osaa kuvata joidakin keinoja lähiympäristön ja -yhteisöjen vaalimiseen, kehittämiseen ja niihin vaikuttamiseen.
Tutkimisen ja toimimisen taidot				
T4 Oppilas harjoittelee kysymysten tekoa ja niiden käyttämistä oman lähiympäristön sekä Pohjoismaita ja Eurooppaa koskevilla ilmiöillä.	S1-S6	Kysymysten muodostaminen	Oppilas osaa muodostaa omaan lähiympäristöön sekä Pohjoismaihin ja Eurooppaan liittyviä kysymyksiä, joita voidaan yhdessä kehittää tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdaksi.	Oppilas osaa muodostaa autettuna tai ohjatusti omaan lähiympäristöön sekä Pohjoismaihin ja Eurooppaan liittyviä kysymyksiä, joita voidaan yhdessä kehittää tutkimusten ja muun toiminnan lähtökohdaksi.

T5 Oppilas opettelee havainnoimaan, mittaamaan ja dokumentoimaan lähiympäristön erilaisia asioita ja ilmiöitä, kuten esimerkiksi säätä. Oppilas harjoittelee eri tutkimus- ja mittavälineiden käyttöä sekä tulosten esittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa.	S1-S6	Tutkimisen taidot: suunnittelu, havainnointi ja mittaukset	Oppilas osaa havainnoida ja mitata ilmiötä sekä dokumentoida tuloksia ohjeiden mukaisesti.	Oppilas osallistuu ilmiön havainnoimiseen ja mittaukseen ja tulosten dokumentointiin ohjeiden mukaisesti.
T6				
T7				
T8 Oppilas harjoittelee turvallisuuden edistämistä ja turvataitoja erityisesti seuraavilla osa-alueilla: paloturvallisuus, myrkytykset ja päihteet. Oppilas opettelee suojelemaan itseään fyysiseltä ja henkiseltä väkivallalta, esimerkiksi nettikiusaamiselta.	S1, S2	Turvallisuuden edistäminen ja turvataidot	Oppilas osaa kuvata turvallisuusohjeita ja toimintatapoja palo-vaara- ja myrkytystilanteissa ja osaa käyttää niitä oppimistilanteissa. Oppilas osaa kuvata keinoja suojautua fyysiseltä ja henkiseltä väkivallalta.	Oppilas tunnistaa joitakin turvallisuusohjeita ja toimintatapoja palo-vaara- ja myrkytystilanteissa ja osaa käyttää niitä oppimistilanteissa. Oppilas osaa esimerkinomaisesti kuvata keinoja suojautua fyysiseltä ja henkiseltä väkivallalta.
T9 Oppilas tutustuu jokamiehen oikeuksiin ja velvollisuuksiin.	S 2, S4, S6	Ympäristössä toimiminen ja tutkiminen	Oppilas osaa kuvata, mitä jokamiehen oikeuksilla ja velvollisuuksilla tarkoitetaan ja toimia niiden mukaan itse luonnossa.	Oppilas osaa kuvata esimerkinomaisesti jokamiehen oikeuksia ja velvollisuuksia ja toimia ohjatusti niiden mukaan.
T10 Oppilas vahvistaa valmiuksia ja toimintamalleja, jotka edistävät yhteistyötä ryhmässä ja ehkäisevät	S1, S2	Vuorovaikutuksen taitojen kehittäminen sekä tunteiden	Oppilas osaa omin sanoin kuvata, mitä mielen hyvinvoinnilla tarkoitetaan ja antaa	Oppilas osaa esimerkin avulla kuvata, mitä on mielen hyvinvointi ja miten hän voi sitä edistää.

kiusaamista. Oppilas harjoittelee toimintamalleja, joilla voidaan edistää mielen hyvinvointia.		tunnistaminen ja säätely	esimerkkejä, miten sitä voidaan edistää.	
T11 Oppilas käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, käsittelyssä ja esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä vastuullisesti, turvallisesti ja ergonomisesti.	S3-S6	Tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tiedon hankinnassa, esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä.	Oppilas osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa ohjatusti tiedon hankinnassa, esittämisessä sekä vuorovaikutuksen välineenä.
Tiedot ja ymmärrys				
T12 Oppilas opettelee muodostamaan yläkäsitteitä. Oppilas opettelee käsitteiden yhdistämistä loogisesti toisiinsa esimerkiksi käsitekarttojen avulla.	S1-S6	Käsitteiden käyttö	Oppilas osaa käyttää yläkäsitteitä opiskelemissaan asioista ja laatia yksinkertaisen käsitekartan.	Oppilas harjoittelee yläkäsitteiden käyttöä ja käsitekartan tekemistä.
T13				
T14 Oppilas harjoittelee hankkimaan luotettavaa tietoa, ilmaisemaan perustellen erilaisia näkemyksiä sekä tulkitsemaan ja arvioimaan tietolähteitä ja näkökulmia.	S1-S6	Näkemyksien ilmaiseminen ja kriittinen lukutaito	Oppilas osaa valita ja käyttää joitakin luotettavia tietolähteitä ja ilmaista perustellen näkemyksiään.	Oppilas osaa ohjatusti valita ja käyttää joitakin luotettavia tietolähteitä ja ilmaista perustellen näkemyksiään.
T15 Oppilas vahvistaa edelleen kotiseudun eliöiden ja elinympäristöjen tuntemustaan. Oppilas laatii ohjatusti oman kasvion.	S3, S4, S6	Biologian tiedonala: Luonnon tutkiminen, eliöiden ja elinympäristöjen tunnistaminen, ihmisen	Oppilas osaa tunnistaa ja nimetä lähiympäristön yleisimmät eliöt ja niiden tunnusomaiset elinympäristöt. Oppilas koostaa ohjeiden mukaisesti oman	Oppilas osaa tunnistaa ja nimetä joitakin lähiympäristön yleisimpiä eliöitä ja niiden tunnusomaisia elinympäristöjä.

Oppilas tutkii oman kotiseudun luontoa ja sen ilmiöitä.		rakenne, elintoinnot ja kehitys	kasvion sovitusta määrästä kasveja.	Oppilas koostaa ohjeiden mukaisesti pienenmuotoisen kasvion.
T16 Oppilas vahvistaa erilaisten karttojen monipuolista lukutaitoa. Oppilas hahmottaa Pohjoismaiden ja Euroopan karttakuvaa ja tunnistaa näiden alueiden keskeistä paikannimistöä ja luonnonmaantieteellisiä ominaispiirteitä.	S3, S6	Maantiedon tiedonala: Maapallon hahmottaminen, kartta- ja muut geomediataidot	Oppilas osaa pääpiirteittäin kuvata Pohjoismaiden ja Euroopan luonnonmaantieteellisiä ominaispiirteitä sekä tietää niiden keskeisten kohteiden nimistön ja sijainnin.	Oppilas osaa kuvata joitakin Pohjoismaiden ja Euroopan luonnonmaantieteellisiä ominaispiirteitä sekä tietää muutamia keskeisten kohteiden nimiä ja niiden sijainnin.
T17 Oppilas tutustuu ilmakehään, sen rakenteeseen ja alimman kerroksen sääilmiöihin, esimerkiksi tuuleen.	S4	Fysiikan tiedonala: Fysikaalisten ilmiöiden tutkiminen, kuvaaminen ja selittäminen	Oppilas osaa kuvailla ilmakehän rakennetta ja sen alimman kerroksen sääilmiöitä.	Oppilas osaa kertoa, mikä on ilmakehä ja tunnistaa sääilmiöitä.
T18 Oppilas opiskelee veden kiertokulkua. Oppilas tutustuu palamiseen ja sen eri muotoihin. Oppilas tutustuu aineen ominaisuuksiin ja erotusmenetelmiin.	S5	Kemian tiedonala: Kemiallisten ilmiöiden tutkiminen, kuvaaminen ja selittäminen	Oppilas osaa havainnoida ja kuvata veden olomuotoja ja kiertokulkua. Oppilas osaa kertoa, mitä palamisessa tapahtuu. Oppilas osaa havainnoida ja kuvata aineiden ominaisuuksia ja erotusmenetelmiä.	Oppilas tunnistaa veden olomuodot. Oppilas tunnistaa joitakin palamisen eri muotoja. Oppilas osaa havainnoida ja tunnistaa joitakin aineiden ominaisuuksia ja erotusmenetelmiä.
T19 Oppilas oppii ymmärtämään unen, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin	S1	Terveystiedon tiedonala: Terveystiedon osa-alueiden ja	Oppilas osaa esimerkein kertoa, miten ravinto, uni, liikunta ja tasapainoinen mieli	Oppilas osaa kertoa esimerkeistä, miten ravinto, uni, liikunta ja

merkitystä terveydelle ja toimimaan tämän tiedon pohjalta terveyttä edistävästi omassa arjessa.		arjen terveystottumusten tuntemus sekä niiden merkityksen pohtiminen, ikäkauteen liittyvän kasvun ja kehityksen tunnistaminen ja kuvaaminen	edistävät hänen terveyttään.	tasapainoinen mieli edistävät hänen terveyttään.
---	--	---	------------------------------	--

Englannin A-oppimäärän arviointiperusteet 4. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Si- sältö- alueet	Arvioinnin kohteet oppiaineessa	Hyvä/arvosanan kah- deksan osaaminen	Kohtalainen/arvosa- nan kuusi osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen				
T1 Oppilas havainnoi lä- hiympäristönsä kieliä ja kulttuureita.	S1	Kielellisen ympäris- tön hahmottaminen	Oppilas tunnistaa lä- hiympäristönsä kieliä ja kulttuureita.	Oppilas tunnistaa joita- kin hänen lähiympäris- tössään esiintyviä kieliä ja kulttuureita.
T2 Oppilas suhtautuu ar- vostavasti eri kulttuurei- hin.	S1		Ei vaikuta arvion tai ar- vosanan muodostumi- seen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksi- aan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai ar- vosanan muodostumi- seen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksi- aan osana itsearviointia.
T3 Oppilas havainnoi eri kieliä ja niitä yhdistäviä piirteitä.	S1	Kielellinen päättely	Oppilas osaa tehdä ha- vaintoja erikielistä ja niitä yhdistävistä piir- teistä.	Oppilas osaa tehdä ha- vaintoja erikielistä ja niitä yhdistävistä piir- teistä ohjatusti.
T4 Oppilas havainnoi eng- lannin kielen esiinty- mistä lähiympäristössä ja eri medioissa.	S1	Englanninkielisen aineiston löytämi- nen	Oppilas havainnoi eng- lannin kielen esiinty- mistä lähiympäristössä ja eri medioissa.	Oppilas havainnoi eng- lannin kielen esiinty- mistä lähiympäristössä ja joissakin medioissa.
Kielenopiskelutaidot				
T5 Oppilas uskaltaa il- maista itseään rohkeasti ja osaa työskennellä yh- dessä pareittain tai pie- nissä ryhmissä.	S2	Tietoisuus tavoit- teista ja toiminta ryhmässä	Oppilas uskaltaa il- maista itseään rohkeasti ja osaa työskennellä yh- dessä pareittain tai pie- nissä ryhmissä.	Oppilas tarvitsee tukea ja ohjausta itsensä ilmai- sussa ja ryhmätyösken- telyssä.
T6 Oppilas osaa työsken- nellä itsenäisesti ja ottaa vastuuta pienten tehtä- vien loppuun saattami- sesta.	S2	Kielenopiskeluta- voitteiden asettami- nen ja löytäminen	Oppilas osaa työsken- nellä itsenäisesti ja ottaa vastuuta pienten tehtä- vien loppuun saattami- sesta. Oppilas harjoitte- lee erilaisten apuväli- neitten sekä tieto- ja	Oppilas harjoittelee oman toiminnan oh- jausta. Oppilas harjoitte- lee erilaisten apuväli- neitten sekä tieto- ja viestintäteknologian

Oppilas harjoittelee erilaisten apuvälineitten sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttöä oppimisen tukena.			viestintäteknologian käyttöä oppimisen tukena.	käyttöä oppimisen tukena.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa				
T7 Oppilas harjoittelee vuorovaikutusta monenlaisissa arkielämän tilanteissa.	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas toimii oma-aloitteisesti monenlaisissa arkielämän vuorovaikutustilanteissa.	Oppilas toimii oma-aloitteisesti tutuissa arkielämän vuorovaikutustilanteissa.
T8 Oppilas harjoittelee erilaisia kompensatiostrategioita viestintätilanteissa.	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas harjoittelee erilaisia kompensatiostrategioita viestintätilanteissa.	Oppilas harjoittelee hänelle luontevia kompensatiostrategioita viestintätilanteissa.
T9 Oppilas harjoittelee englannin kieltä arkielämän vaihtelevissa sosiaalisissa tilanteissa.	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa toimia kohteliaasti arkielämän helppoissa asiointi- ja vuorovaikutustilanteissa.	Oppilas osaa toimia kohteliaasti yksinkertaisissa asiointitilanteissa.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä				
T10 Oppilas työskentelee vaativuudeltaan helppokojen puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa.		Tekstien tulkintataidot	Oppilas ymmärtää helppokojia puhuttuja ja kirjoitettuja tekstejä.	Oppilas ymmärtää joitakin arkipäivän ilmaisuja ja sanoja helppokojista puhutuista ja kirjoitetuista teksteistä.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä				
T11 Oppilas harjoittelee puhumista, kirjoittamista ja toimimista monimediasessa ympäristössä.		Tekstien tuottamistaidot	Oppilas osaa kertoa jokapäiväisistä ja itselleen tärkeistä asioista puheen, kirjoittaen ja eri medioita ja toiminnallisia työtapoja hyödyntäen. Oppilas tunnistaa ja tuottaa englannin äänitteitä.	Oppilas osaa kertoa arkipäivän asioista yksinkertaisia fraaseja käyttäen ja häntä kiinnostavia medioita ja ilmaisutapoja hyödyntäen.

Englannin A-oppimäärän arviointiperusteet 5. vuosiluokan päätteeksi hyvää osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kahdeksan varten sekä kohtalaista osaamista kuvaavaa sanallista arviota/arvosanaa kuusi varten

Tavoitteet	Si- sältö- alueet	Arvioinnin koh- teet oppiai- neessa	Hyvä/arvosanan kah- deksan osaaminen	Kohtalainen/arvosa- nan kuusi osaaminen
Kasvu kulttuuriseen moninaisuuteen ja kielitietoisuuteen				
T1 Oppilas ymmärtää oman kulttuurin merkityksen ja pystyy keskustelemaan oman kulttuurinsa piirteistä.	S1	Kielellisen ympäristön hahmottaminen	Oppilas ymmärtää oman kulttuurinsa merkityksen ja osaa keskustella oman kulttuurinsa piirteistä.	Oppilas tunnistaa oman kulttuurinsa piirteitä.
T2 Oppilas suhtautuu arvostavasti eri kulttuureihin.	S1		Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.	Ei vaikuta arvion tai arvosanan muodostumiseen. Oppilaita ohjataan pohtimaan kokemuksiaan osana itsearviointia.
T3 Oppilas vertailee eri kieliä ja niitä yhdistäviä piirteitä.	S1	Kielellinen päätely	Oppilas osaa vertailla eri kieliä ja havaitsee niiden eroja ja yhtäläisyyksiä.	Oppilas osaa vertailla eri kieliä ja havaitsee niiden yhtäläisyyksiä ohjatusti.
T4 Oppilas osaa etsiä, löytää ja käyttää kielellisesti helppoja englanninkielisiä aineistoja.	S1	Englanninkielisen aineiston löytäminen	Oppilas osaa etsiä, löytää ja käyttää kielellisesti helppoja englanninkielisiä aineistoja.	Oppilas osaa etsiä helppoja englanninkielisiä aineistoja.
Kielenopiskelutaidot				
T5 Oppilas harjoittelee monipuolisesti kielenoppimistaitoja. Oppilas harjoittelee oman työn suunnittelua, toteuttamista ja arviointia yhdessä ja itsenäisesti.	S2	Tietoisuus tavoitteista ja toiminta ryhmässä	Oppilas osaa valita itselleen sopivia kielenoppimistaitoja ja käyttää niitä monipuolisesti. Oppilas osaa suunnitella, toteuttaa ja arvioida omaa työtään yhdessä ja itsenäisesti.	Oppilas harjoittelee kielenoppimistaitoja ja harjoittelee oman työn suunnittelua.
T6 Oppilas työskentelee tavoitteellisesti ja ottaa	S2	Kielenopiskelutavoitteiden asettaminen ja löytäminen	Oppilas osaa työskennellä tavoitteellisesti ja ottaa vastuun tehtävien loppuun saattamisesta.	Oppilas harjoittelee tavoitteellista työskentelyä ja tehtävien loppuun saattamista.

vastuun tehtävien loppuun saattamisesta. Oppilas harjoittelee erilaisten verkkotyökalujen käyttöä omien tuotosten tekemisessä ja jakamisessa.			Oppilas osaa käyttää muutamia erilaisia verkkotyökaluja omien tuotosten tekemisessä ja jakamisessa.	Oppilas harjoittelee erilaisten verkkotyökalujen käyttöä omien tuotosten tekemisessä.
Kehittyvä kielitaito, taito toimia vuorovaikutuksessa				
T7 Oppilas harjoittelee vuorovaikutusta jokapäiväisissä tilanteissa koulussa ja vapaa-ajalla.	S3	Vuorovaikutus erilaisissa tilanteissa	Oppilas osaa toimia vuorovaikutuksessa jokapäiväisissä tilanteissa koulussa ja vapaa-ajalla.	Oppilas osaa toimia vuorovaikutuksessa hänelle merkityksellisissä tilanteissa.
T8 Oppilas harjoittelee monenlaisia kompensatiostrategioita viestintätilanteissa.	S3	Viestintästrategioiden käyttö	Oppilas osaa valita itselleen luontevia kompensatiostrategioita ja käyttää niitä viestintätilanteissa.	Oppilas osaa valita itselleen luontevia kompensatiostrategioita ja käyttää niitä viestintätilanteissa opettajan avustuksella.
T9 Oppilas harjoittelee englannin kieltä monenlaisissa arkielämän sosiaalisissa tilanteissa.	S3	Viestinnän kulttuurinen sopivuus	Oppilas osaa toimia arkielämän sosiaalisissa tilanteissa. Oppilas osaa käyttää luontevasti erilaisille vuorovaikutustilanteille ominaisia fraaseja.	Oppilas selviytyy yksinkertaisista sosiaalisista tilanteista tuettuna sekä tunnistaa pyyntöjä, ehdotuksia ja anteeksi-pyyntöjä.
Kehittyvä kielitaito, taito tulkita tekstejä				
T10 Oppilas työskentelee erilaisten puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien parissa monimediaisessa ympäristössä. Oppilas harjoittelee erilaisia ymmärtämisstrategioita.		Tekstien tulkintataidot	Oppilas osaa tulkita yksinkertaisia tekstejä ja selkeää puhetta monimediaisessa ympäristössä. Oppilas löytää yksinkertaisesta tekstistä pääajatuksen. Oppilas osaa päätellä selkeiden viestien merkityksen asiayhteyden tukemana.	Oppilas ymmärtää lyhyitä lauseita ja osaa opettajan avustuksella päätellä selkeiden viestien merkityksen asiayhteyden tukemana.
Kehittyvä kielitaito, taito tuottaa tekstejä				
T11		Tekstien tuottamistaidot	Oppilas osaa kertoa tuista ja itselleen	Oppilas osaa kertoa tuista ja jokapäiväisistä

<p>Oppilas harjoittelee puhumista ja tekstin tuottamista monimediaisessa ympäristössä.</p>			<p>tärkeistä asioista suullisesti ja kirjallisesti monipuolisesti eri medioita hyödyntäen. Oppilas noudattaa ääntämisen perussääntöjä tutuissa ilmauksissa.</p>	<p>asioista tuttuja fraaseja käyttäen ja häntä kiinnostavia medioita ja ilmaisutapoja hyödyntäen. Oppilas osaa tuottaa joitakin englannin kielelle tyypillisiä ääniteitä.</p>
--	--	--	---	---

